

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री खिलराज रेग्मी
माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की

फैसला

संवत् २०६२ सालको फौ.पु.नं.३६१७

मुद्दा :- गैर कानूनी सम्पत्ति आर्जन गरी भ्रष्टाचार गरेको ।

अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगका तर्फबाट अनुसन्धान

अधिकृत चेतनाथ घिमिरेको प्रतिवेदनले नेपाल सरकार.....१ पुनरावेदक
वादी

विरुद्ध

पर्सा जिल्ला सिसिया ३ घर भै काठमाण्डौं महानगरपालिका वडा नं. ७

चावहिल बुलबुले बस्ने, शाही नेपाल वायुसेवा निगमको

कार्यकारी अध्यक्ष रामाज्ञा चतुर्वेदी.....१

ऐ.ऐ. बस्ने आशा चतुर्वेदी१ प्रत्यर्थी
प्रतिवादी

ऐ.ऐ. बस्ने रितेश चतुर्वेदी१

ऐ.ऐ. बस्ने अभिषेक चतुर्वेदी.....१

ऐ.ऐ. बस्ने सुश्री अदिति चतुर्वेदी१

संवत् २०६२ सालको फौ.पु.नं.३६८४

रामाज्ञा चतुर्वेदीको श्रीमती जिल्ला पर्सा सिसिया गा.वि.स.वडा नं. ३ घर भै

हाल काठमाण्डौं जिल्ला, काठमाण्डौं महानगरपालिका वडा नं. ७ चावहिल

बुलबुले बस्ने वर्ष ४९ की आशा चतुर्वेदी.....१ पुनरावेदक
प्रतिवादी

विरुद्ध

अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगका अनुसन्धान अधिकृत चेतनाथ

घिमिरेको प्रतिवेदनले नेपाल सरकार.....१ प्रत्यर्थी
वादी

संवत् २०६२ सालको फौ.पु.नं.३६८५

पर्सा जिल्ला सिसिया गा.वि.स. वडा नं. ३ घर भई हाल काठमाण्डौ जिल्ला, काठमाण्डौ महानगरपालिका, वडा नं. ७ चावहिल बुलबुले बस्ने

वर्ष ५५ को रामाज्ञा चतुर्वेदी१ पुनरावेदक प्रतिवादी

बिरुद्ध

अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगका अनुसन्धान अधिकृत चेतनाथ

घिमिरेको प्रतिवेदनले नेपाल सरकार१ प्रत्यर्था वादी

संवत् २०६२ सालको फौ.पु.नं.३६८६

रामाज्ञा चतुर्वेदीको छोरा हाल संयुक्त राज्य अमेरिकामा अध्ययनरत जिल्ला पर्सा गा.वि.स. सिसिया वडा नं ३ घर भै काठमाण्डौ जिल्ला काठमाण्डौ महानगरपालिका वडा नं.७ चावहिल बुलबुले बस्ने

अभिषेक चतुर्वेदीको अधिकृत वारिस ऐ. बस्ने रामाज्ञा चतुर्वेदी१ पुनरावेदक प्रतिवादी

बिरुद्ध

अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगका अनुसन्धान अधिकृत चेतनाथ

घिमिरेको प्रतिवेदनले नेपाल सरकार.....१ प्रत्यर्था वादी

संवत् २०६२ सालको फौ.पु.नं.३६८७

रामाज्ञा चतुर्वेदीको छोरी भारत कर्नाटकको मेङ्गलोर स्थित मणिपाल कलेजमा अध्ययनरत जिल्ला पर्सा सिसिया गा.वि.स. वडा नं. ३ घर भई काठमाण्डौ जिल्ला काठमाण्डौ महानगरपालिका वडा नं. ७ चावहिल बुलबुले

बस्ने वर्ष २४ की सुश्री अदिती चतुर्वेदी.....१ पुनरावेदक प्रतिवादी

बिरुद्ध

अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगका अनुसन्धान अधिकृत चेतनाथ

घिमिरेको प्रतिवेदनले नेपाल सरकार१ प्रत्यर्था वादी

शुरु फैसला गर्ने अदालत :- विशेष अदालत, काठमाण्डौ

शुरु फैसला गर्ने न्यायाधीशहरु :-

अध्यक्ष श्री गोविन्दप्रसाद पराजुली

सदस्य श्री रणबहादुर वम

सदस्य श्री भूपध्वज अधिकारी

फैसला मिति :- २०६१।१०।८

विशेष अदालत काठमाण्डौंको मिति २०६१।१०।८ को फैसला उपर विशेष अदालत ऐन, २०५९ को दफा १७ बमोजिम वादी र प्रतिवादी दुबै पक्षको तर्फबाट यस अदालतमा पुनरावेदन दायर हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य र ठहर यस प्रकार छ :-

अभियोग खण्ड

उजूरी वा जानकारीको ब्यहोरा

एन.सी.सी.एन.का तत्कालीन महाप्रबन्धक रामाज्ञा चतुर्वेदीले गैरकानूनी तवरले आफ्नो हैसियत भन्दा अत्याधिक बढी सम्पत्ति आर्जन गरी सो सम्पत्ति लुकाउने छिपाउने र कृत्रिम माध्यमबाट सो सम्पत्तिको स्रोत खडा गर्ने कार्य गरिरहेको र तत्काल निजको चल अचल सम्पत्तिका सम्बन्धमा तलासी लिई अग्रिम कारवाही नगरे सम्पत्ति पछि फेला पार्न नसकिने भनी विभिन्न स्रोतबाट जानकारी हुन आएपछि आवश्यक कारवाही गर्न तोकआदेश भई अनुसन्धान शुरु गरिएको ।

प्रारम्भिक छानबीन

विभिन्न स्रोतबाट प्राप्त भएको सूचनाको आधारमा कानून बमोजिम खानतलासी लिने लगायतका अन्य आवश्यक कार्य गर्ने भन्ने मिति २०५९।७।८ को आदेशानुसार खानतलासी लिई मुचुल्कामा उल्लेख भए बमोजिम नगद, गरगहना र कागजातहरू बरामद गरिएको छ । सूचना संकलन गर्ने क्रममा निज एवं निजका परिवारहरूका नाममा रहेको बैंक खाताहरू रोक्का राख्ने, निजहरूका विभिन्न जिल्लाहरूमा रहेका घर जग्गाको वेचविखन, नामसारी इत्यादि रोक्का राखिएको र बैंक स्टेटमेण्टहरू समेत मगाउने कार्यहरू भएको थियो । निजहरूको नाममा रहेको नेपाल बैंक लिमिटेड, बैंकिङ्ग अफिस काठमाडौंमा रहेको लकर खोली गरगहनाहरू आयोगले कब्जामा लिएर छानविन गरिएको छ ।

रामाज्ञा चतुर्वेदी तथा निजको परिवारका नाउमा रहेको चल अचल सम्पत्तिको विवरण:-

हाल निजसंग नेपालभित्र रहेको खुद सम्पत्ति	रु.५,९९,८५,९७०।०९
सेवामा प्रवेश गरे पश्चात आर्जन गरेको कूल चल अचल सम्पत्ति रु.	रु.७,७१,६५,५७३।२९

रामाज्ञा चतुर्वेदीले अनुसन्धानको क्रममा गरेको बयान

संभन्ना भएसम्म विदेशमा कुनै खाता र लकर छैन, नेपालमा नेपाल बैंक लिमिटेड नयांसडक, भूगोलपार्कमा नं. ६५२१८, एस.वी.आई. बैंक दरवारमार्गमा नं. ०१५३००१९१६, रा.वा.बैंक विशालनगरमा नं. ४६४२४, हिमालय बैंक न्यरोडमा नं. १५५३३ जे, ओ खाताहरू

रहेको छ । नेपाल एस.वी.आई. बैंक काठमाडौंमा मिति २०५८।४।२ मा जम्मा भएको रु. १,१०,०००।- को स्रोतमा कृषिजन्य आय, तलव भत्ता आदिको रकम र मिति २०५९।१।१६ मा रु.३२,०००। जम्मा भएको स्रोतमा भारतीय जीवन बीमाबाट पाएको रकमहरु हुन् । उक्त बैंकबाट निकालिएको रकम रु. १ लाख संभन्ना भएसम्म बच्चाहरुको पढाई खर्च र घरायसी प्रयोजनको लागि भिकी घर खर्चहरुमा प्रयोग गरेको हो । नेपाल बैंक लिमिटेड, काठमाडौं शाखामा बचत हि.नं.६५८१८ मा मिति २०५४।५।११ देखि २०५८।७।३ सम्म रु.४७ हजार भन्दा माथिका रकमहरु विभिन्न मितिमा (रु.१०,७०,०७६।२५) जम्मा भएको स्रोत सम्बन्धमा सम्भन्ना भएसम्म मेरो श्रीमती आशा चतुर्वेदीले आ.व.२०४४।०४।५ मा कमला कार्पेटमा २५ प्रतिशत लगानी गरेकोमा सोवाट प्राप्त मुनाफाको रकम, पैतृक सम्पत्ति, कृषिजन्य आय, जग्गा भाडा, घर भाडा र गाउँघरमा लगानी गरेको रकमबाट प्राप्त लाभ एवं मुद्दतीको व्याज तथा स्त्रीधनबाट प्राप्त रकमहरु राखिएका हुन् ।

नेपाल बैंक लिमिटेड काठमाडौंबाट विभिन्न मितिमा निकालिएको कूल रु. १५,४०,०००।- मध्ये रु.२ लाख श्रीमती आशा चतुर्वेदीको नाममा बहुअरी-२ कि.नं. २१३ को क्षेत्रफल ०-१-२ ।।। जग्गा खरीद गर्न र श्रीमती आशा चतुर्वेदीको हिमालयन बैंक वीरगन्जमा जम्मा गर्न, घरायसी प्रयोजन एवं अध्ययनरत छोरी अदितिको पढाई एवं निर्वाह खर्च वापत पटक पटक गरी पठाएको हुनु पर्दछ ।

नेपाल मेडिकल कलेजमा रु. ३०,००,०००।- लगानी गरेको शेयरको सम्बन्धमा कृषिजन्य आय र चावहिलको घरभाडा, तलवभत्ता, भ्रमणभत्ता, जग्गा भाडा एवं माछापालन, तरकारी विक्री, आंपका रुखहरु विक्री, श्रीमती आशा चतुर्वेदीले कृषि विकास बैंक चावहिलबाट भिकेको रकम, कृषि विकास बैंक न्यूरोड र हिमालयन बैंक विरगन्ज खाताबाट भिकेको रकम तथा विरगन्ज उपमहानगरपालिका-८ वस्ने अभयकुमार सर्राफबाट रु.११,५०,०००। ऋण लिई लगानी गरेको हो । ओम हस्पिटल एण्ड रिसर्च सेन्टरमा लगानी गरेको शेयर सम्बन्धमा आफ्नी श्रीमती आशा चतुर्वेदीको नाममा हिमालयन बैंक विरगन्जमा रहेको वचत खाताबाट भिकिएको रकमबाट रु. ५,००,०००।- र सोही बैंक खाताबाट रु. २५,००,०००।- गरी रु. ३०,००,०००।- लगानी गरेको हो । शिखर पेन्टसको रु. ५,००,०००।- को शेयरमा पत्नी आशा चतुर्वेदीको नाममा कृषि विकास बैंक न्यूरोड शाखामा रहेको वचत खाताको रकम , श्रीपुर विरगन्जको जग्गामा रहेका सिसौ, आंप, लिचीका रुखहरु विक्री गरेको रकम र अन्यस्रोतबाट लगानी गरेको हो ।

छोरा रितेशलाई अमेरिकाको टेक्सास ए. एण्ड एम. विश्वविद्यालयमा वार्षिक ट्यूसन र शुल्क गरी अमेरिकी डलर ८९५०.०० लाग्ने गरेको र दुई वर्षको अवधिमा अन्दाजी २३,०००.०० अमेरिकी डलर पठाएको हुनु पर्छ । ट्यूसन तथा केही निर्वाह खर्च हामी अभिभावकले दिएको हो । निर्वाह खर्च वापतको रकम पटक पटक श्रीमती आशा चतुर्वेदीको नेपाल बैंक लिमिटेड न्यूरोड खाता नं.६२३००५ वाट भिकेर करिव ७,००,०००। र बाँकी हाम्रो विभिन्न स्रोत कृषिजन्य आय, व्यवसाय, गाउँघरमा लगानी गरेको रकम र सोवाट बढे बढाएको आम्दानी, विरगन्ज श्रीपुरको घर भाडा एवं बैंकमा लगानी गरी प्राप्त गरेको व्याज रकम समेत मध्येवाट पठाएको हुनु पर्दछ । छोरा अभिषेक अल इण्डिया इन्स्टीच्यूट अफ मेडिकल साइन्समा निजी खर्चमा पढिरहेका छन् । कलेज शुल्क र निर्वाह खर्च मासिक औसत रु.४,८००।- लाग्ने तथा स्रोत हामी अभिभावक नै भएको, हाम्रो कृषिजन्य आय, तलवभत्ता, भ्रमणभत्ता, वैठकभत्ता आदि वचत रकम मध्येवाट पढाई खर्च व्यहोरिएको हो । छोरी अदिती मणिपाल मेडिकल कलेजमा निजी खर्चमा अध्ययनरत रहेको र एक वर्षको भा.रु.१,७६,०००।- र दोश्रो वर्षमा भा.रु.१,७५,०००।- तथा निर्वाह खर्च प्रति महिना अन्दाजी औषत भा.रु.२,५००।- पठाउनु पर्ने र यो रकम हामी अभिभावकले नै विभिन्न स्रोतबाट वचत भएको रकम मध्येवाट पठाउने गरेको हो ।

छोरी अदितीको नाममा रु.३,४५,०००।- मा आशा चतुर्वेदीको नेपाल बैंक लि.न्यूरोडको खाताबाट भिकिएको रकममध्येवाट गाडि खरीद गरिएको हो । श्रीमती आशा चतुर्वेदीको नामको चावहिल स्थित घर २०४१ सालमा शुरु भई २०४३ सालमा सम्पन्न भएको र निर्माण लागत रु.५,५०,०००।- सगोलको परिवारको कृषिजन्य आम्दानीबाट भएको वचत रकम, स्व.आमा यसोदादेवीले दिएको, आफ्नो तलवभत्ता, योजनाभत्ता आदिबाट भएको वचत एवं श्रीमती आशा चतुर्वेदीको दाइजो, टिकाटालोबाट प्राप्त रकम, कृषिजन्य आय समेतबाट निर्माण भएको हो ।

कमलेश तिवारीलाई दिएको ऋण रु. ७ लाख कमला कार्पेटको मुनाफामध्येवाट र कृषिजन्य आयबाट दिएको र निज साडुभाइ भएको तथा निजलाई दिएको रकम फिर्ता भै सकेको तथा सोही रकम हिमालयन बैंक वीरगन्जको खाता नं.००७१००९ मा जम्मा गरेको । आफ्नो र आफ्नो परिवारको नाममा रहेको विभिन्न जिल्लाको घर जग्गाहरु अंशवण्डा हुंदा प्राप्त जग्गाहरु, विभिन्न व्यक्तिहरुबाट प्राप्त बकसपत्रहरु एवं कुनै कुनै खरिद भएको हो ।

कमला कार्पेटमा श्रीमती आशा चतुर्वेदीको २५ प्रतिशत साभेदारी रहेको र भैरहवा वडा नं.८ को कि.नं.१६३६ को जग्गा धितो राखी रु.३,५६,०००।- ऋण लिई सोमध्ये रु.३,५०,०००।-

कमला कार्पेटमा लगानी गरेको हो । उद्योगले आर्जन गरेको मुनाफामध्ये श्रीमती आशा चतुर्वेदीको भागको रकम अन्दाजी रु. ३७/३८ लाख प्राप्त गरेको । यसमध्ये कृषि विकास बैंक, पुतली सडकको सांवा र व्याज चुक्ता गरेको । आ.व. २०४६/०४७ देखि २०५४/०५५ को मुनाफा २६,१०,०००/- तथा २०५५/०५६ र २०५६/०५७ भित्र मौज्जात रहेको गलैचा विक्री एवं कारखाना सामान विक्रीबाट रु.७,००,०००/- प्राप्त गरेकोमा आ.व.२०५२/०५३ देखि घाटा भई २०५३ श्रावणदेखि गलैचाको उत्पादन बन्द गरी फेक्ट्री समेत बन्द गरी सकेको र मौज्जात रहेको गलैचा विक्री भैसकेको छ ।

आयका स्रोतहरुमा तलव भत्ता, विदेश भ्रमण, कृषिआय लगानी, आदि उल्लेख गरेकोमा सो शिर्षकहरुमा सेवा प्रवेश गरेपछि हालसम्ममा भएको आम्दानी पत्नीको दाइजो १,७३,७५०/-, बुवाको देहान्त पश्चात् मुमाबाट पाएको २०३३ देखि २०४५ सम्म रु.१९,४०,०००/-, अंशवण्डा हुंदा घरसारमै प्राप्त रु.११,००,०००/-, अंशवण्डा पश्चात् कृषिजन्य आयबाट रु.१७,३०,०००/-, कमला कार्पेटबाट रु.३३,००,०००/-, श्रीमती आशा चतुर्वेदीले आफ्नो माइतबाट विभिन्न रुपमा पाएको रु.२२,००,०००/-, भारतमा बस्ने अम्बिका तिवारीबाट बकस पाएको रु.१३ लाख २०४८ सालदेखि अधिकतम् व्याजमा लगाउंदा आएको ३१,८०,०००/-, अंशवण्डा पछि काकी राजपतिदेवीले दिनु भएको रु.१५ लाख २०४९ सालदेखि विभिन्न बैंक तथा गाउँमा लगानी गर्दा हुन आएको रु. ३५,००,०००/-, बीमा पोलिसीबाट प्राप्त रु. १,००,०००/-, रितेश चतुर्वेदीको पारिश्रमिक रु.१,६०,०००/-, म लगायत मेरा परिवारको सदस्यहरुको नाममा विभिन्न बैंकहरुमा गरेको लगानीबाट आएको व्याज (२०३३ देखि) ४०,००,०००/-, वीरगन्ज बस्ने श्री अभयकुमार सर्राफबाट लिएको ऋण ११,५०,०००/-, भारतीय बीमा पोलिसीबाट आएको रु.३२,०००/-, जग्गा भाडामा दिए वापत पाएको रकम रु.८,०३,२८०/-, कृषिजन्य आम्दानी रु.१५,६०,०००/-, घर भाडाबाट रु.१०,७६,२५०/- तलव भत्ता वापत प्राप्त रु.२४,५८,०००/-, विदेश भ्रमणबाट प्राप्त रु.२,००,०००/-, खेत विक्रीबाट रु.३,२८,०००/- समेतको जम्मा रु.२,९०,७५,०८०/- र यू.एस. डलर २,१००/- प्राप्त भएको हो भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले अनुसन्धानको क्रममा गरेको बयान ।

आशा चतुर्वेदीले अनुसन्धानको क्रममा गरेको बयान

कृषि विकास बैंक वानेश्वरमा बचत हिसाव नं.१४०२१० को खाता रहेको र लगभग रु.१३,०००/- जति हुनसक्ने तथा सो खाता बन्द भइसकेको, कृषि विकास बैंक नयांसडकको खातामा रु.२३,०००/- जति हुन सक्छ । हिमालयन बैंक विरगन्जको खाता र नेपाल बैंक लि.

काठमाडौंमा कति रकम छ, सम्झना भएन । नेपाल बैंक लि. काठमाडौंमा जम्मा भएका रकमहरु विवाह हुंदाको दाइजो पेवा, स्वर्गीय सासुले दिनु भएको रु.२० लाख, अंशवण्डा हुंदा घरसारमा पाएको करिब रु.१२ लाख र आमावाट पाएको भा.रु. ८ लाख र कृषि आयवाट आएको आम्दानीको स्रोतको हो । नेपाल बैंक लिमिटेड काठमाडौंमा जम्मा भएको रकमबाट बहुअरी गा.वि.स.मा रु. २ लाखको जग्गा र चपली भद्रकाली गा.वि.स.मा रु.३,०६,०००। मा जग्गा किनेको, उक्त दुवै जग्गा खरीद गर्दा रजिष्ट्रेशन फि समेतको रु. ५,५६,०००। भएको छ । उक्त खर्च वाहेक नेपाल राष्ट्र बैंकको रु.२० लाखको ऋणपत्र खरीद गरेको, छोरा रितेशलाई अमेरिका पठाउन रु.७ लाखको ड्राफ्ट नेपाल राष्ट्र बैंक मार्फत बनाएको, उक्त नेपाल बैंकबाटै निकालेको रकमबाट रु.४ लाख वरावरको खर्च चावहिलको घर थप्न बनाउनमा लागेको छ । विदेशी बैंकमा खाता रहेको नरहेको वारे मेरो र छोरा अभिषेकको नाममा युनाइटेड बैंक अफ इण्डियामा खाता र लकर थियो जुन वन्द भइसकेको छ । छोरी अदितिका नाममा मणिपालमा खाता छ , अरुको हकमा मलाई थाहा छैन । राजेन्द्र अग्रवाललाई चिन्दीन निजको नाममा २२।७।२००२ मा रु.६,००,०००।- को चेक काटिएको सम्बन्धमा अहिले सम्झना भएन । कृषि विकास बैंकको नयां सडकमा विभिन्न मितिमा रु.१४,९५,०००।- राखेको रकमको स्रोतहरु माथि उल्लेख भए बमोजिम नै रहेको र रु.१४,९५,०००।- को खर्चको हकमा गृहिणी भएको नाताले हिसाव किताव राखेको छैन ।

हिमालयन बैंकको विरगन्ज शाखामा जम्मा गरेको रकमको हकमा वहिनीज्वाइवाट फिर्ता पाएको रु.७ लाख, नेपाल राष्ट्र बैंकको रु.२० लाखको ऋणपत्र बेची आएको रकम र अन्य विभिन्न बैंकबाट निकालिएको रकम समेत रु.६१,५०,०००।-राखेको, सो रकममध्येबाट रामगढवाको जग्गा खरीद गरेको, औषधि उपचारमा रु. ५ लाख खर्च गरेको, स्वयं आयकर घोषणा गर्दा रु. १२ लाख तिरेको, छोरा छोरीको नेपाल तथा विदेश बैंकमा रहेको खाताको रकमको हकमा एस.वी.आई. बैंक नेपालमा रहेको रकम छोरी अदितिको आफ्नै विभिन्न स्रोतबाट आएको रकम मध्येको हो, छोरी अदितिको पढाई वारे कलेज कोर्श वाहेक उसको निर्वाह खर्च ७/८ लाख जति पठाएको छ र अरुहरुको पढाई एवं खर्च वारे मेरो श्रीमानलाई थाहा छ । आफ्नो र छोराको युनाइटेड बैंक अफ इण्डियामा रहेको रकमका हकमा दान दक्षिणा, टिका टालो, उपहार, सहयोग एवं गाउँघरमा लगानी गरेको रकमबाट आएको व्याज समेत जम्मा गरेको हो भन्ने ब्यहोराको प्रतिवादी आशा चतुर्वेदीले अनुसन्धानको क्रममा गरेको बयान कागज ।

स्रोत खुलेको स्थापित भएको सम्पत्तिको विवरण :-

क्र.सं.	स्वामित्ववाला र सम्बन्धित व्यक्तिको नाम	सम्पत्तिको विवरण	रकम रु.
१	आशा चतुर्वेदी	तालिका नं. ३ को सि.नं. १ का.जि.का.म.न.पा. वडा नं. ७ ग कि.नं. ५० को जग्गा मात्र	४९,६२,५००।-
२	रामाज्ञा चतुर्वेदी	तालिका नं. ४ को क्र.सं. ३ र ४ बमोजिमको बैंक मौज्दात	२,२६,७०७।९०
३	रामाज्ञा चतुर्वेदी	अभिषेक चतुर्वेदी, अदिती चतुर्वेदीलाई भारतमा पढाउंदाको खर्च तालिका नं. १० क्र.सं. २ र ३	९,९०,४००।-
		जम्मा	६१,७९,६०७।९०

स्रोत खुलेको सम्पत्तिको विश्लेषण:-

आशा चतुर्वेदीको नाममा खरीद गरेको जग्गाको स्रोतको विषयमा रामाज्ञा चतुर्वेदीको बयान कथनमा आफ्नो पारिवारिक पृष्ठभूमिका कारण विवाहको समयमा ससुराली तर्फबाट प्राप्त भएको नगदले विवाह खर्च जुटाई केही रकम बचत भएको थियो, सोही रकमले का.जि.का.म.न.पा. वडा नं.७ (ग) कि.नं.५० को जग्गा खरीद गरेको भनी उल्लेख गरेकोमा विवाह गर्दाको खर्च कटाई बचत भएको आम्दानीबाट खरीद गरेको भन्ने निजको भनाई मान्न सक्ने कारण, आधार र अवस्था देखिदैन । २०३२ सालमा विवाह गर्दा ससुरालीबाट प्राप्त गरेको नगद सम्पत्तिले विवाह गरेको ५ वर्षपछि २०३७ सालमा जग्गा खरीद गरेको भन्ने निजको जिकिरमा विश्वास गर्ने आधार समेत पाइएन । तर रामाज्ञा चतुर्वेदीले २०३२ सालदेखि एन.सी.सी.एन.को असिष्टेण्ट इन्जिनियर पदबाट सेवा शुरु गरेको र खरीद गर्दाको समय २०३७ साल रहेको हुंदा सो समयसम्म छोरा/छोरीहरुको पढाईका लागि खर्च गर्नु पर्ने स्थिति नदेखिएकोले साधारणतया कर्मचारीले काठमाडौंमा एउटा घडेरी खरीद गर्न चाहना राख्ने तथा ५ वर्ष अवधिभित्रको तलव/भत्ताबाट बचत भएको रकम र आफन्तहरुले सरसापटमा दिएको केही रकम र घरबाट सहयोग लिई खरीद गरेको हुन सक्ने अवस्था, कारण र आधार भएकोले २०३७ सालमा लिई हाल मूल्यांकन भएको रु.४९,६२,५००। बराबरको उक्त जग्गालाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिको रुपमा लिइएको छ ।

रामाज्ञा चतुर्वेदीले नेशनल कन्सक्ट्रक्सन कम्पनी नेपाल, नेपाल आयल निगम र शाही नेपाल वायुसेवा निगम जस्ता सार्वजनिक संस्थाहरुको संस्था प्रमुखको हैसियतले पटक/पटक वैदेशिक यात्रा गरेको देखिएकोले वैदेशिक यात्रा गर्दा बचत रहेको परिवर्त्य वैदेशिक मुद्रालाई हिमालयन बैंकमा रहेको अमेरिकी डलर २,१००.०० को प्रति डलर विनिमय दर रु.७७।७५ ले हुने रु.१,६३,२७५। रकमलाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिको रुपमा गणना गरिएको छ । त्यसैगरी राष्ट्रिय

वाणिज्य बैंक मुख्य शाखा कार्यालयमा रहेको बैंक मौज्दात रु.६३,४३२।९० को रकम शाही नेपाल वायुसेवा निगममा कार्यरत रहेको समयमा निजको तलवभत्ता वापत जम्मा भएकोले उक्त दुवै बैंकहरुमा रहेको जम्मा रु.२,२६,७०७।९० बैंक मौज्दातलाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिको रुपमा गणना गरिएको छ ।

छोरी अदितिलाई निजी खर्चमा मणिपाल कलेज बेङ्लोरमा वि.डी.एस. पढाउंदा लागेको खर्च भा.रु.४,३९,०००।- को हुने ने.रु.७,०२,४००।- र छोरा अभिषेक चतुर्वेदीलाई अल इण्डिया मेडिकल इन्स्टिच्यूटमा छात्रवृत्तिमा पढ्दा निर्वाह खर्चमा लागेको खर्च भा.रु.९,८०,०००।- को हुने ने.रु.२,८८,०००।- रकम समेत जम्मा रु.९,९०,४००।- रकमको स्रोतको सम्बन्धमा रामाज्ञा चतुर्वेदीको जिल्ला पर्सा सिसिया गा.वि.स.मा ४-१५-१४ विगाहा स-साना टुक्रा टुक्रा र विभिन्न स्थानमा छरिएका जग्गा पैतृक सम्पत्तिको रुपमा प्राप्त गरेको देखिएको छ । निजका छोराछोरी भारतीय विश्वविद्यालय अन्तर्गत उच्च शिक्षा हासिल गरिरहेको कुरा प्राप्त कागजातबाट देखिदा र निजहरुको खर्चिलो अध्ययनका लागि प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले मासिक रुपमा पाउने गरेको निश्चित पारिश्रमिक र नगन्य मात्रामा रहेको कृषि आय मात्र पर्याप्त नहुने कुरालाई समेत मनन् गर्दा उक्त रकम समेत निजहरुको अध्ययनका अवस्थामा खर्च भइसकेको हुन सक्ने देखिएकोले सो रकमको सम्बन्धमा दावीमा उल्लेख गरिएको छैन ।

स्रोत नखुलेको सम्पत्तिको विवरण :- (तालिका नं.१३)

क्र. सं	तालिका नं ३ को सि. न.	स्वामित्ववालाको नाम	सम्पत्तिको विवरण	स्रोत नखुलेको सम्पत्ति रकम रु.	जम्मा रकम रु.
१	१	आशा चतुर्वेदी	का.जि.का.म.न.पा. वडा नं. ७ ग. कि.नं. ५० मा बनेको घर मात्र	२८,०२,८४३।४९	२८,०२,८४३।४९
२	२, ३	रितेश चतुर्वेदी	पर्सा, श्रीपुर वडा नं. ६ कि.नं. ८१४ र ८१७ को जग्गा र घर	२,३०,०००।- १,१५,००,०००।- २०,७१,५१३।२८	१,३८,०१,५१३।२८
३	४	अदिली चतुर्वेदी	जि.पर्सा, नौतन गा.वि.स. वडा नं. ६ क कि.नं. १६९ को जग्गा	५,००,०००।-	५,००,०००।-
४	५, ६	रितेश चतुर्वेदी	पर्सा, श्रीपुर गा.वि.स. वडा नं. ६ को कि.नं. ९१० र ९११ को जग्गा	२,५०,०००।- ७,५०,०००।-	१०,००,०००।-
५	७, ८	रामाज्ञा चतुर्वेदी	पर्सा, श्रीपुर गा.वि.स. वडा नं. ६ कि.नं. ९०१ र ९०२ को जग्गा	३,००,०००।- ९०,०००।-	३,९०,०००।-
६	९, १०, ११, १२	अभिषेक चतुर्वेदी	का.जि. धापासी गा.वि.स. वडा नं. ८(क) कि.नं. ८७०, ८७५, ८७३, ८६७ को जग्गा	७,००,०००।- ४,७५,०००।- ४,००,०००।- १३,००,०००।-	२८,७५,०००।-
७	१३	आशा चतुर्वेदी	का.जि. चपली भद्रकाली गा.वि.स. वडा नं. ५ ख को कि.नं. ४४२, ४४६ को जग्गा	७,३१,२५०।- १०,६८,७५०।-	१८,००,०००।-
८	१४	आशा चतुर्वेदी	जि.पर्सा बहुअरि २ को कि.नं. २११ र ११२ को जग्गा	४,००,०००।- ४,००,०००।-	८,००,०००।-

९	१५	रामाज्ञा चतुर्वेदी	जि.पर्सा सिसिया ७ को कि.नं. २१७ को जग्गा	४०,०००।-	४०,०००।-
१०	१६	रामाज्ञा चतुर्वेदी	जि. पर्सा सिसिया गा.वि.स. वडा नं.१ को कि.नं. ४१२ को जग्गा	१,२५,०००।-	१,२५,०००।-
११	१७	रामाज्ञा चतुर्वेदी	जि पर्सा, सिसिया गा.वि.स. वडा नं. ७, कि.नं. २१६ को जग्गा	४०,०००।-	४०,०००।-
१२	१८	रामाज्ञा चतुर्वेदी	जि.पर्सा वैरियाविर्ता ७ को कि.नं. २१७ को जग्गा	१,३६,०००।-	१,३६,०००।-
१३	१९	रामाज्ञा चतुर्वेदी	जि. पर्सा वैरियाविर्ता ७ को कि.नं. ३५५ र ३५६ को जग्गा	४०,०००।- ४०,०००।-	८०,०००।-
१४	२०	रामाज्ञा चतुर्वेदी	जि. पर्सा वैरियाविर्ता ७ को कि.नं. ३५७ को जग्गा	१०,०००।-	१०,०००।-
१५	२१	रामाज्ञा चतुर्वेदी जीवन सिंह रिता चालीसे राजेन्द्र दाहाल	का.जि. सुन्ताखान वालुवा वडा नं. ६ (क) कि.नं. २ को जग्गा	१,२८,२०३।२	१,२८,२०३।२
१६	२२	आशा चतुर्वेदी	जि. पर्सा रामगढवा गा.वि.स.वडा नं. ४ को कि.नं. ६२८ को जग्गा	१,२०,०००।-	१,२०,०००।-
१७	२३	रामाज्ञा चतुर्वेदी	जि. पर्सा रामगढवा गा.वि.स.वडा नं.४ को कि.नं. ३२ को जग्गा	५२,६०,०००।-	५२,६०,०००।-
१८	२४, २५	रामाज्ञा चतुर्वेदी	जि.पर्सा रामगढवा गा.वि.स. वडा नं. ४ कि.नं. ७१९, ७२०	५,१०,०००।- २,५०,०००।-	७,६०,०००।-
१९	२६, २७	रामाज्ञा चतुर्वेदी	जि. पर्सा रामगढवा गा.वि.स. वडा नं. ७ को कि.नं. ११० र श्रीपुर गा.वि.स.वडा नं. ६ को कि.नं. ७४१ को जग्गा	४,००,०००।- १,००,०००।-	५,००,०००।-
२०	२८	रितेश चतुर्वेदी र दीपेन्द्रनाथ टण्डन	का.जि.का.म.न.पा. वडा नं. ३५ कि.नं. ६५ र का.म.न.पा.वडा नं. ७ ख को कि.नं. ७९१ को जग्गा	१५,५३,९०६।२५ ८४,३७५।-	१६,३८,२८१।२५
२१	२९	रितेश चतुर्वेदी	जि. पर्सा बहुअर्वाभाठा गा.वि.स. वडा नं. ७ को कि.नं. १३० को जग्गा	४,००,०००।-	४,००,०००।-
२२	३०	अभिषेक चतुर्वेदी	जि. चितवन भरतपुर न.पा. वडा नं. ६ को कि.नं. ३६९ को जग्गा	१९,५०,०००।-	१९,५०,०००।-
२३	३१	रामाज्ञा चतुर्वेदी र वीरेन्द्रनाथ टण्डन	का.जि. का.म.न.पा.का साविक वडा नं. ७(ख) को कि.नं. १९६, १९७, १९८, १९९, २०१, २०३, २०४, २०५, २०६, २०७, २०८, २२१, २२२ को कित्ताबाट हाल का.जि.का. म. न.पा. ३५को कि.नं. ५१ र ६४ कायम हुन आएको जग्गा	१,०३,१२५।- १०,९४,५३१।२५	११,९७,६५६।२५
२४	३२	आशा चतुर्वेदी वीरेन्द्रनाथ टण्डन माला यादव निर्मला लाभ	जि. चितवन कल्याणपुर गा.वि.स. वडा नं.३ को कि.नं. ८६० र ८६२ को जग्गा	९,९३,७५०।-	९,९३,७५०।-
२५	३३	आशा चतुर्वेदी	जि. पर्सा सिरसिया गा.वि.स. वडा नं.१ को कि.नं. ३१९ को जग्गा	१,२५,०००।-	१,२५,०००।-
२६	३४	आशा चतुर्वेदी	जि. रुपन्देही, भैरहवा न.पा. ८(क) को कि.नं. १६३६ को जग्गा	४९,९०,०००।-	४९,९०,०००।-
२७	३५	रामाज्ञा चतुर्वेदी	जि.पर्सा बहुअरिभाठा गा.वि.स. वडा नं. ७ को कि.नं. ५६० को जग्गा	२०,००,०००।-	२०,००,०००।-
२८	३६	रामाज्ञा चतुर्वेदी	जि. मकवानपुर हेटौडा न.पा. वडा नं. ९ को कि.नं. ४७७ र १०५१ को जग्गा	८,५०,०००।-	८,५०,०००।-
२९	३७	आशा चतुर्वेदी	जि.पर्सा बहुअरि गा.वि.स.वडा नं. २ कि.नं. २१३ को जग्गा	१,७५,०००।-	१,७५,०००।-
३०		रामाज्ञा चतुर्वेदी	तालिका नं. ४ को क्र.सं. १ र २	८९,७८८।९९	८९,७८८।९९

३१	आशा चतुर्वेदी अभिषेक चतुर्वेदी अदिति चतुर्वेदी	तालिका नं. ४ को क्र.सं. ६, ७, ९, १० र ११ बमोजिमको बैंक मौजदात	१२,३६,८६६।६८	१२,३६,८६६।६८
३२	रामाज्ञा चतुर्वेदी	घरबाट बरामद भएको नगद रु.	१,१३,०००।-	१,१३,०००।-
३३	अभिषेक चतुर्वेदी	ॐ हस्पिटल एण्ड रिसर्च सेन्टर प्रा.लि.को खरीद गरेको शोयर	३०,००,०००।-	३०,००,०००।-
३४	रामाज्ञा चतुर्वेदी	नेपाल मेडिकल कलेज, काठमाडौंको खरीद गरेको शोयर	३०,००,०००।-	३०,००,०००।-
३५	"	शिखर पेन्टस प्रा.लि., काठमाडौंको खरीद गरेको शोयर	५,००,०००।	५,००,०००।-
३६	अभिषेक चतुर्वेदी रामाज्ञा चतुर्वेदी	स्टेट बैंक अफ इण्डिया, अन्सारीनगर, नईदिल्लीमा जम्मा गरेको भा.रु. ६०,८९,८५२।०० को हुने रु.	९७,४३,७६३।२०	९७,४३,७६३।२०
३७	अभिषेक चतुर्वेदी	युनाइटेड बैंक अफ इण्डिया लाजपदनगर, नईदिल्लीमा जम्मा गरेको भा.रु. १४,६२,५००।- को हुने ने.रु.	२३,४०,०००।-	२३,४०,०००।-
३८	आशा चतुर्वेदी	युनाइटेड बैंक अफ इण्डिया लाजपदनगर, नईदिल्लीमा जम्मा गरेको भा.रु. १५,०१,०००।-को हुने ने.रु.	२४,०१,६००।-	२४,०१,६००।-
३९	आशा चतुर्वेदी	बैंक लकरबाट बरामद भएका सुनका गहनाहरु	३,२३,८५९।२९	३,२३,८५९।२९
४०	रितेश चतुर्वेदी	अमेरिकाको टेक्ससमा सन् २००० देखि २००२ सम्म अध्ययन गराउंदाको अमेरिकी डलर २३,०००.०० को औसत् प्रति १ डलर को रु. ७४।०८ ले हुने ने.रु.	१७,०३,८४०।-	१७,०३,८४०।-
४१	रामाज्ञा चतुर्वेदी	रामाज्ञा चतुर्वेदीले कमलेस तिवारीलाई चलन चल्तीको व्याज लिई ऋण सापट दिएको रु.	७,००,०००।-	७,००,०००।-
४२	अदिति चतुर्वेदी	अदिति चतुर्वेदीका नाममा दर्ता रहेको वा. २ च ५२७६ को मारुती गाडीको बयान बमोजिमको मूल्य रु.	३,४५,०००।-	३,४५,०००।-
जम्मा			७,०९,८५,९६५।३९	७,०९,८५,९६५।३९

स्रोत नखुलेको सम्पत्तिको विश्लेषण:-

श्रीमती आशा चतुर्वेदीको नाममा कायम रहेको जि रुपन्देही भैरहवा न. पा. वडा नं. ८ (क) कि.नं.१६३६ को क्षे.फ.०-६-१२ को जग्गा मिति २०४०।४।१९ मा खरीद भएको देखिन्छ । स्रोतको रुपमा २०३२ सालमा विवाहमा भा.रु.२,२५,०००।- दाइजो पाएकोमध्येबाट भा.रु.१,००,०००।- विवाह खर्च भएको र बाँकी रहन गएको रकमबाट सो जग्गा खरीद गरेको भनी निजका पति रामाज्ञा चतुर्वेदीले बयानमा उल्लेख गरेका छन् । २०३२ सालमा विवाहमा आफूले दाइजो पाएको रकम बचत रहेको र सोही बचत रकमबाट ८ वर्ष पछि अर्थात् २०४० सालमा आएर सो जग्गा खरीद गरेको भन्ने कथन पत्याउन सकिने अवस्था छैन । सो जग्गा खरीद गर्दाको अवस्थामा रामाज्ञा चतुर्वेदी एन.सी.सी.एन. अन्तर्गत लुम्बिनी योजना भैरहवाको

योजना प्रमुखमा कार्यरत रहेको र उक्त योजनामा काम गर्दा गैरकानूनी रुपमा आर्जन गरेको रकमबाट सो जग्गा खरीद गरेको कुरा निर्विवाद रुपमा स्थापित भएको छ । तसर्थ हालको मूल्यांकन अनुसार रु.४९,९०,०००/- मूल्यको उपरोक्त जग्गालाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिको रुपमा मान्ने अवस्था छैन ।

प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले मिति २०४९।६।२५ देखि २०५१।१।३० सम्ममा हालको मूल्यांकन अनुसार रु.२,४२,७६,७४७।६५ निम्न अनुसारका जग्गाहरु खरीद गरेको र त्यसमा पनि निज पहिलो पटक नेशनल कन्स्ट्रक्सन कम्पनी नेपाल लि. (एन. सी. सी. एन.) को महाप्रबन्धक भएको मिति २०५०।४।१ देखि २०५१।१।३० सम्म अर्थात १ वर्ष ७ महिनाको अवधिमा मात्र हाल मूल्यांकन भएको रु.२,२६,३८,४६६।४० बराबरको देहायका जग्गाहरु खरीद र घर निर्माण गरेको कुरा पुष्टी हुन आएको छ :-

क्र.सं.१५ मा उल्लिखित जि. काठमाडौं सुन्तखान वालुवा गा.वि.स. वडा नं. ६ (क) को कि.नं.२ क्षेत्रफल ८-८-३-० रोपनी जग्गा (हाल मूल्यांकित रु.१,२८,२०३।१२) रामाज्ञा चतुर्वेदी, जीवन सिंह, रिता चालिसे र राजेन्द्र दाहालको नाममा मिति २०५१।१।१५ मा खरीद गरेको देखिन्छ । सो जग्गाको खरीद गरेको स्रोतमा कमला कार्पेट इण्डष्ट्रीजको मुनाफाबाट खरीद गरेको बयान कथनमा उल्लेख गरेको,

क्र.सं. २० मा उल्लिखित जि.काठमाडौं महानगरपालिका हाल वडा नं. ३५ कि.नं. ६५ को क्षेत्रफल २-९-१-३ रोपनी, र वडा नं. ७(ख) कि.नं.७९१ को क्षेत्रफल ०-२-१-० को जग्गा (हाल मूल्यांकित रु.१६,३८,२८१।२५ दामासाहीले) दीपेन्द्रनाथ टण्डन र रामाज्ञा चतुर्वेदीको छोरा रितेश चतुर्वेदीको नाममा मिति २०४९।६।२६ मा खरीद गरेको देखिन्छ । सो जग्गाहरु खरीद गरेको स्रोतमा २०४९।५।२१ देखि २०४९।६।२५ मा कमला कार्पेट इण्डष्ट्रीजको मुनाफा रकम मध्येबाट व्यहोरिएको बयानमा उल्लेख गरेको,

क्र.सं.२७ मा उल्लिखित, जि.पर्सा, बहुअरि भाठा गा.वि.स. वडा नं.७ कि.नं.५६० क्षेत्रफल ०-१५-१६ विगाहा जग्गा (हाल मूल्यांकित रु. २०,००,०००।-) रामाज्ञा चतुर्वेदीको नाममा मिति २०५१।२।८ मा खरीद गरेको देखिन्छ । सोको खरीद स्रोतको रुपमा कमला कार्पेट इण्डष्ट्रीजबाट आ.व.२०५०।०५।१ को प्राप्त मुनाफा रकम मध्येबाट खरीद गरिएको भन्ने बयानमा उल्लेख गरिएको,

क्र.सं.२४ मा उल्लिखित जि. चितवन, कल्याणपुर गा.वि.स. वडा नं.३ को कि.नं.८६० र ८६२ को क्षेत्रफल ०-१३-५ विगाहा जग्गा (हाल मूल्यांकित रु.९,९३,७५०।- दामासाहीले) कमला

कार्पेट र आशा चतुर्वेदी, वीरेन्द्रनाथ टण्डन, माला यादव, निर्मला लाभको नाममा मिति २०५१।३।२७ मा खरीद गरेको देखिन्छ । सोको खरीद स्रोतको रुपमा कमला कार्पेट इण्डष्ट्रिजको पूजीबाट सम्पत्तिको रुपमा जग्गा खरीद गरेको र कमला कार्पेटमा आफ्नी पत्नी आशा चतुर्वेदीको २५ प्रतिशत साभेदारी भएको र साभेदारी लगानीको स्रोतको रुपमा आशा चतुर्वेदीको नाममा भैरहवा वडा नं.८ को कित्ता नं.१६३६ को जग्गा मिति २०४५।१।१४ मा कृषि विकास बैंक, पुतली सडक शाखामा धितो राखी रु.३,५६,०००।०० ऋण उठाई सो मध्ये रु.३,५०,०००।०० लगानी गरेको भनी बयान कथनमा उल्लेख भएको देखिन्छ ।

यसरी हेर्दा उल्लिखित हालको मूल्यांकन रु.४७,६०,२३४।३७ का उपरोक्त जग्गाहरु निजले कमला कार्पेट इण्डष्ट्रिजको मुनाफा र पूजीबाट खरीद गरेको भने तापनि लगानी रकम हेर्दा भैरहवा स्थित उपरोक्त जग्गा धितो राखी प्राप्त ऋणबाट कमला कार्पेटमा लगानी गरेको कुरा बयान कथनमा उल्लेख गरेको तर भैरहवामा रहेको उपरोक्त जग्गा नै स्रोत नखुलेको सम्पत्ति देखिएको हुदा त्यसरी स्रोत नखुलेको सम्पत्ति धितो राखी प्राप्त ऋणबाट गरिएको शेयर लगानी र सो लगानीको प्राप्त विवादास्पद मुनाफाबाट खरीद गरिएको वा बढे बढाएको जग्गाहरु पनि अवैध नै हुने हुदा उल्लिखित जग्गाहरु स्रोत नखुलेको सम्पत्तिको रुपमा दावी लिइएको छ ।

रामाज्ञा चतुर्वेदीका छोराहरु रितेश चतुर्वेदी, अभिषेक चतुर्वेदी, तथा छोरी अदिती चतुर्वेदीको नाममा रहेको क्र.सं. २, मा उल्लिखित जि. पर्सा श्रीपुर गा.वि.स. वडा नं. ६ कित्ता नं.८१४ र ८१७ को क्षे.फ.०-०-४-३३॥ विगाहा जग्गा (हाल मूल्यांकित रु.१,३८,०१,५१३।२८), ०-१०-१५-१३ विगाहा, क्र.सं.६ जि.काठमाडौं धापासी गा.वि.स. वडा नं. ८(क) कि.नं.८७०, ८७५, ८७३, ८६७ जम्मा क्षे.फ.०-१४-१-२ रोपनी जग्गा (हाल मूल्यांकित रु.२८,७५,०००।-) तथा क्र.सं. २२ जि. चितवन, भरतपुर नगरपालिका वडा नं.६ कित्ता नं. ३६९ क्षे.फ.०-२-४ विगाहा जग्गा (हाल मूल्यांकित रु.१९,५०,०००।-), क्र.सं.३ जि. पर्सा नौतन गा.वि.स. वडा नं. ६(क) कि.नं.१६१ को क्षे.फ. ०-१-३३॥ जग्गा (हाल मूल्यांकित रु. ५,००,०००।-) क्रमशः मिति २०५१।३।२ तथा २०५१।९।१ र २०५१।९।१९ मा क्रमशः प्रशान्त सम्शेर, प्रल्हाद शेरचन र देवेन्द्र कुमार, पंचकन्या तेलमिल (तेजप्रसाद भट्टराई) र रामहरि शर्माबाट बकस पाएको र बकस दिने व्यक्तिहरुसंग मित्रतापूर्ण पारिवारिक सम्बन्ध रहेको तथा सेवा, घर व्यवहार, भइपरी आएको कार्यमा सहयोग पुऱ्याई रिभ्नाए वापत आफ्ना छोराछोरीले उल्लिखित व्यक्तिहरुबाट बकस पाएको कुरा रामाज्ञा चतुर्वेदीले बयानमा उल्लेख गरेको देखिन्छ । यसरी बयानमा उल्लिखित कुरा र नेपालको पारिवारिक संरचना एवं सम्बन्धलाई केलाउंदा बकस दिने र बकस लिने बीच

प्रत्यक्ष रुपमा कुनै सम्बन्ध देखिदैन भने अर्का तिर अध्ययनमा रहेका छोराछोरीहरुले कसरी र कुन कुन समयमा के कस्तो कार्य गरी बक्स पत्र दाताहरुलाई रिभाए सो स्पष्ट छैन । सो अवधिमा निज एन.सी.सी.एन. कम्पनीको महाप्रबन्धक पदमा कार्यरत रहेको र सोही अवधिमा गैर कानूनी रुपमा आर्जित रकमबाट खरीद गरेको र सो लुकाउने, छिपाउने मनसायले हालैको बक्स पत्रको लिखत तयार गरेको कुरा देखिन आएको हुंदा हाल मूल्यांकित रु. १,९१,२६,५१३।२८ का जग्गाहरुलाई वैधानिक स्रोत नखुलेको सम्पत्तिको रुपमा पाईएको छ ।

क्र.सं.५ मा उल्लिखित रामाज्ञा चतुर्वेदीको नाममा कायम रहेको श्रीपुर गा.वि.स.वडा नं.६ को कि.नं.९०१ को क्षे.फ.०-१५-१२ विगाहा र ९०२ को क्षे.फ.०-३-४ विगाहा जग्गा मिति २०५१।९।२१ मा खरीद गरेको देखिन्छ । स्रोतको रुपमा कल्याणी साहलाई आफ्नो केही जग्गा दिई सट्टापट्टाको रुपमा प्राप्त भएको भनी निजले बयानमा उल्लेख गरे तापनि कल्याणी साहबाट के कति सट्टापट्टा गरेको हो त्यसको कुनै लिखत प्रमाण पनि नभएको र सट्टा दिएको सम्पत्ति के हो सोको स्रोत के हो सोको प्रमाण समेत पेश नगरेको हुंदा हालको मूल्यांकन अनुसार रु.३,९०,०००।- पर्ने उल्लिखित जग्गाहरुको वैधानिक स्रोत खुल्न सकेको छैन ।

यसरी उल्लिखित जग्गाहरु एन.सी.सी.एन.को प्रबन्धक र महाप्रबन्धक पदमा कार्यरत रहेको अवधिमा खरीद गरेको देखिन्छ । ती पदहरुमा रहंदा पदको दुरुपयोग गरी गैरकानूनी रुपमा रकम आर्जन गरी हाल मूल्यांकन भएको कूल २,४२,७६,७४७।६५ बराबरको घर तथा जग्गा खरीद गरेको देखिदा उल्लिखित घर तथा जग्गाहरुलाई स्रोत नखुलेको सम्पत्तिको रुपमा लिइएको छ ।

प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदी दोश्रो पटक मिति (२०५५।१०।२० देखि २०५७।१२।२२ सम्म) एन.सी.सी.एन.को महाप्रबन्धक भएको अवस्थामा रकम रु. २१,११,०००।- मूल्य बराबरको निम्न अनुसारका जग्गाहरु खरीद गरेको देखिन्छ :-

क्र.सं.७ मा उल्लिखित का.जि.चपली भद्रकाली गा.वि.स. वडा नं.५ को कि.नं.४४२ र ४४६ को क्रमशः क्षे. फ. १-३-२-० र १-१२-२-० रोपनी जग्गा (हाल मूल्यांकित रु.१८,००,०००।-) मिति २०५६।११।१६ मा राजिनामाको लिखत गरी लिएको,

क्र.सं.२९ को जि.पर्सा बहुअरि गा.वि.स. वडा नं.२ को कि.नं. २१३ को क्षे.फ.०-१-३-३॥ रोपनी जग्गा (हाल मूल्यांकित रु.१,७५,०००।-) मिति २०५६।११।८ मा राजिनामाकै लिखतबाट निजकी पत्नी श्रीमती आशा चतुर्वेदीका नाममा पास गरि लिएको देखिन्छ ।

उल्लिखित जग्गाहरु कुन आय स्रोतबाट खरीद गरी लिएको हो भन्ने सन्दर्भमा निजहरुको बयान हुंदा ती जग्गा बैंकमा जम्मा गरिएका रकमहरु भिक्री खरीद गरेको भन्ने जवाफ रहेको र

बैंकमा उक्त रकम के कसरी जम्मा हुन आएका हुन् भनी प्रश्न गर्दा सासुबाट आएको, जग्गाको आय, अंशवण्डाका अवस्थामा पाएको, कृषि आयबाट जम्मा हुन आएको भन्ने जवाफ दिइएको छ ।

प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदी र निजको पत्नीले अंश वापत करीव ४-१५-१४ विगाहा जग्गा मात्र पाएको देखिन्छ । स्वयंले कृषि कार्य नगरेको र बयानमा उल्लेख गरेको सो आय कुन समयदेखि कुन समयसम्मको कृषिजन्य आय हो सो समेत केही कुरा नखुलाई केवल कृषिजन्य आय बैंकमा जम्मा भएको र त्यसैबाट लाखौं मूल्य पर्ने जग्गा खरीद गरेको भन्ने भनाईमा कुनै सत्यता र तालमेल देखिदैन ।

क्रम संख्या १२ को पर्सा जिल्ला वैरियावित्ता गा.वि.स.वडा नं.७ को कि.नं.२१७ को क्षे.फ. ०-६-१६.५ जग्गा (हाल मूल्यांकित रु.१,३६,०००/-) मिति २०५७/३/१४ मा निज रामाज्ञा चतुर्वेदीले गोविन्दलाल के.सी.बाट आफ्नै नाममा हालैको बकसपत्रको लिखत गरी लिएको देखिन्छ । जि. पर्सा सिर्सिया गा. वि. स. वडा नं.७ को कि.नं.२१७ को जग्गा रामाज्ञा चतुर्वेदीले मिति २०५६/१/१५ मा आफ्नै दाजु राम सिंहासन चौवेवाट हालैको बकसपत्रबाट प्राप्त गरेको देखिन्छ । सामान्य नागरिकको जीवनयापन गरिरहेको दाजुले रामाज्ञा चतुर्वेदी जस्तो सरकारी संस्थानको महाप्रबन्धक रही रहेको भाइलाई बकस गरी जग्गा दिनु पर्ने युक्तिसंगत कारण र औचित्य नदेखिएबाट पहिले उक्त सम्पत्ति दाजुका नाममा खरीद गरी पछि निजबाट आफ्नो नाममा सारेको देखिएबाट हालको मूल्यांकन बमोजिम रु.४०,०००/- पर्न सक्ने सो जग्गा स्रोत नखुलेको सम्पत्ति देखिएको छ ।

मिति २०५२/१/२४ देखि २०५२/१/१६ सम्म करीव ११ महिनाको अवधिमा रु.२२,१०,०००/- को निम्न अनुसारको जग्गा खरीद गरेको देखिन्छ भने मिति २०५२/१/२४ देखि २०५२/४/२३ सम्मको २ महिनाको अवधिमा मात्र रु.२२,००,०००/- मूल्य पर्ने ५ कित्ता जग्गा खरीद गरेको देखिन्छ जुन निम्नानुसार छन् :-

क्र.सं.८ मा उल्लिखित जि.पर्सा बहुअरि गा.वि.स. वडा.नं.२ का कि.नं.२११ र २१२ को क्रमशःक्षे.फ.०-१-३३॥ र ०-१-३३॥ को जग्गा (हाल मूल्यांकित रु.८,००,०००/-) मिति २०५२/२/२१ मा निजको पत्नी आशादेवी चतुर्वेदीका नाममा कुनै पारिवारिक सम्बन्ध नै नरहेको व्यक्तिहरु चन्द्रावतिदेवी कोइरी र शम्भुप्रसाद मानन्धरबाट हालैको बकसपत्रको लिखत गरी लिएको देखिन्छ । साथै एन.सी.सी.एन.को महाप्रबन्धक पदमा कार्यरत व्यक्तिको श्रीमतीले बकस दिने व्यक्तिहरुको सेवा सुश्रुषा गरेको भन्ने कुरामा कुनै विश्वसनीयता देखिदैन । रामाज्ञा

चतुर्वेदीले पदमा रही गैरकानूनी रुपमा आर्जन गरेको रकमबाट जग्गा खरीद गरेको कुरालाई ढाकछोप गर्न मात्र हालैको वकसपत्रको लिखत गरी जग्गा खरीद गरेको हुंदा सो जग्गाहरुलाई स्रोत नखुलेको सम्पत्तिको रुपमा लिइएको छ ।

रितेष चतुर्वेदीको नामको क्र.सं.४ मा रहेका श्रीपुर गा.वि.स. वडा नं.६ को कि.नं.९१० र ९११ को क्रमशः क्षे.फ.०-०-१५ र ०-०-५ विगाहा जग्गाहरु (हाल मूल्यांकित रु.१०,००,०००/-) मिति २०५२।४।९ र १० मा खरीद गरेको र स्रोतको रुपमा श्रीमती आशा चतुर्वेदीको नाममा श्रीपुर गा.वि.स. वडा नं.८ मा रहेको जग्गा कि.नं.४९२, ५१४ र ५१५ विक्री गर्दा आएको रकम मध्येबाट खरीद गरेको भनी रामाज्ञा चतुर्वेदीले वयानमा उल्लेख गरेको देखिन्छ । तर विक्री गरिएको भनिएको जग्गा आशा चतुर्वेदीको नाममा कसरी प्राप्त हुन आएको थियो सोको विवरण पेश नगरेकोले स्रोत नै वैधानिक नदेखिएको हुंदा सो जग्गालाई स्रोत खुलेको मान्न सकिने अवस्था देखिदैन ।

रितेष चतुर्वेदीकै नाममा रहेको क्र.सं.२१ मा उल्लिखित बहुअर्वा भाठा गा.वि.स. वडा नं.७ को कि.नं.१३० को क्षे.फ.०-४-० विगाहा जग्गा (हाल मूल्यांकित रु.४,००,०००/-) मिति २०५२।४।२३ मा खरीद गरेको देखिन्छ । सो जग्गा प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले कृषिजन्य आय मध्येबाट खरीद भएको भनी वयानमा उल्लेख गरेको देखिन्छ । कृषिजन्य आय कुन सालको के कति आय थियो र कति खर्च भई के कति बचत भएको रकम मध्येबाट खरीद गरेको हो, सो को तथ्यगत विवरण सहित सोलाई पुष्टी गर्ने कागज प्रमाण समेत पेश हुन नआएकोले स्रोत नखुलेको सम्पत्तिको रुपमा पाइएको छ ।

प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीको नाममा रहेको क्र.सं. १४ को वैरियावित्ता गा.वि.स. वार्ड.नं.७ को कि.नं.३५७ को क्षे.फ.०-०-१० विगाहा जग्गा (हाल मूल्यांकित रु.१०,०००/-) मिति २०५२।१।१६ मा खरीद गरेको देखिन्छ । निजले वयान गर्दा अंशबाट पैतृक रुपमा पाएको भनी उल्लेख गरे तापनि पेश हुन आएको वण्डापत्र लगायतका कुनै पनि कागजातबाट सो जग्गा पैतृक हो भन्ने कुरा पुष्टी नहुंदा सोलाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिको रुपमा मान्न मिल्ने देखिएन ।

यसप्रकार हालको मूल्यांकन अनुसार रु. २२,१०,०००/- मूल्य पर्ने उपरोक्त जग्गा आफ्नो र आफ्ना परिवारका नाममा आउन सीमित मासिक पारिश्रमिक पाउने सरकारी संस्थानको सेवामा रहेको व्यक्तिका लागि स्वभाविक देखिदैन । अचल सम्पत्तिको स्रोत उल्लेख गर्ने क्रममा जतिसुकै पैतृक सम्पत्तिको आय वा कृषिजन्य आय भने पनि ती सबै कुराहरु गैरकानूनी

सम्पत्तिलाई वैध हो भनी देखाउन खोजिएको असफल प्रयास मात्र हो । तसर्थ, सबै सम्पत्तिलाई वैधानिक स्रोत नखुलेको सम्पत्तिको रूपमा दावीमा लिइएको छ ।

मिति २०४८।२।३० देखि २०५०।३।२१ अवधिमा मात्र हालको मूल्याङ्कन अनुसार रु.७३,०७,६५६।२५ पर्ने निम्न अनुसारका जग्गाहरु रामाज्ञा चतुर्वेदीले वकस पत्रको लिखत गरी खरीद गरेको देखिन्छ :-

क्र.सं. १७ मा उल्लिखित हालको मूल्य रु. ५२,६०,०००।- पर्ने जि. पर्सा, रामगढवा गा.वि.स. वडा नं.४ को कि.नं.३२ को क्षे.फ.१-२-० विगाहा जग्गा मिति २०४८।२।३० मा रामाज्ञा चतुर्वेदीले हालैको वकसपत्रको लिखत गरी लिएको देखिन्छ । वेसरोकार व्यक्ति महमद मियां अन्सारीबाट वकस प्राप्तकर्ता र वकसदाताका बीच वकस लिनु दिनु पर्ने कारण र औचित्य देखिदैन । सो जग्गा प्राप्त गर्दा हालैको वकस पत्र भन्ने व्यहोरा भएको लिखत र वकसदाताले स्वामित्व हस्तान्तरण गर्दा वकस भने पनि निजहरु बीच खरीद विक्री भएको स्पष्ट हुन्छ । सो जग्गा खरीद गर्दा बुझाएको मूल्यको वैधानिक स्रोत उल्लेख गर्न नसेकेको हुदा स्रोत नखुलेको सम्पत्तिमा गणना गरिएको छ ।

क्र.सं.२३ मा उल्लिखित का.जि.का.म.न.पा.वडा नं.३५ को कि.नं.५१ र ६४ का क्षे.फ. १-१३-०-३ रोपनी जग्गाहरुको हालको मूल्याङ्कन रु.२३,९५,३१२।५० भएकोमा उक्त जग्गा रामाज्ञा चतुर्वेदी र वीरेन्द्रनाथ टण्डनको नामको रहेको हुदा सो मूल्यांकन रकमलाई २ भाग लगाई १ भाग निज रामाज्ञा चतुर्वेदीको हिस्सामा राख्दा रु.११,९७,६५६।२५ हुन आउंछ । निजहरुले मिति २०४९।७।५ देखि २०४९।१०।१५ सम्म विभिन्न मितिमा कृष्णदेवी सांय, राजमान वांडे, भक्तवहादुर दुगु, जगतवहादुर प्रजापति, कृष्णवहादुर प्रजापति, ज्यानवहादुर प्रजापति, तुइसीं दुगु, ध्रुवप्रसाद हुंगाना, कमला हुंगाना, रामेश्वरी हुंगाना र काजीवहादुर तकोबाट वकसपत्र पाएको निजको वयान र लिखतबाट देखिन्छ । वकस दिने व्यक्तिहरु र वकस प्राप्त गर्नेहरु बीच कुनै प्रकारको सम्बन्ध रहेको पाइदैन । आफू कार्यरत रहेको पदको पदीय दुरुपयोग गरी गैरकानूनी रूपमा आय आर्जन गरेको रकम लुकाउने, छिपाउने र रजिष्ट्रेशन दस्तुर थोरै बुझाउने मनसायले वकसको लिखत मात्र गरेको कुरा स्पष्ट हुन आएको छ । यसरी खरीद भएका जग्गाको वैधानिक स्रोत खुल्न सकेको छैन ।

क्र.सं.२८ मा उल्लिखित जिल्ला मकवानपुर हेटौँडा न.पा. वडा नं.९ को कि.नं.४७७ र १०५१ को क्षे.फ. क्रमशः०-२-१४.५ र ०-०-१६ विगाहा जग्गा रामाज्ञा चतुर्वेदीको नाममा मिति २०५०।३।२१ मा श्रीमती पुष्पादेवी महत क्षेत्रीबाट वकस पाएको भनी वयान गरेको र लिखतबाट देखिए तापनि वकस दिने र पाउने बीच कुनै प्रकारको सम्बन्ध देखिदैन । सरकारी कम्पनीको

प्रबन्धक जस्तो उच्च तहमा कार्यरत व्यक्तिलाई वर्ष ३३ की महिलाले दानपुण्य गर्नु पर्ने कुनै कारण समेत नदेखिएको हुदां सो जग्गाको पारित लिखतमा हालैको वकसपत्र भनी लेखिए पनि सो जग्गा खरीद गरेको नै पुष्टि हुन्छ । तसर्थ हालको मूल्यांकित रु.८,५०,०००/- को सो जग्गालाई स्रोत नखुलेको सम्पत्तिको रुपमा लिइएको छ ।

क्र.सं.१० मा उल्लिखित जि.पर्सा सिर्सिया गा.वि.स.वडा नं. १ को कि. नं. ४१२ को क्षे.फ.०-०-१६ विगाहा र क्रम संख्या २५ मा उल्लिखित जि. पर्सा सिर्सिया गा.वि.स. वडा नं.१ को कि.नं.३१९ को क्षे.फ.०-०-१६ विगाहा जग्गाहरु क्रमशः रामाज्ञा चतुर्वेदी र श्रीमती आशा चतुर्वेदीका नाममा कायम रहेको र ती जग्गाहरु एउटै मिति २०४५।४।२३ मा खरीद गरेको देखिन्छ । जग्गा खरीदको स्रोतका रुपमा रामाज्ञा चतुर्वेदीले वयान गर्दा सगोलको सम्पत्तिबाट खरीद गरेको भनी वयानमा उल्लेख गरे तापनि मिति २०४६।४।१६ मा निजहरुको दाजुभाई बीच भएको अंशवण्डामा सो जग्गाको कति कति उल्लेख नहुनुबाट निजको सो वयान सरासर भूठो देखिएको छ । उल्लिखित जग्गाहरुको हालको मूल्याङ्कन क्रमशः रु.१,२५,०००/- र १,२५,०००/- गरी जम्मा रु.२,५०,०००/- को उपरोक्त जग्गाहरुलाई स्रोत नखुलेको सम्पत्तिको रुपमा दावीमा समावेश गरिएको छ ।

क्र.सं.११ मा उल्लिखित जि. पर्सा सिर्सिया गा.वि.स. वडा नं. ७ को कि.नं. २१६ को क्षे.फ. ०-१-१७ जग्गा रामाज्ञा चतुर्वेदीको नाममा मिति २०५०।३।१६ मा दाजु रामाधार चतुर्वेदीबाट खरीद गरेको भनी निजले वयानमा उल्लेख गरेको र स्रोतको रुपमा कुनै कुरा उल्लेख नगरेवाट सो स्रोत नखुलेको प्रष्ट नै हुन्छ । सो अवधिमा निज एन.सी.सी.एन. अन्तरगत यान्त्रिक विभागको कार्य संचालन गर्नको साथै योजना प्रबन्धक रहदा गैरकानूनी रुपमा आय आर्जन गरी खरीद गरेको देखिदा हाल मूल्यांकन भएको रु.४०,०००/- को सो जग्गालाई स्रोत नखुलेको सम्पत्तिको रुपमा लिइएको छ ।

क्रमसंख्या १३ मा उल्लिखित जि.पर्सा वैरियावित्ता गा.वि.स. वडा नं. ७ कि.नं. ३५५ र ३५६ को क्रमशः क्षे.फ.०-२-० र ०-२-० जग्गा मिति २०५२।१।२४ र २०५२।१।२५ मा क्रमशः आफ्नै दाजु रामसिंहसन चौवे र भाई रामअयोध्या चतुर्वेदीबाट रामाज्ञा चतुर्वेदीले हालैको वकसपत्र लिखत गरी लिएको देखिन्छ । यस सम्बन्धमा मिति २०४६ सालमा अंशवण्डा भई सकेको र सो अंशवण्डा पछि रामाज्ञा चतुर्वेदीका दाजुभाईहरुले आफ्नो सामान्य जीवन यापन गरिरहेको र रामाज्ञा चतुर्वेदीले दाजु भाइहरुलाई कुनै आर्थिक सहयोग नगरेको अवस्थामा सरकारी संस्थानको प्रबन्धकको हैसियतमा पुगी सकेको व्यक्तिलाई दाजु भाइले जग्गा बकस गरी

दिनु पर्ने कुनै आधार र अवस्था देखिन्न । हाल मूल्याङ्कन भएको रु.८०,०००।- को उपरोक्त जग्गाहरुलाई स्रोत नखुलेको सम्पत्तिको रुपमा दावी लिएको छ ।

क्रम संख्या १६ मा उल्लिखित आशा चतुर्वेदीको नाममा कायम रहेको रामगढवा गा.वि.स. वडा नं.४ को कि.नं.६२८ को क्षे.फ.०-१-४.५ जग्गा मिति २०५८।२।३० मा खरीद गरेको र जग्गा खरीद गर्दाको स्रोतको वारेमा निजकै बयान कथनमा आशा चतुर्वेदीको हिमालयन बैंक वीरगन्ज शाखास्थित खातामा रहेको रकम भिकी खरीद गरेको भनी उल्लेख गरेको देखिन्छ । तर निजले सो बैंकमा जम्मा गरेको रकमको स्रोत खुलाउन नसकेको हुदां उक्त रकम समेत भिकी सो रकममध्येबाट लगानी गरी जग्गा खरीद गरेको देखिएको हुदां उक्त जग्गाको हाल मूल्यांकन भएको रु.१,२०,०००।०० लाई स्रोत नखुलेको सम्पत्तिमा गणना गरी दावीमा लिइएको छ ।

क्र.सं.१८ मा उल्लिखित रामाज्ञा चतुर्वेदीको नाममा कायम रहेको रामगढवा गा.वि.स. वडा नं.४ कि.नं. ७१९ र ७२० को क्रमशः क्षे.फ.०-२-७ र ०-१-० जग्गा मिति २०५८।६।९ मा खरीद गरेको देखिन्छ । सो जग्गा खरीद गर्दाको आय स्रोतका सम्बन्धमा निज रामाज्ञा चतुर्वेदीले बयान गर्दा कृषिजन्य आय, विदेश भ्रमणबाट आएको आम्दानी, गाउंघरमा लगानी गरेको रकमबाट बढे बढाएको, घर भाडा, तलव आदिको बचतबाट भएको भनेको भए तापनि कुन क्षेत्रबाट कति बचत भएको स्पष्ट नखुलाई हचुवाका भरमा दिएको बयान पत्यारिलो र औचित्यपूर्ण नदेखिनुको साथै सो अवधिमा निज एन.सी.सी.एन.को प्रबन्धक पदमा रहेको र सो पदमा रहंदा पदीय दुरुपयोग गरी आर्जन गरेको रकमबाट जग्गा खरीद गरेको देखिदा हाल मूल्यांकन भएको रु.७,६०,०००।- को सो जग्गालाई स्रोत नखुलेको सम्पत्तिको रुपमा दावी लिइएको छ ।

क्र. सं. १९ मा उल्लिखित जि. पर्सा रामगढवा वडा नं.७ को कि.नं.११० को जग्गा र सोही जिल्लास्थित श्रीपुर गा.वि.स. वडा नं.६ को कि.नं.७४१ को क्षे.फ.०-०-५ र ०-४-० जग्गा मिति २०४८।३।४ मा खरीद गरेको देखिन्छ । एकै दिन हाल मूल्य रु.५,००,०००।- पर्ने ती जग्गाहरु खरीद गरेको स्रोत सम्बन्धमा प्रश्न गर्दा निजले कृषि आयबाट खरीद गरेको भन्ने जवाफ दिएको भए पनि उक्त जग्गा प्राप्त गर्दाको समयलाई विचार गर्दा निज रामाज्ञा चतुर्वेदी तत्काल सिनियर रेसिडेन्सीयल इन्जिनियर भई निजलाई कोहलपुर महाकाली राजमार्ग योजनाको योजना प्रबन्धकको रुपमा खटाएको एवं निजलाई ववइ वियर-कम ब्रिज योजना र भादा पुल योजनाको समेत कार्य संचालन गर्ने गरी तोकिएको अवस्था देखिंदा निजले पाएको पदीय

जिम्मेवारी र अधिकारको दुरुपयोग गरी गैरकानूनी रूपमा प्राप्त सम्पत्तिबाट ती जग्गाहरु खरीद गरेको प्रष्ट देखिएकोले ती जग्गाहरुलाई स्रोत नखुलेको सम्पत्तिमा गणना गरी दावी लिइएको छ ।

रामाज्ञा चतुर्वेदीको पैतृक सम्पत्तिबाट प्राप्त भएको जग्गाको कृषि उपजको के कति खपत वा उपभोग गरी के कति बचत भयो सो समेत उल्लेख नभएको, निज रामाज्ञा चतुर्वेदीले २०३२ सालदेखि श्री ५ को सरकारको पूर्ण स्वामित्व भएको सार्वजनिक संस्थामा प्रवेश गरेदेखि हालसम्म अविच्छिन्न रूपले सेवामै रहेको, आफू र आफ्ना परिवारले कृषकको हैसियतले खेतीपातीको जग्गामा अहोरात्र बसी खेतीको काम गर्ने कुरा बयान कथनमा कतै पनि उल्लेख नभएको अवस्थामा निजले अत्यन्त सरलताका साथ फलफूल विक्री गरी, आंफको रुख विक्री गरी तथा अन्नपात विक्री गरी प्रशस्त आय आर्जन हुने भनी देखाउन खोजेका सबै कुरामा कुनै तार्किक आधार र तथ्यगत अवस्था नरही आफ्नो अपराध लुकाउन रचिएको भूठा कुराहरु मात्र हुन भन्ने देखिन्छ ।

क्र.स.१ मा उल्लिखित श्रीमती आशा चतुर्वेदीको नाममा कायम भएको का.जि.का.म.न.पा. वडा नं. ७ग को कि.नं. ५० को मिति २०३७।२।३ मा खरीद गरेको जग्गामा २०४१ देखि २०४३ साल सम्ममा घर निर्माण भएको कुरा रामाज्ञा चतुर्वेदीको बयानमा देखिन्छ । सो घर के कुन आयस्रोत खर्च गरी बनाइएको भन्ने सम्बन्धमा सोधनी गर्दा प्र. रामाज्ञा चतुर्वेदीले रु.५,५०,०००।- खर्च भएको र सो खर्च मध्ये रु.३,००,०००।- सगोल परिवारको कृषि आम्दानीबाट आमाले दिनु भएको रकम र बांकी रु.२,५०,०००।- आफ्नो तलव, भत्ता आदि र श्रीमती आशा चतुर्वेदीको दाइजो, टीकाटालोबाट र कृषिजन्य आयबाट प्राप्त रकमबाट खर्च भएको भनी उल्लेख गरेको पाइन्छ । निजले आमाबाट पाएको भनिएको रु.३,००,०००।- रकम २०३३ सालमा रु.१,२५,०००।- पाएको भन्दै २०४१ सालसम्ममा रु.३,००,०००।- भएको भन्ने व्यहोरा उल्लेख गरिएको बयानबाट देखिन्छ । तर २०४६।४।१९ मा निजहरुको अंशवण्डा हुंदा आफ्ना भागमा धेरैवटा टुक्राटुक्रा कित्ता जोड्दा जम्मा ५ विगाहा भन्दा केही कठुर र धूर मात्र पाउने व्यक्तिले २०३३ सालमा नै रु.१,२५,०००।- पाएको सो पछि क्रमशः सालै पिच्छे सोही क्रममा त्यो बेलाको त्यति ठूलो रकम पाएको भनी पत्याउन सकिने अवस्था छैन ।

त्यस बेलाको रु.२,५०,०००/- रकमलाई फेरी कृषिजन्य आय देखाई बयान लेख्दै अरु स्रोतमा तलव भत्ताको बचत र टिकाटालोबाट पाएको रकम भनी उल्लेख गर्नु आफैमा हास्यास्पद देखिन्छ । त्यसमा पनि करीव ४ वर्षअघि मात्र निजले आफ्ना विभिन्न आयस्रोतबाट जग्गा खरीद गरेकोलाई लुकाउन छिपाउन २०३२ सालमा दाइजो पाएको सम्पत्तिबाट खरीद गरेको भनी उल्लेख गर्नुले निजको बयानमा कुनै सत्यता नरहेको अझ प्रष्ट हुन्छ । यसप्रकार निजले उल्लेख गरेको स्रोतलाई स्थापित गर्ने आधार नदेखिएकोले हालको मूल्यांकित रु.२८,०२,८४३।४१ को सो घरलाई स्रोत नखुलेको सम्पत्तिबाट निर्माण भएको हुदां दावीमा लिइएको छ ।

नेपालको बैंक खाता

क्र.सं. ३० मा उल्लिखित रामाज्ञा चतुर्वेदीको नामको नेपाल एस.वी.आइ बैंक (खाता नं. ०१५३१००१९१६) मा स्रोत खुलन नसकेको रु. १,४२,०००/-, नेपाल बैंक लिमिटेड बैंकिङ्ग अफिस धर्मपथ (खाता नं.६५८१८) मा रहेको स्रोत खुलन नसकेको तथा अस्वाभाविक परिमाणको रकम रु.२०,४७,५७३/- जम्मा गरेको देखिएको छ । तिनीहरूको जम्मा हुने स्रोत सम्बन्धमा निजले बयान गर्दा कृषिजन्य आय, तलवभत्ता आदिबाट जम्मा भएको भनी बयान गरेको हुदां सो कथन पत्यार लायक देखिदैन । यसरी ती खाताहरूमा रहेको जम्मा रकम रु. ८९,७८।९९ स्रोत नखुलेको सम्पत्ति देखिएकोले दावीमा लिइएको छ ।

क्रम संख्या ३१ मा उल्लिखित विभिन्न बैंकहरूमा रामाज्ञा चतुर्वेदीका परिवारका सदस्यहरू मध्ये श्रीमती, छोरा र छोरीका नाममा रहेको कूल रु.१२,३६,८६६।६८ बैंक मौज्दातलाई स्रोत नखुलेको हुदां ती सम्पत्तिलाई देहाय बमोजिम दावीमा लिइएको छ :

आशा चतुर्वेदीको नाममा नेपाल बैंक लिमिटेड धर्मपथ, काठमाडौं खाता नं.८४५२१५० र कृषि विकास बैंक, वत्तिसपुतली खाता नं.१४०२१० खातामा जम्मा गरेको जम्मा रु.८८,७६६।६० मौज्दात रहेको देखिएको छ । निजले बयान गर्दा स्वर्गीय सासूले दिनु भएको रकम, कृषि आय, अंशवण्डा हुदां प्राप्त गरेको भनी बयानमा उल्लेख गरेको देखिन्छ । तर ती दुवै बैंक खाताहरूमा अपत्यारिलो र अस्वाभाविक परिमाणको रकम क्रमशः रु.६६,१५,४३०।३४ (बन्द गरेको खाता नं.६२३००५० मा जम्मा गरेको) र रु.८,९५,०००/- पटक पटक जम्मा भएको देखिएकोले ती खाताहरूमा रहेको जम्मा रु.८८,७६६।६० बैंक मौज्दातलाई स्रोत नखुलेको सम्पत्तिमा गणना गरी दावी लिइएको छ । सम्पत्ति न्यायिक जांचबुझ आयोग गठन हुदां साथै आशा चतुर्वेदीले नेपाल

बैंक लिमिटेड काठमाडौंमा मिति २०५९।१।२४ मा खाता नं.६२३००५० बन्द गरी सोही मितिमा खाता नं.८४५२१५० नयां खाता खोलेबाट आफ्नो अपराध लुकाउने प्रयास गरेको देखिन्छ ।

त्यसैगरी हिमालयन बैंक, शाखा कार्यालय बीरगन्ज स्थित आशा चतुर्वेदीको खाता नं. १३१४० J. मा रहेको रु.७४,९६१।३६ रकम रामाज्ञा चतुर्वेदीको छोरा अभिषेक चतुर्वेदीको नाममा मिति २०५०।९।१९ मा खरीद गरेको रु.१,३५,७१,५१३।२८ मूल्यको घर जग्गा समेतको नै स्रोत नखुलेकोले दावीमा लिएको हुदां सो घर वहालमा लगाई भाडा वापत उक्त बैंक खातामा जम्मा भएको रु.७४,९६१।३६ रकमलाई स्रोत नखुलेको सम्पत्तिबाट बढे बढाएको सम्पत्ति देखिएको हुदां दावीमा लिइएको छ ।

त्यसैगरी कृषि विकास बैंक चावहिल स्थित अभिषेक चतुर्वेदीको नामको खाता नं.२७२७१६ मा रु.५०,१०८।२४ मौज्दात रहेको देखिएको छ । उक्त बैंकबाट पटक पटक गरी अस्वभाविक परिमाणको रु.१६,७५,०००।- रकम जम्मा भएको देखिन्छ । सो रकमवारे प्र. रामाज्ञा चतुर्वेदीले केही उल्लेख गर्न नसकेको तर निजकी पत्नी आशा चतुर्वेदीले सो रकम परिवारको विभिन्न स्रोतबाट आएको भनी बयान गरेको भए पनि के कुन स्रोतबाट आएको हो सो स्पष्ट गरेको छैन । त्यसैले उक्त खातामा रहेको रु.५०,१०८।२४ मौज्दात रकमलाई स्रोत नखुलेको सम्पत्ति देखिएको हुदां दावीमा लिइएको छ ।

एभरेष्ट बैंक, शाखा कार्यालय न्यूरोडस्थित अदिति चतुर्वेदीको नामको खाता नं.०२७६७ मा रहेको रु.१०,२३,०३०।४८ मौज्दात रकमको विषयमा छोरीको दक्षिणा आदिबाट जम्मा भएको भनी रामाज्ञा चतुर्वेदीले बयान कथनमा उल्लेख गरेको देखिन्छ । तर त्यति ठूलो परिमाणको रकम केवल दान दक्षिणाबाट जम्मा हुन सक्ने कुरामा सत्यता रहेको पाइदैन । उक्त बैंक खातामा रहेको बैंक मौज्दात रु.१०,२३,०३०।४८ लाई स्रोत नखुलेको सम्पत्तिको रुपमा लिई दावी गरिएको छ ।

क्रम संख्या ३२ मा उल्लिखित रामाज्ञा चतुर्वेदीको घरमा वरामद भएको रु.१,१३,०००।- रकमको स्रोत खुल्न नसकेको हुदां स्रोत नखुलेको सम्पत्तिमा दावीको रुपमा लिइएको छ ।

शेयर

क्रम संख्या ३३ मा उल्लिखित ओम हस्पिटल एण्ड रिसर्च सेन्टरमा रु.३०,००,०००।- शेयर श्रीमती आशा चतुर्वेदीको नाममा रहेको हिमालयन बैंक, विरगन्जबाट भिकेको रकमबाट लगानी गरेको भनी बयानमा उल्लेख गरेको पाइन्छ तर श्रीमती आशा चतुर्वेदीको नाममा रहेको हिमालयन बैंक विरगन्जमा एकै दिन (२०५७।४।२ मा) रु.६८,५०,०००।- जम्मा गरेको रकम

मध्ये रु.२५,००,०००/- मिति २०५८।१।१५ मा चेक मार्फत शेयर खरीदका लागि भुक्तानी गरेको देखिन्छ । उक्त रु.६८,५०,०००।०० रकमको नै स्रोत खुल्न आएको छैन । निजको बयानमा ऋणपत्रको कुरा उल्लेख भएको तर सो ऋणपत्र कहिले र कुन स्रोतबाट शेयर खरीद गर्न बैंक चेक मार्फत रु. २५ लाख भुक्तानी दिएको अतिरिक्त थप रु.५ लाख शेयर खरीद गरेको रकमको समेत स्रोत खुल्न सकेको छैन ।

हिमालयन बैंक वीरगन्ज, शाखामा जम्मा गरेको रकमको सन्दर्भमा कुन कुन बैंकबाट भिकिएको हो सो समेत कुनै कुरा स्पष्टसंग उल्लेख हुन नआएकोले हिमालयन बैंक विरगन्जमा जम्मा हुन गएको रकम रु.६८,५०,०००।- आफैमा स्रोत खुल्न सक्तैन ।

यस प्रकार कुन स्रोतबाट प्राप्त रकम बैंकमा जम्मा गरिएको हो सो प्रमाणित गर्ने आधारभूत सबूद प्रमाण सहित पेश हुनु पर्नेमा सो नगरी बैंकबाट रकम भिकी भुक्तानी गरिएको भन्नु नै स्रोत खुल्न नसकेको स्पष्ट हुन्छ । विद्यार्थी अवस्थामा रहेको छोरो अभिषेकको नाममा शेयर खरीद गरेको समयमा निज रामाज्ञा चतुर्वेदी एन.सी.सी.एन.को उच्च ओहदामा रहेको देखिन्छ । सोही पदमा रही पदीय दुरुपयोग गरी गैरकानूनी रुपमा आय आर्जन गरी प्राप्त आयबाट सो शेयर लगानी भएको रकमको स्रोत नखुलेको हुदां उक्त शेयरलाई दावीमा लिइएको छ ।

क्रम संख्या ३४ मा उल्लिखित नेपाल मेडिकल कलेजमा रु.३०,००,०००।- लगानी गरेको शेयरको स्रोतका सम्बन्धमा निजको बयान हुदां निजले कृषिजन्य आय, घरभाडा, तलव, भत्ता, भ्रमण भत्ता, आपका रुखहरु विक्री तथा श्रीमतीको नाममा हिमायलन बैंकमा रहेको मौज्दातबाट रु.१०,००,०००।- समेत रकम भिकी लगानी गरेको उल्लेख गरेको छ । सो रकम बैंकमा जम्मा गर्दाको वैधानिक स्रोत समेत पेश गर्न नसकेको हुदां उक्त शेयर लगानीको स्रोतका सम्बन्धमा कुनै वैधानिकता देखिदैन । यस्तो लगानी गरेको रकम पदीय दुरुपयोग गरी गैरकानूनी रुपमा आर्जित रकम नै भएको कुरा देखिन आएको हुदां उक्त रु.३०,००,०००।- बराबरको शेयरलाई दावीमा लिइएको छ ।

क्रम संख्या ३५ मा उल्लिखित शिखर पेन्टस्मा रु. ५,००,०००।- को शेयर खरीदको स्रोतका सम्बन्धमा रुख विक्रीबाट रु.२,५०,०००।-, कमला कार्पेटबाट रु. १ लाख, कृषिजन्य आयबाट रु.१ लाख र श्रीमतीको बैंक खाताबाट रु.५०,०००।- उल्लेख गरेकोमा रुख कहिले र कसलाई विक्री गरेको हो सो कुराको कुनै प्रमाण पेश हुन सकेको छैन र यस सम्बन्धी कुनै प्रमाण आउन सकेको पनि छैन । सो पेन्टस्मा लगानी गरिएको अर्को स्रोतको रुपमा कमला

कार्पेटको आय भनी बयानमा उल्लेख भए पनि निज रामाज्ञा चतुर्वेदीको बयानको क्रममा कमला कार्पेट २०५३ सालदेखि नै बन्द गरेको भनी उल्लेख गरेको देखिन्छ। त्यसमा पनि कमला कार्पेट स्थापना गर्दाको स्रोत नै अवैधानिक रहेको स्थितिमा सोबाट बढे बढाएको सम्पत्ति वैधानिक सम्पत्ति हुन सक्ने देखिदैन। त्यसै गरी अर्को स्रोतको रूपमा निजले कृषिजन्य आय भनेको पाइन्छ, सो पुष्टी हुन आएको देखिदैन। स्रोतलाई पुष्ट्याई गर्ने कागजात प्रमाण पेश नभई बयानलाई मात्र आधार र प्रमाण मान्न नसकिने हुदां रु.५,००,०००/- बराबरका शेयर स्रोत नखुलेको सम्पत्तिको रूपमा दावी लिइएको छ।

भारतीय बैंक खातामा रहेको रकम

क्रम संख्या ३६ मा उल्लिखित भारतको नयां दिल्ली, अन्सारीनगरस्थित स्टेट बैंक अफ इण्डियाको (खाता नं.०११९०/०४५८९३) शाखा कार्यालयमा रामाज्ञा चतुर्वेदी र अभिषेक चतुर्वेदीको नाममा रहेको खातामा मिति १९९७ अक्टुबर २१ देखि २००२ नोभेम्बर २० सम्म भा.रु.६०,८९,८५२।०० जम्मा भएको देखिएको छ। उक्त खातामा जम्मा भएको रकममध्ये मिति २०५५।१।९ देखि २०५८।१०।२९ सम्ममा नेपाल अधिराज्यमा दर्ता भएको नेपाल एस.वी.आइ.बैंक दरवारमार्ग शाखा कार्यालयबाट मात्र भा.रु.३५,३४,०००।०० रामाज्ञा चतुर्वेदीले र अन्य व्यक्तिहरुले ड्राफ्ट गरी पठाएको तथ्य नेपाल एस.वी.आइ बैंक लि.को सन् २०/१/२००३ को पत्रवाट यकीन भएको छ। तसर्थ उक्त खातामा जम्मा भएको भा.रु.६०,८९,८५२।- ले हुने ने.रु.९७,४३,७६३।२० लाई स्रोत नखुलेको सम्पत्तिका रूपमा गणना गरी दावी लिइएको छ।

क्रम संख्या ३७ मा उल्लिखित भारतको युनाइटेड बैंक अफ इण्डिया, लाजपदनगर, नयां दिल्लीस्थित (खाता नं. एस.वी.२९३२४५) अभिषेक चतुर्वेदीको नामको खातामा सन् २००२।४।१९ देखि २००२।४।१७ सम्म भा.रु.१४,६२,५००।-(ने.रु.२३,४०,०००।-)जम्मा गरी मिति २००२।१।१६ मा खाता बन्द गरेको सम्बन्धमा अभिषेक चतुर्वेदी आयोगमा उपस्थित भई बयान गरी प्रतिवाद गर्ने मौका हुदांहुदै पनि निजले उक्त अवसरलाई उपयोग समेत नगरेको तथा निजले वावु रामाज्ञा चतुर्वेदीलाई आयोगले अनुसन्धानको सिलसिलामा नियन्त्रणमा लिएपश्चात बैंक खातामा रहेको सम्पूर्ण रकम भिक्री खाता बन्द गरेको देखिएको छ। तसर्थ, अभिषेक चतुर्वेदीको खातामा जम्मा भएको भा.रु.१४,६२,५००।- ले हुने ने.रु.२३,४०,०००।- रकमलाई स्रोत नखुलेको सम्पत्तिको रूपमा गणना गरी दावीमा लिइएको छ।

क्रम संख्या ३८ मा उल्लिखित भारतको युनाइटेड बैंक अफ इण्डिया, लाजपदनगर, नई दिल्लीस्थित (खाता नं. एस. वी. २९३२६९) आशा चतुर्वेदीको नामको खातामा सन् २००२।४।१५

देखि २००२।४।१७ सम्म जम्मा ३ (तीन) दिन भित्रमा भा.रु.१५,०१,०००।- जम्मा गरी सन् २००२।१।१६ अर्थात् रामाज्ञा चतुर्वेदीलाई हिरासतमा राखिएपछि खाता बन्द गरेको सम्बन्धमा निजले उक्त रकम आफ्ना माइतीले दिएको दाइजो भएकोले बैंकमा राखेको तर पछि बैंकबाट भिकी माइतीलाई नै फिर्ता दिएको भनी बयान कथनमा उल्लेख गरेको भए तापनि सो भनाईमा कुनै सत्यता रहेको देखिदैन । रामाज्ञा चतुर्वेदीलाई आयोगले अदालतको अनुमति लिई हिरासतमा राखेपछि बैंक खातामा रहेको सम्पूर्ण रकम भिकी खाताबन्द गरेको देखिदा उक्त खातामा जम्मा भएको भा.रु.१५,०१,०००।- ले हुने ने.रु.२४,०१,६००।- रकमलाई स्रोत नखुलेको सम्पत्तिको रूपमा दावी लिइएको छ ।

लकरबाट बरामद गरगहना

क्रम संख्या ३९ मा उल्लिखित निजहरुको घरमा खानतलासी लिएको अवस्थामा करिव २० तोला जतिका सुनका गहना पाइएको र ती सबैलाई दावीमा नलिई स्वभाविक रूपमा माइतबाट पाएको र घरबाट दिएको हुन सक्ने मानी छोडिएको छ । त्यसैगरी आशा चतुर्वेदीले मित्रराष्ट्र भारतको नयाँदिल्ली स्थित युनाइटेड बैंक अफ इण्डिया लाजपतनगरमा बैंक लकर समेत रहेको कुरा निजले बयान गरेको तथ्यलाई समेत दृष्टिगत गर्दा नेपाल बैंक लिमिटेडको लकरबाट बरामद भएका रु.३,२३,८५९।२१ मूल्य बराबरका गहनाहरु स्रोत नखुलेको सम्पत्तिको रूपमा लिइएको छ ।

रितेश चतुर्वेदीको अध्ययन खर्च

क्रम संख्या ४० मा उल्लिखित ३ (तीन) जना छोराछोरी मध्ये रितेश चतुर्वेदीलाई संयुक्त राज्य अमेरिकामा पढाउदा अमेरिकी डलर २३,०००।- खर्च पठाएको कुरा निजले बयान कथनमा उल्लेख गरेको र उक्त रकमको स्रोतको विषयमा रामाज्ञा चतुर्वेदीले श्रीमती आशा चतुर्वेदीका नामको ने.वै.लि. न्यूरोड बैंक खाताबाट करिव रु.७,००,०००।०० र बाँकी हाम्रो विभिन्न स्रोत, कृषिजन्य आय व्यवसाय, गाउँघरमा लगानी गरेको रकम र सोबाट बढे बढाएको आम्दानी, विरगन्ज श्रीपुरको घरभाडा एवं बैंकमा लगानी गरी प्राप्त गरेको व्याज रकम समेतबाट पठाएको भनी बयान गरेको भएपनि उक्त बैंक खाताको रकमको स्रोत नै खुलेको नहुँदा रु.२३,०००।- अमेरिकी डलरको औसत् प्रति १ डलरको औसत सटही दर रु.७४।०८ ले हुने ने.रु.१७,०३,८४०।- को स्रोत खुल्न नआएकोले स्रोत नखुलेको सम्पत्तिको रूपमा गणना गरी दावीमा लिइएको छ ।

ऋण सापटी

क्रम संख्या ४१ मा उल्लेखित रामाज्ञा चतुर्वेदीले कमलेस तिवारीलाई मिति २०५२।१।२२ मा चलन चल्तीको व्याजमा रु.७,००,०००।- ऋण सापटी दिएको रकमको कपाली तमसुक निजको घरबाट बरामद भएको हुदां उक्त रकम हालसम्म पनि लगानीमा रही रहेको देखिएको छ । उक्त रकमको स्रोत खुल्न सकेको छैन र कपाली तमसुक रामाज्ञा चतुर्वेदीले सुरक्षित साथ आफैसंग राखेको हुदां उक्त रु.७,००,०००।०० को विषयमा राखेको भनाईमा सत्यता रहेको देखिएन ।

मारुति गाडि

क्रम संख्या ४२ मा उल्लिखित रामाज्ञा चतुर्वेदीकी छोरी अदिती चतुर्वेदीको नाममा दर्ता रहेको वा. ३ च. ५२७६ को गाडी मिति २०५७।५।१२ मा खरीद गरेको स्रोतको विषयमा रामाज्ञा चतुर्वेदीले बयान कथनमा नेपाल बैंक लि.मा जम्मा गरेको खाताबाट भिकी खरीद गरेको भनी उल्लेख गरेको तर बैंक खातामा जम्मा गरेको रकम आफै स्रोत हुन नसक्ने र सो को स्रोत के हो सो केही उल्लेख गरेको नदेखिएकोले बयान वमोजिम लागत मूल्य रु.३,४५,०००।- लाई स्रोत नखुलेको सम्पत्तिको रुपमा गणना गरी दावीमा लिइएको छ ।

सरकारले सुम्पेको महत्वपूर्ण सार्वजनिक जिम्मेवारी र जवाफदेहीका उच्च पदहरूको दुरुपयोग गरी भ्रष्टाचारलाई संस्थागत गर्ने निज चतुर्वेदीले सार्वजनिक सेवाको कार्यकालमा हिमालयन बैंक, वीरगन्जमा एकै दिनमा रु. ६८,५०,०००।- सम्म रकम श्रीमतीको नाउमा जम्मा गराएको, ६५ लाख रुपैया भन्दा बढीको शेयर खरीद गरेको, आफू स्वयं र छोरा अभिषेक चतुर्वेदीका नाउमा एस.वी.आई. बैंक, नयां दिल्लीमा २०५४।६।८ देखि यता भा.रु.६०,८९,८५२।- (ने.रु.९७,४३,७६२।२०) जम्मा गरेको, श्रीमती आशा चतुर्वेदी र छोराको नाउमा युनाइटेड बैंक अफ इण्डिया नयां दिल्लीमा २०५९ सालमा मात्रै भा.रु.२९,६३,५००।- (ने.रु.४७,४९,६००।-) जम्मा गरी आयोगबाट कारवाई शुरु गरिएपछि रकम भिकी खाता शून्य गरेको, छोरा रितेश चतुर्वेदीलाई निजकै बयान अनुसार रु.२३,०००।-अमेरिकी डलरको खर्चमा अमेरिकाको टेक्सासमा निजी खर्चमा अध्ययन गराएको, साथै नेपाल स्थित बैंकहरूमा करिव रु. १६ लाख मौज्दात रहेका सम्पत्तिको स्रोत खुलाउन सकेको देखिदैन । यसरी २०५० सालपछि निजले गैरकानूनी रुपमा रु.२ करोड ३७ लाख बराबरको तरल सम्पत्ति (नगद, शेयर, सुन आदि समेत) जोडेको पाइन्छ ।

मागदावी

उल्लेखित तथ्य विवरणको मूल्यांकन समेतका आधारमा प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीको तालिका नं. १३ मा उल्लेखित स्रोत नखुलेको अस्वाभाविक सम्पत्ति गैरकानूनी आर्जन हो भन्ने निर्विवाद निश्कर्ष निस्कन्छ । स्रोत खुल्ने वैध आम्दानीको अनुपातसंग अमिल्दो र अस्वाभाविक उच्च जीवनस्तर देखाउने सम्पत्ति भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकलापको परिणाम हो । साविक भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १५ ले अनुमानित कसूर सम्बन्धी व्यवस्था गरी दफा १६(ग) ले जफत सम्बन्धी तथा दफा ७(२) ले दण्ड सजाय सम्बन्धी व्यवस्था गरेकोमा सोही कानूनी व्यवस्था एवं अवधारणालाई अझ बढी प्रभावकारी र कृयात्मक बनाउने उद्देश्यले भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(१) ले यस्ता सम्पत्तिहरु गैरकानूनी रुपमा आर्जन गरेको मान्दै ऐ. ऐनको दफा २०(२) र दफा ४७ समेतले जफत समेतका दण्डनीय प्रावधानको व्यवस्था गरेका हुदा निजले आर्जन गरेको सम्पत्ति र यापन गरिरहेको जीवनशैलीको अन्तर सम्बन्धको तथ्यपरक विश्लेषण गर्दा उपरोक्त उल्लेख भए बमोजिम स्वभाविक आम्दानीका स्रोतसंग प्रतिवादीहरुको अमिल्दो र अस्वाभाविक उच्चस्तरको जीवनशैली रहे भएको स्थापित भएको र निजको वैधानिक आय तथा वर्तमान समयमा देखिएको निजको आर्थिक हैसियत बीच विरोधाभाष रहेको र सम्मानित सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादित न्यायिक सिद्धान्त समेतका आधारमा प्रतिवादीहरुका हालैका वकसपत्रहरुद्वारा आर्जित सम्पत्ति यस आरोप पत्रका माथिल्ला प्रकरणहरुमा दावी लिइए अनुरूप खरीद हो भन्ने स्पष्ट हुंदा गैरकानूनी रुपमा आर्जित कूल सम्पत्ति मध्ये छोरा रितेश चतुर्वेदीलाई संयुक्त राज्य अमेरिकामा अध्ययन गराउदा भएको खर्च अमेरिकी डलर रु.२३,०००।०० वरावर हुन आउने ने.रु.१७,०३,८४०।- र भारत स्थित विभिन्न वाणिज्य बैकहरुमा जम्मा गरी हाल लुकाई छिपाई सकेको भा.रु.९०,५३,३५२।- को हुन आउने ने.रु.१,४४,८५,३६२।२० गरी जम्मा रु.१,६१,८९,२०३।२० वरावरको सम्पत्ति पनि निज रामाज्ञा चतुर्वेदीको गैरकानूनी आर्जन नै हुंदा सो समेत विगो कायम गरी जरिवाना जफतका हकमा माग गरिएको तथा स्रोत खुलेको तथा अन्य सम्पत्तिवाट यो विगो बराबरको सम्पत्ति जफत हुन र सोवाट नपुग देखिएमा कानून बमोजिम हुन र स्रोत खुल्न नसकेको हालसम्म प्राप्त सम्पत्तिको मूल्याङ्कन गराई तदनुरूप नगद र शेयर आदि चल सम्पत्तिलाई जे जस्तो रुपमा छ सोही मूल्यमा दावी लिइएको छ ।

अतः प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदी र छोरा अभिषेक चतुर्वेदी एवं आशा चतुर्वेदीका नाममा रहेको विदेशी मुलुक भारतमा लुकाई छिपाई राखेको रकमका साथै एक छोरालाई संयुक्त राज्य

अमेरिकामा उच्च शिक्षा दिलाउदाको खर्च समेतको कूल आर्जित सम्पत्ति रु.७,७१,६५,५७३।२९ बराबरको चलअचल सम्पत्तिमध्ये रु.६,९१,८२,५३५।७९ बराबरको चलअचल सम्पत्ति भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(१) बमोजिम प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले गैरकानूनी रूपमा आर्जन गरेको उल्लिखित आधार प्रमाणबाट पुष्टि हुन आएकोले नेपाल अधिराज्यको संविधान, २०४७ को धारा १४(१) को सान्दर्भिकता तथा साविकको भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा ७(२) र दफा १५ अनुसार कसूर भई त्यसैलाई निरन्तरता प्रदान गरिएको प्रचलित नेपाल कानून भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(१) बमोजिम प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले कसूर गरेको देखिन आयो । सो सम्पत्ति निज प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले आफ्नी पत्नी आशा चतुर्वेदी, छोराहरु रितेष चतुर्वेदी, अभिषेक चतुर्वेदी र छोरी अदिती चतुर्वेदीका नाममा राखेकोले निज रामाज्ञा चतुर्वेदीको सम्पत्ति तत्कालीन भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा ७(२), दफा १५ तथा १६ग. हाल प्रचलित भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(१) को कसूरमा ऐ दफा २०(२) बमोजिम रु.६,९१,८२,५३५।७९ विगो बमोजिम जरिवाना गरी हदैसम्म कैद र निजको गैरकानूनी रूपमा आर्जित तालिका नं.१३ मा उल्लिखित चलअचल सम्पत्ति जफत गरी प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदी नेशनल कन्स्ट्रक्सन कम्पनी नेपाल लि., नेपाल आयल निगम लिमिटेड र शाही नेपाल वायुसेवा निगम जस्ता सार्वजनिक संस्थाहरुको क्रमशः महाप्रबन्धक, कार्यकारी निर्देशक र कार्यकारी अध्यक्षको रूपमा प्रमुख पदाधिकारी भए रहेकोले साविक भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १४क.र हाल प्रचलित भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २४ बमोजिम थप सजाय समेत गरी पाऊं ।

साथै प्रतिवादी श्रीमती आशा चतुर्वेदी, छोराहरु रितेश चतुर्वेदी, अभिषेक चतुर्वेदी र छोरी अदिती चतुर्वेदीका नाममा रहेका सोही तालिका नं. १३ मा उल्लिखित अवैध आर्जनको सम्पत्ति साविक भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १५ तथा दफा १६ग. हाल प्रचलित भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ४७ तथा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन, २०४८ को दफा २९(ख) बमोजिम जफत हुने हुंदा यसका निमित्त ऐ ऐनको दफा ३० बमोजिम कारवाही भई यो सम्पत्ति जफत गरी पाऊं भन्ने समेत ब्यहोराको अभियोग पत्र ।

विशेष अदालत तर्फको कारवाही

प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीको बयान

मैले कानूनको पालना गरी संस्थानको हितमा मात्र कार्य गरेको हुँ । कुनै किसिमको भ्रष्टाचार गरेको छैन । मैले गैरकानूनी रूपमा सम्पत्ति आर्जन गरेको भन्ने दावी पूर्वाग्रहपूर्ण छ । मैले २०३२ साल मंसीरदेखि नोकरीमा प्रवेश गरेदेखि हालसम्म भएको आम्दानी, ससुरालीवाट पाएको दाईजो रकम, पेवा, टिकाटालो दक्षिणाको रकम, वर्षेनि हुने कृषि आम्दानीको रकम, मेरो श्रीमती आशा चतुर्वेदीले उनी गलैचा उत्पादन एवं निर्यातमूलक उद्योगमा साभेदार भै प्राप्त मुनाफा, विभिन्न इष्टमित्रहरुवाट प्राप्त रकम, वागवगैचा, रुख विरुवा विक्री गरी प्राप्त रकम, देश विदेश भ्रमणवाट वचत भएको रकम, छोरा रितेशको पारिश्रमिक, माछापालन, घरभाडा जग्गा भाडा, जग्गा विक्री तथा व्याजमा लगानी गरेका रकम तथा सोवाट वढे वढाएको सम्पत्ति मेरो आर्थिक स्रोतका मुहानहरु हुन् ।

मेरो विवाहको वेला नगद भा.रु.२,२५,०००/-, सुनको गहना ३७ तोला, चांदी ३५ तोला पाएकोमा विवाहमा रु.१ लाख खर्च भै भा.रु.१,२५,०००/- को ने.रु.१,७३,७५०/- वचत भएको थियो । २०५२ सालमा मेरो आमा यशोदादेवीवाट मेरो श्रीमती आशा चतुर्वेदीलाई १७ तोला सुनको गहना प्राप्त भएको थियो । मेरो पिता स्वर्गे भए पश्चात् २०३२/१२/१६ मा हामी परिवारमा मानो छुट्टिएको लिखत खडा गरी आ-आफ्नो व्यवहार छुट्टाछुट्टै राखिएकोमा मेरो पैतृक सम्पत्ति आमा यशोदादेवीसंगै रहेकोले मेरो अंश भागमा परेको जग्गाको कृषिजन्य आय एवं अन्य स्रोतवाट प्राप्त भएको आम्दानी २०३३ सालदेखि २०४५ सालसम्म रु.१९,४०,०००/- आमावाट प्राप्त गरेको छु । २०४६ साल श्रावण १९ मा भएको अंशवण्डाको केही दिन अगाडी तत्कालिन सगोल परिवारवाट चल सम्पत्ति रु.११,००,०००/-, श्रीमतीले दाईजोमा पाएको सम्पूर्ण धनमाल तथा निजसंग रहेको सुनको विभिन्न गहना ३७ तोला, चांदीको गहना ३५ तोला, विवाह पूर्व तिलकमा पाएको सम्पूर्ण भांडा वर्तनहरु, काठको कडीहरु थान २५, पटरी थान २५ साखुको खम्बा थान २, छोराहरुको पढाई खर्च तथा विवाह खर्च समेत पाएको छु । सो घरसारको चल सम्पत्ति वण्डाको लिखत पेश गरेको छु । २०४६ सालमा भएको अंशवण्डा पछि २०४६ साल देखि २०५८ सालसम्म मेरो अंशको जग्गावाट तथा पछि हामीले प्राप्त गरेको र जोडेको थप जग्गामध्येवाट रु.१७,३०,०००/- आम्दानी भएको छ । २०४६ सालको अंशवण्डावाट स्व.माता यशोदादेवी र काकी राजपतीदेवीको संयुक्त नाममा रहेको वैरिया विर्ता वार्ड नं. ९ कि.नं.६९,

१३७, ११०, १३०, १७५, १३१ तथा सिसवा वडा नं.९ को कि.नं.३४६ समेतको जम्मा क्षे.फ.३-१६-० जग्गा रहेको र उहांहरूको सम्पूर्ण रेखदेख, खानपान, तिर्थपुजा एवं औषधी उपचार हामीवाट हुदै आएकोले उक्त जग्गाहरूवाट २०४७ सालदेखी हालसम्म भएको आम्दानी आधी मोहीलाई दिई वांकी रु.६,८४,०००/- आय प्राप्त भएको छ । मेरो श्रीमतीले कृषि विकास बैंकवाट २०४५ सालमा रु.३,५६,०००/- ऋण लिई रु.३,५०,०००/- कमला कार्पेट इन्डष्ट्रिजमा लगानी गरी २५ प्रतिशतको साभेदार भएको र उक्त उद्योगले उनी गलैचाको उत्पादन, विदेशमा निर्यात तथा विक्री वितरण गरी २०४५ सालदेखी २०५७ साल सम्ममा कृषि विकास बैंकको सावांव्याज भुक्तानी गरी आ.व. ०४५।०४६ मा रु.१,२१,०००/-, २०४६।४७ मा रु.२,३०,०००/-, २०४७।४८ मा रु.१,५०,०००/-, २०४८।४९ मा रु.३,७०,०००/-, २०४९।५० मा रु.७,२५,०००/-, २०५०।५१ मा रु.२,२५,०००/-, २०५१।५२ मा रु.६,१०,०००/-, २०५४।५५ मा रु.३,००,०००/- मुनाफा प्राप्त गरेको र २०५५।५६ र ०५६।५७ मा मौज्जात गलैचा विक्री र कारखानाको सरसामान विक्रीवाट प्राप्त रकममध्ये रु.७,००,०००/- पाएका हौं ।

मेरो श्रीमती आशा चतुर्वेदीले आफ्ना माईतीतर्फ नातेदारहरूवाट पाएको दानदक्षिणा, टिकाटालो, व्रतबन्ध, विवाह, समारोहमा पाएको बक्सीस र त्यसैगरी ससुराली तर्फवाट सासु, काकी सासुहरु, जेठ जेठानीहरु, भतिजाहरुको व्रतबन्ध विवाह समारोह आदिमा पाएको बक्सीस रकमलाई गाउंघरमा अधिकतम व्याजदरमा लगानी गरी बढे बढाएको रकमको आम्दानी रु. २२,००,०००/-, मामा अम्बीका तिवारीवाट पाएको भा. रु. ९,००,०००/- अर्थात ने. रु. १३,००,०००/- २०४७ सालदेखिनै विभिन्न बैंकहरु तथा गाउंघरमा अधिकतम् व्याजमा लगानी गरी बढे बढाएको रकमको आम्दानी रु.३१,००,०००/- भएको । मामाले शपथपत्र गरिदिनु भएको प्रमाणको लिखत पेश गरेको छु । मेरो काकी राजपतीदेवी कम समयमानै विधवा भै हाम्रो परिवारसंग वस्नु भएको र उहांको बुवा हरिनारायण तिवारीवाट प्राप्त गर्नु भएको नगद रु.१५,००,०००/- उहांको रेखदेख खानपान हामीले गर्दै आएकोले काकी राजपतीदेवी र म रामाज्ञा बीच २०४९।४।१० मा शर्तनामा लिखत भई उक्त रु.१५ लाख दिनु भएको र सो रकम विभिन्न बैंकहरु तथा गाउंघरमा लगानी गरी बढे बढाएको आम्दानी रु.३५,००,०००/-हो । मेरो सासु चन्द्रावती देवीले मेरो वच्चाहरुको उच्च शिक्षाको लागि ०५६ मंसिरदेखी ०५७ भाद्रसम्म सहयोग स्वरुप पटकपटक गरी भा.रु.७,५०,०००/- अर्थात ने.रु.१२,००,०००/- शपथपत्र गरिदिनु भएको छ । मेरो नाममा राष्ट्रिय विमा संस्थान जीवन विमा पोलिसीवाट करिव रु.१,००,०००/-

प्राप्त गरेको छु । मेरो छोरा रितेश चतुर्वेदी भारतको वैडलोरमा जुलाई १९९० देखि जुन २००० सम्म कार्यरत रही भा.रु.१,००,०००/- पारिश्रमिक प्राप्त गरेको छ ।

२०३३ साल देखिनै विभिन्न स्रोतबाट आएको आम्दानीलाई मेरो परिवारको नाममा विभिन्न बैंकहरुमा मुद्दती र वचत खातामा राखेको रकमको व्याज मात्र रु.४० लाख जति आएको हुनु पर्दछ, स्टेटमेन्ट मसंग छैन । विरगन्ज निवासी अभयकुमार सर्राफबाट नेपाल मेडिकल कलेजमा लगानी गर्नको लागि तमसुक लेखी ऋण लिएको रकम रु.११,५०,०००/- प्रमाणको लागि ०५७११११४ को तमसुकको प्रतिलिपी पेश गरेको छु । भारतीय जीवन विमा रक्सौलबाट मेरो नाममा रहेको विमा पोलिसी वापत भा.रु.२०,०००/- को ने.रु.३२,०००/- प्राप्त गरी नेपाल एस.वि.आई. बैंक दरवार मार्गमा मिति २०५९।३।५ मा आफ्नो खातामा जम्मा गरेको छु । मेरो श्रीमती आशा चतुर्वेदीको नाममा रहेको नेपालगंज वाड नं.८(ख) स्थित कि.नं.३३७, ३३९ को क्षे.फ.०-२-८ जग्गा तरकारी उत्पादनको लागि जुगलाल भन्ने जगता थारुलाई प्रतिकठ्ठा प्रति महिना रु.३००/-को दरले भाडामा दिई २०३८ सालदेखि ०५२ सालसम्म १५ वर्षको रु.१,२९,६००/- प्राप्त गरेको प्रमाणको हकमा ०३८।२।५ को सम्झौताको प्रतिलिपी पेश छ । रुपन्देही भैरहवा वार्ड नं.८ मा मेरो श्रीमतीको नाममा रहेको कि.नं.१६३६ क्षे.फ.०-६-१२ को जग्गा थमन सिंहलाई प्रति कठ्ठा प्रति महिना रु.४००/- का दरले भाडामा दिएको २०४१ सालदेखि ०५१ सालसम्म रु.३,३०,०००/- प्रमाणको लागि सम्झौता लिखतको प्रतिलिपी पेश गरेको छु । छोरी अदिती चतुर्वेदीको नाममा रहेको पर्सा, नौतनवा वार्ड नं.६ को कि.नं.१६१ को जग्गा टुकको वर्कसप राख्न ठाकुर शर्मा लोहारलाई रु.५००/- प्रति महिनाको दरले ०५२ साल देखि ०५८ सालसम्म भाडामा दिएको जम्मा रु.३६,०००/- प्राप्त भएको शर्तनामा कागजको प्रतिलिपी पेश गरेको छु । श्रीमती आशा चतुर्वेदीको नाममा रहेको पर्सा बहुअरी वार्ड नं.२ कि.नं.२११, २१२ को जग्गा प्रति महिना रु.१,०००/- को दरले ठाकुर शर्मा लोहारलाई भाडामा दिएको ०५२ साल देखि ०५८ सालसम्म ६ वर्षको रु.७२,०००/- भएको शर्तनामा कागजको प्रतिलिपी पेश गरेको छु । श्रीमती आशा चतुर्वेदीको नाममा रहेको पर्सा बहुअरी वार्ड नं.२ कि.नं.२१३ को जग्गा खेतीको लागि ठाकुर शर्मालाई प्रति महिना ५००/- का दरले २ वर्षको लागि दिएको रु.१२,०००/- भएको प्रमाण पेश गरेको छु । मेरो नाउंमा रहेको हेटौडा वार्ड नं.८ को कि.नं.४४७ र १०५१ को जग्गा शैलेस कार्कीलाई प्रति महिना रु.७००/- मा कृषिको लागि ०५१ देखि ०५७ सम्म ७ वर्ष भाडामा दिई रु.५८,८००/- प्राप्त भएको । अभिषेक चतुर्वेदीको नाममा रहेको चितवन भरतपुर वार्ड नं.६ कि.नं. ३६९ को जग्गा वाजे भन्ने व्यक्तिलाई मौखिक

आधारमा ०५२ देखी ०५७ सम्म ६ वर्षको लागि प्रति महिना रु.६०००- का दरले भाडामा दिएको रु.५०,४०००- आम्दानी भएको थियो । रितेश चतुर्वेदी र दीपेन्द्र टण्डनको संयुक्त नाउंमा रहेको का.जि.का.म.न.पा.वडा नं.७(ख) कि.नं.२०९, २२३, २२४, ७९१ तथा रामाज्ञा चतुर्वेदी र वीरेन्द्रनाथ टण्डनको संयुक्त नाउंमा रहेको का.म.न.पा. वार्ड नं.७(ख) कि.नं.१८७, १९६, १९८, १९९, २०१, २०३, २०४, २०५, २०६,२०७, २०८, २२१, २२२ को जग्गाहरु सानो दाई भन्ने व्यक्तिलाई कृषिको लागि ०५० देखी ०५७ सम्म दिएको र रु. ९६,००००- प्राप्त भएकोमा मेरो भागमा रु.४८,००००- प्राप्त भएको । पर्सा श्रीपुर ६ को कि.नं. ८१४ र ८१७ को जग्गाभित्र करिव ३ कठामा रहेको पोखरीमा माछा पालन गरी विक्री वितरण गरेको र सोही जग्गामा रहेको आंपको फल, लिचीको फल एवं अन्य तरकारी विक्रीवाट ०५१ देखी ०५५ सम्म आम्दानी रु.३ लाख भएको । यसै जग्गामा रहेको सिसौको रुखहरु, आंपको रुखहरु, लिचीको रुखहरु आ.व. २०५५।५६ मा यज्ञानन्द पुरी हस्ते विक्री गरी रु.२,४०,००००- प्राप्त भएको कागजको प्रतिलिपी यसैसाथ पेश गरेको छु ।

जिल्ला पर्सा, वैरिया विर्ता वार्ड नं.७ कि.नं.२१५, २१६, ३५३ को जग्गाको आंप विक्रीवाट ०४७ साल देखी ०५५ साल सम्ममा रु.१,६०,००००- आम्दानी भएको र आंपका रुखहरु ०५४।५५ मा विक्री गरी रु.२,६०,००००- प्राप्त भएको लिखतको प्रलिलिपी साथै पेश गरेको छु । जिल्ला पर्सा सिसिया वार्ड नं. १ मा मेरो नाउंमा रहेको कि.नं.४२ को जग्गामा रहेको आंप, लिचि, कटहर ०४७ देखी ०५७ सम्म फुलेना पण्डितलाई विक्री गरी रु.३,५०,००००- प्राप्त भएको, लिखत कागजको प्रतिलिपी पेश गरेको छु साथै बिजु आंपको रुख, वांस, मौवाको रुखहरु विक्री गरी रु.२,५०,००००- प्राप्त भएको मिति ०५८।१।२ को लिखत कागजको प्रतिलिपी पेश गरेको छु ।

काठमाडौं जिल्ला का.म.न.पा. वार्ड नं.७ चावहिल मा २०४३ सालमा घर निर्माण लगतै प्रो.सामर्थवहादुर सिंहलाई करिव १८ महिना जति रु.७,००००- प्रति महिनाको दरले घरभाडा लगाई रु.१,२६,००००- प्राप्त भएको हो । लिखत प्रमाण छैन । सोही घरमा आ.व. ०५२।५३ देखि ०५३।५४ सम्म करिव १५ महिना जति वच्चाहरुको संरक्षण सम्बन्धी INGO वहिनी फाउण्डेसनलाई रु. ११ हजार प्रति महिनाका दरले घरभाडामा दिई प्राप्त भएको रु.१,६५,००००- मध्ये कर कार्यालय क्षेत्र नं. १ मा १५ प्रतिशत कर तिरेको र बांकी आम्दानी रु.१,४०,२५००- भएको छ । छोरा रितेश चतुर्वेदीको नाममा रहेको श्रीपुर वडा नं. ६ को घर जग्गा २०५१ सालदेखी ०५३ सालसम्म उप्रेती केमिकल इण्डष्ट्रिजलाई रु.१० हजारप्रति महिनाको दरले करिव

२१ महिना जति भाडामा दिए वापत रु.२,१०,०००/- प्राप्त भएको छ । यसै घर जग्गा ०५५ देखी ५ वर्षको लागि करार गरी भाडामा दिएको र चार वर्षको प्राप्त भाडा रु. ६ लाख रहेको छ । सो सम्बन्धमा ६ अगष्ट १९९८ को करार प्रतिलिपी यसैसाथ पेश गरेको छु ।

२०३२ साल मंसिरदेखी ०५० असारसम्म विभिन्न पदमा रही सेवा गरेवापत प्राप्त तलव, योजना भत्ता, ओभरटाईम भत्ता र अन्य भत्ताहरु एवं अन्य सुविधावाट १७ वर्षमा पाएको करिव रु.६,१२,०००/-, ०५०।४।१ देखी ०५९।७।८ सम्म पटक पटक गरी महाप्रबन्धक भएदेखी ९ वर्षमा करिव १२,९६,०००/-, २०३२ देखी ०५९ सम्म स्वदेशभित्रै आयोजना आदिमा तथा भारत भ्रमणवाट भएको वचत करिव रु.३,००,०००/-, विभिन्न कार्यालयमा विभिन्न पदमा रहंदा पाएको वैठक भत्ता तथा अन्य भत्ताहरु वाट भएको आम्दानी करिव रु.२,५०,०००/- छ । अफिसको कामले सन् १९८५ मा दक्षिण कोरिया जांदा वचत भएको रु.५०,०००/-, सन् १९९० मा इजरायल जांदा वचत रु.५०,०००/- सन् १९९७ मा जापान र चिन जांदा वचत भएको डलरवाट उपयोगी सामान र सुन खरिद गरी विक्री गरी आएको रकम र सन् २००० मा श्रीलंका जांदा वचत भएको रकम गरी रु.१,००,०००/- प्राप्त भएको । RNAC को कार्यकारी अध्यक्ष भै निगमको विदेशस्थित कार्यालयको निरीक्षण भ्रमण तथा अन्य अफिसियल भ्रमणहरु गरेको र सन् २००२ मा बैंकक जांदा वचत भएको यू.एस.डलर ३२०।-, सन् २००२ मा अमेरिका भ्रमणवाट वचत यू.एस.डलर १०८०।-, सन् २००२ मा दुवही भ्रमणवाट वचत भएको यू.एस.डलर ३६०।-, सन् २००२ मा हङकङ भ्रमणमा वचत भएको यू.एस.डलर २२५।-, सांघाई भ्रमणवाट वचत यू.एस डलर १५०।- गरी जम्मा यू.एस.डलर २११५।- वचत भएको सोमध्ये यू.एस. डलर २१००।- ११ अक्टुबर २००२ मा हिमालयन बैंक लिमिटेड न्यूरोड शाखामा खाता खोली ट्राभलर चेक जम्मा गरेको हुँ ।

जिल्ला बांके नेपालगन्ज वार्ड नं.८ (ख) कि.नं.३३७ र ३३९ को जग्गा ०५७।७।१२ मा विक्री गरी प्राप्त भएको रु.१,८६,०००/- को प्रमाणको प्रतिलिपी पेश गरेको छु । जिल्ला पर्सा श्रीपुर वार्ड नं.८ मा रहेको आशा चतुर्वेदीको नामको कि.नं. ४९१, ५१४, ५१५ को जग्गा ०५२ सालमा विक्री भई प्राप्त रु.१,४२,५००/- छ, यसको लिखत प्रतिलिपी पेश गरको छु । यिनै मेरा आफ्नो कानूनी वैध स्रोतहरु रहेको व्यहोरा अनुरोध गर्दछु ।

मेरो अचल सम्पत्ती तथा घरको सम्बन्धमा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले अस्वाभाविक मुल्याङ्कन गरेको छ । घर निर्माण भएको समय र अवस्थालाई विचार नगरी वढी मुल्यांकन गरेको छ । जग्गा खरिद गर्दाको अवस्था किसिम र मोललाई विचार गरिएको छैन ।

मा.पो.का.ले हक हस्तान्तरण गर्दा राखेको मूल्यलाई कायम गर्नु पर्नेमा नगरी अस्वाभाविक तरिकाले मूल्यांकन गरिएको छ ।

कृषि विकास बैंक वानेश्वर, वत्तिसपुतली शाखामा श्रीमती आशा चतुर्वेदीको नाउंमा रहेको खाता मलाई कारवाही गर्नुपूर्व नै वन्द भइसकेको हुनाले उक्त खातामा रहेको रु.२०,६९०।२० दावीमा सामेल हुने रकम होइन । अदिती चतुर्वेदीको नाममा रहेको विभिन्न इष्टमित्रवाट टिकाटालो, दानदक्षिणाको रुपमा प्राप्त गरी वचत गरेर करिव १० लाख खातामा जम्मा गरेको हुनु पर्दछ । बैंक मौज्दात विवरण ठिक छ । मेरो वैध स्रोतको हो, दावीवाट हटाई पाऊं । आरोपपत्रको पाना नं. ३, ४, ५ मा देखाईएको तालिकाको विवरण सम्बन्धमा सि.नं.१ मा देखाईएको जग्गाको मूल्य विपक्षीले रु.४९,६२,५००।- राखेकोमा उक्त जग्गा खरिद गर्दा मेरो रु.८०,०००।-मात्र परेको र रकम दाईजो पेवाको स्रोतको हो । यसैमा बनेको घरको मूल्यांकन २८,०२,८४३।- उल्लेख गरे पनि उक्त घर वनाउंदा रु.९,५०,०००।- मात्र परेको छ । सि.नं. २, ३ र ४ मा उल्लेखित जग्गा र सि.नं.३ मा भएको घर समेतमा मेरो पैसा परेको छैन, ति सबै वकसपत्रवाट प्राप्त हुन् र सि.नं.५ र ६ को जग्गा खरिदगर्दा मेरो रु.१,१५,०००।- मात्र परेको छ । सि.नं.७ र ८ मा उल्लेखित जग्गा श्रीमती इन्दिरादेवी नेपालवाट निजको साविक कित्ता २३७ मध्येवाट रु.२०,०००।- मा खरिद गरी मेरो नाममा कायम भएको कि.नं.३८९ कल्याणी शाहसंग सट्टा पट्टा भई कायम हुन आएको कि.नं.९०१ र ९०२ हो । सि.नं.९, १०, ११, १२ का जग्गा देवेन्द्र कुमार र प्रल्हाद शेरचनवाट ०५१ सालमा वकस पत्रवाट प्राप्त भएको हो । सि.नं.१३ को कि.नं.४४२ जग्गाको रु.१,२१,८७५।- र कि.नं.४४६ को जग्गा रु.१,७८,१२५।- खरिद गरेको हो । कि.नं.२११ र २१२ को जग्गा ०५२ सालमा चन्द्रादेवी र शम्भु प्रसाद मानन्धरवाट वकसपत्र प्राप्त भएको हो । सि.नं.१५ को जग्गा दाजु राम सिंहासन चौवेवाट ०५७ सालमा वकस पाएको हो । सि.नं.१६ को जग्गा १६ हजारमा, सि.नं.१७ को जग्गा रु.५,०००।- मा खरिद हो । सि.नं.१८ को जग्गा ०५७ मा गोविन्दलाल के.सी. वाट वकस पाएको हो । सि.नं. १९ को कि.नं.३५५ को जग्गा दाजु राम सिंहासन र कि.नं.३५६ को जग्गा भाई राम अयोध्यावाट ०५२ सालमा वकस प्राप्त भएको हो । सि.नं.२० को जग्गा पैतृक हो । सि.नं.२१ को जग्गा ४ जनाको संयूक्त भई मरो भागमा रु.५५,६२५।- मात्र परेको छ ।

सि.नं.२२ को जग्गा खरिद जग्गा हो । सि.नं.२३ को जग्गा मोहमद मिया अन्सारीवाट वकस प्राप्त हो । सि.नं.२४ र २५ को जग्गा खरिदवाट हो । सि.नं.२६ को जग्गा सुरज शाहवाट वकस पाएको हो । सि.नं.२७ को जग्गा रु.५,०००/- मा खरिद भएको हो । सि.नं.२८ को जग्गा साभेदारीमा खरिद भई हाम्रो भागमा रु.१,५९,२३५/- पर्न आउंछ । सि.नं.२९ को जग्गा ६ हजारमा खरिद जग्गा हो । सि.नं.३० को जग्गा तेजप्रसाद भट्टराईवाट र सि.नं.३१ को जग्गा श्रीमती कृष्णदेवी समेतवाट वकस पाएको जग्गाहरु हो । सि.नं.३२ को जग्गा कमला कार्पेटले खरिद गरेको हो । मेरो भागमा रु.१,६५,६२५/- पर्न आउंछ । सि.नं.३३ को जग्गा रु.१२ हजारमा खरिद हो । सि.नं.३४ को जग्गा दाइजो पेवावाट रु.३५ हजारमा खरिद जग्गा हो । सि.नं.३५ को जग्गा कमला कार्पेटको आ.व.०४९।५० को मुनाफावाट खरिद भएको हो । सि.नं.३६ को जग्गा श्रीमती पुन्यदेवीवाट वकस पाएको हो । सि.नं.३७ को जग्गा खरिद भएको हो । मेरो राजिनामावाट प्राप्त जग्गा राजीनामा गराई लिंदा र घर निर्माण गर्दा परलमुल्य रु.३६,०१,४८५/- मात्र हुन आउंछ । उक्त परल मूल्यलाई मान्यता नदिई विपक्षी आयोगले अस्वभाविक रुपमा रु.२,२५,६०,५७७।७८ मागदावी लिई रु.१,८९,५९,०९२।७४ वढी दावी लिएको ले सो रकम माग दावीमा समावेश हुने होइन । त्यस्तै मेरो र परिवारको सदस्यहरुको नाममा वकसपत्रवाट प्राप्त भएको घर जग्गाहरुलाई कानूनको मान्यता विपरीत खरिदको संज्ञा दिई दावी गरेको रु.२,७८,९०,१६९।५३ समेत मागदावीवाट कटाई पाऊँ ।

छोरा अभिषेकको नामवाट SBI बैंक न्यू दिल्लीमा खाता खोलिदा संरक्षकको नाताले मेरो नाम समावेश गरी २१।१०।१९९७ मा भा.रु.८५,०००/- नगद राखी खाता खोलिएको हो । पछि २२।४।१९९८ मा भा.रु. २० लाखको ड्राफ्ट पठाएको हो । उक्त खातामा ड्राफ्ट, जम्मा रकम र व्याज समेत गरी भा.रु. ४०,८९,८५२।- को मात्र कारोवार भएको हो । भा.रु.६०,८९,८५२।- को होइन । हाल सो खातामा रकम नभई खाता बन्द भइसकेकोले विपक्षीको मागदावी वाट उक्त रकम कट्टा गरी पाऊँ । ओम हस्पिटल एण्ड रिसर्च सेन्टर प्रा.लि.मा छोरा अभिषेक चतुर्वेदीको नाममा रु. ३० लाखको शेयर खरिद मैले माथी उल्लेख गरेका विभिन्न स्रोतहरु तथा बैंकवाट भिकिएको रकमवाट गरेको हो । छोरी अदितीको नाममा खरिद भएको सेकेण्ड ह्याण्ड मारुती कार मेरो श्रीमती आशाको ने.वै.लि.न्यूरोड

शाखाको खातावाट रकम भिकी खरिद गरिएको हो । मेरो केटाकेटीलाई पढाउंदा लागेको खर्च रु.२६,९०,०००।-, अचल सम्पत्ति रु. ३६,०९,४८५।-, बैंक ब्यालेन्स सम्पत्ति रु.१६,४६,३६३।५७, शेयरको लगानी रु.६५,००,०००।-, ऋण रकम रु.७,००,०००।- गरी जम्मा मेरो रु.१,५९,३७,८४८।५७ मात्र हुन्छ यो रकम मेरो सम्पत्ति हो । अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले भनेको जस्तो रु.७,७९,६५,५७३।२९ सम्पत्ति मसंग नभएकोले हुँदै नभएको सम्पत्ति आफै मूल्यांकन गरी वढी सम्पत्ति देखाउने दुष्प्रयास गरेको मात्र देखिन्छ । मिति ०५७।४।२ मा एकै दिनमा हिमालयन बैंक विरगन्जमा २ वटा भौचर मार्फत रु.६८ लाख ५० हजार जम्मा भएको सम्बन्धमा सोमध्ये ७ लाख मेरो साडुभाई कमलेस तिवारीले फिर्ता गरेको रकम, करिव १३ लाख रुपैयां श्रीमतीको नाममा ने.वै.लि.न्यूरोड काठमाडौंवाट भिकिएको रकम, मेरो नाममा सोही बैंकमा रहेको रकममध्येवाट ०५५।९।२।१६ देखी ०५६।९।२।७ सम्म भिकिएको रकममध्येवाट रु.१३,४०,०००।- तथा श्रीमतीको नाममा नेपाल राष्ट्र बैंकको ऋणपत्र विक्रीको रु.२९ लाख र बांकी अन्य बैंकहरुवाट भिकिएका रकम हुन् । भारतमा रु. ६० लाख पठाएको भन्ने कथन भुठ्ठा हो । भा.रु.२० लाख पठाएको हो । सो रकम मामा अम्बिका तिवारीवाट ०४६ सालमा सहयोग स्वरुप प्राप्त रकमवाट बढे बढाएको रकम समेतवाट पठाएको हो ।

अकुत सम्पत्ति कमाई उच्चस्तरको जीवन निर्वाह गरी भ्रष्टाचार निवारण ऐनको प्रतिकूल कार्य गरेको भन्नेतर्फ कुनैपनि सम्पत्तिको स्रोत, सम्पत्ति खरिद, प्राप्त गर्दाको अवस्था हेर्नु पर्दछ । साथै सो सम्पत्तिको मोल वा प्राप्त गर्दाको किसिमलाई पनि हेर्नु पर्दछ । मेरो सम्पत्ति कानून वमोजिम नै प्राप्त गरेको सम्पत्ति हो । मेरो हैसियतको तुलनामा उच्च जिवन निर्वाह समेत नगरेको हुंदा आरोप तथ्यहीन छ । अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले लिएको दावी अनुसारको कसुर मैले गरेको छैन । मैले गैर माध्यमवाट सम्पत्ति आर्जन गरेको पनि छैन । मेरो धेरै सम्पत्ति जग्गाहरु वकसपत्रवाट प्राप्त भएको छ । वकसपत्रवाट प्राप्त गरेको जग्गालाई खरिद गरि लिएको भनि दावी लिइएको छ । दाईजो पेवावाट खरिद भएको सम्पूर्ण जग्गाहरुको पंचकित्तै मोल गरी गराई अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्दाको अवस्था तथा किसिम केही पनि विचार नगरी ऐन नियम कानूनको पालना नगरी भ्रष्टाचार गरी अकुत सम्पत्ति आर्जन गरेको भन्ने परिभाषाभित्र पारी अभियोग दायर गरेकोले दावी भुठो छ । मेरो विरुद्धमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९

अन्तर्गतको कुनै आरोप लाग्न सक्ने होइन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले विशेष अदालत समक्ष गरेको वयान ।

आशा चतुर्वेदीको वयान

मेरो विवाह सन् १९७६ मा भएको र विवाहको समयमा माइतीवाट पाएको नगद भा.रु.२,२५,०००/- मध्ये लगभग एकलाख विवाहमा खर्च भई बाँकी रहेको भा.रु.१,२५,०००/- को ने.रु.१,७३,७५०/- मसँग रही बढे बढाएको हो । सासु यशोदादेवीले सगोलको परिवारवाट ०३३ सालदेखी ०४५ सालसम्म दिनुभएको करिव रु.२०,००,०००/-, २०४६ सालमा तत्कालिन सगोल परिवारमा अंशवण्डाको वखत चल सम्पत्ति घरसारमा श्रीमान्ले पाउनु भएको रु.११,००,०००/-, २०४६ सालदेखी २०५८ सालसम्म अंशको जग्गा तथा हामीले जोडेको जग्गावाट वर्षेनी भएको कृषिजन्य आम्दानीवाट आएको रकम रु.१७,३०,०००/- कमला कार्पेट इन्डष्ट्रिजवाट मेरो भागमा आएको मुनाफा रकम करिव रु.३५,००,०००/- श्रीमान्को मामा अम्बिका तिवारीवाट श्रीमान्ले पाउनु भएको भा.रु.९,००,०००/-, काकीसासु राजपतीदेवीवाट श्रीमान्ले पाउनु भएको रकम रु.१५,००,०००/-, मेरी आमा चन्द्रावतीदेवीले सहयोग स्वरुप दिनुभएको भा.रु.७,५०,०००/-, वगैँचाको फल आँप विक्रीवाट आएको रकम, माछापालनवाट आएको रकम, वगैँचामा भएको रुखहरु विक्रीवाट आएको रकम, घरभाडाको रकम, जग्गाहरु विक्रीवाट आएको रकम, शपथपत्रवाट प्राप्त भएको रकम, श्रीमान्को तलवभत्ता आदिवाट वचत भएको रकम र मेरो स्त्रीधन, दान दक्षिणा एवं पेवाको रकम आदिलाई गाउँघरमा अधिकतम् व्याजदरमा लगानी गरी बढे बढाएको साथै विभिन्न बैंकहरुमा वचत तथा मुद्दतीमा लगानी गरी बढे बढाएको हो । चावहिलमा बनेको घर जम्मा ९,५०,०००/- मा बनेको हो । २०४१ सालमा उक्त घर निर्माणको लागि मेरा पति रामाज्ञा चतुर्वेदीको आमाले दिनु भएको रु.३,००,०००/- सगोलको कृषिजन्य आय तथा पतिको तलव भत्ता आदिवाट भएको वचत एवं मेरो दान दक्षिणा, टिकाटालो, दाईजो पेवा समेत वाट रु.२,५०,०००/- र नेपाल बैंक लिमिटेड भुगोलपार्कवाट भिक्रिएको रु.४,००,०००/- बाट बनेको हो । का.जि.चपली भद्रकाली गा.वि.स.वडा नं. ५ कि.नं. ४४२ को जग्गा रु.१,२१,८७५/- मा र कि.नं. ४४६ को जग्गा रु.१,७८,१२५/- मा खरिद भएको हो । स्रोतको हकमा सासु यशोदादेवीवाट सगोलको कृषि आयवाट प्राप्त रकम, काकी राजपती देवीवाट प्राप्त सहयोग रकम, कमला कार्पेट उद्योगवाट आएको मुनाफा समेतवाट खरिद भएको हो । पर्सा जिल्ला बहुअरी गा.वि.स. वडा नं. २ कि.नं.२११ को जग्गा श्रीमती चन्द्रावतीदेवीवाट वकस पाएको, कि.नं.२१२ को जग्गा शम्भुप्रसाद मानन्धरवाट वकस पाएको, रामगढवा गा.वि.स.

वडा नं.४ कि.नं.६२८ को जग्गा ०५८ सालमा रु.२,४५,०००/- मा खरिद गरेकी हुँ । स्रोतको हकमा वैनीज्वाई कमलेश तिवारीले लिनु भएको ऋण रु.७,००,०००/- फिर्ता गर्नु भएको रकम, नेपालराष्ट्र बैंकको ऋणपत्रको विक्रीबाट आएको रु.२,००,०००/-, पतिको नामको नेपाल बैंक लिमिटेडमा रहेको खाताबाट भिकिएको रु.१४,००,०००/-, मेरो नाममा नेपाल बैंक लिमिटेडमा रहेको खाताबाट भिकिएको रु.१३,००,०००/- र मेरो श्रीमानका नाममा अन्य बैंकहरुबाट भिकिएको रकम गरी रु.६८,५०,०००/- हिमालयन बैंक विरगन्जमा वचत खाता खोली जम्मा गरेको र सोही खाताबाट भिकिएको रकम रु.३,५०,०००/- मध्येबाट सो जग्गा खरिद गरिएको हो । चितवन कल्याणपुर गा.वि.स.वडा नं.३ कि.नं. ८६० र ८६२ को जग्गा कमला कार्पेट इण्डस्ट्रिजले आफ्नो पूजिवाट खरिद गरेको हो । मेरो भागमा रु.१,६५,६२५/- पर्न आउंछ । पर्सा जिल्ला सिसिया गा.वि.स.वडा नं. १ कि.नं. ३१९ को जग्गा रु.१२,०००/- मा ०४५ सालमा सगोल परिवारको कृषिजन्य आम्दानीवाट खरिद भएको हो । बहुअरी गा.वि.स. वडा नं. २ कि.नं.२१३ को जग्गा रु.२,००,०००/- मा खरिद भएको स्रोतको हकमा पतिको नाममा ने.वै.लि.न्यूरोडको वचत खाताबाट भिकिएको रकम रु.५,००,०००/- मध्येबाट खरिद भएको हो । रुपन्देही जिल्ला भैरहवा नगरपालिका वडा नं. ८ कि.नं १६३६ को जग्गा २०४० सालमा रु.३५,०००/- मा दाईजोको रकमबाट वढे वढाएको रकम मध्येबाट खरिद भएको हो ।

कृषि विकास बैंक वतीसपुतलीमा देखाइएको बैंक मैज्दात नरहेकोले सो लेखिएको रकम भुठ्ठा हो । क्र.सं.९ मा देखाइएको हिमालयन बैंक विरगन्जमा देखाइएको बैंक मौज्दात ठिक हो । भारतको यूनाईटेड बैंक अफ इण्डिया, लाजपदनगर नई दिल्लीमा मेरो नाममा रहेको खातामा जम्मा भएको रकम मेरो माईती भारतवाट वाल्यकालदेखी समय समयमा पाएको दानदक्षिणा, ससुरालवाट पाएको नगद उपहार मैले आफ्नो माइतीमा अधिकतम् व्याजमा लगानी गरी वढे वढाएको रकम, मैले आमावाट पाएको रकम साथै मेरो आमासंग रहेको स्त्रीधन समेत मलाई भा.रु.३० लाख दिनुभएको हो । सो मध्ये भा.रु.१५ लाख उपरोक्तानुसार खाता खोली राखेको र बांकी भा.रु. छौरा अभिषेकलाई दिएको हुं । मेरी आमा चन्द्रावतीदेवीले सन् २००२।४।६ मा शपथपत्र गरिदिनु भएको कागजात यसैसाथ पेश गरेकी छु । बैंक लकरवाट वरामद भएका सुनका गहनाहरु विवाहको वखत माईतीवाट पाएको र पछी मेरो सासु स्वर्गीय यशोदादेवीवाट समेत पाएका गहनाहरु हुन् जुन मेरो वैध सम्पत्ति हो । सो सम्पत्तिमा जफत मागदावी लिनुपर्ने होइन । मैले मेरो आयको स्वयं आयकर घोषणा गरी रु.१ करोड २० लाखको हुने कर रु.१२ लाख सरकारलाई राजस्व तिरेकी छु ।

मैले कृषि विकास बैंक पुतली सडक शाखाबाट रु.३,५६,०००/- ऋण लिई कमला कार्पेटमा रु.३,५०,०००/- लगानी गरी उनी गलैचा उत्पादन, विदेशमा निर्यात गरी आ.व. ०४५।४६ देखि ०५६।५७ सम्ममा उद्योगले आर्जन गरेको मुनाफा मध्ये करीव ३५/३६ लाख मुनाफा आफ्नो भागमा पाएकी हुँ । मेरो नाममा रहेको सम्पत्ती वैध आर्जनबाट कमाएको र बढे बढाएको हुनाले जफत हुनु पर्ने होइन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी आशा चतुर्वेदीले विशेष अदालतमा गरेको वयान ।

थुनछेकको आदेश

पछि प्रमाण बुझ्दै जाँदा ठहरे वमोजिम हुने गरी हाललाई प्र.रामाज्ञा चतुर्वेदीवाट विशेष अदालत ऐन, २०५९ को दफा ७ (घ) वमोजिम रु.३,७५,००,०००/- नगद धरौट वा सो वापत आरोप पत्रमा दावी लिएको सम्पत्ति वाहेक जेथा जमानत दिए लिई तारेखमा राखी र दिन नसके कानून वमोजिमको सिधा खान पाउने गरी थुनामा राखी मुद्दाको पुर्पक्ष गर्ने भन्ने समेत व्यहोराको विशेष अदालतबाट मिति २०५९।११।१२ मा भएको आदेश ।

अभिषेक चतुर्वेदीको वयान

मेरो नाममा रहेको काठमाडौं जिल्ला धापासी गा.वि.स. वडा नं. ८क. कि.नं. ८७०, ८७५, ८७३, ८६७ का जग्गाहरु देवेन्द्रकुमार गौचन र श्री इन्द्रवहादुर शेरचनवाट रिक्काए वापत वकस पाएको हुं । चितवन जिल्ला भरतपुर न.पा.वडा नं.६ को कि.नं. ३६९ को ०-२-४-० जग्गा पंचकन्या तेल मिल प्रा.लि.को मिति २०५१।८।२५ को निर्णय अनुसार श्री तेजवहादुर भट्टराईलाई रिक्काए वापत वकस पाएको हुं । मेरो दिल्लीस्थित एस.बी.आई.वैकमा रहेको खातामा मेरो वावुको नाम संरक्षकको हैसियतले मात्र रहेको हो । पिताले पढाइ खर्च वापत समय समयमा नगद तथा ड्राफ्टद्वारा पठाउनु भएको रकम समेत उक्त खातामा जम्मा भएको हो । पिताले मिति २५।४।१९९८ मा ड्राफ्टद्वारा पठाउनु भएको भा.रु.२०,००,०००/- मध्येबाट नै ४ वटा मुद्धती खातामा जम्मा गरेको हो । सोबाट भा.रु.१२,७०,९२४।- व्याज प्राप्त भएको थियो र वचत खातावाट प्राप्त व्याज रु.१२,९९३।- समेत गरी जम्मा भा.रु.३२,८३,९१७।- प्राप्त भएको थियो । पिताले मिति २५।४।१९९८ मा भा.रु.२०,००,०००/- विभिन्न मितिमा ड्राफ्टद्वारा भा.रु.१,६०,०००।-, विभिन्न मितिमा नगद भा.रु. ६,४५,९३४।- समेत गरी जम्मा भा.रु. २८,०५,९३४।-मात्र पठाउनु भएको थियो । आयोगले दावी गरेको भा.रु.६०,८९,८५२।-को कारोवार गलत हो ।

त्यस्तै अर्को खाताको सम्बन्धमा मेरो आमा आशा चतुर्वेदीले हजुरआमावाट पाएको भा.रु. ३०,००,०००।- मध्येवाट दिनु भएको भा.रु.१५,००,०००।-जति मैले बचत खाता नं.३२९३२४५ मा जम्मा गरेको हो । उक्त रकम आमाले आफ्नी आमावाट ६ अप्रिल २००२ मा बैध रूपमा प्राप्त गरी मलाई दिएवाट उक्त रकम बैध हो । मेरा नाउंमा कृषि विकास बैंक चावहीलमा रहेको बचत खातामा रहेको रकम आमा आशा चतुर्वेदीले कमला कार्पेटमा साभेदार रहेवाट उक्त उद्योगवाट प्राप्त मुनाफा रकम मध्येवाट र हजुर आमाले आमालाई पटक पटक दिनु भएको रकम उक्त खातामा रहेको हो । सोमध्ये बांकी मौज्दात रु.५०,१०८।- छ । सो मेरो बैध रकम हो । ओम हस्पिटल एण्ड रिसर्च सेन्टरको मेरो नाउंमा रहेको ३०,००० कित्ता शेयर पिताले खरीद गरी दिनु भएको हो सो खरीद गर्दाको रकम पारिवारिक आयस्रोतको बैध रकम हो, जफत हुनु पर्ने होइन भन्ने समेत ब्यहोराको प्र.अभिषेक चतुर्वेदीको विशेष अदालतमा भएको वयान ।

अदिति चतुर्वेदीको वयान

मेरा नाउंमा रहेको पर्सा जिल्ला नौतन गा.वि.स. वडा नं.६ कि.नं.१६१ मा रहेको जग्गा श्री रामहरी शर्माले वकस दिनु भएको हो । मेरा नाउंमा एभरेष्ट बैंक न्यूरोडमा रहेको बचत खाता नं.०२७२६ मा मिति २०५४।४।१४ मा मैले जम्मा गरेको रकम रु.१०,००,०००।- र सो को व्याज समेत गरी बैंक मौज्दात जम्मा रकम रु.१०,२३,०३०।- मेरो वाल्यकालदेखी नै ठुलो बुवा, ठुलीआमाहरु लगायतका परिवारका मान्यजनहरुले टिकाटालो, भाईटिका, विवाह ब्रतबन्ध आदि उत्सवमा पाएको दान दक्षीणा, माता पिताले लगानी गरी दिनु भएको र सोहीवाट बढे बढाएको बैध रकम हो । मेरो नाममा रहेको सेकेण्ड हेण्ड मारुती कार पिताले परिवारको बैध आम्दानीवाट मिति २०५१।१२।७ मा रु.३,४५,०००।- मा खरिद गरी दिनु भएको हो । यो सब जफत हुनुपर्ने होइन भन्ने समेत ब्यहोराको प्रतिवादी अदिति चतुर्वेदीको विशेष अदालतमा भएको वयान ।

साक्षी बकपत्र लगायतका अन्य कारवाही

प्रतिवादी रितेष चतुर्वेदी विशेष अदालतवाट मिति २०५१।११।२२ मा जारी भएको म्यादमा हाजिर नभै शुरु म्यादै गुजारी वसेका रहेछन् ।

प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीका साक्षी फुलेना पण्डित, यज्ञानन्द पुरी, गोपालप्रसाद कुर्मी, प्र.आशा चतुर्वेदीका साक्षी रामचन्द्र चतुर्वेदी, अमरेश शुक्ल, सतिष पाण्डे तथा वादी नेपाल सरकारका साक्षी नवराज प्याकुरेल, जागेश्वर महासेठ, जयन्त कुमार राजवंशी तथा गणेशप्रसाद पाठकको वकपत्र सम्पन्न भै मिसिल सामेल रहेको ।

मैले मिति २०५७।१।१४ गतेका दिन तमसुक बनाई रामाज्ञा चतुर्वेदीलाई रु. ११,५०,०००।- रुपैया ऋण दिएको थिएँ । उक्त रकम मैले वहांकी श्रीमती आशा चतुर्वेदी हस्ते मिति २०५८ पुष २६ गते बुभी लिई कागज फट्टा गरी कागज पनि वहांलाई नै फिर्ता दिएको छु भन्ने समेत व्यहोराको अ.व.१३९ नं. वमोजिम बुभिएका अभयकुमार सर्राफले गरेको वयान ।

बिशेष अदालतको ठहर

प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले सार्वजनिक जवाफदेहिको पदमा रहेका बखत आफ्नो आमदानीको बैध स्रोतको अनुपातमा नमिल्दो गरी सम्पत्ति आर्जन गरी आफ्नो र परिवारका सदस्यको नाममा राखी भ्रष्टाचारको कसुर गरेको भन्ने अभियोग दावी भएकोमा निजले सो कसुर गरेका हुन् होइनन् भन्ने सम्वन्धमा निजको र परिवारका नाउँको सम्पत्तिको स्वरूप, परिमाण, दातासंगको नाता सम्वन्ध, दाताको हैसियत आदि कुरा ती सँग सम्वद्ध परिस्थितिजन्य प्रमाण समेतको मुल्यांकन र विवेचना गरी निस्कर्षमा पुगनुपर्ने हुँदा सम्पत्ति जफत प्रयोजनको लागि प्रतिवादी बनाईएका आशा चतुर्वेदी, रितेष चतुर्वेदी, अभिषेक र अदितीका हकमा समेत अनुमानको सिद्धान्त लागू हुने होइन भन्न मिलेन ।

भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ ले राष्ट्र सेवकको आमदानीको स्रोतको अनुपातमा नमिल्दो आर्थिक साधन वा सम्पत्ति आर्जन गरेको देखिएमा र निजले सन्तोषजनक सबुद दिन सकेमा बाहेक निजले रिसवत लिएको अनुमान गर्ने गरी कसुर मानेको थियो भने हालको भ्रष्टाचार निवारण ऐन,२०५९ को दफा २० मा “गैर कानूनी रुपमा आर्जन गरेको मानिने” भन्ने शिर्षकमा कुनै राष्ट्रसेवकको साथमा अमिल्दो र अस्वभाविक सम्पत्ति देखिन आएमा सो सम्पत्तिको स्रोत निजले प्रमाणित गर्नु पर्दछ, प्रमाणित गर्न नसकेमा गैरकानूनी रुपमा आर्जन गरेको मानिनेछ, भनिएबाट साविक ऐनको दफा १५ र हालको ऐनको दफा २० को संरचनालाई दृष्टिगत गरी वादी पक्षले प्र.रामाज्ञा चतुर्वेदी उपर भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १५ समेत र भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(१) अन्तर्गतको कसुर अभियोगमा दफा २०(२) र २४ अन्तर्गतको सजाय समेतको माग दावी लिई मुद्दा दायर गरिएको परिप्रेक्ष्यमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा ७ (२), १५ र १६(ग) अन्तर्गतको दावी समेत लिइयो भन्ने आधारमा मात्र सम्पूर्ण अभियोग दावी नै कानून प्रतिकुल खारेजभागी छ भन्न मिल्दैन ।

पश्चातदर्शी असर सम्वन्धमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ मिति २०५९।३।५ देखि लागू भएको हुँदा सोभन्दा अधि आर्जित सम्पत्तिको हकमा यो ऐनको प्रवाधान लागू गर्न मिल्ने नमिल्ने

सम्बन्धमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २० लाई समग्रमा हेर्दा राष्ट्रसेवक वा सर्वाजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले त्यस्तो पदमा रहँदाको अवस्थाको आम्दानीको स्रोतको अनुपातमा नमिल्दो, अस्वभाविक र अत्याधिक सम्पत्ति आर्जन गरेको देखिएमा कारवाही गर्ने उद्देश्य राखेको देखिन्छ भने दफा २०(१) ले ऐन लागू भएपछि आर्जित सम्पत्तिको मात्र कानूनी स्रोत खोजिने भनी सीमित गरेको देखिँदैन । यसरी सार्वजनिक पद धारण गरेको राष्ट्रसेवकको साथमा रहेको सम्पत्ति के कसरी आर्जित हो भनी बैध र स्वभाविक आय आर्जनको स्रोत हेरिने, गैरकानूनी रूपमा आर्जन गरेको होइन, बैध रूपमै आर्जित हो भनी सम्पत्तिको स्रोत प्रमाणित गर्नुपर्ने गरी प्रमाणको भार प्रतिवादी मै रहने कानूनी प्रवधान अनुरूप आय आर्जनको स्रोत खोज्नुबाट पश्चातदर्शी असर पर्छ भन्न मिल्दैन ।

हदम्याद तर्फ बिचार गर्दा प्र.रामाज्ञा चतुर्वेदी नेपाल वायुसेवा निगमको कार्यकारी अध्यक्ष पदमा बहाल रहेकै अवस्थामा निज उपर भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को परिच्छेद २ अन्तर्गतको कसुरको अभियोगमा कारवाही प्रारम्भ भै निज उपर २०५९।१०।२९ मा प्रस्तुत मुद्दा दायर भएको देखिएको र मुलतः उक्त ऐनको दफा २०(१) ले राष्ट्रसेवकको साथमा रहेको हालको सम्पत्तिको यथार्थ स्थितीलाई हेरी कारवाही गर्ने र कसुर आरोपित गर्ने अभिप्राय राखेको देखिएको परिप्रेक्ष्यमा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन २०४८ को दफा १३ (२) अन्तर्गतको हदम्यादभित्रै प्रस्तुत मुद्दा दायर गरेको मान्नुपर्ने हुन्छ ।

प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदी पटक पटक एन.सि.सि.एन. को महाप्रबन्धक, आयल निगमको कार्यकारी निर्देशक र मुद्दा दायर हुँदाका अवस्थासम्म नेपाल वायुसेवा निगमको कार्यकारी अध्यक्ष पदमा रही काम गरेको कुरा निजले स्वीकार गरेको र भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १४ क र हालको भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २४ मा सार्वजनिक संस्थाको प्रमुख, महाप्रबन्धक वा सो सरहको पदाधिकारीले भ्रष्टाचारको कसुर गरेको ठहरेमा निजलाई त्यस्तो कसुरमा हुने सजायमा थप सजाय हुने ब्यवस्था भएकोले निज विशेष जिम्मेवारीको महाप्रबन्धक, कार्यकारी निर्देशक र कार्यकारी अध्यक्ष रहेको अवस्थामा थप सजाय हुन सक्दैन भन्न मिलेन ।

प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदी राष्ट्रसेवकको रूपमा सार्वजनिक पदमा बहाल रहेको अवधिमा निजले आर्जन गरी आफु र आफ्ना एकाघर सगोलका परिवार अन्य प्रतिवादीहरुका नाउमा रहेभएको आर्जन गर्दाको अवस्थाको मुल्य अनुसार रु.५२,२८,२९१। को घरजग्गा, बैंक मौज्दात र नगद गरी रु.१६,४५,६७३।३७, शेयर लगानी रु.६५,००,०००।, रु.३,४५,०००। को मारुती गाडी, रु.३,२३,८५९।२९ का सुनका गहना, छोरा छोरीलाई विदेशमा पठाउदाको खर्च रु.२६,९४,२४०। र

लुकाए छिपाएको रु.९०,७९,०९४।४० समेत गरी (बढे बढाएको बाहेक) जम्मा रु. २,५८,०८,९५७।९८ को चलअचल सम्पत्ति आर्जन गरेको देखिन्छ, भने सोही अवधिमा प्रतिवादीको तलवभत्ता, कृषि, कमला कार्पेट लगायत पैत्रिक स्रोत समेतबाट मौद्रिक आय रु.६३,६०,३४२।०४ र पेवा दाईजो, दान दक्षीणा एवं वकस बाट रु.३,६८,९८९।६९ गरी जम्मा रु.६७,२८,५३९।७३ सम्मको स्रोत पुष्टि हुन आउछ । त्यसैले प्रतिवादीले कुल आर्जन गरेको संपत्तिको विगो रु.२,५८,०८,९५७।९८ बाट स्रोत खुलेको सम्पत्तिको विगो रु.६७,२८,५३९।७३ कटाउदा बांकी विगो रु.१,९०,७९,६२६।२५ को सम्पत्तिको स्रोत पूष्टि भएको पाईदैन ।

भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(२) र दफा ४७ ले स्रोत नखुलेको सम्पत्ति र त्यसबाट बढे बढाएको सम्पत्ति समेत जफत हुने व्यवस्था गरेको पाईन्छ । आरोप पत्रमा प्रतिवादी आशा चतुर्वेदीका नाउको काठमाडौं चावहिलको कि.नं.५० को जग्गा, रामाज्ञा चतुर्वेदीका नाउको राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक मुख्य शाखा र हिमालयन बैंकको खाताको मौज्दात रु २,२६,७०७।९० र अभिषेक तथा अदिती चतुर्वेदीलाई भारतमा पढाउदाको खर्च रु.९,९०,४००। लाई स्रोत खुलेको सम्पत्ति मानेको छ । सो बाहेक प्रतिवादीहरुका नाउको बांकी चल अचल सम्पत्ति, छोरा रितेश चतुर्वेदीलाई अमेरिकामा पढाउदाको खर्च र लुकाए छिपाएको रकममध्ये स्रोत खुलेको र नखुलेको अलग अलग नछुट्याई स्रोत खुलेको र नखुलेको सम्पत्तिको विगोसम्म छुट्याई दावी गरेको देखिन्छ ।

प्रतिवादीहरुका नाउमा रहेको सम्पत्तिमध्ये स्रोत खुलेको सम्पत्ति कुन हो र नखुलेको सम्पत्ति कुन हो भनि छुट्याउने निश्चित आधार नभएको अवस्थामा न्यायिक विवेकको आधारमा छुट्याउनु पर्ने हुन आउछ । संपत्ति आर्जन गर्दाको अवस्थामा देखिएको वैध आयस्रोत, वैध आयस्रोत बाट आर्जन हुन सक्ने संपत्तिको किसिम, प्रकृति, त्यसको आवश्यकता र मात्रा एवं खर्चको प्रकार समेतलाई दृष्टिगत गरी न्यायिक विवेकको आधारमा छुट्याउदा स्रोत पुष्टि भएको मौद्रिक आयतर्फ प्रतिवादी आशा चतुर्वेदीको नाउको काठमाडौं महानगर पालिका वडानं ७(ग) कि.नं.५०को रु.१०,३०,०००। को घरजग्गा, निजकै नाउको भैरहवा नगरपालिका वडा नं. ८(क) कि.नं.१६३६ को रु.३५,०००। जग्गा, चितवन कल्याणपुर गाउँविकास समिति वडा नं. ३ को कि.नं.८६० र ८६२ को जग्गामध्ये चार भागको एक भागले हुने रु.१,६५,६२५। को जग्गा, निजैका नाउको नेपाल बैंक लि.काठमाडौं अफिसको खाता नं ८४५२९५० को मौज्दात रकम रु.६८,०७६।४० मध्ये रु.२८,८३५।९४, प्रतिवादी रितेश चतुर्वेदीका नाउको पर्सा श्रीपुर गाउँविकास समिति वडानं ६ को कि.नं.८९४, ८९७, ९९० र ९९९को रु.९,२९,९३४। का

घरजग्गा, प्रतिवादी अदिती चतुर्वेदीका नाउको वा २ च ५२७६ को रु.३,४५,०००। को मारुति गाडी, प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीका नाउको राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक मुख्य शाखा र हिमालयन बैंकको खाताको मौज्दात रु.२,२६,७०७।९०, निजैका नाउको नेपाल मेडिकल कलेज काठमाडौंको रु.३०,००,०००। को शेयर मध्ये रु.३,००,०००। को शेयर कित्ता ३०००, निजैका नाउको शिखर पेन्टस् प्रा.लि.काठमाडौंको रु.५,००,०००। को शेयर, प्रतिवादीको घरबाट वरामद भएको नगद रु.१,१३,०००।, प्रतिवादी अभिषेक, अदिती र रितेश चतुर्वेदीलाई अमेरिका तथा भारतमा पढाउदाको खर्च रु.२६,९४,२४०। समेत गरी जम्मा रु.६३,६०,३४२।०४ को र पेवा दाईजो, दान दक्षीणा एवं वकस तर्फ बैंकको लकरबाट वरामद भएका रु.३,२३,८५९।२९ का सुनका गहना, प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीका नाउको पर्सा सिर्सिया ७ को कि.नं.२९७, पर्सा वैरियावित्ता ७ को कि.नं.३५५ र ३५६ को गरी रु.२९,३००। को जग्गा र प्रतिवादी अदिति चतुर्वेदीका नाउको एभरेष्ट बैंक न्यूरोडको खाता नं ०२७६७ को मौज्दात रु.१०,२३,०३०।४८ मध्ये रु.२३,०३०।४८ समेत गरी कूल जम्मा रु.६७,२८,५३९।७३ र सो वाट बढेबढाएको सम्पत्तिको सम्म स्रोत पूष्टी भएको देखिन्छ ।

सो वाहेकका प्रतिवादी अदिती चतुर्वेदीका नाउको पर्सा नौतन गा.वि.स वडानं ६ को किनं१६९ को जग्गा, प्रतिवादी रितेश चतुर्वेदीका नाउको का.म.पा वडानं ३५ को कि.नं.६५को जग्गा र वडानं ७ को कि.नं. ७९९को जग्गा मध्ये निजको आधा भाग हिस्साको जग्गा, निजकै नाउको पर्सा बहुअर्वाभाठा गा.वि.स वडानं ७ को किनं १३० को जग्गा, प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीका नाउको पर्सा श्रीपुर गा.वि.स. वडानं ६ को कि.नं.९०१ र ९०२ को जग्गा, पर्सा सिर्सिया गा.वि.स.वडानं १ को कि.नं.४१२ को जग्गा, सोही गा.वि.स. वडानं ७ को कि.नं.२९६ को जग्गा र काठमाडौं सुन्ताखान वालुवा गा.वि.स वडानं ६(क) कि.नं.२ को जग्गा मध्ये निजको भाग हिस्साको ४ भागको १ भाग जग्गा, पर्सा रामगडवा गा.वि.स वडानं ४ को कि.नं.३२, ७१९, ७२० र वडानं ७ को कि.नं.११० र पर्सा श्रीपुर गा.वि.स. वडानं ६ को कि.नं.७४१ को जग्गा, काठमाडौं का.म. पा. वडानं ३५ को कि.नं.५१ र ६४ को जग्गा मध्ये निजको भाग हिस्साको आधा जग्गा, पर्सा बहुअर्वा भाठा गा.वि.स वडानं ७ को कि.नं.५६० को जग्गा, मकवानपुर हेटौडा नगरपालिकाको वडानं ९ को किनं४७७ र १०५१ को जग्गा, पर्सा वैरिया वित्ता वडानं ७ को कि.नं.२९७ को जग्गा, प्रतिवादी अभिषेक चतुर्वेदीका नाउको काठमाडौं धपासी गा.वि.स वडानं ८(क) को किनै ८७०, ८७५, ८७३ र ८६७ को जग्गा, चितवन भरतपुर नगरपालिका वडानं ६ को कि.नं.३६९को जग्गा, प्रतिवादी आशा चतुर्वेदीका नाउको काठमाडौं

चपलि भद्रकाली गा.वि.स वडा नं ५(ख) को कि.नं.४४२ र ४४६ को जग्गा, पर्सा बहुअरी गा.वि.स वडानं २ को कि.नं.२११ र २१२ को जग्गा, पर्सा रामगडवा गा.वि.स वडान ४ को कि.नं.६२८ को जग्गा, पर्सा सिसिया गा.वि.स वडानं १ को कि.नं.३१९ को जग्गा र पर्सा बहुअरी गा.वि.स वडानं २ को कि.नं.२१३ को जग्गा, प्रतिवादी अभिशोक चतुर्वेदीका नाउको ओम हस्पीटलको रु.३०,००,०००। को ३०,०००। कित्ता शेयर, प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीका नाउको नेपाल मेडिकल कलेज काठमाडौंको रु.३०,००,०००। को ३०,०००। कित्ता शेयरमध्ये रु.२७,००,०००। को २७,००० कित्ता शेयर, प्रतिवादी अदिति चतुर्वेदीका नाउको एभरेष्ट बैंक न्यूरोडको खातानं ०२७६७ को मौज्दात रु.१०,२३,०३०।४८ मध्ये रु.१०,००,०००। ,प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीका नाउको नेपाल एस.वि.आई. बैंकको खाता नं०१५३१००१९१६ को मौज्दात रु.५७,६६१।६५ र नेपाल बैंक लिमिटेड धर्मपथको खातानं ६५८१८ को मौज्दात रु.३२,१२७।३४, प्रतिवादी आशा चतुर्वेदीका नाउको नेपाल बैंक लिमिटेड काठमाडौं अफिसको खातानं ८४५२१५०को मौज्दात रु.६८,०७६।४० मध्ये रु.३९,२४१।२६, निजकै नाउको हिमालयन बैंक विरगन्जको खातानं १३१४०j को मौज्दात रु७४,९६१।३६, प्रतिवादी अभिशोक चतुर्वेदीका नाउको कृषि विकास बैंक चावहिलको खानां २७२७१६ को मौज्दात रु.५०,१०८।२४, भारतीय बैंकहरु बाट भिक्री लुकाई छिपाई राखेको रु.९०,७१,०९४।४० समेत गरी जम्मा विगो रु.१,९०,७९,६२६।२५ को र सोबाट बढे बढाएको सम्पत्तिको स्रोत पूष्टि गर्न सकेको पाइएन ।

अतः उल्लेखित आधार कारण र मिसिल संलग्न सबुद प्रमाणहरुबाट प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले राष्ट्रसेवकको रुपमा सार्वजनिक पद धारण गरेको अवधिमा आर्जन गरी आफ्नो र आफ्ना श्रीमती तथा छोराछोरीका नाउंमा राखेको आरोपपत्रमा उल्लेखित सम्पूर्ण चल अचल सम्पत्ति निजले आर्जन गरेको समयको मूल्यका आधारमा हुन आउने जम्मा रु. २,५८,०८,१५७।९८ को चलअचल सम्पत्तिमध्ये जम्मा रु. ६७,२८,५३१।७३ को मात्र स्रोत खुलेको पूष्टी हुन आएको हुँदा सो बाहेक स्रोत खुलेको पूष्टि हुन नसकेको रु.१,९०,७९,६२६।२५ को चलअचल सम्पत्ति आरोपपत्र मागदावी बमोजिम प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले गैरकानूनी रुपमा आर्जन गरी भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(१) अन्तर्गतको कसूर गरेको ठहर्छ । सो ठहर्नाले स्रोत खुलेको पूष्टी हुन आएको उपरोक्त बमोजिमको चल अचल सम्पत्ति बाहेक स्रोत पूष्टि हुन नसेको भनी माथि विश्लेषण गरिएका चल अचल सम्पत्ति, भारत स्थित एस.वि.आई. बैंक र यूनाइटेड बैंक अफ इन्डियामा खोलिएका खाताहरुमा जम्मा भै पछि खाता बन्द गरी लुकाए छिपाएको जम्मा रु.९०,७१,०९४।४० समेतको चल अलच सम्पत्ति र सो वाट बढे

वढाएको सम्पत्ति समेत भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(२) तथा दफा ४७ वमोजिम जफत हुन्छ । साथै निज प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीलाई भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(२) अनुसार विगो वमोजिम रु. १,९०,७९,६२६।२५ जरिवाना र १ वर्ष कैद तथा उक्त ऐनको दफा २४ वमोजिम १ वर्ष थप कैद समेत जम्मा २ वर्ष कैद हुन्छ । कानून वमोजिम जफत हुने गैर कानूनी रूपमा आर्जन गरेको सम्पत्ति मध्ये विदेश भारत स्थित बैंकहरुमा राखेको रु.९०,७९,०९,४।४० र सोबाट बढे वढाएको (व्याज) रु.२०,५४,२६७।२० समेत जम्मा रु.१,१९,२५,३६९।६० बैंकबाट निकाली लुकाई छिपाइ राखेको पुष्टी भएको हुँदा सो रकम प्रतिवादीको स्रोत खुलेको अन्य सम्पत्ति समेतबाट कानून वमोजिम गरि भराउने ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोराको विशेष अदालत काठमाण्डौको मिति २०६९।१०।८ को फैसला ।

बादी पक्षको पुनरावेदनपत्र

विगोको अंक कायम गर्ने सम्बन्धमा :-

विशेष अदालतले सम्पत्ति आर्जन गर्दाको समयको मुल्यलाई आधार मानि विगो कायम गरेको मिलेको छैन । किनभने गैरकानूनी आर्जनको सम्पत्ति र सोबाट बढेबढाएको सम्पत्ति जफत हुने ऐनको प्रावधान रहेको र आर्जन गर्दाको मूल्यलाई मात्र विगो मान्दा बढेबढाएको सानो अंशबाटमात्र जरिवाना तिर्न पुग्ने भै गैरकानूनी आर्जनको विगोको परिमाण बराबर दण्ड गर्ने कानूनको उद्देश्य पराजित हुने हुँदा हालको मुल्यलाई कायम गर्नु कानूनसंगत हुन जान्छ त्यसैले हालको मुल्यलाई आधार मानी विगो कायम गरी तदनुकूल सजाय गरी पाऊँ ।

खेतिपातीबाट हुने आय गणना सम्बन्धमा :-

आफु र आफ्नो परिवार कृषि कार्यमा नरहेको, प्रतिवादीले मोही नभएको जग्गाबाट मोहीबाट प्राप्त गर्न सक्ने आयको दोब्बर मुख्य वाली वापत र हिँउदे वाली वापत थप आय समेत प्राप्त गर्न सक्ने अनुमान गरी कृषि आयको अंक कायम गरेको, त्यस्तै बगैँचा, माछा पोखरीको वार्षिक आय भनी कायम गरेको अंक तर्कसंगत नभै अनुमानका आधारमा कायम गरिएको छ । भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २० अन्तर्गतको कसुर सम्बन्धी मुद्दामा प्रतिवादीको वैध आय र निजको सम्पूर्ण सम्पत्तिको बिचको अन्तरलाई आरोप पत्रमा स्पष्ट पारिएको अवस्थामा प्रतिवादीले पुष्टि गर्नुपर्नेमा अदालतले स्वयंले अनुमान गरी आय कायम गरेको त्रुटिपूर्ण हुँदा सो बदर गरी पाऊँ ।

सगोलमा रहँदाको कृषि आय सम्बन्धमा :-

अंश वण्डा हुनुअघि सगोल परिवारले खर्च गरी बचाएको चल अचल सम्पत्ति अंश वण्डा हुँदा सो आय समेत निजको भाग वण्डामा परी सकेको मान्नु कानूनसम्मत र व्यवहारसम्मत कुरा हो । तर विशेष अदालतले २०३८ सालअघिको कृषि उब्जनीको दर भाउ समेत २०३८ को सरह अनुमान गरी सगोलमा रहँदाको आय प्रतिवादीले पृथक रूपमा प्राप्त गरेको भनी आयमा समावेश गरेको सम्पूर्ण परिवारको व्यवहार र अंश वण्डाको कानूनी आधारलाई उल्लंघन गरी त्रुटिपूर्ण फैसला गरेकोले वदर गरी पाउँ ।

बैध आय आर्जन र सम्पत्तिको सम्बन्धमा :-

प्रतिवादीले विभिन्न पदमा काम गर्दाको अवधिमा आर्जन गरेको रकम र सोही अवधिमा आर्जन गरेको सम्पत्तिसँग तुलना गरी आरोपपत्रमा स्रोत खुले नखुलेको यकिन विश्लेषण गरी छुट्ट्याएकोमा अदालतले प्रतिवादीको समग्र अवधिको आयस्रोतको अंक कायम गरी गोमलटोल किसिमबाट आयस्रोत पुष्टि भएको भनी ठहर गरेको तथ्यगत विप्लेशणबाट पूष्टि हुन नसकेको हुँदा आरोपपत्रमा उल्लेख गरिए बमोजिमको सम्पत्तिलाई गैरकानूनी आर्जनको कायम गरी पाउँ ।

कमला कार्पेटको आय सम्बन्धमा :-

जग्गा धितो राखि प्राप्त गरेको रकम कमला कार्पेटमा लगानी गरेकोमा धितो राखेको उक्त कि.नं. १६३६ को जग्गाको नै बैध स्रोत नखुलेको हुँदा अवैध आयको लगानीबाट बैध आय प्राप्त गरेको भन्न मिल्ने देखिदैन । त्यस्तै कर कार्यालयमा पेस भएका कागजातको आय अंक कमला कार्पेटले घोषणसम्म गरेको भएपनि सो आय कहिले र कुन तरिकाबाट प्राप्त भएको भन्ने प्रमाण नभएको अवस्थामा प्रतिवादीले पूरा गर्न नसकेको दायित्व स्वयं अदालतले पूर्ती गर्न मिल्दैन । त्यसैले कमला कार्पेटको आय कानूनसम्मत नहुनाले वदर गरी पाउँ ।

दाजुभाईबाट वकसपत्रको लिखत बनाई प्राप्त गरेको जग्गा सम्बन्धमा :-

रामाज्ञा चतुर्वेदी सरकारी संस्थानको उच्च ओहदामा रही आर्थिक र शैक्षिक स्थितिमा समेत सम्पन्न रहेको अवस्थामा त्यस्तो आर्थिक सम्पन्नता नभएका दाजुभाइले दान वकस दिनुको कारण नभएकोले सो सम्पत्ति खरिद गरेको हो । त्यसैले आरोपपत्रको तालिका नं. १३ को क्र.सं. १२, १३ मा उल्लेख भएको. कि. नं. २१७, ३५५, ३५६ का जग्गा बिना मूल्य प्राप्त गरेको भन्ने ठहरको तार्किक र कानूनी आधार समेत उल्लेख छैन । यस्तो व्यवहारलाई मान्यता दिने हो

भने गैरकानूनी आर्जनलाई वैध देखाउने प्रवृत्ति बढ्न सक्छ । त्यसैले सो त्रुटिपूर्ण फैसला बदर गरी दावी बमोजिम गरी पाऊँ ।

जग्गाको खरिद मूल्य सम्बन्धमा :-

गैरकानूनी आयबाट सम्पत्ति खरिद गर्नेले आफ्नो वैधानिक आयले पूष्टि हुन सक्नेसम्म वा न्यूनतम रकममात्र थैली राखि लिखत तयार गर्ने गर्दछ । सो गरेर लिखत पारित गर्दा लाग्ने दस्तुर बढी तिर्नुपर्ने तथा आयस्रोत पूष्टि गर्नुपर्ने दुवै दायित्वबाट बच्ने उद्देश्य राखिएको हुन्छ । सम्पत्ति खरिद गर्दा वा खरिद गर्नु भन्दा निकट पहिले ठूलो परिमाणमा रकम बैंकबाट भिकिएको र सम्पत्ति खरिद गरेपछि वा अघि सो रकम अन्यत्र प्रयोग भएको पुष्टि नभएको अवस्था हुँदा बैंकबाट भिकिएको रकम त्यस्तो सम्पत्ति खरिद गर्न प्रयोग गरिएको मान्नु पर्ने भई बैंकबाट भिकिएको रकम नै अवैध हुँदा लिखत मूल्यलाई अकाट्य मान्न मिल्दैन । त्यसैले आरोप पत्रको तालिका नं. १३ को क्र.सं १३, २२, २३, र २७ मा उल्लेख गरिएका जग्गाको मूल्य बढि कायम गर्नुपर्नेमा घटि कायम गरेको त्रुटिपूर्ण छ ।

लकरमा पाईएका गहनाका सम्बन्धमा :-

प्रतिवादीको घरबाट बरामद भएको २० तोला बराबरका सुनका गहना दाइजो पेवाको हुन सक्ने भनी निजकै जिम्मा दिइसकेको अवस्थामा लकरमा पाइएको रु ३,२३,८६९।२९ मूल्यका गहनालाई बिना आधार वैध सम्पत्तिमा समावेश गर्ने गरेको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा बदर गरी ति गहनालाई माग दावी बमोजिम स्रोत नखुलेको गैरकानूनी आर्जनको कायम गरी वादी दावी बमोजिम गरीपाऊँ ।

प्रत्यक्ष त्रुटी गरिएको सम्बन्धमा :-

आशा चतुर्वेदीका नामको काठमाण्डौ ७ ग. कि.नं. ५० को जग्गासम्मलाई स्रोत खुलेको मानी अन्य चल अचल सम्पत्ति अवैध आर्जनको भनी माग दावीमा स्पष्ट हुँदाहुँदै फैसलामा काठमाण्डौको उक्त जग्गामा बनेको घर र प्र. रितेशका नामको पर्सा श्रीपुरको कि. नं. ८१४ र ८१७ को घर जग्गा र निजकै नामको ऐ.कि.नं. ९१० र ९११ को जग्गालाई स्रोत खुलेको सम्पत्ति भनी आरोपपत्र दायर भएको भन्ने उल्लेख गरी तथ्यगत प्रत्यक्ष त्रुटि गरी भएको फैसला आफैँमा त्रुटिपूर्ण छ । त्यस्तै बैंकमा रहेका अन्य नगद मौज्दातको स्रोत पूष्टि नभएको अवस्थामा अनुमानका आधारमा वैध स्रोत मानिएको हुँदा सो त्रुटिपूर्ण भै बदरभागी छ ।

अतः विशेष अदालतबाट २०६१।१०।८ मा भएको फैसला उपरोक्त कारणबाट त्रुटिपूर्ण हुँदा उक्त फैसला बदर गरी आरोपपत्रमा उल्लेख गरिए बमोजिम प्रतिवादीहरुलाई अभियोग माग दावी अनुसार सजाय गरी गैरकानूनी आर्जनको सम्पत्ति जफत गरीपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको वादी नेपाल सरकारको तर्फबाट पर्न आएको पुनरावेदनपत्र ।

प्रतिवादी आशा चतुर्वेदीको पुनरावेदन पत्र

कानूनी प्रश्न:-

संयुक्त राज्य अमेरिकामा अध्ययनरत प्रतिवादी रितेष चतुर्वेदी भनी आरोपपत्रमै उल्लेख भएको र विदेशमा रहेको व्यक्तिलाई ३० दिन सम्मको म्याद पठाउनु पर्नेमा १५ दिने म्याद पठाई तामेल गरेको हुँदा उक्त समाव्हान विशेष अदालत ऐन, २०५९ को दफा १०(१) को प्रतिकूल रहेको छ । कानून बमोजिमको म्याद तामेल नभएको कारणले विशेष अदालत काठमाण्डौबाट भएको प्रस्तुत फैसला अनुसार छोरा प्र. रितेष चतुर्वेदीका नामको सम्पत्ति जफत गर्ने गरी भएको फैसला बदरभागी छ ।

साविक भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ लाई प्रचलित भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ६५(२) ले खारेज गरेको छ । खारेज भैसकेको ऐनको कसूरमा सोही ऐनको सजायको मागदावी लिईएको आरोपपत्र कानून व्याख्या सम्बन्धी ऐन, २०१० को दफा ४(ड) एवं ने.का.प.२०२९ नि.नं.७११ पृ.३८५ मा प्रकासित श्री ५ को सरकार विरुद्ध बेदप्रसाद लोहनी समेतको मुद्दामा प्रतिपादित नजीर सिद्धान्त समेतको विपरीत प्रस्तुत मुद्दा चलन नसक्नेमा मुद्दा चली पश्चातदर्शी असर दिई भएको फैसला कानूनी सिद्धान्तको विपरीत रहेको हुँदा उक्त फैसला खारेज गरी पाउँ ।

विशेष अदालतले सार्वजनिक पदधारण गर्ने मुख्य प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीको हकमा आकृष्ट हुने “आर्जन भएको सम्पत्तिको वैध स्रोत प्रमाणित गर्न नसके अवैध आर्जन अनुमान गर्ने” प्रमाणको भारको सिद्धान्त निजको परिवार म समेतका सबै सदस्यका हकमा लागू हुने होइन । म समेतका प्रतिवादीहरुको हक भोग तथा नाउँमा रहेका अंशवण्डाका १८ नं. बमोजिम निजी सम्पत्तिको वैधता कानूनले स्वतः अनुमान गर्ने भएकाले ति सम्पत्तिहरु मुख्य प्रतिवादीको अवैध सम्पत्तिबाट आर्जन भएको भनी वादी पक्षलले प्रमाणित गर्न सकेको छैन । यसरी मुलुकी ऐन अंशवण्डाको १८ नं., स्त्री अंशधनको १।५ नं., दान वकसको १ नं. समेतको सम्पत्ति सम्बन्धी

नेपालको प्रचलित कानूनी व्यवस्था, सिद्धान्त, स्थापित परम्परा एवं मान्यता समेतको विपरित विशेष अदालतले फैसला गरेको हुँदा वदर गरी पाऊँ ।

त्यस्तै भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ लागू हुँदाका बखत (२०५९।३।४ सम्म) म समेतका परिवारका सदस्यहरुको निजी आर्जनको सम्पत्ति तथा हाम्रो अंशहक लाग्ने सगोलको आर्जनको सम्बन्धमा गैर राष्ट्रसेवकको हैसियतले हाम्रो हकमा उक्त ऐनको दफा १५ लागू गर्न मिल्दैन । त्यसरी मिति २०५९।३।५ देखि लागू भएको भ्र.नि ऐन, २०५९ को दफा २० को कानूनी व्यवस्था सो मितिअघिको म समेतको निजी आर्जनको सम्पत्तिको हकमा अतितप्रभावि कानूनको रुपमा समेत आकृष्ट हुन सक्दैन ।

दाइजो (तिलक) र सोबाट आर्जित जग्गा बिक्रीबाट प्राप्त आयको सन्दर्भमा :-

म पुनरावेदकले आयोग तथा अदालतमा बयान गर्दा विवाहको बेला पाएको दाइजो (तिलक) भा.रु.२ लाख २५ हजारमध्ये बाँकी रहेको भा.रु. १,२५,०००।- को हुने रु. १,७३,७५०।- लाई विशेष अदालतले स्वीकार गरी स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा गणना गरेको छ । २०३२ सालमा पाएको दाइजो (तिलक) को रकम मध्ये बाँकी १,७३,७५०।- लाई २०३३ साल देखि नै बैंकमा लगानी गरी तत्काल समदर ७ प्रतिशतले ब्याज प्राप्त गरी बढे बढाएका स्रोत समेतबाट नेपालगंज ढ ख को कि.नं.३३७ र ३३९, काठमाण्डौं ७ को कि.नं. ५०, भैरहवा ढ(क) को कि.नं. १६३६, श्रीपुर ढ को कि नं. ५१४,५१५ जग्गा खरिद गरेकोमा नेपालगंजको कि.नं. ३३७, ३३९ चावहिलको कि.नं. ५० र भैरहवाको १६३६ को जग्गालाई विशेष अदालतले मान्यता दिएको तर सोही दाइजोको स्रोतबाट नै खरिद गरेको श्रीपुर ढ को कि.नं. ५१४ र ५१५ तथा कृषिजन्य आयबाट खरिद भएको श्रीपुर ढ को कि.नं. ४९१ को जग्गालाई आयस्रोत नखुलेको सम्पत्ति भनी सो बिक्रीबाट आएको रकमलाई वैध आयको मान्यता दिएको छैन । तसर्थ श्रीपुरको कि.नं.५१४,५१५ र ४९१ का जग्गाहरु बिक्रीबाट प्राप्त रु. १,४२,५००।- र नेपालगंजको कि.नं. ३३७ र ३३९ को बिक्रीबाट प्राप्त रु १,६६,०००।- मध्येबाट १,६६,०००।- मात्र स्रोतमा लिइएकोले छुट हुन गएको रु.१६,०००।- समेत रु.१,६०,५००।- लाई वैध आयस्रोतमा समावेश गरी पाऊँ ।

टिकाटालो दान दक्षिणाको सन्दर्भमा :-

सामाजिक परम्परा रीति अनुरूप मैले बाल्यकालदेखि नै माइतीतर्फबाट पाएको स्त्री धन, दान दक्षिणा, टिकाटालो, ब्रतबन्ध, विवाह समारोहमा पाएको वक्सीस भा.रु. १,१५,००० ।- को

हुने रु. १,५९,८५० ।- र विवाह पश्चात माइती तथा ससुरालीतर्फबाट पाएको वक्सस रु. ४३,०००।- समेत रु. २,०२,८५०।- लाई २०३३ साल देखि नै २५ प्रतिशत ब्याजदरमा गाउँघरमा लगानी गरी सो बाट बढे बढाएको तालिका अनुसारको रु.२२,१९,१५६।- पुनरावेदिकाको निजी वैध आमदानी भएकोलाई बिना कुनै वस्तुनिष्ट आधार प्रमाण मेरो आयमा नलिई केवल रु. १,५०,०००।- सम्म दान दक्षिणाको रकम कायम गरी सो रकमबाट गहना खरिद गरेको अनुमान गरी २०३२ सालमा मैले विवाहमा पाएको र २०५२ सालमा सासुले दिनु भएको हाल रु. ३,२३,८५९।३१ का गहनाहरुलाई दान दक्षिणाको भनी आयमा कायम गरेको छैन । सो गहना दाईजो तथा आमाबाट प्राप्त भएको भन्ने तथ्य पति रामाज्जाले सम्पत्ति जाँचबुझ आयोगमा २०५९।१।२६ मा दिएको विवरण र मेरा साक्षीहरुले अदालतमा गरेको वकपत्र समेतले प्रमाणित गरेको छ । तसर्थ विशेष अदालतले टिकाटालो, दान दक्षिणाको रकम र सोबाट बढे बढाएको रु. २२,१९,१५६।- रकममध्ये मात्र रु.१,५०,०००।- मानी अमान्य गरेको रु. २०,६९,१५६।- लाई समेत वैध आयमा समावेश गरी पाउँ ।

जग्गा भाडाको सन्दर्भमा :-

म पुनरावेदकले जिकिर लिएका सबै जग्गाहरु वैध आर्जनबाट आर्जित गरेका र कानून बमोजिम वकसमा पाएका जग्गाहरु मैले करारनामा गरी जग्गा भाडामा दिएको र भाडा वापत पाएको आमदानी रु ५,४३,६००।- रहेकोमा नेपालगंजको कि.नं.३३७ र ३३९ र भैरहवाको कि.नं. १६३६ को भाडामा दिएको जग्गाको विशेष अदालतले क्रमशः रु.८,६९४।- र १८,९४८।६० कृषि आय कायम गरेको छ । ब्यापारिक प्रयोजन तथा व्यवसायीक तरकारी खेती गर्नको लागि जग्गाहरु भाडामा दिएको र करार बमोजिम रकम प्राप्त गरेको अवस्थामा विशेष अदालतले आफूखुसी कृषि आयस्ता कायम गरेको त्रुटिपूर्ण हुँदा जग्गा भाडा वापतको पुरै आय रु.५,४३,६००।- पुनरावेदकको आयस्रोतमा गणना गरी पाउँ ।

काठमाण्डौं चावहिलको घर भाडा सम्बन्धमा :-

मेरो नामको चावहिलको घर प्रोफेसर सामर्थ बहादुर सिंह र आइ.एन.जि.ओ वाहिनी फाउन्डेशनलाई भाडामा दिएवापत घर भाडा रु. २,६६,२५०।- प्राप्त गरेकोमा विशेष अदालतले रु १,२६,००० ।- लाई मात्र मान्यता दिएको छ । वाहिनी फाउन्डेशनलाई करार गरी दिएको भाडा वापत प्राप्त रकमको कर कार्यालय क्षेत्र नं. १ मा १५ प्रतिशत कर बुझाएको अवस्थामा

समेत मान्यता नदिएको हुँदा उक्त आइ.एन.जि.ओ. बाट प्राप्त घर भाडा बापतको रु. १,४०,२५०। लाई समेत घरभाडाको आय स्रोतमा समावेश गरी पाउँ ।

कमला कार्पेटको आयस्रोत र सोवाट अर्जित सम्पत्तिको सन्दर्भमा :-

कमला कार्पेटले आ.व. २०४५।४६ देखि २०५४।५५ सम्म जम्मा रु १,३४,१५,१४६।६३ वास्तविक आय गरेको लेखा परीक्षण भएको वासलात बाट पुष्टि भएको छ । सो मुनाफा रकममध्येबाट र उद्योग बन्द हुँदा बाँकी रहेको पूँजी, मौज्दात गलैँचा र कारखानाको सेड, काठको तानहरु एवं अन्य मालसामान बिक्री समेतबाट आएको रकममध्येबाट अनुसूची क. मा उल्लेखित रु ३९,१७,४२६।- विभिन्न मितिमा चेक तथा नगद समेतबाट मैले प्राप्त गरेकोमा विशेष अदालतले रु. १४,३६,४२२।६९ मात्र आय मानेको छ । तसर्थ मिसिल संलग्न अनुसूची १७ अनुसारको मुनाफा रकम रु.३९,१७,४२६।- मा रु.१४,३६,४२२।- घटाउँदा छुट भएको रु. २४,८१,००३।३१ समेत वैध आयमा समावेश गरी पाउँ ।

विशेष अदालतले कमला कार्पेटको व्यवशायबाट (कमला कार्पेटकै नाउँको चितवन कल्याणपुरको कि.नं. ८६० र ८६२ बाहेक) मुनाफा प्राप्त गरेको भनेको छ । तर सो मुनाफा रकममध्येबाट रु २,७४,९६०।-लगानी गरी खरिद गरेको का.जि.का.म.पा.वडा नं. ३५ को कि.नं.६५ र वडा नं. ७ (ख) को कि.नं. ७९१, सुन्ताखाना वालुवा ६ को कि.नं. २ तथा पर्सा बहुअर्वा भाठा ७ को कि.नं. ५६० को स्वतः स्रोत खुलेको सम्पत्ति कायम हुनेमा अवैध स्रोतबाट खरिद नभएको भनी त्रुटिपूर्ण फैसला गरेको छ । त्यसैले उक्त जग्गाको हुने मोल रु. २,७४,९६०।- समेत स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा समावेश गरिपाउँ ।

काठमाण्डौ चावहिलको घरको मुल्यांकन सम्बन्धमा :-

चावहिलको घर २०४१।४२ सालमा रु.५,५०,०००।- लागतमा निर्माण भएको र ०५७ सालमा आवश्यक सुधार तथा मर्मतमा ४ लाख खर्च भएकोले Maintenance ले Structural Addition लाई नजनाउने भई १६ वर्ष पुरानो घरमा मर्मत सुधार आवश्यक हुँदा मर्मत सुधारको खर्चलाई जोडी कूल लागत कायम गर्न मिल्दैन । त्यसैले सो को वास्तविक मूल्य कायम गरी पाउँ ।

आमा चन्द्रावतीदेवीबाट बच्चाहरुको उच्च शिक्षाको लागि सहयोगस्वरुप प्राप्त रकमको सन्दर्भमा :-

मेरी आमा चन्द्रावतीदेवीले आफ्ना नाति नातिनीहरुको (पुनरावेदकको छोरा छोरी) उच्च शिक्षाको लागि पटक पटक २०५६ मंसिर देखि २०५७ भाद्रसम्म भा. रु.७ लाखको हुने रु. १२

लाख मलाई दिनु भएको थियो । २०००।८।७ को शपथपत्र तथा मेरा साक्षीको वकपत्र समेतले सो तथ्य पूष्ट गरेको अवस्थामा मेरो आयमा नजोडेकोले उक्त रु. १२ लाख वैध आय स्रोतबाट प्राप्त सम्पत्तिमा समावेश गरी पाऊँ ।

बैंक व्याजबाट भएको आय सन्दर्भमा :-

२०३३ साल देखि २०४९ अशोज मसान्त सम्मको अवधिमा मेरो विभिन्न वैध आय स्रोत दाईजो (तिलक) दान दक्षिणा, दाइजो पेवा, कृषिजन्य आय, घरभाडा जग्गा भाडा, कमला कार्पेट बाट प्राप्त रकम, जग्गा बिक्री, माता चन्द्रावतीबाट उच्च शिक्षाको लागि प्राप्त रकम, मेरो विभिन्न बैंकहरुमा रहेका वचत तथा मुद्दती खाताबाट प्राप्त ब्याज सम्बन्धित बैंकको स्टेटमेन्टमा आधारित सम्लग्न अनुसुचीको रु. २६,५२,६८१।०७ मध्ये रु. १६,६३,२१५।१८ ब्याज पूष्ट भैरहेको छ । २०३३ देखि २०४७ सम्मको आय स्रोतबाट बढे बढाएको आम्दानी विभिन्न बैंकमा लगानी भएको मिसिल सम्लग्न नगद प्रवाह (Cash Flow) विवरण अनुसुची १८ बमोजिम सरदर ७ प्रतिशतका दरले रु.१,५४,१८७।८३ समेत प्राप्त भएकोले रु.१८,१७,४०३।०१ आय पूष्ट भएकोमा सोलाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा समावेश गरी पाऊँ ।

सगोल परिवारको २३ विगाहा पैत्रिक जग्गाको कृषि आय मध्येबाट खरिद भएको जग्गाहरुको सन्दर्भमा :-

विशेष अदालतले २०३३ देखि २०४५ सालसम्म सगोलको पैत्रिक जग्गाबाट कृषिजन्य आय आर्जन भएको मानेको अवस्था हुँदा सोही अवधिमा मेरा नाउँको कि.नं. ४९१ र ३१९ का जग्गा रु. ९३,०००।- मा खरिद भएको स्पष्ट प्रमाणित भएकोले उल्लेखित जग्गालाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा समावेश गरिपाउँ ।

वकसपत्रबाट प्राप्त सम्पत्तिको सन्दर्भमा :-

मैले पर्सा बहुअरी २ को कि.नं. २११ र २१२ का जग्गाहरु सम्बन्धित दातालाई रिभगुण गरेवापत दान वकस सम्बन्धी कानून बमोजिम मेरो निजी हकको सम्पत्तिको रुपमा प्राप्त गरेकी हुँ । यसरी कानून बमोजिम प्राप्त गरेको वकसपत्रलाई मनोगत कथनको आधारमा खरिद बिक्री हो भनी ठहर गर्नु सर्वथा गैरकानूनी हुँदा वकसपत्रबाट प्राप्त जग्गा अंश वण्डाको १८ नं. बमोजिम मेरो निजी सम्पत्ति हो । वकसपत्रबाट प्राप्त सम्पत्तिलाई खरिदको अनुमान गर्न भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ समेतमा कुनै कानूनी व्यवस्था नभएको हुँदा उक्त फैसला त्रुटिपूर्ण छ ।

UBI मा रहेको खाताको सन्दर्भमा :-

यूनाइटेड बैंक अफ इन्डियामा मेरो नामको खातामा भा.रु. १५,०१,०००/- र छोरा अभिषेकको नाममा भा.रु. १४,६२,५००/- समेत भा.रु. २९,६३,५००/- को हुने रु ४७,४९,६००/- का सम्बन्धमा मूल प्रतिवादी पति रामाज्जालाई कुनै जानकारी, सम्बन्ध र संलग्नता समेत नभएको भनी बयान गरेको र वादी स्वयंले पनि सो रकम नेपालबाट गएको भनी दावी लिएको छैन । उक्त रकम आमा चन्द्रावतीदेवीले २००२।४।६ मा शपथपत्र मार्फत भा.रु. ३० लाख म छोरी आशालाई दिई भारतकै UBI बैंकमा खाता खोली राखेको, पटक पटक पिताको उपचार समेतमा उक्त रकम भिकी खाता नै बन्द भैसकेको अवस्थामा अस्तित्वमा नरहेको ४७,४९,६००/- को थप विगो भराउने र जरिवाना समेत गरेको फैसला गैरकानूनी एवं अन्यायपूर्ण हुँदा वदर गरी पाऊँ ।

ने.बै.लि.को लकरबाट वरामद भएको गरगहनाका सन्दर्भमा

मलाई विवाहको बेलामा २ मार्च १९७६ (१९ फागुन २०३२) मा दिएको दाइजो नगद भा.रु.२,२५,०००/-, सुनका गहना ३७ तोला, चाँदीका गहना ३५ तोला प्राप्त भएको, बाबु जनार्दन मिश्रले गरिदिनुभएको १९७६ मार्च ४ को कबुलियतनामाबाट पुष्टि भएकोमा नगद भा.रु.२,२५,०००/-मध्ये खर्च भै बाँकी भा.रु. १,२५,०००/- को हुने रु.१,७३,७५०/-लाई विशेष अदालतले स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा समावेश गरी सोही लिखतमा उल्लेखित गर गहनालाई आय स्वीकार नगरी भएको फैसला वस्तुनिष्ठ नभई त्रुटिपूर्ण छ । त्यस्तै सासु यशोदादेवीले १७ तोला सुनका गहना ०५२ सालमा दिनु भएको थियो । ती गहनाहरुको बनावट डिजाइन समेतबाट पुरानो तथा स्वभाविक परिमाणका रहेका छन् । ती गहनाहरु पतिको कुनैपनि आयबाट खरिद गरेको होइन । कुनै ठोस आधार र सबुद प्रमाण विना अनुमानको भरमा टिकाटालोको रकम रु १,५०,०००/- बाट खरिद गरिएको भनी विशेष अदालतबाट भएको फैसला सबुद प्रमाणको रोहमा वदरभागी रहेको छ ।

बैंक खाताहरुको सम्बन्धमा :-

मेरा नामको ने.बै.लि. धर्मपथको खातामा रहेको रु. ६८,०७६।४० को स्रोतमा कृषिजन्य आय, कमला कार्पेटको मुनाफा, अंश वण्डा हुँदा घरसारमा पाएको रकम, घरभाडा, फलफूल बिक्री, माछा बिक्री आदिको रकमलाई जम्मा गरेको भनेकोमा उल्लेखित स्रोतबाट आयआर्जन भएको भनी सैद्धान्तिक रुपमा मानेपछि, उक्त रकममध्ये विना कुनै मापदण्ड रु. ३९,२४१।२६ मात्रै वैध मान्ने गरी फैसला भएकोले पुरै ब्यालेन्स रु. ६८,०७६।४० लाई वैध स्रोत कायम गरी

पाऊं । त्यस्तै हिमालयन बैंक बिरगंजको मेरो नामको खाताबाट भिकीएको रकम मध्ये रु. ३५,०००।- बाट खाता खोलिएकोमा सेन्ट जेभियर्स स्कुलले भाडा बापत जम्मा गरेको रकम र ब्याज समेत गरी रु. ७४,९६९।३६ रहेको बैंक स्टेटमेन्टबाट प्रमाणित भएकोमा अदालतले घर भाडाको स्रोत स्वीकार गरेको अवस्थामा सो स्रोतबाट आएको रकममध्ये ब्यालेन्स रहेको रु. ७४,९०८।२४ लाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा समावेश गरी पाऊं ।

शेयर तथा जग्गा खरिदको सन्दर्भमा :-

कमलेश तिवारीबाट ऋण फिर्ता गरेको ७ लाखबाट नै मेरो नाउँको हिमालयन बैंक बिरगंजको खाता नं. ००७९०० मा २०५७।४।२ मा खाता खोलिएको तथ्य विशेष अदालतले स्वीकारेको छ । बाँकी रकम २०५५।९।२।९० देखि २०५७।३।२९ सम्ममा पति रामाज्ञाका नाउँको ने.बै.लि.न्यूरोडको खाताबाट रु.९३,४०,०००।-, मेरा नाउँको सोही बैंकको खाता बाट रु.९३,६०,०००।-, मेरा नाउँको कृषि विकास बैंक चावहिलको खाताबाट ९७,००,०००।- तथा म र पतिका नाउँका विभिन्न बैंकहरूबाट भिकीएको रकम र कमला कार्पेटबाट प्राप्त रकम तथा छोरा रितेषले दिएको रकम समेत घरमा नगद जम्मा पाउँदै राखेको रु ७९ लाख मध्येबाट बहुअरि २ को कि नं. २९३, चपली भद्रकालीको कि.नं.४४२ र ४४६ तथा रामगढवाको कि.नं. ६२८ का जग्गा खरिद गरेको र सोही अवधिमा छोरी अदितीका नाममा सेकेण्ड हेण्ड मारुती कार खरिद गरेको हो । पति रामाज्ञाको नाममा शिखर पेन्टसको शेयर खरिदको तथा छोरा रितेषलाई पढाई खर्च पठाएको समावेश छ । बाँकी रहेको रु.६२,९०,०००।- मध्ये ६९,५०,०००।- मैले नगद ०५७।४।२ मा बिरगंज हिमालयन बैंकमा जम्मा गरेको अनुसुचि(ख) मा उल्लेखित विवरण तथा बैंक स्टेटमेन्टहरू तथा ०६।९।२८ मा वहसनोट साथ पेश भएको ५४ पानाको नगद प्रवाह (Cash Flow) अनुसुची ९८ समेतबाट पुष्टि भई रहेको छ । तसर्थ अभिषेकका नामको ओम हस्पिटलको रु ३० लाखको शेयर सोही बैंकबाट भिकीएको वैध स्रोतबाट खरिद गरेको प्रमाणित रहेकाले उक्त शेयरलाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा समावेश गरिपाऊं ।

VDIS सम्बन्धमा : -

मैले आर्थिक ऐन, २०५८ को दफा ४२ (१) (२) (३) बमोजिम कमला कार्पेट र घरभाडा आदि समेतबाट आर्जित सम्पत्तिलाई घोषणा गरी रु.९२ लाख कर तिरेको (रसिद मिसिल सम्लग्न छ) बाट जम्मा सम्पत्तिमध्ये ९ करोड २० लाखको सम्पत्तिको स्रोत कुनैपनि प्रयोजनका लागि खोज्न उक्त दफा ४२ (३) को कानूनी व्यवस्थाले निषेध गरेको छ । यस्तो अवस्थामा त्यसरी घोषित सम्पत्तिको स्रोतको बारेमा राज्यको कुनै अंगबाट छानविन गर्न प्रमाण ऐन २०३९ को

दफा ३४ र Doctrine of promissory Estoppel समेतले नमिल्ले हुँदा उक्त १ करोड २० लाख बराबरको सम्पत्ति वैध रहेको स्पष्ट छ । यसको बावजूद उक्त VDIS योजनाको अवधि समाप्त भएको करिब ७ महिनापछि आएको भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ लाई सिरानी हाली अगावै भए गरेको काम कृत्यालाई असर पार्न नसक्ने कानूनी सिद्धान्तको प्रतिकूल अन्यथा भनी भएको फैसला बदरभागी छ ।

अतः माथि उल्लेखित म पुनरावेदकले लिएको जिकीर र विवेचना तथा पेश गरेको सबुद प्रमाणको आधारमा मेरो दाइजो (तिलक) टिकोटालो, दान दक्षिणा, जग्गा भाडा, घरभाडा, जग्गा बिक्री, कमला कार्पेट, माता चन्द्रावतीबाट आएको सहयोग, विभिन्न बैंक खातामा रहेको लगानीबाट प्राप्त ब्याज आदिको स्रोतबाट प्राप्त कुल आय रु. १ करोड १५ लाख २२ हजार चौरासी पैसा ९९ र सो आयबाट भएको खर्च रु. १ करोड १० लाख ७९ हजार ७ सय छैसठ्ठी पैसा ७२ तथा बाँकी रहेको ब्यालेन्स रु.४,४२,३१८।८७ को विवरण अनुसुची (ग) आयव्यय विवरणमा पेश गरेकी छु ।

यसरी, सम्पत्तिको स्रोत तथा सम्पत्तिको योगफल बिच स्पष्ट रुपमा तादम्यता रही आफुसँग रहेको सम्पत्तिको योगफल भन्दा आय बढी (सरप्लस) भएकोले आय र बचत बिच तादम्यता रहेको पूष्टि भइरहेको छ । तसर्थ स्रोत खुलेको र नखुलेको सम्पत्ति कुन कुन हो भनी छुट्याउने निश्चित कानूनी आधार र न्यायिक मापदण्ड नभएको तथ्य स्वीकार गर्दै हचुवाको भरमा शुरु अदालतले मेरो र मेरा परिवारका सदस्य समेतको बयान, साक्षीहरुको वकपत्र र प्रमाणको रुपमा पेश गरिएका लिखत प्रमाणहरु तथा विभिन्न वैध स्रोतबाट पारित खरिद गरिएको चल अचल सम्पत्तिको तथ्यगत सबुद प्रमाणको मूल्यांकन नगरी केवल अनुमानको भरमा केही चल अचल सम्पत्तिलाई अवैध ठहर गरिएकोले आफ्नो विविध स्रोतबाट आर्जन गरेको सम्पत्तिको विवरण उपरोक्तानुसार पेश गरिएकोमा वैध स्रोतबाट आर्जन गरेको सम्पत्ति विवरण माथि विचार गरी वैयक्तिक सम्पत्तिको आय, आयस्रोत तथा कुल सम्पत्तिको हिसाव निर्धारणको मान्य एवं न्यायोचित मापदण्ड कायम गरी म पुनरावेदक एवं मेरा परिवारका सदस्यहरुको नामको सम्पूर्ण चलअचल सम्पत्ति वैध ठहराई मिति २०६१।१०।८ को फैसला बदर गरी गैरकानूनी आरोपबाट पूर्ण सफाई पाउँ भन्ने समेत ब्यहोराको प्रतिवादी आशा चतुर्वेदीको पुनरावेदनपत्र ।

प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीको पुनरावेदन जिकिर :-

कानूनी प्रश्नहरुका सम्बन्धमा:-

मुलुकी ऐन अंशवण्डाको १८ नं तथा स्त्री धनको ४ नं.ले निजी सम्पत्तिको अस्तित्वलाई कानूनी मान्यता एवं संरक्षण प्रदान गरेको अवस्थामा सार्वजनिक पद धारण गर्ने कर्मचारीहरुका

हकमा लागू हुने अनुमानको सिद्धान्त स्वतः निजका गैर कर्मचारी परिवार सदस्यका हकमा लागू गर्ने गरी अदालतले कानून संसोधन गर्न मिल्दैन । वादी पक्षले निर्विवाद एवं स्वतन्त्र प्रमाणबाट गैर कर्मचारी परिवार सदस्यका नाममा रहेको सम्पत्ति सार्वजनिक पद धारण गर्ने कर्मचारी म पुनरावेदकको आर्जनको अवैध सम्पत्ति नै हो भनि निश्चित सबुद प्रमाण पेश गरी प्रमाणित गर्न सक्नु पर्नेमा सो गर्न सकेको छैन । यस सम्बन्धमा भारतीय सर्वोच्च न्यायलयबाट सार्वजनिक पद धारण गर्ने ब्यक्तिले परिवारको सदस्य वा अन्य कुनै ब्यक्तिका नाममा अवैध आर्जनको सम्पत्ति लुकाई छिपाई राखेको छ भनी आरोप लगाउने वादीले नै अकाट्य प्रमाण पेश गर्नुपर्ने भन्ने सिद्धान्तको प्रतिपादन गरेको प्रस्तुत मुद्दाका सन्दर्भमा अनुकरणीय देखि विशेष अदालत समक्ष प्रस्तुत गरेकोमा सो को कुनै विवेचना नगरी भएको फैसला गैरकानूनी भै वदरभागी छ ।

मुख्य प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदी उपर वादीले दावी गरेको भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा ७ (२), १५, १६ को कानून मिति २०५९।३।५ अधि आर्जन गरेको सम्पत्तिका सम्बन्धमा आकृष्ट हुन सक्दैन । किनभने भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ लाई भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ६५ (२)ले मिति २०५९।३।५ देखि खारेज गरी सकेको छ । त्यस्तै नेपाल कानून व्याख्या सम्बन्धी ऐन, २०१० को दफा ४ को कानूनी व्यवस्थाले समेत साविक ऐन अन्तर्गत आरोप लाग्न सक्दैन । तसर्थ भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ अन्तर्गतको आरोप स्वतः खारेजभागी हुँदा विशेष अदालतको २०६१।१०।८ को फैसलाले गरेको यस सम्बन्धी कानूनी व्याख्या गम्भीर रुपमा त्रुटिपूर्ण भै वदरभागी छ । भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा ७(२) अन्तर्गतको कसुरको अनुसन्धान तहकिकात वादी पक्षबाट भएको छैन । उक्त ऐनको दफा १५ आफैँ कसुर र सजाय तोक्ने कानून होइन । मिति २०५९।३।५ अधि बहाल रहेको भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ अन्तर्गतको कसुर कायम गर्ने तर सो मितिदेखि मात्र लागू भएको भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २० समेत अन्तर्गतको कानून प्रयोग गरी सजाय हुने गरी भएको उक्त फैसला देखादेखी गैरकानूनी छ । भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १५ को कमिकमजोरी तथा दोषको निराकरण गर्नकै लागि भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २० मिति २०५९।३।५ देखि मात्र पश्चातदर्शी रुपमा लागू भएकोले सो मितिभन्दा अघिको मितिदेखि लागू हुने गरी भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १५ मा नयाँ ऐनको दफा २० (१) (२) लाई जवर्जस्ती सन्निहित गर्ने गरी भएको फैसला वदरभागी छ ।

भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा २४क. बमोजिम मुद्दा दायर गर्ने हदम्यादको दृष्टिकोणबाट हेर्दा समेत साविक ऐन बहाल रहेको अवधिभित्र भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा ७ (२), १५, १६ग. अथवा १४क. अन्तर्गतको कुनै अभियोगमा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन, २०४८ अन्तर्गत समेत मुख्य प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीका बिरुद्धमा कुनै जाहेरी वा उजुरी परी तत् सम्बन्धमा कुनै अनुसन्धान सुरु गरी २०५९।३।५ भित्र मुद्दा दायर हुन सकेको पाईदैन । त्यसैले आरोपपत्र हदम्यादको अभावमा खारेज भागी छ ।

भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ५० ले सो दफा प्रारम्भ हुदाका बखत सार्वजनिक पदमा बहाल रहेको व्यक्तिले ६० दिन भित्र र त्यसपछि हरेक आ.व.मा सम्पत्ति विवरण पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेर दफा २० सँग दफा ५० को कानूनी सम्बन्ध अन्योन्याश्रित भएकोले अन्यथा अर्थ गरी सो दफाको कानूनी संरक्षणबाट मलाई ठाडै बञ्चित गरी हिरासतमा राखि अनुसन्धान गरेकोबाट सम्पत्तिको वैधानिक स्रोत पेश गर्ने कानूनी हकबाट समेत वञ्चित गरेको तथा उक्त दफाहरुको व्याख्यामा पूर्णतः त्रुटि गरेको छ ।

भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९, मिति २०५९।३।५ देखि लागू भएकोले सो भन्दा पछि आर्जन गरेको सम्पत्तिको वैध स्रोत प्रमाणित गर्नुपर्ने कानूनी दायित्वसम्म प्रतिवादी उपर रहन्छ । सो अघि आर्जित सम्पत्तिको हकमा उक्त ऐनको प्रावधान आकृष्ट हुन सक्दैन र लागू गर्न पनि मिल्दैन । स्वयं विधिकर्ताले भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २० लगायतका अन्य कुनैपनि दफाको कानूनलाई अतित प्रभावि (Retrospective effect) नबनाई दफा ५० ले तोकेको म्यादपछि मात्र दफा २० को कारवाही प्रारम्भ हुनेगरी भविष्यसूचक (Prospective) कानून बनाएको हुँदा साविक ऐन लागू भैरहेको बखतको काम कारवाहीलाई समेट्न नमिल्ने गरी पछि फर्काएर कारवाही गर्न मिल्दैन ।

२०५९।३।५ अघि भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २० तथा ५० ले गरेको जस्तो सम्पत्ति विवरण पेश गर्नुपर्ने बाध्यात्मक एवं दण्डनीय कानूनी व्यवस्था लागू नरहेको हुँदा पुनरावेदकले आफ्नो पैत्रिक, निजी एवं सगोल परिवारको आर्जनको सम्पत्ति साल वसाली हरहिसावको अभिलेख राख्ने र प्रमाणित गराउने वाध्यता नभएको अवस्थामा वादी तथा विशेष अदालतले बिना आधार काल्पनिक आधारमा पुनरावेदक र पुनरावेदकको परिवार समेतका सम्पत्तिको मूल्यांकन गरेर स्रोत देखाउन नसकेको भनी वैध सम्पत्तिलाई अवैध मानी अस्पष्ट र अन्यायपूर्ण व्याख्या गरी त्रुटिपूर्ण फैसला गरेको हुँदा न्यायिक व्याख्या गरी पाऊँ ।

तलब भत्ता र सोबाट आर्जित सम्पत्ति सन्दर्भमा :-

फैसलामा पुनरावेदकको तलब भत्ता, दैनिक भ्रमण भत्ता र अन्य सुविधा समेत गरी रु. २६,२६,५१६।४५ मात्र कायम गरेको छ । वादी स्वयंले एन.सि.सि.एन.को पत्रमा उल्लेखित रु. १,२९,००६।- लाई शत प्रतिशत मान्यता दिई स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा गणना गरेकोमा विशेष अदालतले भ्रमण भत्ताको ७० प्रतिशतसम्म बचत भएको भनी छुटाएको रु. ३,७९,४८१।७५ मा ३० प्रतिशतले हुने रु. १,१३,८४४।५३ कट्टी गरिएको फैसला कानूनगत नहुँदा भ्रमण भत्ताको सम्पूर्ण रकमले मान्यता पाउने निर्विवाद छ ।

बैंकक, अमेरिका, दुवई, हङ्कङ्ग, संघाई मात्रको भ्रमणबाट यू.एस.डलर २१०० बचत भएको भनी जिकिर लिएको थिएँ । तर भारतको दिल्ली, बम्बई, कलकत्ता, वेगंलोर कार्यलय तथा नेपालभित्रै अनेकौँ कार्यालयको पटक-पटक गरेको भ्रमण बापतको कुल भुक्तानी रु. ५,०४,०४४।३७ लिएको भन्ने कुरा शाही नेपाल बायुसेवा निगमको पत्रबाट नै प्रमाणित भैरहेकोमा यू.एस डलर २१०० को हुने रु १,६३,२७५।- लाई मात्र मान्यता दिई बाँकी रकमलाई नमानिएकोले सो रकम घटाउँदा हुन आउने रु. ३,४०,७६९।३७ लाई पुनरावेदकको आयमा समावेश गरी पाऊँ ।

त्यस्तै नेपाल आयल निगमको पत्रमा दैनिक भत्ताको महलमा स्पष्टरूपमा रु. १,३८,१८५।१२ उल्लेख रहेकोमा विशेष अदालतले रु. १,३४,७४८।१२ मात्र गणना गरेकोले रु. ३,४३७।-छुट हुन गएकोले त्यसलाई आय कायम गरी पाउँ ।

विशेष अदालत आफैले तलब भत्ताबाट वैध आय भएको मान्यता दिए तापनि सोही तलब भत्ताको आय स्रोत मध्येको रु. ३१,०००।- बाट खरीद भएका श्रीपुर, ६ का कि. नं. ९०१ र ९०२, सिसिया ७ को कि.नं. २१६ तथा बहुअरीभाठा ७ को कि.नं. १३० लाई मान्यता नदिएको न्यायसंगत नहुँदा मान्यता दिई उक्त जग्गाहरुलाई मेरो तलब भत्ताको स्रोतमध्येबाट नै खरिद गरिएको वैध कायम गरी पाऊँ ।

कमला कार्पेटको आय स्रोत र सोबाट आर्जित सम्पत्ति सन्दर्भमा :-

मेरो श्रीमति आशा चतुर्वेदी कमला कार्पेटको साभेदार रहेकी र सो उद्योगबाट वैध आर्जन गरेको फैसलामा स्वीकारिएको छ । आ.व. २०४५।४६ देखि २०५४।५५ सम्म सो उद्योगले जम्मा रु. १,३४,१५,१४६।६३ खुद नाफा गरेको लेखा परीक्षणको वासलातमा उल्लेखित विदेश निर्यात रकम, निर्यात गर्दाको प्रतितपत्र, प्रज्ञापन पत्र, इन्भ्वाइस, एलो पेपर तथा बैंकको क्रेडिट नोट समेतका आधारबाट पूष्टि भएको छ । सो नाफा भएको रकम र उद्योगमा रहेको मौज्जात

पूजी, गलैचाको बिक्री, कारखानाको सेड र तानहरु एवं अन्य मालसामान बिक्री समेतबाट विभिन्न मितिमा चेक र नगद समेतबाट जम्मा रु. ३९,१७,४२६।- प्राप्त भएको सप्रमाण जिकिर लिइएको छ । सम्बन्धित बैंकको स्टेटमेन्ट नभिकाइ आन्तरिक राजस्व क्षेत्र नं. १ ले दिएको विवरणका आधारमा रु. १७, ८६,४४२।६९ मात्र आय मानी उद्योगमा लगानी गर्न लिएको ऋण रु. ३,५०,०००।- लाई समेत आयमा नजोडी, घटाई बांकी रु. १४,३६,४२२।- लाई मात्र आय मानेको फैसला तथ्यमा आधारित छैन । छुट भएको रु. २४,८१,००३।३१ समेत वैध आयमा समावेस गरी पाऊं ।

आमा यशोदादेवी र काकी राजपतिदेवीको जग्गाको कृषि आम्दानीको सन्दर्भमा :-

मिति २०३२।१२।६ मा मानो छुट्टिए पनि म र श्रीमती आशाले निजहरुको सोही सालदेखि नै स्याहार संभार रेखदेख पालनपोषण, तिर्थव्रत, पुजा एवं उपचार समेत गरेकोले अंशवण्डाबाट निजहरुले पाएको संयुक्त नाउँको ३-१६-० जग्गाको रु. ३०,०००।- प्रति विगाहा आम्दानी हुने हुँदा आधा रु. १५,०००।-प्रति विगाहाका दरले सम्बन्धित मोहीले १२ वर्षमा रु. ६,८४,०००।- मलाई बुझाएको कुरालाई मेरो साक्षी समेतले पूष्टी हुनेगरी वकपत्र गरिदिएको अवस्थामा विशेष अदालतले वैध आयमा समावेस नगरेकाले समावेस गरिपाऊं ।

कृषि उत्पादन र सोको आम्दानीबाट आर्जित सम्पत्तिको सन्दर्भमा :-

२०४६।४।१९ मा पारित वण्डापत्रबाट मैले ४-१५-१४ जग्गा पाई त्यसमध्येको सिसिया १ को ०-८-१५ जग्गाको आंपको पूरै बगैँचा मेरो भागमा परेको छ । सोही पैत्रिक सम्पत्तिमध्ये बैरिया बित्ता ७ को कि.नं. २१५,२१६,३५३ को ०-८-५-० जग्गामा आप बगैँचा रहेको पूजाबाट देखिएको छ । पैत्रिक सम्पत्ति, कृषि आय, तलवका साथै कमला कार्पेटको मुनाफाबाट खरीद गरेका जग्गाहरुबाट २०४६ देखि २०५८ सम्ममा खर्च कटाई रु.१७,३०,०००।- कृषि आय प्राप्त गरेकोमा विशेष अदालतले रु ६,८२,८३३। मात्र कायम गरेको गैरकानूनी छ । उक्त जग्गाहरु नारायणी सिचाई कमाण्ड क्षेत्रभित्र पर्ने भई सिंचाई सुविधा भएकाले वर्षे २ बाली तथा नगदे बाली समेत हुने र म जग्गाधनी आफैँले निरन्तर खेती लगाएको भनी लिएको जिकीरलाई मेरो साक्षीहरुको वकपत्र र सम्बन्धित गाउँ विकास समितिले प्रमाणित गरिदिएको अवस्थामा त्यसलाई मान्यता नदिएको हुँदा कृषि आयको पूरै रकम रु. १७,३०,०००।- कायम गरी पाऊं । त्यस्तै सोही कृषिजन्य आय मध्येबाट रु १२,५००।-मा खरिद गरेको श्रीपुर ६ को कि.न.७४१ को जग्गालाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा समावेस नगरेकोले समावेश गरिपाऊं ।

प्र.रितेशका नामको श्रीपुर ६ को कि.नं. ८१४ र ८१७ को ०-११-० जग्गाघर कम्पणउण्ड भित्र ०-३-० मा रहेको पोखरीमा २०५१ साल देखि २०५५ साल सम्म ५ वर्षको माछा पालन उल्लेखित जग्गामा रहेको आँप तथा लिचीको फल बिक्री बाट एवं ब्यवसायिक रुपमा उत्पादित तरकारी बिक्रीबाट समेत रु. तीन लाख आय आर्जन भएको तथ्यलाई मेरा साक्षीहरुको वकपत्रले पुष्टि गरेको र सोलाई वादीले कुनै खण्डन एवं जिकीर नगरेको अवस्थामा हचुवाको भरमा माछा बिक्रीको रु ७५ हजार कायम गरेको फैसला त्रुटिपुर्ण हुंदा पुनरावेदन जिकिर समेत बमोजिम रु ३ लाख नै कायम गरी वैध सम्पत्तिमा समावेश गरिपाऊं ।

बगैँचाको फलफूल बिक्रीबाट प्राप्त आम्दानीको सन्दर्भमा :-

पर्सा, सिसिया कि. नं. ४२ को ०-८-१५ जग्गामा रहेको आँप, लीची र कटहरको फल फुलेना पण्डितलाई घरसारमा लिखत गरी बिक्री गरेबाट २०४६ साल देखि २०५७ सालसम्म रु. ३,५०,०००/- आएको छ । बैरियावित्ता ७ को कि.नं.२१५,२१६ र ३५३ को ०-८-५ मा रहेको आँपको बगैँचाको फल यज्ञानन्द पुरिलाई घरसारको लिखतबाट बिक्री गरी ०४६ देखि ०५४ सम्म रु.१,६०,०००/- समेत जम्मा रु.५,१०,०००/- आय भएको कुरा स्वयं खरिदकर्ता तथा अन्य साक्षिले सो कुरालाई समर्थन गरी वकपत्र गरेकोबाट प्रमाणित हुँदाहुँदै सम्पूर्ण वाग बगैँचाको कृषि आय रु.८४,३३६/- कायम गरेको न्यायोचित छैन तसर्थ । फलफूल बिक्रीबाट प्राप्त रकम रु.५,१०,०००/- लाई वैध स्रोतमा समावेश गरी पाऊं ।

बगैँचाको रुख सहित काठ बिक्रीबाट प्राप्त आम्दानीको सन्दर्भमा :-

श्रीपुर बैरिया वित्ता र सिसियाको बगैँचाको आँप लिची र सिसौका रुख बिक्रीबाट रु ७,५०,०००/-प्राप्त गरेको भन्ने पुनरावेदकको जिकिरलाई खरिदकर्तासँग भएको बिक्रिनामाको कागज, स्वयं खरिदकर्ता तथा अन्य साक्षीको वकपत्र समेतले पूष्टि गरिरहेकोमा अन्यत्र जिल्लामा निकासी गरे जस्तो ठानी वन कार्यालयबाट छोडपुर्जी लिनु पर्ने भनी सो आयलाई मान्यता नदिई भएको फैसला अन्यायपूर्ण भई वदरभागी छ । उल्लेखित रुख बिक्रीबाट प्राप्त रु. ७,५०,०००/- लाई वैध आयस्रोत गणना गरी पाऊं ।

सागोल परिवारको २३ विगाहा पैत्रिक जग्गाको कृषि आयबाट आर्जित सम्पत्तिको सन्दर्भमा :-

मिति २०३२।१।२।६ मा लिखत खडा गरी मानो छुट्टिएपछि मेरो अंशको, आमाको अंशको र काकीको अंशको आयस्ता समेत २०३३ साल देखि २०४५ साल सम्म १३ वर्षको आम्दानी रु.१९,४०,०००/-आमाले दिनु भएको भनी पुनरावेदकले जिकिर लिएकोमा उक्त रकम पाएको यथार्थलाई गलत ब्याख्या गरी उक्त अवधिको कृषि आय रु. ३,०६,८४०/-कायम गरेको फैसला

न्याय र कानूनसंगत नहुँदा वास्तविक उत्पादन परिमाण र भूमीसुधार कार्यालय पर्साको न्यूनतम कुतवालीको मुल्यका आधारमा पुरै रकम रु. १९,४०,०००।- पुनरावेदकको आयस्रोत कायम गरिपाउँ । त्यस्तै २०३३ देखि ४५ सम्मको अवधिमा पैत्रिक सम्पत्ति कृषि आयबाट प्राप्त उक्त रकममध्येबाट रु.१,०९,०००।- मा तत् तत् मितिमा खरिद भएको पर्सा श्रीपुर ८ को कि.नं. ४९१, पर्सा श्रीर्सिया १ को कि.नं. ४१२ र ३१९ को जग्गालाई समेत बैध आयमा समावेश गरी पाउँ ।

वण्डापत्रबाट प्राप्त नगद रु. ११ लाखको सन्दर्भमा :-

मिति २०४६।४।१९ मा वण्डापत्र पारीत हुनु ५ दिनअघि २०४६।४।१४ मा चल सम्पत्तिको घरसारमा वण्डा गर्दा नगद रु.११ लाख मेरो भागमा परेको घरायसी वण्डापत्रबाट स्पष्ट छ । सो तथ्यलाई अंशियारमध्येका रामचन्द्र चतुर्वेदी समेतका साक्षीले वकपत्रद्वारा पूष्टि गरिदिएका छन । चल सम्पत्ति वण्डा गर्दा लिखत पारित गर्नुपर्ने वाध्यता नभएको र घरसारमै तिजोरिमा राखेको रकम बैंकमा नराखेको आधारमा विशेष अदालतले मान्यता नदिएको नमिलेको हुँदा उक्त रु.११ लाखलाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा समावेश गरी पाउँ ।

घर भाडा सम्बन्धमा :-

प्र.आशाको नाउँको चावहिलको घर र रितेशको श्रीपुरको घर व्यक्ति र संस्थालाई भाडामा दिएवापत रु.१०,७४,३७०।- प्राप्त भएकोमा विशेष अदालतले रु. ७,२४,०८०।-मात्र स्रोत खुलेको आय कायम गरी बहिनी फाउण्डेशन र उप्रेती केमिकल संस्था भएको हुँदा संस्थासँग घर भाडा लिँदादिँदा करार गरेको नदेखिएको भनी रु.३,५०,२५०।- लाई मान्यता दिएको छैन । उक्त संस्थाहरूसँग करार गरेको तर ९ वर्षपछि उक्त कागजात फेला नपरेकोले कर कार्यालय र सम्बन्धित संस्था बुझिपाउँ भनी जिकीर लिएकोमा बुभुदै नबुभी उक्त रकमलाई घरभाडामा कायम नगरेको हुँदा उक्त रु.३,५०,२५०।- लाई घरभाडाको बैध आय स्रोतमा समावेश गरी पाउँ ।

मामा अम्बिका तिवारीबाट सहयोगस्वरूप प्राप्त रकमको सन्दर्भमा :-

भारत विहार बस्ने मामा अम्बिका तिवारीसँग म र मेरो श्रीमतीको विशेष आदरभाव रहेकाले सेवा गरेवापत २०४६ सालमा शपथपत्र मार्फत भा.रु. ९,००,०००। (ने.रु.१३ लाख) पाएकोमा २०४७ सालदेखि नै सो रकम २५ प्रतिशत ब्याजमा गाउँघरमा लगानी गरी बढे बढाएको रु.३१,०१,७५७।- लाई मान्यता नदिएकोले मान्यता दिलाइ पाउँ ।

काकी राजपतीदेवीबाट प्राप्त रकमको सन्दर्भमा :-

मिति २०४९।४।१० को सर्तनामाको लिखितबाट काकी राजपतिको स्याहार सुसार, पालन पोषण, तिर्थ ब्रत गराउने शर्तमा मैले काकीबाट रु. १५ लाख घरसारमा प्राप्त गरी सो रकमलाई गाउँघरमा २५ प्रतिशतका दरले लगानी गरी बढे बढाएको समेत गरी रु.३५,१७,९६८।- आर्जन गरेको कुरा उक्त लिखत र मेरो साक्षीहरूको वकपत्रबाट पूष्ट भएकोमा विशेष अदालतले आय नमानेकोले प्रतिवादीको आयमा समावेश गरी पाउँ ।

चन्द्रावतीदेवीबाट बच्चाहरूको उच्च शिक्षाको लागि सहयोगस्वरूप प्राप्त रकमको सन्दर्भमा :-

मेरी सासु चन्द्रावतीदेवीबाट आफ्ना नाति नातिनीहरूको (पुनरावेदकको छोरा छोरी) उच्च शिक्षाको लागि पटक-पटक गरी २०५६ मंसिर देखि २०५७ भाद्र सम्म भा.रु. ७,५०,०००।- को ने.रु. १२ लाख आफ्नी छोरी प्र.आशालाई मिति २०००।८।७ को शपथपत्रमार्फत दिएकोमा सो शपथपत्र पेश गरिएको र उक्त कुरा प्र.आशाका साक्षीले अदालतमा वकपत्र गरी पूष्ट गरीदिएको तथ्य र प्रमाणलाई वादीले ठोस खण्डन समेत गर्न नसकेको अवस्थामा उक्त रकमलाई पुनरावेदकको आयमा जोड्नु पर्नेमा नजोडि भएको फैसला प्रत्यक्ष त्रुटिपूर्ण हुँदा उक्त रु.१२ लाखलाई स्रोत खुलेको बैध सम्पत्तिमा समावेश गरी पाउँ ।

अभयकुमार सर्राफबाट लिएको ऋणको सम्बन्धमा :-

अभयकुमार सर्राफबाट मिति २०५७।१।१४ मा तमसुक गरी लिएको ऋण रु.११ लाख ५० हजार मध्ये १० लाखबाट नेपाल मेडिकल कलेज काठमाण्डौको शेयर खरिद गरेको तथ्य २०५७।१।२१ को रसिदबाट देखिन्छ । त्यसलाई स्वयम् अभय कुमारको अदालतको वकपत्रले पुष्ट गरेको छ । यसरी सो ऋण मध्ये रु १० लाखको नेपाल मेडिकल कलेजको शेयर खरिद गरेको तथ्यलाई विशेष अदालतले मान्यता नदिएको हुँदा ऋण लिएको जम्मा रकम रु.११ लाख ५० हजारलाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा समावेश गरिपाउँ ।

बैंक ब्याजबाट प्राप्त आयको सन्दर्भमा :-

२०३३ सालदेखि २०५९ साल असोज मसान्तसम्मको अवधिमा म पुनरावेदक समेतको विभिन्न बैध आयस्रोत दाइजो (तिलक), तलबभत्ता, दानदक्षिणा, दाइजो पेवा, अंशवण्डाबाट प्राप्त नगद, कृषिजन्य आय, घर भाडा, जग्गा भाडा, कमला कार्पेटबाट प्राप्त रकम, फलफूल बिक्री, बगैँचाको रुख बिक्री, माछा पालन, जग्गा बिक्री, सासु चन्द्रावतीबाट बच्चाको उच्च शिक्षाको लागि प्राप्त रकम, रितेशले वेङ्गलोरमा नोकरी गरी प्राप्त गरेको रकम आदिबाट आएको बैध आय

स्रोतलाई म पुनरावेदक, श्रीमती आशा र छोराछारीको नाममा विभिन्न बैंकमा रहेको बचत तथा मुद्दती खातामा गरेको लगानी समेतबाट प्राप्त कूल ब्याज रु.४५,६९,७९३।- मध्ये रु.२६,५२,६८१।०७ रकम ब्याज बापत प्राप्त गरेको विभिन्न बैंकहरुको स्टेटमेन्टले नै पुष्टि गरेको छ । २०३३ देखि २०४७ सम्म विभिन्न आयस्रोतबाट बढेबढाएको आम्दानीलाई बैंकमा लगानी गरी रु.१९,१७,११२।- ब्याज प्राप्त भएको प्रष्ट छ । निकै पुरानो अवधिको भएकाले बैंक स्टेटमेन्ट उपलब्ध हुन नसकेकोले मिसिल सामेल नगदप्रवाह विवरण अनुसूची १८ लाई प्रमाण लगाई पाऊँ ।

प्रतिवादी आशा चतुर्वेदीको टिकाटालो दान दक्षिणाको सन्दर्भमा :-

पुनरावेदककी पत्नी प्र.आशा चतुर्वेदीले माइती तर्फबाट बाल्यकालदेखि पाएको स्त्री धन, दान दक्षिणा, बक्सिस समेत भा.रु.१,१५,०००।- को हुने रु.१,५९,८५०।- र हाम्रो विवाह पश्चात माइती तर्फका आफन्त र पतिघर तर्फका नातेदारहरुबाट पाएको बक्सिस रु. ४३,०००।- समेत जम्मा रु.२,०२,८५०।- लाई २०३३ सालदेखि नै २५ प्रतिशत ब्याजदरमा गाउँघरमा लगानी गरी बढे बढाएको र सालबसाली पाएको दान दक्षिणा रकम समेत गरी रु.२२,१९,१५६।- निज आशा चतुर्वेदीको वैध निजी आम्दानी भएकोमा विशेष अदालतले मान्यता नदिई बिना आधार दान दक्षिणा रकम रु. १,५०,००० ।-हुन सक्ने अनुमान गरेको छ । २०३२ सालमा विवाहको बेलामा दाईजोमा पाएको र २०५२ सालमा माता यशोदादेवीले दिनुभएको गरगहनालाई हालको मूल्यांकन गरी हुन आएको रु. ३,२३,८५९।३१ लाई उक्त दान दक्षिणाबाट खरिद गरेको भनी फैसला गरेको मिलेको छैन । यसबाट अमान्य गरिएको रु.२०,६९,१५६।-लाई समेत वैध आय स्रोतमा समावेश गरी पाऊँ ।

जग्गा विक्रीबाट प्राप्त आयको सन्दर्भमा:-

प्र.आशा चतुर्वेदीले नेपालगंज ८ को कि.नं. ३३७, ३३९, श्रीपुर ८ को कि.नं.४९१, ५१४ र ५१५ का जग्गा विक्री गरी रु.३,२८,५००।- प्राप्त गरेकोमा विशेष अदालतले नेपालगंजको जग्गा विक्री गरेको तथ्यलाई मात्र मान्यता दिई श्रीपुरको जग्गा २०४१ साल भन्दापछि खरिद गरेको हुँदा स्रोत नै पूष्टि नभएको भनी रु.१,४२,५००।-लाई वैध आयमा लिएको छैन । विवाहमा आएको दाईजो रकममध्ये बाँकी रहेको रु.१,७३,७५०।- बाट नेपालगञ्ज, चावहिल, भैरहवाको जग्गा खरिद भएको र बाँकी दाइजो पेवाको रकममध्येबाट श्रीपुर ८ को कि.नं.५१४,५१५ तथा वैध कृषि आयमध्येबाट ४९१, को जग्गा खरिद गरेको हो । ती जग्गाको राजिनामा लिखतमा नै

जग्गा खरिदको स्रोत दाइजो पेवा भएको स्पष्ट उल्लेख भएको छ । वैध स्रोत प्रयोग भइ खरिद भएका उक्त जग्गाहरुको बिक्रीबाट प्राप्त रकम रु.१,४२,५०० ।- र नेपालगंजको जग्गा बिक्रीबाट प्राप्त रु. १,८६,००० ।- मध्ये रु.१,६८,००० ।- मात्र लिएबाट छुट हुन गएको रु. १८,००० ।- समेत रु. १,६०,५०० ।- लाई वैध आयस्रोतमा समावेश गरिपाउँ ।

प्र. अदिती चतुर्वेदीको टिकाटालो, दान दक्षिणाको सन्दर्भमा :-

प्र अदिती चतुर्वेदीले ऐभरेष्ट बैंक न्यूरोड शाखामा रहेको ब्यालेन्स रु.१०,२३,०२३- वाल्यकालदेखि नै परिवारका मान्यजनहरुबाट दानदक्षिणा समेतबाट पाएको र सोबाट बढेबढाएको रकम जम्मा गरेको हो भनी बयान गरेकी छन् । मिसिल सम्लग्न बैंक स्टेटमेन्ट अनुसार रकम भित्रने र राख्ने शैली स्वाभाविक रहेकोमा साँवा रु. १० लाखलाई मान्यता नदिई सो रकमबाट प्राप्त ब्याज रु. २३,०३०।४८ लाई मात्र बिना आधार मान्यता दिएको हुँदा साँवा ब्याज समेतको जम्मा रु. १०,२३,०३०।४८ लाई नै स्रोत खुलेको वैध सम्पत्तिमा समावेश गरी पाउँ ।

बकसपत्रबाट प्राप्त सम्पत्तिको सन्दर्भमा :-

स्वयम् वादी पक्षले नै मिति २०६०।६।७ मा भूमिसुधार तथा व्यवस्था विभागलाई पत्र लेखि सोधनी गरेकोमा उक्त विभागले मिति २०६०।६।९ मा “कारोबारको दृष्टिमा राजिनामाबाट पारित भएको लिखतबाट प्राप्त सम्पत्ति कानूनतः खरिद गरेको र बकसद्वारा प्राप्त सम्पत्ति कानूनतः रिभाए वापत बकस स्वरुप प्राप्त हुने” भनी आधिकारिक रुपमा पत्रलेखि स्पष्ट गरेको छ । म पुनरावेदक, मेरी श्रीमती तथा छोरा छोरी समेतले सम्बन्धित दातालाई रिभगुण गरेवापत प्राप्त गरेको बकसपत्रको सम्पत्ति अंशवण्डाको १८ नं ले समेत प्राप्त गर्नेको निजी आर्जनको वैध सम्पत्ति हुने प्रष्ट छ । बकसपत्रबाट प्राप्त उक्त सम्पत्तिलाई म पुनरावेदककै अवैध सम्पत्ति हो भनी अंशवण्डाको १८ नं., दान बकसको १ नं., स्त्री अंशधनको १ र ५ नं. समेतको विपरित उक्त सम्पत्तिलाई खरिदविक्री भन्ने संज्ञा दिई विशेष अदालतले गरेको फैसला ने.का.प.२०५९ अंक ५ ,६ पृष्ठ २५४ समेतमा प्रतिपादित नाजिरहरु समेतको प्रतिकूल हुँदा वदरभागी छ । त्यस्तै रितेषले रिभगुण वापत प्रशान्त शम्शेरवाट पर्सा, श्रीपुर ६ को कि.नं. ८१४ र ८१७ को ०-११-० विगाहा घरजग्गा बकस पाएको भनी लिखत नै प्रमाणको रुपमा पेश गर्दा पनि खरिदको संज्ञा दिइएको छ । निजले आफ्नो व्यक्तिगत हैसियतबाट अंशवण्डाको १८ नं. वमोजिम

आर्जित गरेको सम्पत्तिलाई खरिद गरेको भनी वैध स्रोतवाट रु. ८,०६,९३४।- घटाइएको समेत त्रुटिपूर्ण छ ।

प्र.आशा चतुर्वेदीका नाउँको चावहिलको घरको मूल्यांकन सन्दर्भमा :-

काठमाण्डौं, चावहिल ७ को श्रीमती आशाको नामको जग्गामा २०४१।४२ सालमा घर बनाउँदा रु.५,५०,०००।- लागेको र २०५७ सालमा मर्मत गर्दा रु.४ लाख लागेकोमा दुवै जोडि ९,५०,०००।- कायम गरेको विशेष अदालतको फैसला मिलेको छैन । किनभने १६ वर्षपछि मर्मत सुधार गर्नु पर्ने स्वभाविकता देखिएको हुँदा मर्मत सुधारको खर्च समेत लागत मूल्यमा समावेश गर्न मिल्दैन ।

प्र. अभिषेकका नामको भारतीय बैंकमा रहेको खाताका सन्दर्भमा :-

AIIMS NEW DELHI मा M.B.B.S.मा अध्ययनरत छोरा अभिषेकको नामको खाता नं.०११९०/०४५८९५ मा रहेको रकम क्रमश खर्च हुँदै २२ नोभेम्बर २००२ मा खाता बन्द भै मौज्जात शुन्य रहेको छ । प्र. अभिषेककै वयानवाट मिति २०५४।७।५ देखि २०५९।८।६ सम्म विभिन्न मितिमा भा.रु. २८,०५,९३४।१९ ड्राफ्ट र नगदमार्फत अध्ययन, निर्वाह र उपचारका लागि पठाएको भन्ने देखिन्छ । सो रकमको स्रोतका हकमा मामा अम्बिका तिवारीबाट २०४७ सालमा प्राप्त भा.रु. ९ लाखलाई गाँउघरमा लगानी गरी बढे बढाएको रकममध्येवाट रु.३१ लाख र अन्य आय वाट बाँकी १ लाख समेत ३२ लाखको हुने भा.रु.२० लाख एस.वि.आई.बैंक काठमाण्डौबाट ड्राफ्ट मार्फत पठाएको र बाँकी भा.रु. ८,०५,९३४।१२ विभिन्न मितिमा विभिन्न वैधानिक स्रोतवाट आएको रकम ड्राफ्ट र नगद गरी पठाइएको थियो । सोहि रकममध्येको भा.रु. २० लाखवाट भा.रु. ५ लाख दरका चारवटा मुद्दति खातामा राखिएको र सोवाट व्याज वापत प्राप्त भा.रु.१२,८३,९१७।८१ समेत जोडदा जम्मा भा.रु. ४०,८९,८५२।- भएको हो । मूलधन भा.रु. २८,०५,९३४।१९ भित्रै छोरा अभिषेक र छोरी अदितीको पढाई खर्च परिसकेकोमा आयोगले अदितीको पढाई खर्च भा.रु.४,३९,०००।- र अभिषेकको पढाई खर्च भा.रु. १,८०,०००।- समेत जम्मा भा.रु.६,१९,०००।-को दावी त्रुटिपूर्ण ढंगवाट दोहोरो रुपमा गरेको स्पष्ट छ । विशेष अदालतले पनि भा.रु. ६,१९,०००।- को हुने रु. ९,९०,४००।- गाभी छोरा छोरीको पढाई खर्च शिर्षकमा रु. २६,९४,२४०।- कायम गरेको छ । रितेशको पारिश्रमिकको भा.रु.१ लाख, आशाको नाउँको हिमालयन बैंक विरगंजमा नगद राखिएकोमा भारतमा पाएको पारिश्रमिक भारतकै बैंकमा राखिएको भनी फैसला गर्न मिल्ने होइन । नेपालको कानून बमोजिम एस. वि.आई. बैंक

मार्फत ड्राफ्टबाट पठाएको रकम खर्च भै खातामा मौज्जात निल भैसकेपछि पनि अस्तित्वमा नभएको विगोलाई दावी लिएको स्वतः गैरकानूनी छ । आरोपपत्रको तालिका नं. ४ मा बैंकमा रहेको ब्यालेन्सलाई मात्र विगो दावी गरी कारोबारको रकमलाई दावी गरिएको छैन भने तालिका ५ मा भारतको बैंकमा राखेको रकमलाई पनि कारोबारको रकममा दावी गरिएकोमा विशेष अदालतले त्यही दोहोरो मापदण्डलाई अगिंकार गरी अस्तित्वमा नरहेको रकमलाई लुकाई छिपाई राखेको भनी जरिवाना एवं ब्याज समेतको विगो भराउने गरी गरेको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा बदर भागी छ ।

प्र.आशा र अभिषेकका नामको यू.वि.आई. मा रहेको खाताको सन्दर्भमा :-

United Bank of India मा प्र. आशा र प्र. अभिषेकका नामको खाताहरुमा जम्मा भएको भा.रु. २९,६३,५००/- को हुने ने.रु. ४७,४९,६००/- का बारेमा मलाई कुनै जानकारी नै छैन । सासू चन्द्रावतीदेबीले शपथपत्रमार्फत २००२।४।६ मा रु. ३० लाख भा.रु. छोरी आशालाई दिएको कुरा स्वीकार भएको छ । उक्त रकम नै बैंकमा राखेको र पछि सो सम्पूर्ण रकम पिताको औषधी उपचार समेतको लागि आमाको इच्छा अनुसार दिई हाल मौज्जात नै नरहेको प्रतिवादीहरुको अदालतको बयान र साक्षीहरुको वकपत्र समेतबाट पुष्टि भैरहेकोमा पनि विशेष अदालतले अस्तित्वमा नरहेको रु. ४७,४९,६००/- को थप विगो भराउने र जरिवाना गर्ने समेत गरेको फैसला गैरकानूनी एवं अन्यायपूर्ण हुँदा बदर गरिपाऊँ ।

लकरबाट बरामद गर गहनाको सन्दर्भमा :-

विवाहको बेला दाईजोमा तिलक पाएको भा.रु. २,२५,०००/- मध्ये खर्च भई बाँकी भा.रु. १,२५,०००/- को हुने रु १,७३,७५०/- लाई विशेष अदालतले स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा समावेश गरेको छ । तर सोही लिखतमा उल्लिखित विवाहमा पाएको गरगहनालाई मान्यता दिएको छैन । सम्पत्ति जाँचबुझ आयोगमा मैले २०५९।१।२६ मा पेस गरेको सम्पत्ति विवरणमा विवाहमा भा.रु. २,२५,०००/-, सुन ३७ तोला, चाँदी ३५ तोला र ५२ सालमा आमाले दिनुभएको १७ तोला सुन समेत उल्लेख गरेको हुँदा उक्त गरगहनाहरु मेरो कुनैपनि आयबाट खरिद गरेको नहुँदा अनुमानको आधारमा टिकाटालोको रकम रु. १,५०,०००/- बाट खरिद गरिएको हो भनी विशेष अदालतबाट भएको फैसला विद्यमान सबुद प्रमाणको रोहमा बदरभागी छ ।

बैंक खाता तर्फ :-

मेरो एस.वि.आई. बैंक दरवारमार्गमा रहेको बचत खातामा कृषि आय, तलबभत्ता आदिको रकमबाट रु. १,१०,००० ।- र भारतीय जीवन बिमाबाट प्राप्त भा.रु.२० हजारको हुने रु. ३२,०००।-समेत जम्मा भएकोमा तलबभत्ता, कृषि आय, बिमाको स्रोतलाई अदालतले मान्यता दिएपनि सोही वैध स्रोतको रकममध्येको रु. ५७,६६१।६५ लाई वैधता नदिएको फैसला त्रुटिपूर्ण छ । त्यस्तै पुनरावेदकको नामको नेपाल बैंक लि. धर्मपथको बचत खाता नं ६५८१८ मा कमला कार्पेटको मुनाफा, कृषि आय, घरजग्गा भाडा, गाउँ घरमा लगानी गरेको रकमबाट प्राप्त भएको ब्याज, बैंकको ब्याज र अन्य बैंकहरुबाट भिकिएको रकम समेत जम्मा भएको भनी बयान गरेकोमा उल्लेखित स्रोतलाई विशेष अदालतले मान्यता दिएपनि सोही स्रोतबाट जम्मा भएको रकममध्येको ब्यालेन्स रु. ३२,१२७।३४ लाई वैधता नदिएको हुँदा एस.वि.आई. बैंकको मौज्जात समेत जम्मा रु.८९,७८८।९९ ब्यालेन्स रकमलाई स्रोत खुलेको सम्पत्तीमा समावेश गरिपाऊँ ।

प्र. आशा चतुर्वेदीका नामको ने.बै.लि. धर्मपथको खातामा कृषि आय, कमला कार्पेटको मुनाफा, अंश वण्डा हुँदा पाएको रकम, गाउँघरमा लगानी गरेको रकमबाट प्राप्त रकम, घरभाडा, रुख, माछा, फलफुल बिक्री आदिबाट प्राप्त रकम जम्मा गरेकोमा ब्यालेन्स रहेको रकम रु. ६८,०७६।४० मध्ये रु.३९,२४१।२६ लाई मात्र मान्यता दिएको फैसला त्रुटिपूर्ण छ । आशाकै नामको हिमालयन बैंक विरगंजमा अन्य बैंकबाट भिकिएको रु.३५,०००। मध्येबाट खाता खोलिएको हो । सेन्ट जेभियर्स स्कुलले पटक-पटक दिएको भाडा समेतको रकम सोही खातामा जम्मा भई रु.७४,९६१।३६ भएको भन्ने बैंक स्टेटमेण्ट समेतबाट प्रमाणित छ । त्यस्तो वैधानिक स्रोतबाट जम्मा भएको रकमबाट ब्यालेन्स रहेको ७४,१०८।२४ लाई अवैध मानिएको फैसला त्रुटिपूर्ण छ ।

प्र अभिषेक चतुर्वेदीका नामको कृषि विकास बैंक चावहिलको खातामा कमला कार्पेटको मुनाफा, हजुरआमा चन्द्रावतीले उच्च शिक्षाको लागि दिएको रकमबाट जम्मा भएको रकममध्ये ब्यालेन्स रु. ५०,१०८।२४ लाई प्रस्तुत प्रमाणका विपरित अदालतले अवैध मानेको छ । तर कमला कार्पेटको मुनाफा समेतको स्रोतलाई स्वीकार गरी सोही स्रोतबाट प्राप्त उक्त रकमलाई मान्यता नदिएको हुँदा उक्त रु. ५०,१०८।२४ लाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा समावेश गरिपाऊँ ।

शेयर तथा जग्गा खरिदको सन्दर्भमा :-

प्रतिवादी अभिषेक चतुर्वेदीका नाउँको ओम हस्पिटल एण्ड रिसर्च सेन्टरको शेयर रु. ३० लाख मा खरिद भएको हो । त्यसको स्रोत आशा चतुर्वेदीका नामको हिमालयन बैंक विरगंजको खातामा रहेको रु. ६८,५०,०००/- मध्येको हो । वैध स्रोतबाट खरिद गरेको ओम अस्पिटलको ३० लाखको शेयर र कि.नं. २१३, ४४२, ४४६ र ६२८ का जग्गाहरुलाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा समावेश गरिपाउँ । मेरा नाउँको नेपाल मेडिकल कलेजको रु. ३० लाखको शेयर खरिदको स्रोतमा तलवभत्ता, कृषि आय, घरभाडा, जग्गा भाडा, माछा पालन, आँपको रुख बिक्री, विभिन्न बैंकबाट भिकिएको रकम र अभयकुमार साराफबाट लिएको ऋणमध्येबाट खरिद गरेकोमा ३ लाख बराबरको ३ हजार शेयरलाई बिना आधार वैध मानी सोही स्रोतबाट खरिद भएको बाँकी शेयर अवैध ठहर गरेको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा ३० लाख बराबरको ३० हजार शेयरलाई नै स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा समावेश गरिपाउँ ।

त्यस्तै मेरा नामको शिखर पेन्ट्सको रु. ५ लाखको सम्पूर्ण शेयरलाई विशेष अदालतले वैध मानी स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा गणना गरेकोबाट बयानमा उल्लेखित उक्त शेयर खरिदको स्रोतले समेत वैधता पाएको स्पष्ट छ । बयानमा उक्त शेयरको स्रोतमा आशादेवीको कृषि विकास बैंक न्यूरोडको १०२९२२ नं.को खाताको रकम, श्रीपुरको घरजग्गा, कि. नं. ८१४ र ८१७ मा रहेका रुख बिक्रीबाट आएको स्रोत समेत वैध रहेको पूष्टि स्वयं अदालतले गरेर पनि सोही खाताको रकम र श्रीपुरको घरजग्गा र रुख बिक्रीको आयलाई मान्यता नदिएको फैसला त्रुटिपूर्ण एवं विरोधाभासपूर्ण छ ।

छोरा छोरीको पढाई खर्चको सन्दर्भमा :-

प्र.अभिषेक र प्र. अदितीको अध्ययन खर्च क्रमश २,८८,०००/- र रु. ७,०२,४००/- गरी जम्मा रु. ९,९०,४००/-, छोरा प्र.अभिषेकको नामको एस.वि.आइ. बैंक दिल्लीमा रहेको खाताको भा.रु. २८,०५,९३४।९९ रकमभित्रबाट नै ब्यहोरिएकोले आरोपपत्रको तालिका नं. १० मा उलेखित अभिषेक र अदितीको पढाई खर्चसमेत रु. ९,९०,४००/- दोहरो पारी दावी गरेको स्पष्ट हुँदा दोहोरोरुपमा दावी लिएको रु. ९,९०,४००/- कुल अध्ययन खर्चको रु. २६,१०,९५०।०८ बाट घटाई हुने रु. १६,२०,५५०।०८ मात्र छोराछोरीको पढाइमा खर्चको रुपमा लिनुपर्ने निर्विवाद छ ।

जग्गा भाडाको आयको सन्दर्भमा :-

पुनरावेदकले बैध स्रोतबाट खरिद गरेका र बकस पाएका जग्गाहरु समेत भाडामा दिई मिसिल सामेल अनुसुची ४ बमोजिम रु ७,२९,६००/- बहाल प्राप्त गरेकोमा नेपालगञ्जको कि.नं. ३३७ र ३३९ र भैरहवाको कि.नं. १६३६ को भाडामा दिएको जग्गालाई विशेष अदालतले बैध माने तापनि भाडामा दिएको संभौताहरुलाई मान्यता नदिई सो जग्गाहरुको क्रमश रु. ८,६९४/- र रु. १८,९४८।६० कृषि आयस्तासम्म कायम गरेको छ । करार ऐन अन्तर्गत भएको लिखतलाई मान्यता नदिई जग्गाभाडा कायम नगरेको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा उक्त जग्गाको पुरै भाडा रु. ७,२९,६००/- लाई बैध आयस्रोतमा गणना गरी पाऊँ ।

VDIS सम्बन्धमा :-

आर्थिक ऐन, २०५८ को दफा ४२ (१) (२) (३) बमोजिम प्रत्येक नागरिकलाई आफ्नो कर योग्य सम्पत्तिको मूल्यांकन एवं स्वयं कर घोषणा (VDIS) गरी सो को १० प्रतिशतले हुने रकम कर तिरेमा त्यस्तो घोषित सम्पत्तिको स्रोत कुनैपनि प्रयोजनका लागि छानविन गरिने छैन भनी दिएको कबुल बमोजिम प्र. आशा चतुर्वेदीले कमला कार्पेट समेतबाट आर्जित सम्पत्तिलाई घोषणा गरी रु. १२ लाख कर तिरेको (रसिद मिसिल सम्लग्न छ)बाट जम्मा सम्पत्ति मध्ये रु. १ करोड २० लाखको सम्पत्तिको स्रोत खोज्न उक्त दफा ४२(३) को कानूनी व्यवस्थाले निषेध गरेकोमा वादी तथा शुरु अदालतले यसलाई मान्यता नदिई गरेको फैसला सरासर गैरकानूनी भई वदर भागी हुँदा कूल सम्पत्तिमध्ये रु. १ करोड २० लाख बाहेक गरी बाँकी सम्पत्तिको हकमा मात्र प्रस्तुत जिकीर तथा प्रमाण बमोजिम मूल्यांकन गरिपाऊँ ।

अन्य विविध जिकीरका सन्दर्भमा :-

विशेष अदालतले आफैँले बैध मानेका आयस्रोतहरु दाईजो(तिलक), तलबभत्ता, कृषि, कमला कार्पेट, घरभाडा आदिबाट प्राप्त आर्जनमध्येबाट निश्चित मितिमा निश्चित स्रोतबाट खरिद भएको अचल सम्पत्तिलाई मान्यता नदिई मिति २०५३।४।१ भन्दा पछिबाट खर्च भएका नेपाल मेडिकल कलेजको रु. ३ लाखको शेयर, छोराछोरीको पढाई खर्च रु.२६,९४,२४०।-, शिखर पेन्ट्सको रु. ५ लाखको शेयर, रु. ३,४५,०००।- को सेकेन्ड हेण्ड मारुती कार, घरबाट बरामद भएको रु. १,१३,००० ।- लकरबाट बरामद सुनका गहना, (२०३२ सालमा विवाहमा पाएको र आमाले दिएको) हालको मूल्य ३,२३,८५९।२१ समेत गरी जम्मा रु. ४२,७६,०९९।२१ सम्पत्तिलाई

तजविजि तथा मनोगत एवं आधारहिन तरिकाबाट वैध मान्यता दिएको छ । २०३२ देखि ०५९ सालसम्म वैध आयबाट प्राप्त चल सम्पत्तिबाट सोही अवधिमा जोडदै आएको अचल सम्पत्तिलाई मान्यता नदिएँ अमूक चल सम्पत्ति वैध र अमूक अचल सम्पत्ति अवैध भनी भएको फैसला बदर गरी पाउँ ।

२०३२ सालदेखिको वैध आय २०५९ सालसम्म २०३२ सालकै मूल्यमा रहिरहने नहुँदा अचल सम्पत्तिमा लगानी भएको बाहेकको अन्य चल सम्पत्ति गाउँघर तथा विभिन्न बैंकहरुमा लगानी गरी बढे बढाएको ब्याजलाई मान्यता दिएको छैन । के कुन सम्पत्ति स्रोत खुलेको र के कुन सम्पत्ति स्रोत नखुलेको भनी स्पष्ट रुपमा दावी नलिएकोमा अदालत आफैँले वादीको स्थान ग्रहण गरी गरेको फैसला ने.का.प.२०४२, पृष्ठ ४१८, नि.नं. २३५० मा प्रतिपादित सिद्धान्त समेतको प्रतिकूल छ । यसरी शंकाकै भरमा हचुवा मूल्यांकनका आधारमा अवैध सम्पत्ति कायम गरी कसुरदार ठहर्‍याएको फैसला कानूनी र न्यायिक सिद्धान्तको ठाडै प्रतिकूल भै बदरभागी छ ।

अतः माथि लिइएको जिकीर र विवेचना बमोजिम म प्रतिवादी समेतलाई विभिन्न स्रोतहरुबाट २०३२ साल मंसिरदेखि २०५९ कार्तिकसम्म जम्मा रु.३,३७,५८,१७७।८३ आय प्राप्त भएको र सम्पत्तिको स्रोत तथा सम्पत्तिको योगफल बिच स्पष्ट रुपमा तादम्यता रही आफुसँग रहेको सम्पत्तिको योगफल भन्दा आय बढी (सर प्लस) भएको कुरा संलग्न कागजातको आधारमा पूष्टी भैरहेको हुँदा न्यायिक मूल्यांकन गरी शुरु फैसला बदर गरी पाउँ ।

साथै स्रोत खुलेको र नखुलेको सम्पत्ति यकिन छुट्याउने निश्चित आधार, कानूनी वा न्यायिक मापदण्ड नभएको तथ्य स्वीकार गर्दै हचुवाको भरमा शुरु अदालतले मेरो र मेरा परिवारका सदस्य समेतको बयान, साक्षीहरुको वकपत्र र प्रमाणको रुपमा पेश गरिएका लिखत प्रमाणहरु तथा विभिन्न वैध स्रोतबाट खरिद गरिएका चल अचल सम्पत्तिको तथ्यगत सबूद प्रमाणको मूल्यांकन नगरी केवल अनुमानको भरमा केही चल अचल सम्पत्तिलाई वैध ठहर गरी बाँकी विभिन्न किसिमको चल अचल सम्पत्तिलाई अवैध गरिएकोले म पुनरावेदक समेतमाथि साह्रै अन्याय परेको कारण आफ्नो विविध वैध स्रोतबाट आर्जन गरेको सम्पत्ति विवरण माथि बिचार गरी बैयक्तिक सम्पत्तिको आय, आयस्रोत तथा कूल सम्पत्तिको हिसाव निर्धारणको मान्य एवं न्यायोचित मापदण्ड कायम गरी म पुनरावेदक एवं मेरा परिवारका सदस्यका नामको सम्पूर्ण चलअचल सम्पत्ति वैध ठहर्‍याई गैरकानूनी आरोपबाट पूर्ण सफाई पाउँ भन्ने समेत ब्यहोराको प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीको पुनरावेदन पत्र ।

प्रतिवादी अभिषेक चतुर्वेदीको पुनरावेदन जिक्ति :-

मिति २०५९।३।५ देखि लागू भएको भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २० को कानूनी व्यवस्था सो मितिअघि म समेतको निजी आर्जनको सम्पत्तिको हकमा अतित प्रभावि कानूनको रूपमा आकृष्ट हुन सक्दैन । सम्बन्धित दाताहरुलाई रिजगुण गरे वापत दान वकसको कानून बमोजिम मेरो निजी हकको सम्पत्तिको रूपमा काठमाण्डौ धापासी ८ (क) कि.न. ८७०, ८७५, ८७३, ८६७, र चितवन, भरतपुर न.पा. वडा नं. ६ को कि.नं. ३६९ को जग्गा वकसपत्रबाट प्राप्त गरेकोमा वकसपत्रलाई खरिद बिक्रीको संज्ञा दिन मिल्दैन । प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम पाएको वकसलाई खरिदको भन्ने कुनै प्रमाण पेश हुन सकेको छैन । वकस पाएको सम्पत्तिलाई खरिदको भनी अनुमान गर्न कुन कानूनले मिल्ने हो विशेष अदालतको फैसलामा समेत नखुलाएको हुँदा उक्त फैसला बदरभागी छ । मैले वकस पाएको भरतपुरको कि.नं.३६९ को जग्गामा ब्यापारिक प्रयोजन तथा व्यवसायिक तरकारी खेती समेत गर्न भाडामा दिएको र करार अनुसार प्राप्त रु.४३,२०० लाई मान्यता नदिएकोले उक्त रकम पूरै पुनरावेदकको आयमा गणना गरिपाउँ ।

मेरो नामको ओम हस्पिटल एण्ड रिसर्च सेन्टरको ३० लाखको शेयरको स्रोतको सम्बन्धमा आमा आशा चतुर्वेदीका नामको हिमालयन बैंक विरगंजको खातामा रहेको रकम रु. ६८,५०,००० मध्येबाट खरिद गरेको हो । सो को यथार्थ स्रोत सम्बन्धित बैंकको स्टेटमेन्ट समेतबाट पूष्टि भैरहेकोले उक्त रु. ३० लाखको शेयरलाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा समावेश गरिपाउँ ।

कृषि विकास बैंक चावहिलको मेरो नामको खातामा रहेको रकम आमा आशाले कमला कार्पेटको मुनाफामध्येबाट दिएको र हजुरआमा चन्द्रावतीले हामीहरुको उच्च शिक्षाको लागि दिनुभएको रकम समेत जम्मा भई ब्यालेन्स रहेको रकम भएकोले उक्त रु. ५०,१०८,१२४ लाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा समावेश गरिपाउँ ।

मेरा नाउँको एस.वि.आई. बैंक न्यू दिल्लीको खाताको रकम विभिन्न मितिमा पिता रामाज्जाले ड्राफ्ट तथा नगद समेत गरी भा.रु.२८,०५,९३४।९९ पठाई दिनु भै जम्मा भएकोमा सोमध्ये २० लाख बाट भा.रु.५ लाखका दरले ४ वटा मुद्दती खाता खोलिएको र त्यसबाट प्राप्त ब्याज भा.रु.१२,८३,९१७।८९ समेत जोड्दा जम्मा भा.रु.४०,८९,८५२ मात्र पिताबाट पाएको पूष्टि हुन्छ । उक्त रकम खर्च भै मौज्जात शून्य भै खाता समेत बन्द भैसकेको छ । बन्द

भैसकेको खाताको मौज्दात शून्य रही विगो नै अस्तित्वमा नरहेको स्थितिमा खाताको रकम लुकाई छिपाई राखेको भनी कारोबारलाई आधार लिई जरिवाना एवं ब्याज समेतको विगो भराउने गरी गरिएको फैसला त्रुटिपूर्ण छ ।

त्यस्तै मेरा नामको यू.वि.आइ. बैंकमा रहेको भा.रु.१४,६२,५००। को हुने रु.२३,४०,०००। का बारेमा मूल प्रतिवादी रामाञ्जालाई कुनै जानकारी छैन । उक्त रकम निजले नपठाएको र वादी स्वयंले पनि उक्त रकम नेपालबाट गएको भन्न सकेको छैन । उक्त रकम भारतकै मेरी हजुरआमा चन्द्रावतीले शपथपत्र मार्फत भा.रु.३० लाख माता आशालाई दिएकोमध्येबाट मलाई राख्न दिनुभएको हो । पछि सो रकम हजुरबुवाको उपचार समेतका लागि पटक-पटक भिकी खर्च भै खाता बन्द भैसकेको छ । मैले गरेको बयान र अन्य सबूदप्रमाण समेतबाट सो कुरा प्रमाणित भैरहेको अवस्थामा विशेष अदालतले आधारहीन ढंगबाट अस्तित्वमानै नरहेको कथित भा.रु. १४,६२,५००। को हुने रु.२३,४०,०००। को थप विगो भराउने र जरिवाना समेत गरेको फैसला गैरकानूनी तथा अन्यायपूर्ण हुँदा वदर गरी पाऊँ भन्ने समेत ब्यहोराको प्रतिवादी अभिषेक चतुर्वेदीको पुनरावेदन पत्र ।

प्रतिवादी अदिती चतुर्वेदीको पुनरावेदन जिकिर :-

विशेष अदालतले सार्वजनिक पद धारण गर्ने मुख्य प्रतिवादीका हकमा आकृष्ट हुने “आर्जन भएको सम्पत्तिको वैध स्रोत प्रमाणित गर्न नसके अवैध आर्जन अनुमान गर्ने” प्रमाणको भारको सिद्धान्त निजका परिवारका सदस्यहरु म समेतउपर समान रुपमा अवलम्बन गरेको फैसला त्रुटिपूर्ण छ । म समेतका प्रतिवादीको हकभोग तथा नाउमा रहेका अंशवण्डाको १८ नं. बमोजिम निजी सम्पत्तिको वैधता कानूनले स्वतः अनुमान गर्ने भएकोले ती सम्पत्ति मुख्य प्रतिवादीको आर्जनको भनी अकाट्य रुपमा वादीले पूष्टि गर्नुपर्नेमा नगरेको अवस्थामा पनि अवैध अनुमान गरी गरेको फैसला अंशवण्डाको १८ नं., स्त्री अंशधनको १।५, दान वकसको १ नं. समेतको सम्पत्ति सम्बन्धी नेपाल कानून, स्थापित परम्परा, सिद्धान्त एवं मान्यता समेतको विपरित छ । त्यस्तै मिति २०५९।३।५ देखि लागू भएको भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ सो भन्दाअघिको म समेतको निजि आर्जनको सम्पत्तिको हकमा अतित प्रभावि कानूनको रुपमा आकृष्ट हुन सक्दैन ।

मैले पर्सा, नौतवना ६(क) कि. नं. १६१ को जग्गा सम्बन्धित दातालाई रिभगुण गरेवापत वकसपत्र सम्बन्धी कानूनी ब्यवस्था बमोजिम मेरो निजी हकको रुपमा प्राप्त गरेकोमा विशेष

अदालतले राजिनामा सरहको खरिदबिक्री मानेको मिलेको छैन । दातालाई रिभगुण गरेबापत पाएको वकसपत्रको जग्गालाई बिना आधार प्रमाण खरिदको भन्न कुन कानूनले मिल्ने हो फैसलामा उल्लेख गरिएको छैन । साथै फौजदारी कसूरमा अदालतलाई प्रमाण र सजायको कानून सिर्जना गर्ने अधिकार समेत हुँदैन ।

जग्गा भाडाको सम्बन्धमा मेरा नामको कानून बमोजिम वकसपत्रबाट प्राप्त पर्सा बहुअरीको कि.नं १६१ को जग्गा प्रतिमहिना रु.५०० का दरले ६ वर्षको हुने रु. ३६,०००। मा भाडा लगाई प्राप्त गरेको रकम समेत उल्लेख भएको करारनामा समेतलाई विशेष अदालतले मान्यता नदिई सो जग्गाको आफूखुशी आयस्ता कायम गरेको त्रुटिपूर्ण हुँदा जग्गा भाडा वापतको पुरै आय रु ३६,०००। पुनरावेदकको आयस्रोतमा गणना गरिपाउँ ।

मेरा नामको एभरेष्ट बैंकमा रहेको खाताको ब्याज समेत जम्मा रु.१०,२३,०२३-नितान्त दानदक्षिणबाट प्राप्त वैध आर्जनको रकम हो भनी बयानमा स्पष्ट जिकीर लिएकी छु । बाल्यकालदेखि नै घर मावली समेतका मान्यजनहरुबाट विभिन्न अवसरमा प्राप्त दानदक्षिणा, टिकाटालो उपहार समेतको रकम, मातापिताले लगानी गरिदिनु भई बढेबढाएको रकम एभरेष्ट बैंकमा जम्मा गरेको हो । उक्त बैंकमा विभिन्न मितिमा रकम जम्मा गरेको विवरण सो बैंकको स्टेटमेन्ट समेतबाट प्रमाणित भैरहेको छ । खातामा रकम जम्मा गर्ने र भिक्ने प्रकृया स्वाभाविक रहेको पूष्ट भएको अवस्थामा मनोगत ढंगबाट बचत खातामा प्राप्त ब्याजलाई मात्र वैध कायम गरेको न्यायसंगत छैन । तसर्थ, उक्त बैंकमा रहेको सम्पूर्ण साँवाब्याज समेतको रकम रु. १०,२३,०३०।४८ लाई वैध स्रोतको सम्पत्तिमा कायम गरी इन्साफ पाउँ भन्ने समेत प्रतिवादी अदिती चतुर्वेदीको पुनरावेदन पत्र ।

यस अदालतबाट भएका आदेशहरु

यसमा प्रस्तुत मुद्दाको अनुसन्धान तहकिकातको क्रममा विदेशमा विदेशी मुद्रामा खाता रहेको भनी विदेशी विनिमय अपचलन मुद्दा पनि चलेको भन्ने देखियो । यसरी एक प्रकारले एउटै जरियाबाट उठान भई लगाउ जस्तो देखिएको कारणले उक्त विदेशी विनिमय अपचलन मुद्दा समेत साथै राखी प्रस्तुत मुद्दा ५ वर्ष पुरानो भई फौजदारी प्यानलमा परेकोले नियम बमोजिम पेश गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको यस अदालत संयुक्त इजलासबाट मिति २०६७।२।१ मा भएको आदेश ।

यसमा बादी पक्ष र प्रतिवादी पक्षबाट दोहोरो पुनरावेदन परेको देखिँदा प्रतिवादी पक्षको पुनरावेदन पत्रको प्रतिलिपि सहितको जानकारी महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयलाई दिने र बादी पक्षको पुनरावेदन पत्रको जानकारी प्रतिवादी पक्षलाई गराई लगाउको सम्बत् २०६३ सालको रिट नं. ०८६६ र ०४०६ तथा सम्बत् २०६५ सालको फौ.पु.नं.५३७ को मुद्दा साथै नियम बमोजिम पेश गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको यस अदालत संयुक्त इजलासबाट मिति २०६७/११/९ मा भएको आदेश ।

बहस खण्ड

नियम बमोजिम यस इजलास समक्ष पेश हुन आई मिति २०६८/१/२०, २०६८/२/४, २०६८/२/२५, २०६८/३/७, २०६८/३/१५ र २०६८/३/२२ का दिनहरुमा सुनुवाई भएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक बादी र प्रत्यर्थी प्रतिवादी पक्षका विद्वान कानून व्यवसायीहरुले गर्नु भएको बहस जिकीरको सारसंक्षेप देहाय बमोजिम रहेको छ :-

पुनरावेदक बादी नेपाल सरकारको तर्फबाट सहन्यायाधिवक्ता श्री कृष्णप्रसाद पौडेल

अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग नियमावली, २०५९ को नियम २० मा आयोगले आवश्यकता अनुसार अनुसन्धान अधिकृत तोक्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ । प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीको सम्बन्धमा शुरुमा अनुसन्धान अधिकृत तोकिएका गणेशमान मानन्धर अनुसन्धान तहकिकातको कारवाही नसकिँदै उमेरको कारणबाट अवकाशमा परेकोले नियमको उक्त व्यवस्था बमोजिम चेतनाथ घिमिरेलाई तोकिएँ निजले नै अभियोग पत्र दायर गरेको काम कारवाहीमा कुनै त्रुटि छैन ।

पुनरावेदक प्रतिवादीले उठाएका कानूनी प्रश्नहरुका सम्बन्धमा इश्वर पोखरेल, अधिवक्ता प्रकाशमणी शर्मा र चिरञ्जिवि वाग्लेको मुद्दामा सम्मानित अदालतबाट व्याख्या भै एक निश्चित न्यायिक सिद्धान्त स्थापित भैसकेको हुँदा प्रस्तुत मुद्दाबाट थप व्याख्या र विश्लेषण गरिरहनु पर्ने अवस्था छैन ।

साविकको आयकर ऐन, २०३१ र हालको आयकर ऐन, २०५८ मा आयको परिभाषा दिइएको छ । उक्त ऐनको दफा २ को खण्ड (ज) मा रोजगारी, व्यवसाय र लगानीबाट प्राप्त आयलाई आय मान्नु पर्ने भन्ने उल्लेख छ । प्रचलित कानूनमा दिइएको उक्त परिभाषा बमोजिम आय के हो भन्ने बारेमा अस्पष्टता हुनु पर्ने अवस्था छैन ।

आशा चतुर्वेदीका नामको का.जि.चावहिलको कि.नं.५० को जग्गासम्मलाई आयस्रोत पूष्ट भएको सम्पत्ति मानी दावी नलिइएकोमा सो जग्गामा बनेको घरलाई समेत वैध स्रोतभित्रको ठहर्‍याएको विशेष अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण छ । त्यसैगरी विरगञ्जको घर खरीदको स्रोत नै पुष्टि नभएको अवस्थामा उक्त दुबै घरको घरभाडालाई मान्यता दिन मिल्दैन ।

प्रतिवादीहरुले बकसबाट पाएका जग्गाहरु करिव १७ लाख मूल्यका छन् । बकसपत्र दिने व्यक्तिहरु हकवाला हुन भन्ने देखिएको छैन । यो यसरी निजहरुलाई रिभाएर उक्त सम्पत्ति बकस पाएको भनी प्रतिवादीको तर्फबाट विवेकसम्मत आधार पेश हुन सकेको छैन । यस्तो स्थितिमा भ्रष्टाचारबाट गरेको आर्जन लुकाउनलाई बकसपत्रका नामबाट सम्पत्ति खरिद भएको स्पष्ट छ ।

प्रतिवादीले २०३२ सालदेखि २०५९ सालसम्म प्राप्त गरेको तलवभत्ताको रकमलाई विशेष अदालतले मान्यता दिएकै छ । केवल दैनिक भ्रमणभत्ता बापत प्राप्त भएको रकमबाट ७० प्रतिशतसम्म बचत हुन सक्ने भनी ३० प्रतिशत कट्टा गरिएको छ । दैनिक भ्रमणभत्ताको सम्पूर्ण रकम नै बचत हुन्छ भन्नु विवेकसम्मत हुँदैन । भ्रमणभत्ता बाहेक अन्य स्रोतबाट कट्टा गरेको भन्ने पुनरावेदन जिकिर नहुँदा सो सम्बन्धमा भएको विशेष अदालतको फैसला मनासिव छ ।

कमला कार्पेट घरेलु उद्योगका रुपमा स्थापित उद्योग हो । २०४५ सालमा स्थापना भएको उक्त उद्योगमा गरिएको लगानीको स्रोत नै खुल्न सकेको छैन । त्यस्तै आयको अंकसम्म घोषणा गरिएको भए पनि के कसरी आय प्राप्त भएको भन्ने प्रमाण छैन । उद्योगको सञ्चालक शेयरहोल्डरले नियमित कार्य सञ्चालन गर्नका लागि पनि रकम बुझी लिने हुँदा त्यस्तो रकम मुनाफा बापतकै हो भनी यकीन गर्न मिल्दैन ।

प्रतिवादी र निजको परिवारको श्रमले अंशबाट प्राप्त भएको जग्गामा खेती गरेको अवस्था छैन । जागिरको सन्दर्भमा बाहिर बसेर नियमित खेत किसानी गर्न सम्भव पनि हुँदैन । कृषि कार्यमा लगानी नहुने र सिधै आम्दानीमात्र हुन्छ भन्न मिल्दैन । मोही लागेको जग्गामा जस्तै मल, वीउ र श्रमको आवश्यकता पर्ने हुँदा मोही लागेको जग्गाको दोब्बर कृषि आय कायम गरेको फैसला अन्यथा छैन । २०४६ सालभन्दा अघिको सगोलको कृषि आय प्रतिवादीलाई प्राप्त हुने अवस्था छैन । आमा र काकीको जग्गाको कृषि आयस्ता पनि प्रतिवादीलाई दिएको भन्ने जिकिर विश्वसनीय छैन । आँपको वगैँचा र रुख विक्रीको ठोस प्रमाण गुजार्न नसकेकोले त्यसलाई मान्यता दिन मिल्दैन । रुख विक्री गरिएको भन्ने कुरा प्रमाणित हुन प्रचलित वन ऐन र नियम बमोजिम स्वीकृति लिएको तथा छोडपूर्ज भएको हुनु पर्छ ।

साथमा छैन तर जीवनस्तर उच्च देखिन्छ भने त्यसैको लागि खर्च भएको मान्नु पर्दछ । जीवनस्तर बढाउन खर्च गरेको पनि स्रोतमा गणना गरिनु पर्दछ । आम्दानीको तुलनामा जीवनशैली उच्च भएको आधारमा अनुमानित कसूरमा मुद्दा चलाइने हुँदा आफ्नो सम्पत्तिका सम्बन्धमा प्रतिवादीले स्रोत पूष्टि गर्नु पर्दछ । स्रोत पूष्टि गर्न नसकेको अवस्थामा कसूर गरेको ठहरिन्छ । स्वेतग्रिवी अपराधमा सजिलै प्रमाण उपलब्ध हुँदैनन् । प्रतिवादीले प्रमाण नष्ट गर्ने वा मिलाउने हरसंभव प्रयास गरेको हुन सक्दछ । त्यस तर्फ पनि इजलासले ध्यान पुऱ्याउनु पर्दछ ।

भारतीय बैंकमा भा.रु.२० लाख भन्दा बढी रकम ड्राफ्ट मार्फत र ८ लाख नगद र अन्य व्यहोराबाट पठाएको कुरा प्रतिवादीले नै स्वीकार गरेका छन् । सो रकमको स्रोत पूष्टि गर्न सक्नु पर्दछ । त्यसैगरी ६५ लाख भन्दा बढीको शेयर खरिद भएको छ । त्यसको पनि स्रोत पूष्टि हुनु पर्दछ । भारतमा रहेको नातेदारले दिएको भनिएको रकमको कारोवार पनि देखिनु पर्दछ । त्यति ठूलो रकम वैकिङ्ग प्रणालिभन्दा बाहिरबाट नेपाल आएको मान्न सकिँदैन । त्यसैले कारोवारले पूष्टि नगरेको शपथपत्रलाई मान्यता दिन सकिँदैन ।

VDIS कर प्रयोजनका लागि हो । कर प्रयोजनका लागि स्रोत प्रमाणित गर्नु पर्दैन भन्ने मान्यता हो । तर अन्य अपराधजन्य कार्यका सम्बन्धमा पनि VDIS तिरेपछि उन्मुक्ति पाउँछ भन्ने होइन । यो विषय इश्वर पोखरेल लगायतको मुद्दामा निरुपण भैसकेको हुँदा थप व्याख्या गर्नुपर्ने अवस्था छैन ।

राष्ट्रसेवक रहेका प्रतिवादीले जागिर अवधिमा प्राप्त गर्ने सीमित पारिश्रमिक र कृषि आयबाट करोडौं मूल्य बराबरका घर जग्गा जोड्न, शेयर खरिद गर्न, छोराछोरीलाई ठूलो रकम खर्च गरी पढाउने तथा स्वदेश तथा विदेशका बैंकमा अस्वभाविक रूपमा ठूलो रकम जम्मा गर्न सक्ने अवस्था नभएको र प्रतिवादीका साथमा रहेको उक्त चलअचल सम्पत्तिको स्रोत प्रतिवादीले पूष्टि गर्न नसकेको हुँदा निजलाई अभियोग दावी बमोजिम सजाय गर्नुपर्नेमा विशेष अदालतबाट दावी भन्दा घटि सजाय गरेको नमिलेको हुँदा शुरु अभियोग दावी र पुनरावेदन जिकिर बमोजिम कसूर र सजाय ठहर हुनु पर्दछ भन्ने समेत बहस प्रस्तुत गर्नु भयो । साथै विद्वान सहन्यायाधिवक्ताले लिखित बहसनोट समेत पेश गर्नु भएको रहेछ ।

पुनरावेदक प्रतिवादीहरूका तर्फबाट अधिवक्ता केशवप्रसाद भट्टराई

शुरुमा राप्ती पुलका सम्बन्धमा जानकारी लिन भनी बोलाई हिरासतमा राखी पटक-पटक म्याद थप गरिएकोमा पछिबाट अकूत सम्पत्ति आर्जन गरेको भन्ने सम्बन्धमा अनुसन्धान

भयो । प्रतिवादीको बयान लिने लगायतका सम्पूर्ण कार्य अनुसन्धान अधिकृत गणेशमान मानन्धरबाट भएकोमा पछि चेतनाथ घिमिरेबाट मुद्दा चलाउने कार्य गरियो । चेतनाथ घिमिरेलाई आयोगले अनुसन्धान अधिकृत तोकेकै छैन । अनुसन्धान प्रक्रिया Fair नभएकोले मुद्दाको दायरी नै त्रुटिपूर्ण छ ।

साविक भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १५ निरन्तरता हालको भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २० हो भनी वर्तमान ऐन लागू हुनु भन्दा अघिको स्रोतका सम्बन्धमा मुद्दा चलाइएको छ । जुन तत्काल बहाल रहेको नेपाल अधिराज्यको संविधान, २०४७ को धारा १४ समेतको संवैधानिक व्यवस्थाबाट मिल्दैन । साविक दफा ३ बमोजिम अभियोग दावी नै लिइएको छैन । हदम्यादको प्रश्न पनि उपस्थित भएको छ ।

आयोगले प्रतिवादीको वास्तविक सम्पत्तिभन्दा बढी मूल्यांकन गरी अभियोग दावी लिएको छ । अभियोग दावीमा आयस्रोत पूष्ट भएको भनी मानिएको अंकलाई समेत अदालतले घटाएको छ । यसबाट अदालतले दावी भन्दा बाहिर गएर फैसला गरेको मान्नु पर्ने अवस्था छ ।

भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २० बमोजिम साथमा रहेको सम्पत्तिको मात्र स्रोत खोजी गर्न मिल्छ । साथमा रहँदै नरहेको सम्पत्तिका सम्बन्धमा स्रोत माग्न मिल्दैन । अभियोग लगाउँदाका बखत भारतीय बैंकमा रकम मौज्जात नै छैन । मौज्जात नै नरहेको रकमलाई दावी गरी जफत गर्न र स्रोत खुलेको सम्पत्तिबाट विगो भराउन मिल्दैन । छोराछोरीलाई पढाउन रकम पठाएको कुरा प्रतिवादीले स्वीकार गरे पनि भारतमा खाता खोलिएको सम्बन्धमा निजलाई कुनै जानकारी छैन । सो कार्यमा निजको संलग्नता समेत छैन । एका तर्फ खाताको रकमलाई पनि जोडिएको छ भने अर्का तर्फ छोराछोरी पढाउन भएको खर्चलाई पनि जोडिएको छ । यसबाट दोहोरो पारी दावी लिएको प्रष्ट छ । प्रतिवादी आशाले माइतिले दिएको रकम यूनाइटेड बैंक अफ इण्डियाको बैंक खातामा जम्मा गरेको भन्ने बयान गरी सो को प्रमाणस्वरूप शपथपत्र समेतका प्रमाण पेश गरेको अवस्था छ । नेपालबाट उक्त खातामा रकम गएको प्रमाण बादी पक्षले दिन सकेको छैन ।

विशेष अदालतको फैसला सतही छ । फैसलाको पृष्ठ ५५ मा स्रोत खुलेको र नखुलेको सम्पत्ति छुट्याउने आधार बादी पक्षबाट पेश हुन नसकेको भनी न्यायिक विवेकका आधारमा छुट्याउनु पर्ने भनिएको छ । तर पृष्ठ ४९ मा नै सम्पत्तिको हैसियत सम्बन्धमा विश्लेषण गरिएको छ । तलवभत्ता, कमला कार्पेट, दाइजो, तिलक र टिकाटाला, घरभाडा तथा कृषि आय

समेतलाई मान्यता दिइएको छ । तर सो आयबाट खरीद भएका सम्पत्तिलाई मानिएको छैन । सालबसाली रुपमा आय र व्ययको विश्लेषण हुन सकेको छैन । बकसपत्रबाट प्राप्त सम्पत्तिमध्ये केहीलाई मान्यता दिई अधिकांशलाई अवैध भनिएको छ । चिरञ्जिवी वाग्लेको मुद्दामा बकस पाएको जग्गालाई पनि खरीद गरेको भनेको कारणबाट स्रोत पूष्ट गर्नुपर्ने भनिएको हो । प्रस्तुत मुद्दामा त्यस्तो अवस्था छैन । बकसपत्रबाट लिएको जग्गामा दाताले रकम पाएको देखिनु पर्दछ । रिभवापत बकसपत्र दिन र लिन मिल्ने कानूनी व्यवस्था हुँदा रकम लगानी भएको भनी मान्न मिल्दैन । अतः विशेष अदालतको फैसला उल्टी भई प्रतिवादीहरुले सफाई पाउनु पर्दछ भन्ने समेत बहस गर्नु भयो ।

पुनरावेदक प्रतिवादीहरुका तर्फबाट अधिवक्ता शंकरकुमार श्रेष्ठ

प्रतिवादी रितेश चतुर्वेदीको सम्पत्ति पनि जफत भएको छ । निजको तर्फबाट पुनरावेदन परेको छैन । निजलाई पनि सुनुवाईको मौका दिनु पर्ने भएको हुँदा भिकाइनु पर्दछ । अनुसन्धान स्वच्छ भएको भन्ने कुरामा प्रतिवादी विश्वस्त हुन सकेको अवस्था छैन । रामाज्ञा चतुर्वेदी बाहेकका अन्य चार जना प्रतिवादीहरुले के कसूर गरेको भन्ने फैसलामा उल्लेख छैन । के कारणबाट निजहरुको सम्पत्ति जफत भएको हो भन्ने प्रष्ट छैन । प्रतिवादीहरुले लिएको जिकीर र दिएको प्रमाणहरुको खण्डन नगरी भएको फैसला त्रुटिपूर्ण छ । मुलुकी ऐन दानबकसको महल र स्त्री अंशधनको महल अन्तर्गत लिइएको जिकीरको कुनै खण्डन फैसलामा छैन । मुद्दा चलाउने निर्णय गरी सकेपछि पनि सम्पत्ति मूल्यांकनको कार्य गरिएको विरोधाभाषपूर्ण छ । स्रोतको सम्बन्धमा परीक्षण नगरी न्यायिक विवेक प्रयोग गर्न मिल्दैन । Multi national identity भएका व्यक्ति पनि प्रतिवादी छन् । आशा चतुर्वेदीको माइती भारतमा हो । उनले माइतीबाट सम्पत्ति प्राप्त गरेको प्रमाण दिएकी छन् । त्यस्तो सम्पत्तिको सही विश्लेषण हुन सकेको छैन । प्रतिवादीको साथमा रहेभएको सम्पत्तिको सम्बन्धमा मात्र मूल्यांकन हुन सक्दछ । नभएको सम्पत्तिलाई विगो कायम गरी वैध सम्पत्तिबाट जफत र जरिवाना गर्न मिल्दैन भन्ने समेत बहस गर्नु भयो ।

पुनरावेदक प्रतिवादीहरुका तर्फबाट अधिवक्ता कृष्णप्रसाद सापकोटा

प्रस्तुत मुद्दामा उठेका केही कानूनी प्रश्नहरुको निरुपण इश्वर पोखरेल र चिरञ्जिवी वाग्लेको मुद्दामा भए तापनि पूर्ण छैन । ऐनले जति कुरालाई अपराध मानेको छ, त्यतिमात्र अपराध हुन सक्दछ । अदालत आफैले अपराधको घोषणा गर्न सक्दैन । भ्रष्टाचार निवारण ऐनको

दफा २०(१) को कसूर कायम हुन प्रथमतः सम्पत्तिको possession देखिनु पर्दछ । त्यसपछि त्यस्तो सम्पत्तिसँग प्रतिवादीको सम्बन्ध पनि कायम हुनु पर्दछ । सम्पत्तिको अवस्थिति बाहेकको अवस्थामा उक्त दफा २०(१) लाग्न सक्दैन । भारतीय अपराध ऐनको दफा ५(१)(e) ले पनि सम्पत्तिको उपस्थितिलाई नै मुख्य आधार मानेको छ । भारतीय सर्वोच्च अदालतबाट समेत यसै आधारलाई मान्यता दिई निर्णय भएका दृष्टान्त रहेका छन् ।

राष्ट्रसेवकको जीवनशैली उच्च हो होइन भन्ने देखिने वस्तुनिष्ठ आधार हुनु पर्दछ । त्यसको लागि भौतिक चिजवस्तुको उपस्थिति अनिवार्य हुन्छ । भौतिक चिजवस्तुको अभावमा अन्य तर्कको आधारमा अमिल्दो जीवनशैली भएको मान्न मिल्दैन । कस्तो सम्पत्तिलाई स्रोतयुक्त र कस्तो सम्पत्तिलाई स्रोत विहिन मान्ने भन्ने कुनै कानूनी आधार अवस्था भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २० मा उल्लेख छैन । अदालतमा गोलमटोल रुपमा दावी लिइएका कारण अनुसन्धान अधिकारीले गर्ने उक्त कार्य अदालतबाट गर्नु पर्ने भएको छ । त्यसै कारणबाट मुद्दामा थप जटिलता उत्पन्न भै विशेष अदालतलाई वास्तविक न्याय निरूपण गर्न समस्या भएको हो ।

स्रोत खुलाउनु पर्छ भन्ने कानून २०५९ सालमा आएको छ तर सो भन्दाअघिको सम्पत्तिको स्रोत देखाउ भन्न कसरी मिल्छ । एउटा निश्चित अवधिको स्रोत दिन सकिएला तर सम्पूर्ण नोकरी अवधिको स्रोत दिन सम्भव समेत हुँदैन । भारतीय सन्दर्भमा पछिल्लो १० वर्षको अवधिको स्रोत माग्नु न्यायोचित हुने व्याख्या भएको कुरालाई दृष्टान्तको रुपमा लिइनु पर्दछ ।

अभियोगपत्रको तालिका नं. १२ मा स्रोत खुलको सम्पत्ति र तालिका १३ मा स्रोत नखुलेको सम्पत्तिका बारेमा उल्लेख भएको छ । स्रोत नखुलेको भनिएको सम्पत्तिमा बकसपत्रबाट प्राप्त सम्पत्तिलाई पनि जोडिएको छ । बकसपत्रबाट प्राप्त हुने सम्पत्तिमा लगानी नपर्ने हुँदा स्रोत प्रमाणित गर्नु पर्दैन । छोराछोरीलाई पढाउँदा अगावै भैसकेको खर्च प्रतिवादीको साथमा नरहेकोले दफा २०(१) बमोजिम सम्पत्तिमा पर्दैन । चावहिलको घर निर्माण र मर्मत समेतको लागि ९,५०,०००। खर्च भएको भन्ने भए पनि शहरी विकास विभागको मूल्यांकन अनुसार रु.५,५९,०००। मात्र लागत भन्ने देखिएको छ । पर्सा राम गढवाको कि.नं.६२८, ७१९ र ७२० को जग्गाका सम्बन्धमा अभियोग पत्रमा दावी लिइएको रकमभन्दा अदालतले बढी विगो कायम गरेको फैसला त्रुटिपूर्ण छ । त्यस्तै चितवन कल्याणपुरको कि.नं.८६० र ८६२ को जग्गाको मूल्यांकनका सम्बन्धमा लिइएको अभियोग दावी र अदालतको ठहर दुवै त्रुटिपूर्ण रहेको छ । उक्त जग्गा कमला कार्पेटको आयबाट चारजना साभेदारहरुको नाममा खरीद भएकोले प्रतिवादी

रामाज्ञाले स्रोत पूष्ट गर्नु पर्ने होइन । पर्सा सिर्सियाको कि.नं.२१३ को जग्गाको सम्बन्धमा अभियोगमा लिइएको दावी भन्दा अदालतले बढी विगो कायम गरेकोले सो समेत त्रुटिपूर्ण रहेको छ ।

रामाज्ञा चतुर्वेदीको नेपाल एस.वि.आई.वैंकमा रहेको रकममध्ये ७ हजार भन्दा बढी व्याज रकम हो, नेपाल वैंक लि.को पूरै रकम व्याजमात्र हो, अदितिको एभरेष्ट वैंकमा रहेको १० लाख भन्दा बढी अर्थात् २३ हजार पनि व्याज रकम नै हो । व्याजको स्रोत प्रमाणित गर्नु पर्दैन । मूलधनमा दावी नगरिएका रकमका हकमा व्याजमा दावी लिनै मिल्दैन । अभिशेकको नाउँमा एस.वि.आई.वैंक इण्डियामा करिब ४० लाख भा.रु.को कारोवार भएको अवस्था भए पनि पढाई खर्चका लागि सो रकम पठाएको हो । अध्ययन खर्च तर्फ छुट्टै दावी भएको हुँदा सोही रकमलाई दुबै तर्फ गणना गरिएबाट दोहोरो पर्न गएको छ । खाताको रकमलाई मानिएको खण्डमा पनि अध्ययन खर्च घटाइनु पर्दछ । त्यसै गरी यूनाइटेड वैंक अफ इण्डियाको अभिषेक र आशा चतुर्वेदीका नाउँको खातामा रहेको भनिएको रकम नेपालबाट गएको भन्ने प्रमाण छैन । प्रतिवादी रामाज्ञाले सो रकम पठाएको पनि होइन । आशाका माइती तर्फबाट प्राप्त रकम सो खाताहरुमा जम्मा भएको हो । अभियोग पेश गर्नु अगावै उक्त खाताहरु बन्द भैसकेका छन् । अभियोग लगाउनु भन्दाअघि मौज्दात शून्य भएका वा बन्द गरिएका नेपाली खाताका सम्बन्धमा दावी नलिइएकोले भारतीय वैंकका खाताहरुका सम्बन्धमा दावी लिएको विरोधाभाषपूर्ण छ । खर्च भै अभियोग पेश गर्ने समयमा खाता नै बन्द भएको हुँदा non-possession सम्पत्तिलाई आयमा गणना गरेको मिलेको छैन । दाइजो पेवाबाट प्राप्त भएको गरगहनालाई स्रोतमा गणना गरेको त्रुटिपूर्ण छ । सो गहना प्राप्त गर्नको लागि प्रतिवादीको लगानी परेको छैन ।

२००० सालको वण्डापत्र र खरीदी समेतबाट प्रतिवादीका बाबुले १६ विगाहा जग्गा पाएकोमा बढेबढाएको समेत गरी २०४६ सालमा २३ विगाहा जग्गा सात अंशियार बीच वण्डा भएको छ । कृषि आय कायम गर्ने आधार भूमि सम्बन्धी ऐन हुन सक्दैन । सम्बन्धित गा.वि.स. र कृषि विकास कार्यालयले स्थानीय वस्तुस्थिति समेतको मूल्यांकनबाट खुलाई दिएको उब्जनीको आयलाई नै कायम गरिनु पर्दछ । आयोग स्वयम्ले कृषि आयका सम्बन्धमा फरक फरक मापदण्ड अवलम्बन गर्ने गरेको छ ।

वण्डापत्र समेतका लिखत प्रमाणबाट काकी राजपतिदेवी र आमा यशोदादेवी प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीकै साथमा वस्ने तथा निजहरुको पालन पोषण निजले गर्ने भन्ने उल्लेख भएको

छ । सो बमोजिम निजहरुको पालन पोषण लगायतको सम्पूर्ण कार्य प्रतिवादीबाट भएको अवस्था पनि छ । सोही कारणबाट आमा र काकीको भागमा परेको जग्गाको कृषि आयस्ता पनि प्रतिवादीले पाएको भनी लिएको जिकीरलाई विशेष अदालतले मान्यता नदिएको त्रुटिपूर्ण छ ।

प्रतिवादीको अंशभागमा परेका जग्गामा आँपको वगैचा र माछा पोखरी समेत रहेको कुरा जग्गाधनी प्रमाणपूर्जाबाटै प्रमाणित छ । आँप बिक्री र माछा बिक्रीबाट भएको आम्दानीको प्रमाण सहित बयान गरेकोमा विशेष अदालतले वगैचा भएको जग्गाको समेत सामान्य कृषि आय कायम गरेको त्रुटिपूर्ण छ । साथै वगैचाको रुख बिक्रीबाट भएको आयलाई पनि मानिएन । स्थानीय रूपमा काठ बिक्री गरेको प्रमाण पेश भएकोमा छोडपूर्जी नभएको भन्ने आधारमा मान्यता नदिएको त्रुटिपूर्ण छ ।

प्रतिवादीको तलबभत्ता वापत विशेष अदालतले घटी आय काम गरेको मिलेको छैन । भ्रमणभत्ता वापत ७० प्रतिशत मात्र कायम गरिएको छ । स्वदेशमा हुने भ्रमणमा खर्च नहुने हुँदा ३० प्रतिशत कट्टा गर्न मिल्दैन । शा.ने.वा.नि.बाट भ्रमणभत्ता वापत करिब ५,०४,४४१ पाएकोमा एक लाख ६३ हजारलाई मात्र अदालतले मानेको छ । यो रकम घटाउने आधार छैन । बयानमा उल्लेख गरेको २१०० डलर तीन देशको भ्रमण गर्दा पाएको रकम हो । सोही संस्थानबाट लुगाभत्ता वापत १८ हजार प्राप्त भएकोलाई पनि मान्यता दिइएन । त्यसै गरी सञ्चयकोषबाट लिइएको ऋण रकमलाई पनि गणना गरिएन । लिखतले प्रमाणित हुन्छ भने छुटेको भन्दैमा हाल कायम गर्न नमिल्ने कारण छैन ।

भाडामा लगाइएका जग्गाहरुको पनि प्रमाण सहित भाडा वापत प्राप्त आयको बयान जिकीर गरिएकोमा मान्यता दिइएन । भैरहवा र नेपालगञ्जको भाडामा दिएको जग्गाको समेत कृषि आय कायम गरेको मिलेको छैन । घरभाडा तर्फ करिब रु. १०,७४,३७०। को जिकीर लिइएकोमा ७,२४,०८०। लाई मात्र मान्यता दिइयो ।

काकी राजपतिले २०४९ सालको घरसारको लिखतबाट प्रतिवादीलाई १५ लाख दिएको प्रमाण पेश भएको छ । सो रकम निजका बाबु हरिनारायणले निजलाई दिएका हुन् । आशा चतुर्वेदीको आमा चन्द्रवतिले केटाकेटीको भरणपोषण र शिक्षादिक्षाको लागि ७ लाख पचास हजार दिएकी छन् । मामा अम्बिका तिवारीले सहयोग स्वरुप नौ लाख दिएका छन् । शपथपत्र समेतका लिखतबाट सो तथ्य प्रमाणित हुँदाहुँदै त्यसलाई मानिएन ।

कमला कार्पेट गलैँचा निर्यात समेत गर्ने उद्देश्यका साथ २०४४ सालमा घरेलु उद्योगका रुपमा स्थापना भै २०४५ सालदेखि काम शुरु भएको हो । आशा चतुर्वेदीले २०४५ सालमा २५ प्रतिशत अर्थात ३ लाख पचास हजार लगानी गरेको हो । घरेलु उद्योगलाई कर छुट भएकोले आय विवरण कर कार्यालयमा पेश गर्नु पर्ने अवस्था थिएन । निर्यातबाट प्राप्त हुने विदेशी मुद्राको व्यवस्थापन गर्ने प्रयोजनका लागि मात्र निर्यातको विवरण पेश गरिएको हो । कर कार्यालयमा पेश भएको निर्यातको अंकलाई विशेष अदालतले पनि मानेकै छ । तर उक्त उद्योगले निर्यात बाहेक स्थानीय रुपमा पनि कारोबार गरेको छ । त्यसबाट प्राप्त आयव्यय र मुनाफाको विवरण खुल्ने हरेक सालको वासलात, लेजर र क्यासबुक प्रमाणस्वरुप पेश भएको छ । हरेक सालको हिसावकितावको लेखा परीक्षण भएको छ । त्यस्तो प्रमाणलाई मान्यता नदिनु पर्ने कुनै कारण छैन । कम्पनिको आयबाटै ऋण तिरिएको हुँदा ऋण कट्टा गरी आय दिएको पनि मिलेको छैन । प्रतिवादीको वयान जिकीर बमोजिमकै आय कायम हुनु पर्दछ ।

जग्गा विक्रीबाट प्राप्त रु.३,२८,५००। आयमध्ये एक लाख साठी हजारलाई विशेष अदालतले मान्यता दिएको छैन । आशा चतुर्वेदीको दाइजोबाट खरीद भएको जग्गालाई पनि मानेन । दाइजो वापत रकम प्राप्त भएको कुरालाई मान्ने तर त्यसबाट खरीद भएकोलाई नमान्न मिल्दैन ।

अभयकुमार सर्राफबाट २०५७ सालमा ११ लाख ५० हजार सापटी लिई त्यसैबाट नेपाल मेडिकल कलेजको शेयर खरीद गरेको हो । उक्त ऋण मुद्दा नचल्दै चुक्ता भैसकेको भन्ने आधार लिई त्यस तर्फ विचार गर्नु नपर्ने निर्णयाधार त्रुटिपूर्ण छ । वीमाबाट प्राप्त भएको आयलाई आधामात्र मान्यता दिइएको पनि मिलेको छैन ।

हुँदै नभएको सम्पत्ति भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(२) बमोजिम जफत गर्ने भन्ने फैसला त्रुटिपूर्ण छ । अतः प्रतिवादीको आय र सम्पत्ति बीच सामाञ्जस्यता रहेको हुँदा कसूर ठहर गरेको विशेष अदालतको फैसला उल्टी भई अभियोग दावीबाट सफाई पाउनु पर्दछ, भन्ने समेत बहस प्रस्तुत गर्नु भयो ।

पुनरावेदक प्रतिवादीका तर्फबाटै वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल

प्रतिवादी रामाञ्जालाई विना कारण थुनामा राखी सोही अवधिमा प्रतिवादी आशा चतुर्वेदीको वयान लिने कार्य भयो । मूल अभियुक्तको बयान नलिइ अन्य व्यक्तिको वयान लिई

प्रमाण सिर्जना गरियो । प्रतिवादीलाई जसरी भएपनि कारवाही गर्नु भन्ने पूर्वाग्रह राखी अनुसन्धान गरिएको हुँदा अनुसन्धान तहकिकात नै स्वच्छ छैन ।

विशेष अदालतको फैसला उपर बादी र प्रतिवादी दुवै पक्षको पुनरावेदन परेको छ । सम्पत्तिको मूल्यांकन सालबसाली रुपमा हुनु पर्नेमा गोलमटोल रुपमा गरिएको मिलेन भन्ने कुरामा दुवै पुनरावेदनमा मुख मिलेको छ । सम्पत्ति खरीद गर्दाको अवस्थामा प्रतिवादीको आयस्रोत के कति थियो भन्ने हेरिनु पर्दथ्यो, अन्तिम र एकमुष्ट आयका आधारमा विश्लेषण गर्न मिल्दैन भन्ने बादीको पुनरावेदन जिकीर छ । प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकीर पनि त्यही छ । खरीद गरिएका सम्पत्तिमा तलबभत्ता, कृषि आय, दाइजो पेवा, कमला कार्पेटको मुनाफा आदि प्रयोग भएको भन्ने प्रतिवादीहरुको जिकीर छ । त्यसको लागि कुन साल कुन स्रोतबाट कति आय भएको हो र कति रकमको सम्पत्ति खरिद भएको छ भन्ने प्रष्ट विश्लेषण हुन आवश्यक छ । भारतीय बैंकहरुमा मौज्दात नै नरहेको रकमलाई सम्पत्ति मानी विगो कायम गरिएको मिलेको छैन । न्यायिक विवेकका आधारमा स्रोत खुलेको र नखुलेको सम्पत्तिको विश्लेषण गरिएको भन्ने फैसलामा उल्लेख भएपनि न्यायिक विवेक प्रयोग हुन सकेको छैन ।

प्रतिवादीहरुले केही सम्पत्ति बकसपत्रबाट प्राप्त गरेको अवस्था छ । अशियारबाट प्राप्त गरेको तीन कित्ता जग्गाको बकसपत्रलाई विशेष अदालतले पनि मानेकै छ । तर अन्य व्यक्तिबाट बकसपत्रबाट पाएकोलाई खरीदी मानिएको मिलेको छैन । मुलुकी ऐन, स्त्री अंशधनको १,४,५ र अंशवण्डाको १८ नं. बमोजिम प्राप्त गरेको सम्पत्तिलाई आफूखुश गर्न पाउने सम्पत्तिको रुपमा लिइने गरेको छ । निजी ज्ञान, सीप र प्रयासबाट यस्तो सम्पत्ति प्राप्त हुने हुँदा बण्डा गर्न नलाग्ने भन्ने सम्बन्धमा सम्मानित अदालतबाट सिद्धान्त प्रतिपादन भै एक निश्चित न्यायिक मान्यता कायम भएको छ । यस्तो अवस्थामा बकसपत्रबाट प्राप्त भएका सम्पत्तिको स्रोत खोज्न मिल्दैन । छोरा, श्रीमतीले बकसपत्र पाउने कुरामा बाबुको कुनै योगदान हुँदैन । दातालाई रिभाए वापत प्राप्त हुने त्यस्तो बकसपत्रलाई अवैध भन्न मिल्दैन । भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(१) ले अस्वभाविक रुपमा दान बकस दिने कुरालाई मात्र कसूर अन्तर्गत समावेश गरेको हुँदा बकस प्राप्त गर्ने विषय गैरकानूनी हुन सक्दैन । त्यसैले बकसपत्र लिने र दिने कार्य बीचको अन्तरका सम्बन्धमा प्रष्ट व्याख्या आउनु पर्दछ ।

चिरञ्जिवी वाग्लेको मुद्दामा बकसपत्रबाट पाएको सम्पत्तिलाई पनि खरीदी हो भनी प्रतिवादीको वयानमा उल्लेख भएको आधारमा स्रोत पृष्टि गर्नु पर्ने व्याख्या आएको हो । तर

प्रस्तुत मुद्दामा त्यस्तो अवस्था छैन । त्यसैले सो मुद्दाको व्याख्या प्रस्तुत मुद्दामा आकर्षित हुन सक्दैन । विशेष अदालतको फैसला बदर भई पुनरावेदक प्रतिवादीले सफाई पाउनु पर्दछ भन्ने समेत बहस गर्नु भयो ।

साथै पुनरावेदक प्रतिवादीहरूको तर्फबाट बहस गर्नु हुने विद्वान बरिष्ठ अधिवक्ता तथा विद्वान अधिवक्ताहरूले लिखित बहसनोट समेत पेश गर्नु भएको रहेछ ।

आज निर्णय सुनाउन तारेख तोकिएको प्रस्तुत मुद्दामा पक्ष विपक्षका विद्वान कानून व्यवसायीहरूले गर्नु भएको उपरोक्त बहस जिकीर मनन् गरी पेश हुन आएको लिखित बहसनोट लगायत पुनरावेदन सहितको मिसिल कागजात अध्ययन गरी हेर्दा मुख्यतः देहायका प्रश्नहरूमा केन्द्रीत रही निर्णय दिनु पर्ने देखिन आएको छ :-

1. ऐनको पश्चातदर्शी असर, हदम्याद, स्वयंकर घोषणा तथा विगो कायम र स्रोत खुले नखुलेको सम्पत्तिका सम्बन्धमा यकिन दावी नभएको अवस्थामा अभियोग स्थापित हुन नसक्ने भनी उठाइएका कानूनी प्रश्नहरूका सम्बन्धमा विशेष अदालतको फैसलामा समूचित व्याख्या हुन सकेको छ, छैन र व्याख्या गरिएकोमा पनि सो मिलेको छ, छैन ?
2. प्रस्तुत मुद्दाको अनुसन्धान तहकिकातको कामकारवाहीमा प्रकृयागत त्रुटि भएको वा रीतपूर्वक भएको छ, छैन ?
3. आयको वैधानिकता जाँचिने प्रस्तुत मुद्दामा बकसपत्रबाट प्राप्त गरिएको भनिएका सम्पत्तिको वैधानिकता के कस्तो हुने हो र त्यसको प्राप्तीको आधार र स्रोत खुलाउनु पर्ने नपर्ने के हो ?
4. कृषि आय निर्धारण गर्ने न्यायोचित मापदण्ड के हुन सक्दछ ?
5. भारतमा भएको भनिएका शपथपत्र (Affidavit) प्रमाणमा ग्रहण गर्न मिल्छ वा मिल्दैन र शपथपत्रलाई कारोवार (transaction) ले समर्थन गरेको हुनु पर्छ वा पर्दैन ?
6. आयका तुलनामा अमिल्दो तथा उच्च जीवन यापन गरेको भन्ने आरोपको सन्दर्भमा विगतमा गरिएका प्रमाणित भएका खर्च एवम् बैंक खाताको कारोवारलाई आधार मानी हाल मौज्जात नरहेको (non-possession) सम्पत्ति वा रकमका सम्बन्धमा दावी लिन मिल्छ वा मिल्दैन ?
7. पुनरावेदक प्रतिवादीको स्रोत खुलेको र नखुलेको सम्पत्तिका सम्बन्धमा विशेष अदालतबाट गरिएको विश्लेषणमा कुनै त्रुटि रहेको देखिन्छ वा देखिदैन ?
8. विशेष अदालतको फैसला मिलेको छ, छैन र पुनरावेदक बादी तथा प्रतिवादीहरूको पुनरावेदन जिकीर पुग्न सक्ने हो वा होइन ?

निर्णय दिनु पर्ने हुन आएको उपरोक्त पहिलो प्रश्नका सम्बन्धमा विचार गर्दा खास गरी पुनरावेदक प्रतिवादीले विशेष अदालतमा बयान गर्दाको अवस्थादेखि नै साविकको भ्रष्टाचार

निवारण ऐन, २०१७ को दफा १५ को अनुमानित कसूर र भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २० को गैरकानूनी रूपमा सम्पत्ति आर्जन गरेको मानिने कानूनी व्यवस्थाहरु फरक फरक हुन्, भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ लाई भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ ले खारेज गरिसकेको हुँदा साविक ऐनको दफा १५ लाई वर्तमान ऐनको दफा २० ले निरन्तरता दिएको मान्न मिल्दैन, मिति २०५९।३।३४ देखि लागू भएको भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २० को कानूनी व्यवस्थाका आधारमा सोभन्दा अधिको सम्पत्तिको स्रोत खोजी गर्नु कानूनसम्मत हुँदैन, खारेज भैसकेको भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ अन्तर्गत लिएको दावी उक्त ऐनको दफा २४ समेतको विपरित हदम्याद विहिन छ भन्ने समेत जिकीर लिएको देखिन्छ । पुनरावेदक प्रतिवादीको उक्त जिकीरका सम्बन्धमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २० साविक ऐनको दफा १५ को निरन्तरता हो भन्ने निश्कर्षमा विशेष अदालत पुगेको देखिन आउँछ । शुरुमा लिएको उक्त जिकीरलाई पुनरावेदक प्रतिवादीहरुले यस अदालत समक्षको पुनरावेदन पत्रमा पुनः उठाएको अवस्था छ भने पुनरावेदक प्रतिवादीहरुका तर्फबाट रहनु भएका विद्वान कानून व्यवसायीहरुले पनि सो कानूनी प्रश्नमा यस अदालतबाट व्याख्या हुन आवश्यक छ भन्ने बहस जिकीर प्रस्तुत गर्नुका साथै लिखित बहस नोटमा समेत सो विषयमा जोड दिएको अवस्था छ ।

वस्तुतः प्रस्तुत पुनरावेदनमा उठाइएको जस्तै साविक भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १५ को कानूनी व्यवस्थाको निरन्तरता हाल बहाल रहेको भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २० हो, होइन भन्ने समान कानूनी प्रश्न उठेको पुनरावेदक/वादी नेपाल सरकार विरुद्ध प्रत्यर्थी/प्रतिवादी इश्वरप्रसाद पोखरेल समेत भएको गैरकानूनी सम्पत्ति आर्जन गरी भ्रष्टाचार गरेको भन्ने मुद्दामा यस अदालतको पाँच सदस्यीय पूर्ण इजलासबाट सो कानूनी प्रश्नको निरूपण भैसकेको देखिन आउँछ । उक्त मुद्दामा अन्य कुराका अतिरिक्त “हालको भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(१) को व्यवस्था साविक भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १५ को निरन्तरता हो र यी दुबै प्रावधान विधायिकाले समान उद्देश्य पूर्तिको लागि राखिएका एकै प्रकृतिका हुन्” भन्ने समेत व्याख्या (ने.का.प.२०६६, नि.नं.८२००, पृष्ठ १२६६) भएको देखिन्छ । सोही मुद्दामा प्रतिपादन भएको सिद्धान्तलाई अंगाल्दै यस अदालतको म सहितको संयुक्त इजलासबाट पुनरावेदक/वादी नेपाल सरकार विरुद्ध चिरञ्जिवी वाग्ले समेत प्रत्यर्थी/प्रतिवादी भएको भ्रष्टाचार मुद्दामा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(१) को व्यवस्था साविक भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १५ को निरन्तरता हो भन्ने आधारमा प्रतिवादी

चिरञ्जिवी वाग्लेले आफू तथा आफ्नो परिवारको नाममा गैरकानूनी सम्पत्ति राखी भ्रष्टाचार गरेको ठहर्‍याई सजाय भएको (ने.का.प.२०६७, नि.नं ८५१९, पृष्ठ २००७) स्थिति रहेको पाइन्छ । साथै अनुमानित कसूर सम्बन्धी सो व्यवस्था राष्ट्रसेवकका परिवारको हकमा समेत आकर्षित हुने भन्ने ब्याख्या समेत सो मुद्दामा भैसकेको हुँदा प्रतिवादीहरुले सो सम्बन्धमा लिएको जिकीरका सम्बन्धमा अरु विचार गरिहरन पर्ने अवस्था छैन ।

यस प्रकार एकै प्रकृतिका मुद्दाहरुको सन्दर्भमा यस अदालतको पूर्ण र संयुक्त इजलासबाट पटक-पटक भएका उपरोक्त ब्याख्या र प्रतिपादित सिद्धान्तहरुले एक निश्चित न्यायिक मान्यता स्थापित गरिसकेको अवस्था हुँदा सोही कानूनी प्रश्नका सम्बन्धमा प्रस्तुत पुनरावेदन जिकीर बमोजिम अरु ब्याख्या र विश्लेषण गरिरहनु पर्ने अवस्था नहुँदा सो तर्फ लिइएको जिकीरसँग सहमत हुन सकिएन ।

जहाँसम्म अभियोगपत्रमा खारेज भैसकेको भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा ७(२), १४क., १५ र १६ग. समेत अनुसार लिइएको दावी दफा २४ को हदम्याद नघाई परेको भन्ने पुनरावेदन जिकीर छु बादी पक्षले हालको भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(१),(२), २४ र ४७ तथा साविक ऐनका केही दफाहरुको उल्लेखन गरी अभियोग दावी लिएको देखिए तापनि विशेष अदालतबाट साविकको कानूनी व्यवस्था बमोजिम पुनरावेदक प्रतिवादीलाई कसूर र सजाय ठहर भएको देखिँदैन । विशेष अदालतको फैसला हेर्दा प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीलाई भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २० को उपदफा (१) को कसूर ठहर भई सोही दफा २० को उपदफा (२) बमोजिम विगो अनुसार जरिवाना, कैद वर्ष एक र गैरकानूनी रुपमा आर्जन गरेको सम्पत्ति जफत गर्नुका साथै दफा २४ बमोजिम थप एक वर्ष कैद तथा दफा ४७ बमोजिम गैरकानूनी रुपमा गरेको आर्जनबाट बढेबढाएको तथा लुकाए छिपाएको सम्पत्ति समेत जफत हुने ठहर भएको देखिन आउँछ । पुनरावेदक प्रतिवादी शाही नेपाल बायुसेवा निगमको कार्यकारी अध्यक्ष पदमा रहेकै बखत प्रस्तुत मुद्दाको अनुसन्धान प्रारम्भ भै अभियोग पेश भएको देखिँदा साविक ऐनको हदम्यादका सम्बन्धमा पुनरावेदक प्रतिवादीले लिएको पुनरावेदन जिकीरको समेत सान्दर्भिकता रहेको देखिएन ।

यसका साथै स्वयंकर घोषणा मार्फत कर तिरिसकेको र त्यसरी कर तिरेको सम्पत्तिका सम्बन्धमा अन्य कुनै कानून बमोजिम छानवीन नहुने तथा स्रोत नखोजिने भन्ने प्रतिवद्धता स्वयंकर घोषणा गर्दाको सूचनामा राज्यको तर्फबाट व्यक्त भैसकेको हुँदा VDIS तिरेको

सम्पत्तिलाई बैध सम्पत्तिको मान्यता दिनु पर्नेमा नदिएको विशेष अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण रहेको भन्ने पनि पुनरावेदन जिकीर रहेको देखिन्छ ।

पुनरावेदक प्रतिवादीले आधार लिएको स्वयंकर घोषणा सम्बन्धी आर्थिक ऐन, २०५८ को दफा १० अन्तर्गतको अनुसूचि-६ को दफा ४२ को उपदफा (१) र (३) को व्यवस्था नै संविधानसँग बाभिएकोले अमान्य घोषित गरी पाउँ भनी दायर भएको निवेदक जनहित संरक्षणमञ्चका तर्फबाट अधिवक्ता प्रकाशमणी शर्मा विरुद्ध मन्त्रिपरिषद् सचिवालय समेत भएको संवत् २०५९ सालको रिट नं. ८४ को निवेदनमा “VDIS सम्बन्धी यस्तो खालको नीतिगत व्यवस्थाबाट संविधानको धारा ९८(१) अनुसारको अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको अधिकारलाई संकुचित र नियन्त्रित गरेको भन्न नसकिने” भनी यस अदालतको विशेष इजलासबाट मिति २०६०।२।१ मा निर्णय भै स्वयंकर घोषणा मार्फत कर तिरेकै भरमा त्यस्तो सम्पत्तिको स्रोत खोज्न र भ्रष्टाचारमा मुद्दा चलाउन बाधा पर्ने भन्ने व्याख्या स्थापित भएको अवस्था छ ।

त्यसैगरी निवेदक अधिवक्ता कमलेश द्विवेदी विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत भएको रिट नं. ०६५- WS -००१९ को निवेदनमा मिति २०६५।६।३ को नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित स्वयंकर घोषणा सम्बन्धी सूचना नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को विभिन्न व्यवस्थाहरूसँग बाभिएको भन्ने समेत जिकीर लिइएकोमा यस अदालतको विशेष इजलासबाट सो सूचित आदेशको दफा ३४ अमान्य र बदर घोषित गर्दै “सार्वजनिक पदमा बसी वा सार्वजनिक पदमा नबसेकाहरूले पनि अनुचित कार्य वा भ्रष्टाचार गरी गैरकानूनी रूपले सम्पत्ति आर्जन गरी त्यसैबाट दश प्रतिशत कर तिर्ने व्यक्तिको सम्पत्तिको स्रोतबारे छानवीन गर्न वा मुद्दा चलाउन नपाउने हो भने सार्वजनिक पदमा रही भ्रष्टाचार गर्नेलाई प्रोत्साहन मिल्ने मात्र होइन अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगलाई संविधान र प्रचलित कानून बमोजिम प्रदत्त क्षेत्राधिकार कटौति भई सो निकायको कामकारवाहीमा अनुचित हस्तक्षेपको अवस्था सिर्जना हुन पुग्ने” भन्ने समेत सिद्धान्त प्रतिपादन भएको (ने.का.प.२०६७ नि.नं.८४५२, पृष्ठ १४४५) देखिन आउँछ ।

पुनरावेदक प्रतिवादीले लिएको VDIS सम्बन्धी जिकीर माथि उद्धृत गरिएका नेपाल सरकार विरुद्ध इश्वरप्रसाद पोखरेल र नेपाल सरकार विरुद्ध चिरञ्जिवी वाग्ले समेत प्रतिवादी भएका भ्रष्टाचार मुद्दाहरूमा पनि उठाएको देखिन्छ । इश्वरप्रसाद पोखरेल समेत प्रतिवादी भएको मुद्दामा

यस अदालतको पूर्ण इजलासबाट प्रतिपादित सिद्धान्तलाई अनुशरण गर्दै चिरञ्जिवी वाग्ले समेत प्रतिवादी भएको भ्रष्टाचार मुद्दामा स्वयंकर घोषणा मार्फत दश प्रतिशत कर तिरेको आधारमा त्यस्तो सम्पत्तिको स्रोत खोज्न नमिल्ने भन्ने जिकीरलाई खारेज गर्दै यस अदालतबाट “ आर्थिक ऐनले आयकर प्रयोजनका लागि गरेको व्यवस्था र त्यसरी आयकर तिरेको अवस्थामा स्वयं घोषणा गरिएको सम्पत्तिको स्रोतको बारेमा कुनै पनि प्रयोजनको लागि छानवीन नगरिने भनिएको कुरालाई आधार बनाई आयकर बाहेक अन्य कुनै पनि प्रयोजनका लागि समेत सम्पत्तिको स्रोत खोज्न नसकिने गरी विस्तार गर्न नसकिने” भन्ने समेत व्याख्या भएको (ने.का.प.२०६७ नि.नं.८५९९, पृष्ठ २००७) देखिएको छ ।

उपरोक्त रिट निवेदन र मुद्दाहरुको रोहबाट यस अदालतको पूर्ण, विशेष र संयुक्त इजलासहरुबाट भएका विश्लेषण र प्रतिपादित सिद्धान्तहरुबाट यस विषयमा पनि एक निश्चित न्यायिक मान्यता र सिद्धान्त स्थापित भैरहेको अवस्था देखिन आएकोले VDIS तिरेको सम्पत्तिको स्रोत खोजी गर्न नमिल्ने भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकीरसँग सहमत हुन सकिएन ।

त्यस्तै बादी नेपाल सरकारको तर्फबाट यस अदालतमा पर्न आएको पुनरावेदन पत्रमा सम्पत्ति मूल्यांकनका सम्बन्धमा विशेष अदालतबाट ग्रहण गरिएको आधार ऐनको दफा २० को प्रतिकूल भएको भन्ने जिकीर लिइएको पाइयो । गैरकानूनी आर्जन र सोबाट बढेबढाएको सम्पत्ति जफत हुने ऐनको प्रावधानको पृष्ठभूमिमा सम्पत्ति प्राप्त गर्दाको मूल्यलाई आधार मान्दा हाल त्यसबाट बढेबढाएको सानो अंशले मात्र जरिवाना तिर्न पुग्ने भै गैरकानूनी आर्जनको विगोको परिमाण बराबर दण्ड गर्ने कानूनको उद्देश्य पराजित हुने हुँदा हालको मूल्यका आधारमा विगो कायम गरी पाउँ भन्ने समेत बादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन पत्रमा जिकीर लिएको पाइन्छ ।

यस परिप्रेक्ष्यमा सम्पत्तिको मूल्यांकनको आधार सम्पत्ति प्राप्त गर्दाको मूल्यलाई मान्नु पर्ने हो वा सोबाट बढेबढाएको अभियोग पेश गर्दाको अवस्थाको कायम हुने हो भन्ने प्रश्न स्वभाविक रूपमा उठ्न आएको छ । यस सम्बन्धमा न्यायोचित निष्कर्षमा पुग्नको लागि भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को कानूनी व्यवस्थाहरु दृष्टिगत गर्नु प्रासंगिक हुन आउँछ । गैरकानूनी रूपमा सम्पत्ति आर्जन गरेको मानिने कसूर सम्बन्धी व्यवस्था ऐनको दफा २०(१) मा भएको छ भने सो कसूर बापत हुने सजाय सम्बन्धी व्यवस्था दफा २० (२) मा भएको देखिन्छ । दफा २० (१) मा उल्लेख भएका अन्य व्यवस्थाहरुको अतिरिक्त अन्तिम वाक्यांशमा “...त्यस्तो सम्पत्ति के-कस्तो स्रोतबाट प्राप्त गरेको हो भन्ने कुरा निजले प्रमाणित गर्नुपर्नेछ र नगरेमा त्यस्तो सम्पत्ति

गैरकानूनी रूपमा आर्जन गरेको मानिनेछ” भन्ने उल्लेख भएको देखिएबाट स्रोत पूष्ट गर्न नसकेको सम्पत्ति गैरकानूनी रूपमा आर्जन गरेको मानिने कानूनी व्यवस्था गरिएको प्रष्ट हुन आउँछ । त्यसै गरी सजाय सम्बन्धमा भएको दफा २० (२) को व्यवस्था हेर्दा “कुनै राष्ट्रसेवकले दफा २० (१) बमोजिम गैरकानूनी रूपमा सम्पत्ति आर्जन गरेको प्रमाणित भएमा त्यसरी आर्जन गरेको सम्पत्तिको विगो अनुसार दुई वर्षसम्म कैद र विगो बमोजिम जरिवाना गरी त्यसरी आर्जन गरेको गैरकानूनी सम्पत्तिसमेत जफत गरिनेछ” भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ । कसूरका सम्बन्धमा गरिएको दफा २०(१) र सजायका सम्बन्धमा गरिएको दफा २०(२) को दुबै कानूनी व्यवस्थाले स्रोत पूष्ट नभएको गैरकानूनी रूपमा आर्जन गरेको सम्पत्तिको विगोलाई नै कसूर र सजायको आधार मानेको देखिँदा गैरकानूनी आर्जनबाट बढे बढाएको सम्पत्तिलाई पनि गैरकानूनी आर्जनको विगो कायम गरी सजाय गर्न मिल्ने अभिप्राय राखेको देखिन आउँदैन ।

उपरोक्त कानूनी व्यवस्थासँग अन्तरप्रभावी ऐनको दफा ४७ को व्यवस्थालाई पनि यस परिप्रेक्ष्यमा हेरिनु सान्दर्भिक हुन आउँछ । बादी पक्षले अभियोगमा दावी लिएको उक्त दफा ४७ मा सम्पत्ति जफत सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था रहेको पाइन्छ । दफा ४७ को मूल व्यहोरामा “कुनै व्यक्तिले यो ऐन वा प्रचलित कानून बमोजिम भ्रष्टाचार गरेको मानिने कुनै कार्य गरी आर्जन गरेको सम्पत्ति र सोबाट बढेबढाएको अन्य सम्पत्तिसमेत आफ्नो वा अरु कसैको नाममा राखेको प्रमाणित भएमा त्यस्तो सम्पत्ति जफत हुनेछ” भन्ने समेत उल्लेख भएको देखिन्छ ।

उपरोक्त कानूनी व्यवस्थाहरुको अध्ययनबाट भ्रष्टाचारजन्य कार्यबाट आर्जन गरेको गैरकानूनी सम्पत्तिको विगो कायम गर्ने र जफत गर्ने सम्बन्धमा ऐनले पृथक पृथक मापदण्ड अवलम्बन गरेको देखियो । गैरकानूनी रूपमा आर्जन गरेको सम्पत्तिको विगोसम्म कायम गरी सजाय गर्ने तथा बढेबढाएको सम्पत्तिलाई आर्जन गरेको विगो कायम नगरी जफत मात्र गर्ने विधायिकाको मनशाय रहेको कुरा उपरोक्त दफा २० र ४७ को कानूनी व्यवस्थाबाट स्पष्ट हुन आएको छ । पुनरावेदक बादी पक्षको पुनरावेदन जिकीर बमोजिम बढेबढाएको सम्पत्तिको पनि विगो कायम गर्ने ऐनको उद्देश्य रहेको भए दफा २० बाट सो कुरालाई बाहेक गर्नु पर्ने र बढेबढाएको सम्पत्ति जफत हुने विषय दफा ४७ मा छुट्टै समावेश गर्नुपर्नाको कुनै विवेकसम्मत र मनासिव आधार देखिँदैन ।

औचित्यका आधारमा हेर्ने हो भने पनि जुन सम्पत्तिको स्रोत पूष्ट हुन नसकेको हो त्यस्तो सम्पत्ति आर्जन गर्दा हालको मूल्य तिरिने नभई तत्काल प्रचलित मूल्य नै लगानी भएको

हुन्छ । प्रतिवादीको तत्समयको आयस्रोतका आधारमा आर्जित सम्पत्तिको स्रोत पूष्टि भए नभएको कुरालाई नै ऐनले कानूनी र गैरकानूनी आर्जन छुट्याउने मापदण्ड मानेको हुँदा त्यस्तो सम्पत्ति आर्जन गर्दा प्रतिवादीको स्रोत कति थियो र कति लगानी गरेको हो भन्ने कुराबाटै कसूर निर्धारण हुने र विगो कायम गर्नुपर्ने पनि हुन्छ । त्यसको लागि बादी पक्षले अन्यथा प्रमाणित गरेमा बाहेक कारोवारको लिखतमा उल्लिखित मूल्य वा तत्काल प्रचलित दरभाउलाई नै सम्पत्तिको मूल्य कायम गर्ने आधार बनाउनु न्यायोचित हुन आउँछ । यस्तै प्रकृतिको प्रश्न उठाइएको माथि उद्धृत नेपाल सरकार विरुद्ध चिरञ्जिवी वाग्ले समेत भएको भ्रष्टाचार मुद्दामा पनि अनुसन्धानको क्रममा गरिएको मूल्यांकनको आधारमा नभई लिखत मूल्यको आधारमा नै विगो कायम गरी एक प्रकारको मापदण्ड (ने.का.प.२०६७ नि.नं.८५१९) कायम भएको देखिन्छ ।

उपरोक्त कानूनी विश्लेषण र प्रतिपादित सिद्धान्त समेतको आधारमा हालको मूल्यलाई आधार मानी विगो कायम गर्नुपर्ने भन्ने बादी पक्षको पुनरावेदन जिकीर आधारहीन देखिन आएकोले लिखत मूल्य र तत्कालीन कारोवार मूल्यलाई आधारमानी विगो कायम गरेको विशेष अदालतको फैसला अन्यथा देखिन आएन ।

स्रोत खुलेको र नखुलेको सम्पत्तिका सम्बन्धमा निश्चित दावी नभएको अवस्थामा विशेष अदालतले न्यायिक विवेकको आधार भनी स्रोत खुलेको र नखुलेको सम्पत्ति छुट्याई गरेको फैसला ऐनको दफा २०(१) प्रतिकूल रहेको छ भन्ने पनि प्रतिवादीहरूको पुनरावेदन जिकीर रहेको पाइन्छ । स्रोत खुलेको र नखुलेको सम्पत्तिका सम्बन्धमा अभियोगमा उल्लेख नभएपछि दावी नै प्रमाणित हुन सक्दैन भन्ने पनि प्रतिवादी पक्षका कानून व्यवसायीहरूको बहस जिकीर रहेको छ । त्यस्तै प्रतिवादीको आय र आर्जनको प्रष्ट विश्लेषण नगरी गोलमटोलरूपमा विवेचना गरेको भन्ने बादी पक्षको पुनरावेदनमा समेत उल्लेख गरेको देखियो ।

मिति २०३२ साल मंसिर देखि २०५१।७।८ सम्मलाई मूल्यांकन अवधि (Check Period) मानी अभियोग पत्र दायर भएको छ । तर उक्त अवधिमध्ये कुन कुन वर्ष प्रतिवादीको आय स्रोत कति थियो र के कति सम्पत्ति आर्जन भएको थियो भन्ने कुरा तुलनात्मक रूपमा प्रष्ट देखिने नगद प्रवाह सूचि बादी पक्षले अभियोगपत्र साथ समावेश गर्न नसकी प्रतिवादीको साथमा रहेको सम्पत्ति, सो अवधिमा निजको आय स्रोत र आय स्रोतबाट नखाम्ने सम्पत्ति सम्मको गोलमटोल विश्लेषण पेश गरेको देखिन्छ । यस प्रकार प्रतिवादीको प्रत्येक वर्षको आम्दानी र खर्चको तुलनात्मक विवरण सहित निश्चित र किटानी दावी लिनु पर्ने दायित्व भएको पुनरावेदक बादी

पक्ष स्वयंमूले सो कार्य गर्न नसकेको अवस्थामा अदालतको फैसलामा त्यस प्रकारको विश्लेषण आउन सकेन भनी जिकीर लिनु जिम्मेवारीपूर्ण तर्क हुन सक्दैन । बादी पक्षले त्यस हिसावले दावी लिन नसकेको र प्रतिवादीले अदालतमा बयान गर्दा समेत प्रत्येक वर्षको निजको आय स्रोत र खर्चको प्रष्ट चित्रण उल्लेख गर्न नसकेको अवस्थामा मुद्दाका पक्षहरूको कमी कमजोरीको कारणबाट सिर्जित परिस्थितिको दोस्रो अदालतलाई लगाउनु न्यायोचित हुँदैन । वादी प्रतिवादी पक्षबाट पेश भएका तथ्य एवम् प्रमाणहरूको विवेचना विश्लेषण गर्ने बाहेक अदालत आफैले तथ्यको उत्खनन गर्दैन । यसै सन्दर्भमा प्रतिवादीको कूल सम्पत्ति र कूल आय तथा खर्चको सम्बन्धमा विशेष अदालतले विश्लेषण गरेको र सो विश्लेषणका सम्बन्धमा यस अदालतले प्रस्तुत पुनरावेदनको रोहबाट हेर्ने अवस्था बाँकी नै रहेको हुँदा प्रतिवादीहरूको पुनरावेदन जिकीर उचित देखिँदैन ।

त्यसमा पनि प्रतिवादीको जाँच अवधिको वैध आय कति हो र निजले सो अवधिमा के कति सम्पत्ति आर्जन गरेका छन् तथा वैध आय र आर्जनका बीच के कति समानता वा अन्तर रहेको छ भन्ने कुराको निश्कर्ष नै दफा २०(१) बमोजिम कसूर ठहर गर्नका लागि पर्याप्त आधार हुने भै सो विश्लेषणबाट दफा २०(२) बमोजिम गैरकानूनी रूपमा आर्जन गरेको विगो समेत यकीन हुने अवस्था रहने देखिन्छ । त्यसैले स्रोत खुलेको र नखुलेको सम्पत्तिको किटानी नहुँदा अभियोग दावी नै स्थापित हुन नसक्ने भन्ने प्रतिवादी पक्षको पुनरावेदन जिकीर आधारहीन देखियो । वस्तुतः गैरकानूनी आर्जन तथा सोबाट बढेबढाएको सम्पत्ति जफत गर्नु पर्ने ऐनको दफा २०(२) र ४७ को कानूनी व्यवस्थाको प्रयोजनका लागि सम्म स्रोत खुलेको र नखुलेको सम्पत्ति निश्चित गर्नु पर्ने हुन आउँछ । अभियोग दावीमा स्रोत खुलेको र नखुलेको सम्पत्तिका सम्बन्धमा किटान नभएको अवस्थामा अदालतले न्यायिक विवेक प्रयोग गरी त्यस्तो वर्गिकरण गर्नुको विकल्प नभएकोले सो कुरामा प्रश्न उठाउनु उचित हुन सक्दैन ।

अब, मुद्दाको अनुसन्धान तहकिकातमा प्रकृयागत त्रुटि भएको वा रीतपूर्वक नभएको भन्ने दोस्रो प्रश्नका बारेमा विचार गर्नुपर्ने हुन आएको छ । प्रतिवादीहरूको पुनरावेदनपत्रमा अनुसन्धान वेरीतको भएको भन्ने जिकीर लिन सकेको पाइँदैन । अपितु प्रतिवादीका तर्फबाट बहस गर्नु हुने प्राय सबै कानून व्यवसायीहरूले यस विषयलाई बहसको क्रममा महत्वका साथ उठाउनु भएको छ । खासगरी राप्ती पुलको विषयबाट अनुसन्धान कारवाही उठान गरी पटक-पटक म्याद थप गरिएकोमा गैरकानूनी सम्पत्ति आर्जन गरेको भनी मुद्दा दायर गरिएको, प्रतिवादीहरूको बयान

लगायतका कामकारवाही अनुसन्धान अधिकृत गणेशमान मानन्धरबाट भएकोमा चेतनाथ घिमिरेबाट मुद्दा दायर गरिएको, मुख्य प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीको बयान नलिई लामो समयसम्म हिरासतमा राखी पहिले प्रतिवादी आशा चतुर्वेदीको बयान गराइएको, मिति २०५९।१०।२० मा नै मुद्दा चलाउने निर्णय गरिएकोमा त्यसपछि पनि बुझ्ने कार्य जारी राखेकोबाट अनुसन्धान तहकिकात स्वच्छ नभएको भन्ने समेतका प्रश्नहरु उठाइएका छन् ।

वस्तुतः स्वच्छ सुनुवाईको हकलाई फौजदारी मुद्दामा विशेष महत्व दिई सम्मान गर्ने गरिन्छ । तत्कालीन नेपाल अधिराज्यको संविधान, २०४७ को धारा १४ र नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा २४ मा यस विषयलाई मौलिक हककै रुपमा स्थान दिइएको पनि छ । स्वच्छ सुनुवाई अन्तर्गत मुख्यतः पूर्व सुनुवाई, सुनुवाई र सुनुवाई पश्चात समेत गरी तीन चरणहरु समेटिएका हुन्छन् । खास गरी पूर्व सुनुवाईको चरणमा पक्राउ गर्दा पक्राउ गर्नु पर्ने आधार कारण सहितको जानकारी दिनु पर्ने, कानून व्यवसायीसँग परामर्श गर्न दिइने, यातना दिन नहुने र पक्राउ गरेको २४ घण्टाभित्र मुद्दा हेर्ने अधिकारी समक्ष पेश गरी निजको आदेशबाट मात्र हिरासतमा राख्नु पर्ने आदि विषयहरु पर्दछन् ।

पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीलाई राप्ती पुल निर्माणको क्रममा अनियमितता भएको भन्ने सम्बन्धमा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले अनुसन्धान प्रारम्भ गरेको देखिए पनि सोही अनुसन्धानको क्रममा प्राप्त तथ्य, जानकारी समेतका आधारमा गैरकानूनी रुपमा सम्पत्ति आर्जन गरेको भन्ने विषयमा अनुसन्धान केन्द्रित भएको देखिन आउँछ । प्रतिवादीलाई हिरासतमा लिने क्रममा दिइएको पक्राउ पूर्जमा राप्ती पुलको विषयका अतिरिक्त गैरकानूनी रुपमा सम्पत्ति आर्जन गरेको भन्ने विषयमा पनि अनुसन्धान गर्नु पर्ने भएको भन्ने प्रष्ट उल्लेख भएको देखिन्छ । साथै अदालतमा पटक पटक म्याद थप गर्दा पनि उपरोक्त दुवै विषयहरु उल्लेख भएको देखिन आउँछ ।

अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन, २०४८ को परिच्छेद-४ अन्तर्गत दफा १३ मा भ्रष्टाचार सम्बन्धी उजुरी, दफा १४ मा प्रारम्भिक छानवीन र दफा १६ मा अभियुक्तलाई थुनामा राख्ने कार्यविधिहरुका बारेमा उल्लेख भएको देखिन्छ । त्यसैगरी भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को परिच्छेद-३ मा भ्रष्टाचारको कसूरको अनुसन्धान, तहकिकात र मुद्दा दायरी सम्बन्धी कार्यविधिहरु अभिनिश्चित गरिएका छन् । भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २५ मा “कुनै पनि व्यक्तिले भ्रष्टाचार गरेको छ वा गर्न लागेको छ भन्ने कुरा कुनै सूचना वा स्रोत वा कसैको

उजुरीबाट अनुसन्धान अधिकारीले जानकारी पाएमा तत्सम्बन्धमा आवश्यक अनुसन्धान तहकिकात तथा अन्य कारवाही गर्नेछ” भन्ने उल्लेख भएको देखिएबाट अनुसन्धान अधिकारीले जुनसुकै व्यहोराबाट यस विषयमा जानकारी लिन सक्ने देखिन्छ । राप्ती पुलको विषयबाट अनुसन्धान प्रारम्भ भएको देखिए तापनि तहकिकातको क्रममा प्रतिवादीले गैरकानूनी रूपमा सम्पत्ति आर्जन गरेको भन्ने देखिन आई अनुसन्धान अधिकारीबाट त्यसै विषयमा अनुसन्धान अधिबढाएको र त्यसरी अनुसन्धान अधिबढाउन कानूनले रोक लगाएको पनि देखिँदैन । अनुसन्धानको क्रममा प्रतिवादीसँग लिइएको बयान हेर्दा राप्ती पुलको विषयमा नभई गैरकानूनी सम्पत्ति आर्जन गरेको भन्ने विषयमा नै प्रश्नहरु सोधी जवाफ लिइएको पाइन्छ । यसबाट प्रतिवादीले अभियोग लगाइएको विषयमा अनुसन्धानको क्रममा आफ्नो सफाई पेश गर्ने पर्याप्त अवसर नपाएको भन्ने देखिँदैन ।

त्यसै गरी शुरुमा तोकिएको अनुसन्धान अधिकारी गणेशमान मानन्धरले अवकाश पाएको कारणबाट चेतनाथ घिमिरेले अनुसन्धान अधिकारीको हैसियतले अभियोजनको कार्य गरेको देखिन्छ । अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग नियमावली, २०५९ को नियम १३ मा आयोगले कुनै विषयमा अनुसन्धान तहकिकात गर्न तोकिएको अनुसन्धान अधिकृतले आफूलाई तोकिएको काम कुनै कारणबस सम्पन्न गर्न नसकेमा, नभ्याएमा वा निजबाट सो काम सम्पन्न हुन नसक्ने भएमा सो काम अर्को अनुसन्धान अधिकृतबाट अनुसन्धान गराउन पर्ने भएमा आयोगले अर्को अनुसन्धान अधिकृत तोक्यो पुनः अनुसन्धान तहकिकात गराउन वा साविकको अनुसन्धान अधिकृतले सम्पन्न गर्न बाँकी रहेको कार्य सम्पन्न गराउन सक्नेछ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ । पहिले तोकिएको अनुसन्धान अधिकृत अवकाश भएको स्थितिमा आयोगबाट उक्त कानूनी प्रावधान अनुरूप चेतनाथ घिमिरेबाट बाँकी काम सम्पन्न भै अभियोजन गरिएको काम कारवाहीमा कुनै कानूनी वा प्रक्यात्मक त्रुटि विद्यमान रहेको देखिएन ।

त्यसमा पनि अनुसन्धान तहकिकातको क्रममा भए गरेका कामकारवाही वा प्रक्रियाका सम्बन्धमा अदालत समक्ष म्याद थप गर्दाका बखत प्रश्न उठाउन पाइने र सम्बन्धित अदालत स्वयम्बाट पनि यस सम्बन्धमा न्यायिक सुपरिवेक्षण हुने गर्दछ । अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन, २०४८ को दफा १६ को उपदफा (२) मा भ्रष्टाचारको आरोपमा कारवाही चलाएको व्यक्तिलाई थुनामा राखी तहकिकात जारी राख्नु पर्ने अवस्था भएमा पक्राउ गरेको २४ घण्टाभित्र अदालतमा पेश गर्नु पर्ने र त्यसरी अनुमति माग्दा थुनामै राख्नु पर्ने कारण, बयान भैसकेको भए

सो को व्यहोरा समेत प्रष्ट उल्लेख गर्नु पर्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ । त्यसरी अदालतमा उपस्थित गराइएको व्यक्तिले आफ्नो शारीरिक जाँचको लागि निवेदन दिन सक्ने व्यवस्था उपदफा (३) मा गरिएको पाइन्छ भने आफू थुनामा रहनु नपर्ने कारण आधार खोली अदालत समक्ष निवेदन गर्न दिन सक्ने व्यवस्था उपदफा (५) मा भएको पाइन्छ । म्याद थपको अनुमति मागिएको विषयमा अदालतले सम्बन्धित कागजातहरु हेरी तहकिकात सन्तोषजनक रुपमा भए नभएको विचार गरी सन्तोषजनक रुपमा तहकिकात भइरहेको देखिएमा एकपटकमा एक महिनामा नबढ्ने गरी बढीमा छ महिनासम्म थुनामा राख्ने अनुमति दिन सक्ने व्यवस्था उपदफा (४) मा रहेको पाइन्छ । उपरोक्त कानूनी व्यवस्थाहरुले अनुसन्धानको प्रक्रियालाई न्यायिक सुपरिवेक्षणमा राखी अनुसन्धानको क्रममा हुन जाने प्रक्रियात्मक त्रुटि वा वेरीत विरुद्ध न्यायिक उपचार तथा सुपरिवेक्षणको मार्ग प्रशस्त गरिरहेको देखिँदा सामान्यतया अनुसन्धानको क्रममा उठ्न सक्ने र उठाइनु पर्ने प्रश्नहरु मौकामा नै उठाइनु वा हेरिनु वाञ्छनीय हुन्छ ।

प्रस्तुत मुद्दामा उपरोक्त कानूनी व्यवस्था बमोजिम प्रतिवादीले म्याद थप गर्दाका बखत आफूलाई थुनामा नराखी अनुसन्धान तहकिकात गर्नु पर्ने कुरा उल्लेख गरी अदालतमा निवेदन दिएको देखिए तापनि हाल यस अदालतमा उठाएको जस्तो विषयहरु उठाएको देखिँदैन । प्रमाणहरु अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगकै कब्जामा रहेको हुँदा आफूले नष्ट गर्ने अवस्था नरहेकाले हिरासतमा राखेर अनुसन्धान गर्नु नपर्ने भन्नेसम्मका जिकीरहरु लिएको देखिन्छ । पुनरावेदक प्रतिवादीले म्याद थपको क्रममा दिएको निवेदनमा विशेष अदालतले प्रतिवादीका कानून व्यवसायीहरुको बहस समेत सुनी म्याद थपको अनुमति दिएको देखिएकोले अनुसन्धानको क्रममा उठेका र उठाइएका विषयहरुलाई विशेष अदालतले तत्समयमा नै सम्बोधन गरेको देखिन आउँछ ।

यस परिप्रेक्ष्यमा विशेष अदालतबाट फैसला भई हाल सो उपरको पुनरावेदनमा सुनुवाई हुने अन्तिम अवस्थामा आएर त्यस प्रकारका प्रारम्भीक प्रश्नहरु उठाउनु कानूनसम्मत तथा न्यायिक प्रक्रियाको दृष्टिकोणबाट पनि उचित, सुविधाजनक र व्यावहारिक हुने देखिँदैन । अनुसन्धानको प्रक्रियामा रहन गएका भनिएका र सम्बन्धित अदालतबाट मौकैमा सुपरिवेक्षण भएका प्राविधिक प्रकृतिका अति सूक्ष्म विषयहरुलाई जुनसुकै तहसम्म उठाइएकै कारणबाट मुद्दाको विषयवस्तुभित्र अन्तर्निहित रहेका मुख्य कानूनी र तथ्यगत प्रश्नहरु ओभेलमा परेको वा तिनको सान्दर्भिकता

कम भएको सम्झन र अर्थ गर्न नमिल्ने हुँदा विद्वान कानून व्यवसायीहरूको उपरोक्त बहस जिकीरसँग सहमत हुन सकिएन ।

आयको वैधानिकता जाँचिने प्रस्तुत मुद्दामा बकसपत्रबाट पाएको भनिएको सम्पत्तिको वैधानिकता के कस्तो हुने हो र त्यसको स्रोत प्राप्तीको आधार र स्रोत खुलाउनु पर्ने नपर्ने के हो भन्ने प्रश्न पनि प्रस्तुत मुद्दामा उपस्थित हुन आएको छ । प्रतिवादीहरूको पुनरावेदन तथा पुनरावेदक प्रतिवादीतर्फका विद्वान कानून व्यवसायीहरूले बहसको क्रममा निजी ज्ञान, सीप र प्रयासबाट दातालाई रिभाएबापत् बकस पत्रको माध्यमबाट सम्पत्ति प्राप्त हुने, त्यसरी सम्पत्ति प्राप्त गर्दा कुनै लगानी नपर्ने, अंश लगायतका मुद्दाहरूमा बकसपत्रबाट प्राप्त सम्पत्ति त्यस्तो सम्पत्ति प्राप्त गर्ने व्यक्तिको आफूखुश गर्न पाउने निजी सम्पत्ति मानी बण्डा नलाग्ने सिद्धान्त प्रतिपादन भएको र भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(१) मा समेत बकसपत्र प्राप्त गरेको कुरालाई नभई आफ्नो हैसियत भन्दा बढी दान बकस दिएको सम्पत्तिको मात्र स्रोत पूष्टि गर्नु पर्ने कानूनी व्यवस्था भएको हुँदा बकसपत्रको माध्यमबाट प्राप्त गरेको सम्पत्तिको स्रोत पूष्टि नभएको भनी अवैध ठहर्‍याएको विशेष अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण रहेको भन्ने जिकीर लिएको पाइन्छ । प्रतिवादी तथा निजका परिवारका सदस्यहरूले बकसपत्रबाट प्राप्त गरेको सम्पत्ति अस्वाभाविक देखिएको, बकसपत्र दिने र पाउने व्यक्तिहरूका बीचमा कुनै नाता र सम्बन्ध रहेको नदेखिएको, कतिपय बकसपत्रमा अवैध आर्जनलाई लुकाउने नियतले बकसपत्रको माध्यमबाट सम्पत्ति प्राप्त गरेको हुँदा त्यसको स्रोत प्रतिवादीले पूष्टि गर्न सक्नु पर्नेमा प्रतिवादीबाट सो हुन सकेको छैन । त्यसैले केहीलाई वैध र केहीलाई अवैध आर्जन ठहर्‍याएको विशेष अदालतको फैसला नमिलेको हुँदा प्रतिवादीले पाएको बकसपत्रको सबै सम्पत्तिलाई अवैध ठहर गर्नु पर्नेमा सो नगरेको हदसम्म विशेष अदालतको फैसला नमिलेकोले उल्टी हुनु पर्छ भन्ने समेत बादी पक्षको पुनरावेदन जिकीर रहेको देखिन्छ ।

उपरोक्त जिकीरहरूका सन्दर्भमा बकसपत्रबाट सम्पत्ति प्राप्त हुने कानूनी व्यवस्था र यसको व्यवहारिक पक्ष एवम् गैरकानूनी सम्पत्ति आर्जन गरेको भन्ने प्रस्तुत मुद्दामा त्यसको सान्दर्भिकता लगायतका प्रश्नहरूमा विश्लेषण हुनु वाञ्छनीय देखिन आएको छ ।

दान बकसका सम्बन्धमा सारभूत कानूनी व्यवस्था मुलुकी ऐन, दान बकसको महल अन्तर्गत समावेश भएको पाइन्छ । यस महलमा समानान्तर रूपमा प्रयुक्त भएका दान र बकस भन्ने दुई शब्दावलीको अर्थ एकै हो वा फरक हो भन्ने सम्बन्धमा केही उल्लेख भएको नदेखिए तापनि ति

शब्दहरूले एकै विषयलाई जनाएको अवस्था होइन । दान भन्ने शब्दको सम्बन्ध धार्मिक मूल्य र मान्यतासँग अन्योन्याश्रित रहेको छ । खास गरी दाताले आफ्नो धार्मिक मान्यता अनुरूप पुण्य कमाउने अभिप्रायबाट आफ्नो सम्पत्ति दान दिने प्रचलन नेपाली समाजमा विद्यमान रही आएकोले यसलाई त्यही अर्थमा बुझ्न सकिन्छ । तथापि बकसपत्रको सन्दर्भ केही फरक रहेको छ । सेवा सुश्रुशा वा अन्य तरिकाबाट कसैको व्यवहारमा सहयोग पुऱ्याई रिभाए वापत बकसपत्रको माध्यमबाट सम्पत्ति दिने प्रचलन रहेको पाइन्छ । यसरी हेर्दा दान पाउने व्यक्तिले दाताप्रति कुनै दायित्व बहन गरेको वा गर्नुपर्ने स्थिति नहुने भई दाताको धार्मिक विश्वास परिपूर्तिको लागि निस्वार्थ रूपमा दान दिने र प्राप्त गर्ने क्रिया हुन्छ । तर बकसपत्रबाट सम्पत्ति प्राप्त गर्न सामान्यतया बकसपत्र पाउनेले दातालाई निजको व्यवहारमा कुनै तरहले सहयोग पुऱ्याएको वा सेवा गरी रिभाएको हुनु पर्ने स्थिति र अवस्थाको विद्यमानता अपरिहार्य हुन्छ । त्यसैगरी सम्पत्ति बकस दिनसक्ने दाताको हैसियत, बकसपत्र पाउनेको दातासँगको पारिवारिक, नाता र अन्य सम्बन्ध तथा व्यवहारिक पक्ष पनि बकसपत्रको अवधारणा अन्तर्गत स्वतः समेटिएको हुन्छ ।

दान बकसको महल अन्तर्गत १ नं. मा “आफ्नो हक पुग्ने सम्पत्ति दान वा बकस गरी दिन हुन्छ । सो बमोजिम दान वा बकस गरिदिँदा हकवालालाई बकस भनी र अरुलाई दान वा बकस जुन व्यहोराले दिए पनि हुन्छ । आफ्नो खुश गर्न पाउने बाहेक अरुमा अंशियार र हक पुग्नेहरूको मन्जूरीको लिखत नलिई वा साक्षी नराखी दान बकस गरिदिन हुँदैन” भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ । दान बकस लिनेदिने सम्बन्धमा प्रचलित नेपाल कानूनमा भएको सारवान व्यवस्था यहि नै हो । उपरोक्त कानूनी व्यवस्थाको अध्ययनबाट आफ्नो हक पुग्ने सम्पत्ति दान वा बकस जुनसुकै व्यहोराले दिन सकिने, हकवालालाई बकसपत्र भनी दिन पाइने र हकवाला बाहेकका अरु व्यक्तिलाई दान वा बकस जुन व्यहोराले दिए पनि हुने भन्ने सरल र सीधा अर्थ अभिव्यक्त भैरहेको पाइन्छ ।

मुलुकी ऐन अंश बण्डाको महलको १८ नं. मा अन्य कुराका अतिरिक्त कुनै अंशियारले आफ्नो ज्ञान वा शीप वा प्रयासबाट निजी आर्जन गरेको वा कसैबाट निजी तवरले दान वा बकस पाएको आर्जन वा सम्पत्ति आर्जन गर्ने वा पाउने अंशियारको निजी ठहरी आफू खुशी गर्न पाउने र बण्डा लाग्दैन भन्ने समेत उल्लेख भएको देखिन्छ । यसबाट दान बकसको १ नं. को सीधा अन्तरसम्बन्ध अंशबण्डाको १८ नं. सँग रहेको देखिन आउँछ । खास गरी दान वा बकस

पाएको सम्पत्ति प्राप्त गर्नेको निजी मानिने हुँदा आफू खुश गर्न पाउने र अन्य अंशियारलाई बण्डा नलाग्ने भन्ने व्यवस्थासम्म उक्त १८ नं. ले गरेको पाइन्छ । त्यसै गरी लेनदेन व्यवहारको १० नं. ले आफू खुश गर्न पाउने सम्पत्ति बेचबिखन गर्दा वा कुनै किसिमले हक छाडि दिँदा एकाघर सगोलका अंशियारको मन्जुरी नचाहिने व्यवस्था गरेको हुँदा दान वा बकस पाएको सम्पत्ति उपभोग गर्ने कुरामा त्यस्तो सम्पत्ति प्राप्त गर्नेलाई पूर्ण स्वतन्त्रता प्रदान गरेको देखिन्छ । यस अदालतबाट अंश बण्डाको १८ नं. र लेनदेन व्यवहारको १० नं. मा रहेको उपरोक्त कानूनी व्यवस्थाको सोही अनुरूप व्याख्या हुँदै आएकोबाट बकसपत्रबाट प्राप्त सम्पत्ति बकस पाउनेको निजी आर्जनको सम्पत्ति मानिने भई अन्य अंशियारलाई बण्डा नलाग्ने तथा आफू खुश गर्न पाउने भन्ने न्यायिक मान्यता स्थापित भएको पाइन्छ । उपरोक्त कानूनी व्यवस्था र न्यायिक व्याख्याबाट हालसम्म विकसित भएको आधिकारिक विधिशास्त्रीय अवधारणा यही नै हो ।

तर प्रस्तुत मुद्दामा बकसपत्र मार्फत प्राप्त गरिएका सम्पत्तिहरु बण्डा लाग्ने नलाग्ने वा आफू खुश गर्न पाउने हो, होइन भन्ने विषय समावेश भएको नहुँदा सो पक्षको सान्दर्भिकता प्रस्तुत मुद्दामा रहेन । पुनरावेदक प्रतिवादीले सार्वजनिक पदमा रहँदा गैरकानूनी तवरले आर्जन गरेको सम्पत्ति लुकाई त्यसलाई वैधानिकता दिने उद्देश्यबाट बकसपत्रको माध्यमबाट आफू तथा परिवारका सदस्यहरुका नाममा अस्वाभाविक रुपमा सम्पत्ति प्राप्त गरेको हुँदा त्यसको स्रोत प्रतिवादीले पूष्टि गर्नु पर्दछ भन्ने बादी पक्षको मुख्य जिकीर भै सो नै प्रस्तुत मुद्दाको विवादको मुख्य विषयवस्तु रहेको देखिन्छ । उक्त दावीको कानूनी आधार स्वरुप भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(१) को उल्लेखन भएको पाइन्छ । उक्त दफा २० कुनै खास घटनालाई भ्रष्टाचारको कसूरको रुपमा परिभाषित गर्ने कानून नभई सम्पत्ति विवरण अमिल्दो वा अस्वाभाविक देखिएको वा अमिल्दो र अस्वाभाविक उच्च जीवनस्तर यापन गरेको स्थिति र अवस्था समेतबाट गैरकानूनी रुपमा सम्पत्ति आर्जन गरेको मानिने अनुमानित कसूर सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था भएकोले सो कानूनी व्यवस्था बमोजिम लिइएको अनुमानित दावीलाई खण्डन गर्नुपर्ने दायित्व वा प्रमाणको भार स्वतः प्रतिवादी उपर रहने देखिन्छ ।

पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदी तथा निजका परिवारका सदस्यका नाममा रहेका घर जग्गामध्ये लिखत मूल्य रु.१७,८६,३०६।५० का घरजग्गा बकसपत्रबाट प्राप्त भएको र त्यसको स्रोत प्रतिवादीले पूष्टि गर्न नसकेकोले अवैध मानिनु पर्ने भन्ने बादी पक्षको अभियोग दावी रहेको देखिन्छ । बकसपत्रबाट प्राप्त गरेको उपरोक्त घरजग्गामध्ये पर्सा वैरिया विर्ता कि.नं.३५५ र

सिर्सियाको कि.नं.२१७ को जग्गा रामसिंहासन चौवे र पर्सा वैरिया विर्ताको कि.नं.३५६ को जग्गा रामअयोध्या चतुर्वेदीबाट प्राप्त गरेको र निजहरु प्रतिवादीका दाजुभाई नाताका व्यक्ति भएको हुँदा लिखत मूल्य रु.२१,३००। बराबरका उपरोक्त जग्गा बाहेकका अन्य लिखत मूल्य रु.१७,६५,००६।५० का घरजग्गाको स्रोत पूष्टि नभएको भन्ने विशेष अदालतको ठहर रहेको छ । दाजुभाईहरु बीच रहेको आपसी व्यवहार र सम्बन्धका कारण बकस दिन सक्ने कुरा अस्वाभाविक नहुँदा त्यसलाई मान्यता नदिनु पर्ने कुनै कारण छैन । दाजुभाईहरु खेती किसानी गर्ने सामान्य व्यक्ति भएको र पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा जागिरे भएकोले दाजुभाईहरुले निजलाई बकस दिएको अस्वाभाविक छ, भन्ने बादी पक्षको पुनरावेदन जिकीर रहेको देखिए पनि दाजुभाई बीच हुनसक्ने आपसी व्यवहारका विविध पक्षहरुलाई दृष्टिगत नगरी हचुवा रुपमा त्यस्तो व्यवहारलाई गैरकानूनी सम्पत्ति लुकाउने उद्देश्यबाट नै गरिएको होला भनी अनुमान गर्नु न्यायोचित हुँदैन । तसर्थ उपरोक्त तीन कित्ता जग्गाका सम्बन्धमा विशेष अदालतबाट भएको विश्लेषण मनासिव देखिएकोले उक्त जग्गाहरु पनि प्रतिवादीले नगद तिरी खरीद गरेको मान्नु पर्ने हुँदा त्यसको स्रोत पूष्टि गर्नु पर्दछ, भन्ने बादी पक्षको पुनरावेदन जिकीरसँग सहमत हुन सकिएन ।

अब सो बाहेक लिखत मूल्य रु.१७,६५,००६।५० का उनाउ व्यक्तिबाट पुनरावेदक प्रतिवादीहरुले बकसपत्रको माध्यमबाट प्राप्त गरेका जग्गाको सम्बन्धमा विचार गर्दा कुनै सम्बन्ध नै नभएका व्यक्तिहरुबाट पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदी तथा निजको परिवारका सदस्यहरुले अस्वाभाविक रुपमा बकसपत्रको माध्यमबाट ठूलो परिमाणमा सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखिन्छ । गैरकानूनी आर्जन लुकाउन त्यसरी बकसपत्रको माध्यमबाट सम्पत्ति प्राप्त गरिएको हो भन्ने फौजदारी अभियोग लिइएको अवस्था हुँदा सो सम्बन्धमा न्यायिक परीक्षण गरी निश्कर्षमा पुग्नु नै पर्ने हुन्छ । जो सुकैबाट, जति पनि र जहिलेसुकै बकस पत्रबाट सम्पत्ति प्राप्त गरेकै कारणले त्यसलाई स्वतः वैध सम्पत्तिको मान्यता दिने र त्यसको स्रोत खोज्नै मिल्दैन भन्ने तर्क गर्ने हो भने बकस पत्र सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था गैरकानूनी आर्जन लुकाउने वा ढाकछोप गर्ने माध्यमको रुपमा परिणत हुन पुग्ने र गैरकानूनी आर्जन गरेको मानिने भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(१) को कानूनी व्यवस्था पराजित हुन पुग्ने देखिन्छ । एउटा कानूनको व्याख्या गर्दा अर्को कानूनको व्यवस्था निष्क्रिय हुने अर्थ निकाल्न मिल्दैन । मुलुकी ऐनमा रहेको दानबकस सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था बकसपत्र लिने दिने कार्यविधि व्यवस्थित गर्ने प्रावधान हुन् ।

के कति सम्पत्ति के कसरी बकस पत्र दिने वा कुनै पनि व्यवहार बकस पत्र हो वा होइन भन्ने कुराको सीधा र सोभो जवाफ उक्त कानूनमा पाउन सकिएला । परन्तु गैरकानूनी आर्जन लुकाउन बकस पत्र मार्फत सम्पत्ति प्राप्त गरिएको भन्ने प्रश्न उठ्छ भने त्यसको निरोपण मुलुकी ऐन दान बकसको महलबाट खोज्न नसकिने हुँदा उक्त प्रश्नको हल भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(१) कै परिधीभिन्न रही खोजी गर्नु सान्दर्भिक र कानूनसम्मत हुन जान्छ ।

प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले दाजुभाईबाट बकस पाएको भनिएका उपरोक्त जग्गा बाहेक छोरा रितेश चतुर्वेदीले पर्सा, श्रीपुर वडा नं.६ कि.नं.८१४ र ८१७ को घरजग्गा, छोरा अभिषेक चतुर्वेदीले का.जि.धापासी गा.वि.स.वडा नं.८(क) कि.नं.८७०, ८७५, ८७३ र ८६७ को जग्गा र चितवन भरतपुर न.पा.वडा नं. ६ को कि.नं.३६९ को जग्गा तथा छोरी अदितिले पर्सा नौतन गा.वि.स.वडा नं.६(क) कि.नं.१६१ को जग्गा बकसपत्र लिखतबाट क्रमशः प्रशान्त शम्शेर ज.व.रा, प्रल्हाद शेरचन र देवेन्द्रकुमार, पंचकन्या तेलमिल(तेजप्रसाद भट्टराई) तथा रामहरी शर्मा समेतबाट प्राप्त गरेको देखिएको छ । उल्लिखित जग्गामध्ये रामहरी शर्माबाट पर्सा नौतनको कि.नं.१६१ को जग्गा बकस लिएको लिखतमा अदिति चतुर्वेदीको उमेर १३ वर्ष उल्लेख भएको देखिन्छ । अपितु सो बकसपत्र लिखतको कैफियत महल हेर्दा तपाईं बकस पाउनेले मेरो भैपरि आएको काम काज सेवा टहल औषधि उपचार समेत गरी मलाई रिभाएकोले सोही रिभ बापत बकसपत्र दिएको भन्ने उल्लेख भएको देखिन आउँछ । माइति मावलीदेखि घर परिवारसम्म घरानिया र खान्दानी भएको जिकीर लिने इन्जिनियर जस्तो व्यक्तिको १३ वर्षको विद्यालय पढ्ने छोरीले कुनै नाता सम्बन्ध नै नभएको काठमाण्डौंमा बस्ने ७२ वर्षको रामहरी शर्मालाई उपरोक्त व्यहोराले सहयोग गरी रिभाउन सक्ने कुनै विवेकसम्मत र विश्वासप्रद आधार नभएकोले लिखतमा उल्लेख भएको व्यहोराले स्वभाविक स्थितिको चित्रण गरेको मान्न सकिँदैन । त्यसै गरी चितवनको भरतपुर जस्तो महत्वपूर्ण स्थानको राजमार्गसँग जोडिएको कि.नं.३६९ को घर सहितको मूल्यवान जग्गा पंचकन्या तेलमिल प्रा.लि.बाट तत्काल वर्ष १७ का प्रतिवादी अभिषेक चतुर्वेदीले बकस पाएको देखिन्छ । तेलमिल प्रा.लि.जस्तो कानूनी व्यक्तिलाई रिभाएको भन्ने कुरा स्वयम्मा अपत्यारिलो र आधारहीन देखिन आउँछ ।

त्यसै गरी प्रतिवादीको श्रीमती पुनरावेदक प्रतिवादीमध्येकै आशा चतुर्वेदीले पर्सा, बहुअरी वडा नं.२ कि.नं.२११ र २१२ को जग्गा बकसपत्र लिखतबाट प्राप्त गरेको देखिन्छ । उक्त जग्गा

बकसपत्र लिखत गरीदिने दाताहरु क्रमशः चन्द्रावतिदेवी कोइरी र शम्भुप्रसाद मानन्धरसँग प्रतिवादीको कुनै पारिवारिक र नाता सम्बन्ध भएको तथा यो यस व्यहोराले निजको व्यवहारमा सघाउ पुऱ्याई रिभाए वापत बकस पाएको भन्ने पुनरावेदनमा जिकीर लिन सकेको पाइँदैन । आफूलाई प्रतिष्ठित र उच्च घरानाकी छोरी बुहारी भएको तथा माइतिबाट मात्र लाखौं रुपैया दाइजो पेवा पाएको भनी जिकीर लिने निज प्रतिवादीले उनाउ व्यक्तिको व्यवहारमा सहयोग पुऱ्याइ रिभाउनु पर्नेसम्मको आधार र अवस्था नहुँदा आशा चतुर्वेदीले पाएको भनिएको उपरोक्त बकसपत्रको व्यवहार समेत यथार्थमा बकसपत्र नै हो भन्ने कुरा विश्वसनीय देखिन आउँदैन ।

साथै पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले पर्सा वैरिया विर्ता वडा नं.७ को कि.नं.२१७, रामगढवा वडा नं.४ कि.नं.३२, ऐजन वडा नं.७ कि.नं.११०, का.जि.का.म.न.पा.वडा नं.७(ख) कि.नं.१९६, १९७, १९८, १९९, २०१, २०३, २०४, २०५, २०६, २०७, २०८, २२१ र २२२ (हाल काठमाण्डौं उपत्यका नगर विकास समितिबाट सोधभर्ना पाई कायम ऐजन वडा नं.३५ कि.नं.६४ र ५१को आधा) तथा मकवानपुर जिल्ला, हेटौंडा नगरपालिका वडा नं. ९ कि.नं.४७७ र १०५१ का जग्गाहरु विभिन्न व्यक्तिहरुबाट बकसपत्रको माध्यमबाट प्राप्त गरेको देखिन्छ । उपरोक्त बमोजिम लिखत भएका काठमाण्डौं र हेटौंडा लगायत शहरी क्षेत्रका महत्वपूर्ण जग्गा पुनरावेदक प्रतिवादीलाई बकसपत्र दिने व्यक्तिसँग निजको कुनै पारिवारिक वा नाता सम्बन्ध भएको भन्ने निजको पुनरावेदन जिकीर छैन । साथै २०३२ सालदेखि नै सार्वजनिक जिम्मेवारीको पदमा रहेको तथा आफ्नो पारिवारिक हैसियत राम्रो भएको जिकीर लिने व्यक्ति पुनरावेदक प्रतिवादीले कुनै सम्बन्ध समेत नरहेका उपरोक्त बकसपत्र दाताहरुलाई के कसरी सहयोग गरी रिभाए वापत बकस पाएको हो भन्ने कुराको विश्वसनीय आधार यस अदालत समक्षको पुनरावेदन पत्रमा समेत उल्लेख गर्न सकेको पाइँदैन ।

यस प्रकार सार्वजनिक जिम्मेवारीको पदमा रही प्रतिवादीले गैरकानूनी रुपमा आर्जन गरेको सम्पत्ति लुकाउने नियतले बकसपत्रको माध्यमबाट आफू तथा श्रीमती र छोरा छोरीको नाममा सम्पत्ति खरीद गरेको भन्ने अभियोग लागि विशेष अदालतबाट समेत सो दावी ठहर भएको अवस्थामा उक्त कुराको तथ्ययुक्त र खण्डन सहितको ठोस आधार पुनरावेदनपत्रमा उल्लेख गर्नु पर्नेमा सो गर्न सकेको पाइँएन । राजिनामा वा बकसपत्र सम्पत्ति हस्तान्तरणको माध्यमसम्म हो । कानूनले दिन पाउने हदसम्म राजिनामा वा बकसपत्र जुनसुकै व्यहोराले हक हस्तान्तरण गर्नु कानूनसम्मत हुन्छ । देवानी मुद्दामा सम्पत्ति हस्तान्तरणको क्रियाबाट कसैको हक गए नगएको

कुरालाई मुख्य रूपमा हेर्ने गरिन्छ । साथै सम्पत्ति प्राप्त गर्ने कुरामा प्राप्तकर्ताको निजी ज्ञान, शीप वा प्रयासले सो सम्पत्ति प्राप्त गरेको हो, होइन र अन्य कसैलाई बण्डा गर्नु पर्ने नपर्ने विषयमासम्म निर्णय निरोपण हुने गर्दछ । तर बकसपत्र प्राप्त गर्ने कार्य कानून विपरित हुँदैन भन्ने कुराको आडमा गैरकानूनी आर्जनलाई लुकाउने माध्यमको रूपमा यस्तो व्यवहारलाई सदैब मान्यता दिइनु पर्दछ भन्ने तर्क पनि न्यायोचित हुन सक्दैन । अतः पुनरावेदक प्रतिवादीहरूले उनाउ ब्यक्तिहरूबाट बकसपत्रको माध्यमबाट हक हस्तान्तरण गराई लिएका उपरोक्त जग्गाहरू यथार्थमा बकस पत्र प्राप्त गरेको नभै मूल्य तिरी खरीद गरेको हुँदा सो को स्रोत खुलाउनु पर्दछ भन्ने विशेष अदालतको निष्कर्षलाई अन्यथा भन्न मिल्ने देखिएन ।

अब कृषि आय निर्धारण गर्ने न्यायोचित मापदण्ड के हुन सक्दछ भन्ने अर्को प्रश्नका सम्बन्धमा विश्लेषण गर्नु पर्ने हुन आएको छ । मिति २०४६।४।१९ को पारित बण्डापत्रबाट पुनरावेदक प्रतिवादीले पर्सा जिल्ला अन्तर्गतको ज.वि.४-१५-१४ जग्गा पैत्रिक सम्पत्तिको रूपमा प्राप्त गरेको भन्ने तथ्यमा कुनै विवाद भएको पाइँदैन । मिति २०३२।१२।६ मा घरसारमा खडा भएको मानो छुट्टिएको लिखतबाट प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदी चुलोमानो छुट्टिएको भन्ने जिकीर लिएको पाइन्छ । मानो छुट्टिएपछि बण्डा पत्र नहुँदासम्म अर्थात् २०३३ सालदेखि २०४५ सालसम्म सगोलको कृषि आयबाट रु.१९,४०,०००। तथा बण्डा छुट्टिएपछि २०४६ सालदेखि २०५८ सालसम्म रु.१७,३०,०००। कृषि आय प्राप्त गरेको जिल्ला कृषि विकास कार्यालय पर्साको सिफारिश बमोजिम प्रमाणित भएकोले उपरोक्त कृषि आयलाई मान्यता दिनु पर्नेमा भूमि सम्बन्धी ऐनको आधार लिई घटि कृषि आय कायम गरेको विशेष अदालतको फैसला नमिलेको भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकीर रहेको छ । प्रति विगाहा वार्षिक २० हजारसम्म कृषि आय हुने भन्ने तथ्यलाई अन्य मुद्दाहरूमा पनि स्वीकार गरिएको तथा कृषि उब्जनीका सम्बन्धमा सम्बन्धित कृषि विकास कार्यालयको सिफारिस आधिकारिक हुने हुँदा मोही र जग्गाधनी बीचको कूत निर्धारणका सम्बन्धमा भूमि सम्बन्धी ऐनले निर्धारण गरेको मापदण्डलाई आधार लिन नहुने भन्ने पुनरावेदक प्रतिवादी तर्फका विद्वान कानून व्यवसायीहरूले बहसको क्रममा जिकिर लिनु भएको छ । विशेष अदालतले सगोलको र छुट्टिभिन्न भएपछिका स्रोत खुलेका जग्गाको कृषि आय पैत्रिक मौद्रिक आय तथा जग्गा बिक्रीबाट प्राप्त गरेको रकम समेत गरी जम्मा रु.१३,५८,४७२।९० लाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिको रूपमा मान्यता दिएको देखिन्छ ।

सरकारी स्वामित्वको संस्थानमा नोकरी गर्ने प्रतिवादी घरजग्गा भएको स्थानभन्दा बाहिर बस्ने गरेकाले निज आफैले खेती गरी जिकिर लिए बमोजिमको कृषि आय प्राप्त गर्न नसक्ने हुँदा कृषिबाट भएको आर्जनबाट छोराछोरीलाई भारतमा पढाउन खर्च भएको हुनसक्ने मानी आरोपपत्र पेश गरिएकोमा छुट्टै कृषि आय कायम गरेको विशेष अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण रहेको भन्ने बादी पक्षको पुनरावेदन जिकीर रहेको देखिन आउँछ ।

पुनरावेदक प्रतिवादीले २०३३ सालदेखि २०५८ सालसम्मको कृषि आयको जिकिर लिएको देखिन्छ । विगत लामो अवधिको कृषि आयको दावी लिइएको यस स्थितिमा प्रतिवादीका के कुन जग्गामा के कुन सालमा के कस्तो प्रकृतिको बालि लगाइएको थियो, त्यसबाट के कति परिमाणमा उब्जनी भएको थियो र निजले सो वापत के कति रकम प्राप्त गरेको हो भन्ने कुरा हाल आएर ठोस रूपमा यकिन गर्ने कार्य निश्चय पनि सजिलो छैन । अपितु स्रोत देखिन्छ भने त्यसबाट आय प्राप्त हुने कुरालाई सहजै इन्कार गर्न न्यायोचित नहुने हुँदा यस विषयलाई विवेकसम्मत निश्कर्षमा पुऱ्याउनै पर्ने हुन्छ ।

कृषि आयको जिकीर लिइएका प्रतिवादीहरूका नाउँ दर्ताका जग्गाको बालीका सम्बन्धमा प्रत्येक साल रीत पूर्वक मुचुल्का खडा गरी बाली यकिन गर्न सकिएको भए सो कुरा सबैभन्दा आधिकारिक र वस्तुनिष्ठ हुन सक्थ्यो । सो अवस्था नभएकोले यस विषयमा गरिने सबै तर्क अनुमानमा आधारित हुने निश्चित छ । त्यसैले कृषि आयका सम्बन्धमा सबैभन्दा विश्वसनीय र आधिकारिक निश्कर्षमा पुग्न सकिने आधार तय गर्नु आवश्यक देखिन्छ, जसबाट मात्रै यस सम्बन्धमा रहन जाने अन्यौलताको न्यायिक समाधान हुन सक्दछ । पुनरावेदक प्रतिवादीले जिकीर लिए जस्तो अमूक मुद्दामा प्रति विगाहा यति कृषि आयलाई मान्यता दिइएको छ भन्ने कुरा तथ्यगत मात्रै हुन सक्दछ । के कुन दावी र जिकीरको सन्दर्भमा के कुन आधारमा त्यस्तो दावी लिइएको थियो के कस्तो कानूनी र तथ्यगत आधारमा अदालतले त्यसलाई मान्यता दिएको थियो भन्ने कुरा प्रष्ट हुने फैसला लगायतका प्रमाण प्रतिवादी पक्षबाट आउन सकेको छैन । केवल मौखिक जिकीरलाई भर गरी निश्कर्षमा पुग्न सकिने हुँदैन ।

पुनरावेदक प्रतिवादीले कृषि आयको जिकीरको समर्थनमा सम्बन्धित गा.वि.स.को सिफारिश र जिल्ला कृषि विकास कार्यालयको सिफारिश प्रमाणको रूपमा पेश गरेको अवस्था छ । तर सिफारिशकर्ता ती निकायहरूले प्रतिवादीको जग्गाको स्थलगत वस्तुस्थिति बुझी त्यसमा लगाइएको बालीको परिमाण यकिन गरी ठोस आधार सहित उक्त सिफारिश दिएको भन्ने आधार

र अवस्था देखिँदैन । गा.वि.स.को सिफारिशमा उक्त जग्गाहरु नारायणी सिंचाई क्षेत्र अन्तर्गत पर्ने हुँदा वार्षिक तीन बालीसम्म लाग्न सक्ने भन्ने कुरालाई सिफारिशको आधार बनाएको देखिन्छ । त्यसै गरी जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले दुई बाली र नगदेबाली समेत तीन बाली हुने गरेको र पर्सा जिल्लामा विगत वर्षहरुमा लगाइएको बालीको प्रति हेक्टर उत्पादकत्व र औषत बजार मूल्यलाई आधार बनाई सिफारिश गरेको भन्ने पाइन्छ । त्यसमा पनि गा.वि.स. र कृषि विकास कार्यालयसँग उब्जनी विवरण माग्ने गरी विशेष अदालत वा यस अदालतबाट कुनै आदेश भएको अवस्था नभै प्रतिवादीले निजी तवरमा त्यस्ता सिफारिश पत्र बनाई ल्याएको देखिन्छ । त्यसरी व्यक्तिगत मागको आधारमा दिइएका भनिएका सिफारिशहरुलाई न्यायिक परीक्षण नगरी सिधै मान्यता दिनु पर्ने भन्ने प्रतिवादी पक्षको जिकीर पनि उचित देखिँदैन । न्यायिक प्रक्रियामा प्रमाण बुझ्ने तथा प्राप्त प्रमाण ग्रहण गर्ने सम्बन्धमा निश्चित कानूनी आधार र न्यायिक मापदण्डहरु रहेका छन् । त्यसको विपरित जुनसुकै प्रक्रियाबाट मिसिलमा समावेश हुन आएका कुरालाई प्रमाणको रुपमा मान्न र त्यसको आधारमा कुनै पनि न्यायिक निश्कर्षमा पुग्न संभव हुँदैन । त्यसैले प्रतिवादीको व्यक्तिगत प्रयासमा निजलाई दिएको भनिएको उक्त सिफारिसलाई कुनै परीक्षण विना अदालतले सीधै प्रमाणको रुपमा स्वीकार गर्नु पर्ने बाध्यता छैन भने कानूनी रुपमा प्रमाणमा ग्रहण गर्न मिल्ने आधार समेत देखिँदैन ।

यस परिप्रेक्ष्यमा कृषि आय निर्धारण गर्ने कानूनी आधार के हुन सक्दछ भन्ने सम्बन्धमा विचार गर्नु पर्ने हुन्छ । खास गरी विशेष अदालतले भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ बमोजिम कूत प्रयोजनका लागि निर्धारण गरिएको उब्जनी तथा सालबसाली रुपमा तोकिएको मूल्यलाई प्रतिवादीको जग्गाको कृषि आय कायम गर्ने मापदण्ड बनाएको देखिएकोले त्यस सम्बन्धमा विश्लेषण गर्नु प्रासंगिक हुन आएको छ । भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा ३३ मा कूत सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था भै उक्त दफा तथा सो बमोजिमको सूचित आदेशमा कुन प्रकृतिको जग्गा कमाउने मोहीले के कति कूत बुझाउनु पर्ने भन्ने कुराहरु उल्लेख भएको देखिन आउँछ । खास गरी मुख्य वार्षिक उब्जनीको आधामा नबढ्ने गरी मोही लागेको जग्गाको कूत जग्गाधनीलाई प्राप्त हुने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ । त्यसरी कूत निर्धारण गर्दा सो जग्गामा मोहीको तर्फबाट पर्न जाने श्रम, मल, बीउ लगायतका लगानी समेतलाई विचार गरी बचत हुने खुद आयलाई कूत प्रयोजनको लागि कायम गरिएको अनुमान गर्नुपर्ने हुन्छ । त्यसरी प्राप्त हुने

खुद कृषि आयबाट श्रम गर्ने मोहीलाई आधा र सम्बन्धित जग्गाको धनीलाई आधा कृषि आय बाँडिने भन्ने नै भूमि सम्बन्धी ऐनको उद्देश्य र भावना रहेको देखिन आउँछ ।

उपरोक्त कानूनी व्यवस्थाका आधारमा मोही लागेको जग्गाको कृषि आय निर्धारण गर्दा भूमि सम्बन्धी ऐन बमोजिम कूत प्रयोजनका लागि तोकिएको उब्जनीको आधारलाई अवलम्बन गरिनु कानूनसम्मत र न्यायोचित हुने देखिन आउँछ । त्यसै गरी जग्गाधनीले नै जग्गा कमाएको भन्ने जिकीर रहेको अवस्थामा समेत कृषि उत्पादनको क्रममा मल, बीउ श्रम लगायतका हुन जाने उपरोक्त मनासिव खर्चहरु कटाई मुख्य वार्षिक उब्जनी वापत कूत प्रयोजनका लागि तोकिएको उब्जनीको दोब्बर खुद आय निर्धारण गर्नु उचित र विवेकसम्मत हुने देखिन्छ । साथै सिञ्चाई आदिको सुविधा भएको र एकभन्दा बढी बाली लाग्ने जग्गाका सम्बन्धमा कूत प्रयोजनका लागि तोकिएको मुख्य वार्षिक उब्जनीको आधा हिउँदे बाली वापत खुद आय निर्धारण गर्नु न्यायोचित हुने देखिँदा सोही बमोजिम नै प्रतिवादीको जग्गाको कृषि आयस्ता निर्धारण गरेको विशेष अदालतको निश्कर्ष मनासिव देखियो ।

भारतमा भएको भनिएका शपथपत्र (Affidavit) प्रमाणमा ग्रहण गर्न मिल्छ वा मिल्दैन र शपथपत्रलाई कारोवार (transaction) ले समर्थन गरेको हुनु पर्छ वा पर्दैन भन्ने प्रश्न पनि प्रस्तुत मुद्दामा उठाइएको छ । प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक प्रतिवादीहरुका तर्फबाट भारतमा भएको भनिएका विभिन्न मितिका शपथ पत्र प्रमाण स्वरूप पेश भएको देखिन्छ ।

प्रथमतः पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीका मामा अम्बिका तिवारीले पूर्वि चम्पारण, मोतिहारीका लेख्य प्रमाणक एच.भि.पाठक समक्ष २९ अप्रिल १९८९ मा गरिदिएको भनिएको पेश भएको शपथपत्र हेर्दा कथा वाचकको रूपमा काम गर्दा अकूत धनदौलत प्राप्त भएको र रामाज्ञा चतुर्वेदीको सेवा टहलबाट खुशी भएकोले भा.रु.९,००,०००। दिएको भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ । साथै उक्त रकम नेपाल लैजान कुनै कानूनी अड्चन नआवोस र जरुरत पर्दा सबूदको रूपमा काम आउन सकोस भनी सो शपथपत्र गरिदिएको भन्ने समेत उल्लेख भएको देखिन आउँछ ।

त्यसै गरी पुनरावेदक प्रतिवादी आशा चतुर्वेदीकी आमा चन्द्रवतिले पश्चिम चम्पारण, वेतियाका लेख्य प्रमाणक नलिनी रंजन समक्ष मिति ७ अगष्ट २००० मा निजलाई गरिदिएको भनेको शपथपत्रमा विभिन्न मितिमा गरी रु.७,५०,०००। बच्चा (नाति) को उच्च शिक्षाको लागि दिएको भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ । छोरी आशा चतुर्वेदी नेपालको निवासी भएकोले कुनै

प्रकारको हैरानी (दिक्कत) नहोस् भनी उक्त शपथपत्र बनाइदिएको भन्ने समेतको व्यहोरा पनि सो लिखतमा परेको देखिन आउँछ ।

साथै प्रतिवादी आशा चतुर्वेदीको आमा चन्द्रावतिदेवीले सन् २००२।४।६ मा निजलाई रु.३०,००,०००। दिएको भन्ने व्यहोराको शपथपत्र पेश भएको देखिन्छ । नलिनी रंजन, नोटरी पब्लिक, वेतिया पश्चिम चम्पारण समक्ष भएको भनिएको सो शपथपत्रमा छोरी आशा चतुर्वेदीलाई माइतिबाट समय समयमा नगद उपहार दिएको, साथै एक विगाहा ६ कठ्ठा जग्गा दिएकोमा सो बिक्री गर्दा आएको रकम तथा सो बाट बढेबढाएको समेत गरी उक्त रकम दिएको भन्ने देखिन्छ । सोही रकम यूनाइटेड बैंक अफ इण्डियामा आशा चतुर्वेदी र अभिषेक चतुर्वेदीको नाममा खाता खोली जम्मा गरिएको भन्ने प्रतिवादीहरुको पुनरावेदन जिकीर छ । शपथ पत्रबाट पाई भारतकै बैंक खातामा जम्मा गरेको भनिएको यसप्रकारको खास जिकीरका सम्बन्धमा बैंकखाताको मौज्दात नरहेको रकमको विश्लेषण गर्ने क्रममा पृथक रुपमा विवेचना गरिने नै छ ।

तर कारोवार लगायतका अन्य आधारबाट समेत शपथपत्रको व्यहोरा पूष्टि भएको छ भन्ने जिकीर लिन नसकी केवल शपथपत्र पेश गरेकै भरमा स्वतः स्रोत पूष्टि भएको मान्न मिल्दैन । वस्तुतः शपथ पत्र बमोजिम सम्पत्ति प्राप्त भएको भन्ने जिकीर लिएर मात्र पुग्दैन, त्यसको लागि त्यस्तो जिकीर लिनेले नै त्यसरी पाएको भनिएको सम्पत्तिको भौतिक अवस्थिति वा अस्तित्व पनि देखाउन वा प्रमाणित गर्न सक्नु पर्दछ । अझ शपथपत्रको माध्यमबाट विदेशमा सम्पत्ति पाएको भनी जिकीर लिने पक्षले त्यस्तो सम्पत्ति आफ्नो मुलुकमा के कुन मितिमा, के कुन माध्यमबाट आएको, जम्मा भएको, सट्टी भएको हो सो सबै कुराको कारोवार (transaction) प्रमाणित हुने आधार सहित पूष्टि गर्नु पर्ने हुन्छ । त्यति ठूलो रकम अन्य प्रक्रियाबाट नेपाल ल्याएको भन्ने कुरा स्वाभाविक मान्न नसकिने हुँदा बैकिङ्ग वा वित्तिय प्रणाली लगायतका औपचारिक माध्यमबाट रकम ल्याइएको प्रमाणित हुनु वाञ्छनीय हुन्छ । अतः अन्य तथ्य वा कारोवारबाट समर्थित नभएको शपथपत्रको स्रोतलाई मान्यता दिन मिल्ने स्थिति हुँदैन ।

अब आयको तुलनामा अमिल्दो तथा उच्च जीवन यापन गरेको भन्ने आरोपको सन्दर्भमा विभिन्न शिर्षक अन्तर्गत विगतमा खर्च भएका र बैंक खाताको कारोवारलाई आधार मानी हाल मौज्दात नरहेको (non-possession) रकमका सम्बन्धमा दावी लिन मिल्छ वा मिल्दैन भन्ने प्रश्नका सम्बन्धमा विवेचना गर्नुपर्ने हुन आएको छ । छोराछोरीको अध्ययनमा भएको भनिएको खर्च हाल मौज्दात रहेको सम्पत्ति होइन । खर्च भएर गैसकेको यस्तो विषयमा हाल दावी लिन मिल्दैन । नेपाल

तर्फ बैंक खातामा मौज्दात बाँकी नरहेको रकमका सम्बन्धमा दावी नलिइएको तर भारत तर्फ त्यस्तै अवस्थामा रहेको खाताको सम्बन्धमा दावी लिइएको परस्पर विरोधाभाषपूर्ण रहेको, आशा चतुर्वेदी र अभिषेक चतुर्वेदीका नाउँको यूनाइटेड बैंक अफ इण्डियाको खातामा जम्मा भएको भा.रु.२९,६३,५००। को हुने ने.रु.४७,४९,६००। रकम निजहरुको आमा तथा हजुरआमाले सन् २००२।४।६ को शपथपत्रबाट दिएको रकम हुँदा रामाज्ञाको लगानी परेको छैन, त्यसमा पनि सो रकम पिताकै औषधोपचार आदिमा खर्च भैसकेको छ, अभिषेक चतुर्वेदीका नाउँमा स्टेट बैंक अफ इण्डियाको खातामा रहेको भनिएको साँवा भा.रु.२८,०५,९३४।९९ पिता रामाज्ञाले पठाएको रकम हो, त्यसमा भा.रु.९२,८३,९७।८९ व्याज प्राप्त भई जम्मा भा.रु.४०,८९,८५२। भएको हो, सो रकममध्ये केही रकम पढाइमा खर्च भैसकेको बाँकी रकम पनि हाल नरही मौज्दात शून्य हुँदा दावी लिन मिल्दैन भन्ने समेत पुनरावेदन जिकीर रहेको देखिन्छ । आयको तुलनामा अमिल्दो र उच्च जीवन यापन गरेको कार्यलाई ऐनको दफा २०(९) ले अनुमानित कसूर अन्तर्गत समावेश गरेको हुँदा जीवनस्तर उच्च बनाउन विगतमा भएका खर्च वा लगानीलाई छुट दिन मिल्दैन भन्ने बादी पक्षका तर्फका विद्वान सहन्यायाधिवक्ता र उच्च जीवन यापन गरेको भन्ने आरोपमात्र लगाएर हुँदैन यो वस्तुनिष्ठ रुपमा प्रमाणित पनि हुनु पर्दछ, भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १५ को निरन्तरता भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २० (९) लाई मान्ने हो भने साथमा रहेको सम्पत्तिका सम्बन्धमा मात्र दावी लिन मिल्छ, छोराछोरीको अध्ययनमा खर्च भएको तथा बन्द भैसकेको बैंक खाताको रकममा दावी लिई जफत हुने ठहर्‍याएको विशेष अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण छ भन्ने समेत पुनरावेदक प्रतिवादी तर्फका विद्वान कानून व्यवसायीहरुको बहस जिकीर रहेको पाइन्छ ।

पुनरावेदक प्रतिवादी उपर भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(९) बमोजिमको कसूर गरेको भन्ने अभियोग दावी रहेको छ । उक्त दफाले राष्ट्रसेवकले पेश गरेको सम्पत्ति विवरण अमिल्दो तथा अस्वाभाविक देखिन आएको तथा मनासिब कारण बिना अमिल्दो तथा अस्वाभाविक उच्च जीवनस्तर यापन गरेको समेतलाई गैरकानूनी रुपमा सम्पत्ति आर्जन गरेको मानिने अनुमानित कसूर सम्बन्धी व्यवस्था गरेको देखिन्छ । यस प्रकार मनासिब कारण बिना अमिल्दो तथा अस्वाभाविक उच्च जीवनस्तर यापन गरेको कुरालाई पनि सो दफा अन्तर्गत कसूर कायम गर्ने आधारका रुपमा लिएको देखिएकोले यस विषयमा प्रष्ट हुनु वाञ्छनीय देखिएको छ ।

वस्तुतः अमूर्त रुपमा कसैलाई उच्च जीवनशैली विताएको भनी आरोप लगाउनु मात्र पर्याप्त हुँदैन । यस्तो आरोप प्रमाणित हुनका लागि निश्चित वस्तुगत आधारहरुको उपस्थिति

पनि अपरिहार्य हुन्छ भन्ने कुरामा विमति हुन सक्दैन । त्यस्ता आधारहरु के के हुन् भन्ने सम्बन्धमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ लगायत प्रचलित नेपाल कानूनमा कुनै निश्चित परिभाषा वा व्याख्या नभएको स्थितिमा व्यक्तिको जीवनस्तर उच्च बनाउनको लागि के कस्ता तत्वहरुले निर्णायक भूमिका खेलेको हुन्छ भन्ने कुराको आधारबाट नै यस विषयको व्याख्या गर्नु पर्ने वा निश्कर्षमा पुग्नु पर्ने हुन्छ ।

उच्च शैलीको जीवन यापन गर्ने कुराको विभिन्न दृष्टिकोणबाट विभिन्न अर्थ वा मान्यता रहन सक्दछ । यसका नैतिक, भौतिक आदि विभिन्न पक्षहरु रहेका हुन सक्दछन् । अपितु गैरकानूनी आर्जन वा भ्रष्टाचारको सन्दर्भमा उच्च जीवन यापन गरेको भन्ने प्रश्न उठ्छ भने निःसन्देह रूपमा त्यसको प्रत्यक्ष सम्बन्ध अन्य कुरामा भन्दा मौद्रिक वा आर्थिक गतिविधि वा क्रियाकलापसँग जोडिएको भौतिक विषयसँग रहेको मान्नु पर्ने हुन्छ । त्यसैले अस्वाभाविक तथा उच्च जीवनस्तर यापन गरेको भनी ऐनमा प्रयुक्त भएको उक्त वाक्यांशले कुनै राष्ट्रसेवकले प्राप्त गर्ने वैध आय स्रोतको तुलनामा अमिल्दो वा नसुहाउने तथा धान्न नसक्ने जीवनस्तर यापन गर्ने वा गरेको कुरालाई ईंगित गरेको संझनु पर्ने हुन आउँछ ।

खास गरी कुनै पनि राष्ट्रसेवकसँग रहेको चल अचल सम्पत्ति, निजले शिक्षा स्वास्थ्य आदिमा गरेको लगानी, सार्वजनिक जवाफदेहीताको पदमा रहँदा गरेको आर्थिक कारोवार, विभिन्न प्रकृतिका खर्च, रहनशहन आदि तत्वहरुको समष्टिमानै उच्च जीवनशैलीको मापन गर्नु पर्ने हुन आउँछ । एकै पटक कसैको पनि जीवनस्तर उच्च हुने वा भएको भन्ने कुरा स्वाभाविक मान्न सकिदैन । विगतमा गरिएको विभिन्न प्रकृतिका स्रोत साधनको लगानी वा खर्चको परिणामस्वरूप नै उच्च जीवनस्तर हासिल हुने कुरा अनुमान गर्नु स्वाभाविक हुन्छ । त्यसैले उच्च जीवन यापन गर्ने क्रममा विगतमा अस्वाभाविक रूपमा खर्च गरिएको देखिन्छ भने हाल विद्यमान नरहेकै कारणबाट त्यस्तो खर्च वा लगानीको स्रोत प्रमाणित गर्नु पर्दैन भन्ने अर्थ गर्दा उच्च जीवन यापन गरेको कुरालाई गैरकानूनी आर्जनको आधारका रूपमा लिइएको ऐनको व्यवस्था नै निश्क्रिय बन्न जाने हुन्छ ।

पुनरावेदक प्रतिवादीले तीन जना छोराछोरीलाई विदेशमा राखेर प्राविधिक विषयमा उच्च अध्ययन गराएको देखिन्छ । त्यसको लागि उल्लेख्य रकम खर्च भएको तथ्यलाई निजको अदालत समक्ष भएको वयान तथा यस अदालत समक्ष पेश गरेको पुनरावेदन पत्रमा समेत स्वीकार गरिएको छ । विगतमा गरेको सो खर्चको परिणामस्वरूप पुनरावेदक प्रतिवादीका तीनै

जना छोराछोरी हाल डाक्टर र इन्जिनियर बनेको भन्ने देखिन्छ । छोराछोरीको शिक्षादिकामा ठूलो रकम खर्च गरी उच्च शिक्षा दिलाउने वा डाक्टर, इन्जिनियर बनाउने कुराले उच्च जीवन यापनकै अवस्थालाई चित्रण गर्ने हुँदा खर्च भएर गैसकेको भन्ने आधारमा मात्र निजहरुलाई उच्च अध्ययन गराउँदा लागेको खर्चको स्रोत प्रमाणित गर्न नपर्ने भन्न मिल्ने नदेखिँदा अध्ययन खर्चको स्रोत प्रतिवादीले पूष्टि गर्नुपर्ने हुन्छ भनी विशेष अदालतबाट भएको विश्लेषण अन्यथा देखिन आउँदैन ।

त्यसै गरी भारतीय बैंक खाताका सम्बन्धमा विचार गर्दा पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले ड्राफ्ट मार्फत नेपालबाट पठाएको भा.रु.२८,००,०००। रकमबाटै स्टेट बैंक अफ इण्डियामा रामाज्ञा चतुर्वेदी संरक्षक भै अभिषेक चतुर्वेदीका नाममा खाता खोलिएको र सोही खाताको रकम अभिषेक चतुर्वेदीले मिति २५ अप्रिल १९९८ मा भा.रु.पाँचलाखका दरले चारवटा मुद्दति खातामा सारेको भन्ने कुरालाई प्रतिवादीहरुको यस अदालत समक्षको पुनरावेदन पत्रमा समेत स्वीकार गरिएको छ । उक्त खाता पुनरावेदक प्रतिवादीलाई अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट प्रस्तुत मुद्दाको अनुसन्धानको क्रममा मिति २०५९।७।८मा हिरासतमा लिएपछि, मिति ६ नोभेम्बर २००२ मा सम्पूर्ण रकम निकाली बन्द गरेको देखिएको छ । अनुसन्धान प्रारम्भ भएपछि खाताको रकम निकाली मौज्जात शुन्य पारिएको देखिए तापनि उक्त रकमको अस्तित्व प्रमाणित हुन आएको अवस्था छ । त्यसैले अनुसन्धान प्रारम्भ भएपछि खाताबाट निकालेको उक्त रकमको स्रोत प्रतिवादीसँग माग्न नमिल्ने वा निजले दिन नपर्ने भन्न मिल्दैन । साथै प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीलाई हिरासतमा लिई भ्रष्टाचार मुद्दाको क्रममा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट कारवाही प्रारम्भ भैसकेपछि एकै पटक त्यति ठूलो रकम निकालेको देखिँदा भ्रष्टाचारको कारवाहीबाट बच्ने र गैरकानूनी आर्जन लुकाउने नियतबाटै सो रकम निकालेको मान्नु पर्ने देखिन आउँछ ।

अतः हाल साथमा नरहेको (non-possession) भन्ने सम्मकै आधारमा विगतमा अस्तित्व प्रमाणित भई राष्ट्रसेवको आयको तुलनामा अमिल्दो र अस्वाभाविक तथा निजको जीवनस्तर उच्च बनाउने स्रोतहरुको खोजी गर्न नमिल्ने भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकीर आधारहीन देखिन आउँछ ।

त्यस्तै श्रीमति आशा चतुर्वेदी र छोरा अभिषेक चतुर्वेदीको नाउँमा भारतको यूनाइटेड बैंकमा खाता खोलिएको सम्बन्धमा पति/पिता रामाज्ञाको कुनै संलग्नता नरहेकोले निजलाई जानकारी नभएको भन्ने प्रतिवादीहरु आशा चतुर्वेदी र अभिषेक चतुर्वेदीको पुनरावेदन जिकीर रहेको देखिन्छ । अभिषेक चतुर्वेदीको नाउँमा मिति २००२।४।११ देखि मिति २००२।४।१७ सम्म

भा.रु.१४,६२,५००। र आशा चतुर्वेदीका नाउँमा मिति २००२।४।१५ देखि मिति २००२।४।१७ सम्म भा.रु.१५,०१,०००। जम्मा भएको देखिएको छ। प्रतिवादी आशा चतुर्वेदीको माइति भारतमै भएको र विवाह लगायतमा प्राप्त जग्गा तथा माइतिबाट समय समयमा प्राप्त रकमबाट आमा चन्द्रवतिले मिति २००२।४।६ को शपथपत्र मार्फत दिएको भा.रु.३०,००,०००। मध्येबाटै सो खाताहरु खोलिएको र आशा चतुर्वेदीका पिताको उपचार लगायतमा सो रकम खर्च भई हाल मौज्जात शून्य रहेको भन्ने निजको बयानमा उल्लेख भएको देखिन्छ। शपथ पत्रको मिति र खाता खोलिएको मितिका सम्बन्धमा सामञ्जस्यता देखिएको पनि छ। अनुमान बाहेक उक्त खातामा जम्मा गरिएको रकम रामाज्ञा चतुर्वेदीको आर्जनको हो भन्ने र नेपालबाटै गएको थियो भन्ने कुराको कुनै ठोस प्रमाण पुनरावेदक बादी पक्षबाट पेश हुन सकेको पाइदैन। सोही खाताको रकमका सम्बन्धमा आशा चतुर्वेदीले विदेशमा खाता खोली विदेशी विनिमय अपचलन गरेको भनी दायर भएको मुद्दामा पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६३।१।३ मा भएको फैसलामा उक्त रकम प्रतिवादी आशा चतुर्वेदीले भारतमा रहेको आफ्नो माइतिबाट प्राप्त गरेकोमा कुनै विवाद देखिएन भन्ने समेत विश्लेषण भएको देखिन्छ। उक्त बैंक खातामा रहेको रकम प्राप्त गरेको स्रोतका सम्बन्धमा पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसलामा सो निर्णयाधार उल्लेख भई राष्ट्रबैंकको स्वीकृति विना खाता खोलेको भनी सजाय समेत गरेको देखिन्छ। सजाय गरेको विषयमा चित्त नबुझाई प्रतिवादीको यस अदालतमा पुनरावेदन परेको देखिए पनि उक्त खाताको रकम प्राप्त भएको स्रोतका सम्बन्धमा फैसलामा गरिएको उक्त विश्लेषण गलत भएको भनी बादी पक्षको पुनरावेदन परेको देखिन आउँदैन। त्यसैले फैसलामा उल्लेख भएको सो ब्यहोरालाई बादी पक्षले स्वीकार गरेको मान्नु पर्ने हुन्छ भनी पुनरावेदक प्रतिवादी पक्षले लिएको जिकीर अन्यथा देखिन आउँदैन।

यस प्रकार अभियोग पेश गर्दा खातामा मौज्जात नरहेको र स्रोतका सम्बन्धमा बादी पक्षको यकीन दावी हुन नसकेको सो रकम प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले सार्वजनिक जवाफदेहीको पदमा रहँदा गैरकानूनी रूपमा आर्जन गरेको रकममध्येकै हो भन्ने अनुमान गरी विगो कायम तथा जरिवाना गरेको र बैध स्रोतबाट उक्त विगो जफत गर्ने गरी विशेष अदालतबाट भएको फैसला सो हदसम्म मिलेको देखिएन। माइति तर्फबाट पाएको र अभियोग पेश गर्नु अगावै पिताको उपचार लगायतमा खर्च भैसकेको भन्ने जिकीर हुँदा उक्त रकमलाई प्रतिवादीको आयस्रोतका रूपमा लिनु पर्नेसम्मको अवस्था र स्थिति देखिन आएन।

अतः यस शिर्षकबाट आशा चतुर्वेदी र अभिषेक चतुर्वेदीको नाउँमा भारतको यूनाइटेड बैंकमा रहेको भनिएको क्रमश भा.रु.१५,०१,०००। भा.रु.१४,६२,५००। समेत जम्मा भा.रु.२९,६३,५००। को हुने ने.रु.४७,४१,६००। प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीको आर्जनमा गणना गरेको विशेष अदालतको विश्लेषण मिलेको देखिँदैन । यसरी अभिषेक चतुर्वेदीको नाउँमा स्टेट बैंक अफ इण्डियामा रहेको बैंक खाताबाट भा.रु.२८,०५,९३४।१९ बाट रितेश चतुर्वेदीले पारिश्रमिक वापत पाएको भा.रु.१,००,०००। कम गर्दा हुन आउने ने.रु.४३,२९,४९४।४० सम्म यस शिर्षक अन्तर्गत प्रतिवादीको स्रोत खुलाउनु पर्ने आर्जित सम्पत्तिको रूपमा समावेश गर्नु पर्ने देखियो ।

अब, पुनरावेदक प्रतिवादीको सम्पत्तिका सम्बन्धमा विशेष अदालतबाट गरिएको अन्य तथ्यगत विश्लेषणमा कुनै त्रुटि रहेको देखिन्छ वा देखिँदैन भन्ने निर्णय दिनु पर्ने हुन आएको अर्को प्रश्नका सम्बन्धमा विचार गर्नु पर्ने हुन आएको छ । यस सम्बन्धमा अभियोगपत्र हेर्दा अनुसन्धानको क्रममा गरिएको मूल्यांकनका आधारमा प्रतिवादीको कूल आर्जित सम्पत्ति रु.७,७१,६५,५७३।२९ मध्ये रु. ७९,८३,०३७।५० बराबर सम्पत्तिको स्रोत पूष्टि भएको र रु.६,९१,८२,५३५।७९ बराबरको सम्पत्तिको स्रोत पूष्टि नभएकोले स्रोत पूष्टि नभएको सो सम्पत्ति गैरकानूनी रूपमा आर्जन गरेको भनी भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(१) को कसूरमा सोही उपदफा (२) बमोजिम सजाय भई दफा ४७ बमोजिम जफत समेतको दावी लिइएको देखिन्छ ।

अपित्तु विशेष अदालतबाट पुनरावेदक प्रतिवादीहरुका नाउँमा रहेको भनिएको सम्पत्ति आर्जन गर्दाको समयको मूल्यका आधारमा मूल्यांकन गरी जम्मा रु.२,५८,०८,१५७।९८ बराबरको चल अचल सम्पत्ति रहेको निष्कर्षमा पुगी त्यसमध्ये रु.६७,२८,५३१।७३ बराबरको सम्पत्तिको मात्र स्रोत पूष्टि भएको र बाँकी रु.१,९०,७९,६२६।२५ को स्रोत पूष्टि हुन नसकेको भनी स्रोत पूष्टि नभएको उक्त सम्पत्ति गैरकानूनी रूपमा आर्जन गरेको मानी भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(१) बमोजिमको कसूर ठहर गरी दफा २०(२) बमोजिम सजाय तथा दफा ४७ बमोजिम गैरकानूनी आर्जन तथा सोबाट बढेबढाएको सम्पत्ति जफत हुने समेत फैसला भएको देखिन्छ ।

अभियोग दावीमा नै प्रतिवादीको साथमा रहेको जम्मा रु. ७९,८३,०३७।५० बराबरको चल अचल सम्पत्तिको स्रोत खुलेको भनिएकोमा विशेष अदालतले जम्मा रु.६७,२८,५३१।७३

बराबर सम्पत्तिको मात्र स्रोत खुलेको भनी दावी भन्दा पनि कम सम्पत्ति स्रोत खुलेको मानेको त्रुटिपूर्ण रहेको भन्ने पनि पुनरावेदक प्रतिवादी पक्षका कानून व्यवसायीहरुको बहस जिकीर रहेको छ । घरजग्गाको मूल्यांकनका सम्बन्धमा पछिबाट मूल्यांकन कायम गर्न नमिल्ने भई आर्जन गर्दाको मूल्यांकनलाई नै आधार मान्नु पर्ने भन्ने सम्बन्धमा माथि अलग्गै प्रकरणमा विश्लेषण भैसकेको छ । बादी पक्षले अनुसन्धान मितिको मूल्यांकनका आधारमा दावी लिएकोमा विशेष अदालतले सम्पत्ति प्राप्त गर्दाको लिखत मूल्य तथा मूल्यांकनलाई आधार लिएको हुँदा स्रोत खुलेको र नखुलेको दुबै प्रकृतिको सम्पत्तिको मूल्यांकन उल्लेख्य रूपमा कम हुन जानु स्वाभाविक देखिन्छ । सम्पत्ति मूल्यांकनका सम्बन्धमा अवलम्बन गरिएको उपरोक्त फरक फरक मापदण्डका कारणबाट विशेष अदालतबाट प्रतिवादीको कूल आर्जित सम्पत्ति तथा स्रोत पूष्टी भएको सम्पत्ति दुबैको मूल्यांकन कम भई अभियोगपत्रमा स्रोत पूष्टी भएको भनी स्वीकार गरिएको भन्दा पनि कम सम्पत्तिको स्रोत पूष्टी भएको भन्ने ठहर हुन पुगेको देखियो । अपितु सो आधार प्रतिवादीको कूल सम्पत्तिको मूल्यांकनका सम्बन्धमा समेत समान रूपमा लागू गरेको देखिएको हुँदा सम्पत्ति मूल्यांकनका सम्बन्धमा अवलम्बन गरिएको मापदण्डको कारणबाट पर्न आएको सो भिन्नतालाई अन्यथा भन्न मिल्ने अवस्था नभएकोले यस सम्बन्धमा लिइएको जिकीरसँग सहमत हुन सकिएन ।

यस स्थितिमा प्रतिवादीको सम्पत्तिका सम्बन्धमा लिएको अभियोग दावी र प्रतिवादीको बयान जिकीरको परिप्रेक्ष्यमा विशेष अदालतबाट गरिएको तथ्यगत विश्लेषण ठिक भए नभएको सम्बन्धमा बादी र प्रतिवादीहरुको पुनरावेदन जिकीरको सन्दर्भबाट हेर्नु पर्ने हुन आएको छ ।

पुनरावेदक प्रतिवादी सार्वजनिक संस्थानको विभिन्न जिम्मेवारीमा रही कार्य गरेको व्यक्ति हुँदा निजको मुख्य आम्दानीको स्रोत सेवा अवधिमा निजले तलबभत्ता आदिबाट प्राप्त गरेको रकम नै हो भन्नेमा विवाद हुन सक्दैन । अभियोग पत्र हेर्दा प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले तलबभत्ता र दैनिक भ्रमणभत्ता लगायतबाट कूल रु.२०,३०,१३७५० प्राप्त गरेको भनी सो सम्पत्तिलाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिका रूपमा उल्लेख गरेको देखिन्छ । प्रतिवादीले अदालत समक्ष गरेको वयानमा २०३२ साल मंसिरदेखी ०५० असारसम्म विभिन्न पदमा रही सेवा गरेवापत प्राप्त तलब, योजना भत्ता, ओभरटाईम भत्ता र अन्य भत्ताहरु एवं अन्य सुविधाबाट १७ वर्षमा पाएको रु.६,१२,०००।-, ०५०।४।१ देखी ०५९।७।८ सम्म पटक पटक गरी महाप्रवन्धक भएदेखी ९ वर्षमा रु. १२,९६,०००।-, २०३२ देखी ०५९ सम्म स्वदेशभित्रै आयोजना आदिमा तथा भारत भ्रमणबाट भएको वचत करिव रु.३,००,०००।-, विभिन्न कार्यालयमा विभिन्न पदमा रहँदा पाएको

वैठक भत्ता तथा अन्य भत्ताहरु वाट भएको आम्दानी करिव रु.२,५०,०००।-, सन् १९८५ मा दक्षिण कोरिया जांदा वचत भएको रु.५०,०००।-, सन् १९९० मा इजरायल जांदा वचत रु.५०,०००।-, सन् १९९७ मा जापान र चिन जांदा वचत भएको डलरवाट उपयोगी सामान र सुन खरिद गरी विक्री गरी आएको रकम र सन् २००० मा श्रीलंका जांदा वचत भएको रकम गरी रु.१,००,०००।-तथा RNAC को कार्यकारी अध्यक्ष भै निगमको विदेशस्थित कार्यालयको निरीक्षण भ्रमण तथा अन्य अफिसियल भ्रमणको क्रममा सन् २००२ मा वैकक जांदा वचत भएको यू.एस.डलर ३२०।-, सन् २००२ मा अमेरिका भ्रमणवाट वचत यू.एस.डलर १०८०।-, सन् २००२ मा दुवही भ्रमणवाट वचत भएको यू.एस.डलर ३६०।-, सन् २००२ मा हडकड भ्रमणमा वचत भएको यू.एस.डलर २२५।-, सांघाई भ्रमणवाट वचत यू.एस डलर १५०।- गरी जम्मा यू.एस.डलर २११५।- वचत भएको सोमध्ये यू.एस. डलर २१००।- ११ अक्टुबर २००२ मा हिमालयन बैंक लिमिटेड न्यूरोड शाखामा खाता खोली जम्मा गरेको भन्ने समेत उल्लेख गरेको देखिन आउँछ । पुनरावेदक प्रतिवादीले विशेष अदालत समक्षको वयानमा तलब भत्ता लगायतबाट जम्मा रु.२८,२१,२७५। प्राप्त गरेको भन्ने जिकीर लिएकोमा विशेष अदालतबाट पुनरावेदक प्रतिवादीले तलब भत्ता समेतको विभिन्न शिर्षकबाट रु.२६,२६,५१६।४५ सम्म प्राप्त गरेको भन्ने ठहर भएको पाइन्छ ।

तलब भत्ताको सम्बन्धमा विशेष अदालतबाट निर्धारण गरिएको स्रोतका सम्बन्धमा प्रतिवादीको पुनरावेदनमा दैनिक भ्रमण भत्ता वापत प्राप्त रकममध्ये ७० प्रतिशत मात्र वचत भएको मानी ३० प्रतिशतले हुने रु.१,१३,८४४।५३ कट्टी गरिएको नमिलेको, शा.ने.वा.नि.मा कार्यरत रहँदा विदेश भ्रमण वापत रु.५,०४,०४४।३७ प्राप्त गरेकोमा रु.१,६३,२७५। लाई मात्र मान्यता दिइएकोले रु.३,४०,७६१।३७ लाई आयमा समावेश गरिनु पर्ने तथा नेपाल आयल निगमबाट दैनिक भ्रमण भत्ता वापत रु.१,३८,१८५।१२ प्राप्त भएकोमा रु.१,३४,७४८।१२ लाई मात्र मान्यता दिई रु.३,४३७। छुट हुन गएकोले सो रकमलाई पनि आयमा समावेश गरी पाउँ भन्ने समेत जिकीर लिएको देखिन्छ । यस प्रकार प्रतिवादीले विशेष अदालतबाट ठहर भएको तलब भत्ता वापतको रु.२६,२६,५१६।४५ रकममा रु.४,५८,०५०।९० थप हुनु पर्ने भन्ने पुनरावेदन जिकीर लिएको पाइयो । विशेष अदालतले ठहर गरेको तलब भत्ताको रकममा पुनरावेदनमा जिकीर लिए बमोजिमको रकम जोड्दा रु.३०,८४,५६७।३५ हुने देखिन्छ जुन रकम प्रतिवादीले शुरु वयानमा उल्लेख गरेको रु.२८,२१,२७५। भन्दा रु.२,६३,२९२।३५ ले बढी हुने देखिन्छ ।

फौजदारी मुद्दामा प्रतिवादीले अदालत समक्ष गर्ने बयान प्रतिउत्तर सरह हुने भएको हुँदा बयानमा लिएका जिकीर परिवर्तन हुने गरी पुनरावेदन तहमा थप कुराको जिकीर लिन मिल्दैन ।

जहाँसम्म दैनिक भ्रमण भत्ता वापतको रकमलाई शत् प्रतिशत नै मान्यता दिनु पर्नेमा ७० प्रतिशतलाई मान्यता दिई ३० प्रतिशत रकम कट्टा गरेको मिलेको छैन भन्ने पुनरावेदन जिकीर छ सो सम्बन्धमा विचार गर्दा भ्रमण भत्ता कार्यरत कार्यालयभन्दा बाहिर जानु पर्ने अवस्थामा भ्रमण अवधिको खाने बस्ने लगायतका दैनिक खर्च व्यहोर्ने प्रयोजनबाट दिइने रकम हो । भ्रमण भत्ता वापत प्राप्त हुने त्यस्तो रकमको केही अंश बचत हुने अनुमान गर्न सकिने भए तापनि सिद्धान्ततः दैनिक भ्रमण भत्ताको रकम भ्रमणका क्रममा खर्च हुने रकम हो । परन्तु के कुन प्रकारको भ्रमणमा के कति प्रतिशत यस्तो भत्ताको रकम खर्च हुन्छ र कति बचत हुन्छ भनी सबै अवस्थामा लागू हुने गणितीय मापदण्ड कायम गर्न सजिलो छैन । भ्रमणको प्रकृति, भ्रमण गर्न गएको स्थान, भ्रमणमा जाने व्यक्तिको खर्च गर्ने आदत आदि कुराहरुबाट के कति रकम खर्च हुन्छ र कति बचत हुन्छ भनी निर्धारण गर्न सकिने हुन सक्दछ । अपितु उपरोक्त व्यवहारिक कुराहरुको न्यायिक परीक्षण गरी निश्कर्षमा पुग्न असम्भव हुने हुँदा यस सम्बन्धमा कुनै न्यायोचित मापदण्ड निर्धारण गर्नु अन्यथा हुँदैन । अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले यस्तै प्रकृतिका मुद्दामा दैनिक भ्रमण भत्ता वापतको रकमको ७० प्रतिशत सम्म बचत हुने भनी दावी प्रस्तुत गर्ने गरेको भन्ने समेत बहसमा उठाइएका कुरालाई विशेष अदालतले दृष्टान्तको रूपमा लिँदै ३० प्रतिशत रकम खर्च हुने न्यायिक अनुमान गरेको देखिन्छ । दैनिक भ्रमण भत्ता वापत पाउने रकम यो यस आधारमा खर्च हुँदैन शत् प्रतिशत नै बचत हुन्छ भन्ने आधार प्रस्तुत नभएको स्थितिमा विशेष अदालतको उक्त न्यायोचित अनुमानलाई अन्यथा भन्नु पर्ने कुनै कारण देखिन आउँदैन ।

खास गरी शाही नेपाल वायु सेवा निगमको मिति २०६०।१।९ को पत्रबाट प्रतिवादीले विदेश भ्रमण वापत रु.५,०४,०४४।३७ प्राप्त गरेको देखिनेमा विशेष अदालतले हिमालयन बैंकमा जम्मा गरेको अमेरिकी डलर २१०० को हुने ने. रु. १,६३,२७५। लाई मात्र मान्यता दिई रु.३,४०,७६९।३७ लाई आयमा समावेश नगरेको हुँदा फैसला त्रुटिपूर्ण रहेको छ भन्ने जिकीर लिएको पाइन्छ । परन्तु पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले विशेष अदालतमा गरेको बयान हेर्दा शा.ने.वा.नि.मा कार्यरत रहँदा विभिन्न मुलुकको भ्रमण गर्दा प्राप्त भएको दैनिक भ्रमण भत्ताबाट अमेरिकी डलर २१,०००। बचत भएको भनी स्पष्टसँग उल्लेख गरेको देखिन्छ ।

भ्रमणभत्ता वापत प्राप्त गरेको र बचत भएको रकम समेत खुलाई बयान भएको देखिँदा हाल आएर बयानको विपरित प्राप्त भएजति सबै रकम बचत भएको भनी जिकीर लिन मिल्दैन । विदेश भ्रमण गरेवापत प्राप्त भएको दैनिक भ्रमण भत्ताको रकममध्ये अमेरिकी डलर २१००। मात्र बचत भएको हो भनी प्रतिवादीले अदालत समक्षको बयानमा स्वीकार गरेको हुँदा विशेष अदालतले सोही रकमलाई प्रतिवादीको आयस्रोतमा गणना गरेको अन्यथा देखिएन । भ्रमण भत्ताबाट प्राप्त हुने सबै रकम बचत हुन्छ भन्ने अनुमान गर्न मिल्दैन । पाएको रकमबाट जति रकम बचत भएको हो त्यतिमात्र प्रतिवादीको आय स्रोत हुन्छ । शा.ने.वा.नि.मा कार्यरत रहँदा विदेश भ्रमण वापत प्राप्त रकममध्येबाट रु.१,६३,२७५। बचत भएको भनी स्वयम् प्रतिवादीले बयानमा स्वीकार गरेको र सो रकम स्रोत खुलेको रकममध्येको हो भनी अभियोगमा दावी समेत लिएको नदेखिएको हुँदा शुरु अदालतमा बयान गर्दा आफैँले लिएको जिकीर विपरित यस अदालतको पुनरावेदन पत्रमा शा.ने.वा.नि.को पत्र बमोजिमको पूरै रु.५,०४,०४४। आय कायम हुनु पर्ने भनी लिएको जिकीर आधारहीन देखियो ।

त्यसै गरी आयल निगमको मिति २०६०।१।२ को पत्रबाट दैनिक भ्रमणभत्ताको महलमा रु.१,३८,१८५।१२ प्राप्त गरेको भन्ने उल्लेख भएकोमा रु.१,३४,७४८।१२ मात्र गणना गरेकोले रु.३,४३७।०० कम उल्लेख गरी फैसलामा प्रत्यक्ष त्रुटि भएको भन्ने समेत पुनरावेदन जिकीर लिएको देखिन्छ । सो सम्बन्धमा शुरु मिसिल संलग्न नेपाल आयल निगमको उक्त मिति २०६०।१।२ को पत्र हेर्दा प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले स्वदेश तथा विदेशमा भ्रमण गर्दा भ्रमण भत्ता वापत रु.१,३८,१८५।१२ प्राप्त गरेको भन्ने उल्लेख भएको देखिएकोले रु.३,४३७।०० को हिसाव परक पर्न गएको देखियो । उक्त छुट हुन गएको रु.३,४३७।०० को ३० प्रतिशत कटाउँदा हुन आउने रु.२,४०५।१० सो शिर्षक अन्तर्गत प्रतिवादीको आयमा थप हुनु पर्ने देखिएको छ ।

यसरी हेर्दा पुनरावेदक प्रतिवादीले तलब भत्ता शिर्षकमा विशेष अदालतले कायम गरेको रु.२६,२६,५१६।४५ मा उपरोक्त बमोजिम छुट हुन गएको रु. रु.२,४०५।१० सम्म पाउने देखिएकोले सो रकम जोड्दा जम्मा रु.२६,२८,९२२।३५ आय प्राप्त हुने देखिन आयो । प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकीर भन्दा बाहिर गई निज तर्फका कानून व्यवसायीहरूले पेश गरेको लिखित बहसनोटमा औषधोपचार खर्च, लुगा भत्ता आदिको समेत जिकीर गरेको देखिए पनि स्वयम् पक्षले जिकीर नलिएको कुरामा बहस नोटमा उल्लेख भएको विषयतर्फ विचार गरिरहन आवश्यक देखिएन ।

अब कमला कार्पेटको आयका सम्बन्धमा विशेष अदालतले गरेको विश्लेषण र कायम गरेको आय नमिल्ने भन्ने पुनरावेदन जिकीरका सम्बन्धमा विचार गर्नु पर्ने हुन आएको छ । कमला कार्पेटको मुनाफाका सम्बन्धमा पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले करिव ३४ लाख प्राप्त भएको भन्ने बयान गरेको देखिन्छ, भने प्रतिवादी आशा चतुर्वेदीले ३५ लाख प्राप्त भएको भनी अदालत समक्ष बयान गरेको देखिन आउँछ । यसअघि सम्पत्ति जाँचबुझ न्यायिक आयोग समक्ष पेश गरेको विवरणमा सो उद्योगको मुनाफा ३३ लाख उल्लेख गरेको देखिएको छ । उक्त उद्योगले कर कार्यालयमा पेश गरेको आय विवरणलाई आधार लिई अन्तिम मौज्दात बिक्री समेत गरी प्रतिवादीहरूले सो उद्योगबाट रु.१७,८६,४४२।६९ प्राप्त गरेकोमा उद्योगमा लगानी गर्न कृषि विकास बैंकबाट ऋण लिएको रु.३,५०,०००। कटाउँदा जम्मा रु.१४,३६,४२२।६९ आय प्राप्त गरेको भन्ने विशेष अदालतको ठहर निश्कर्ष रहेको पाइन्छ । निर्यातबाट प्राप्त हुने विदेशी मुद्रा व्यवस्थापनको लागि निर्यातको विवरणमात्र कर कार्यालयमा पेश गरिएको हो । निर्यातमूलक घरेलु उद्योगले सात वर्षसम्म कर तिर्न नपर्ने कानूनी व्यवस्था रहेको कारण आन्तरिक रूपमा बिक्री गरेको विवरण पेश गरिएको थिएन । उद्योगको लेखा परीक्षण भएको वासलात, लेजर, क्यासबुक आदिबाट रु.३९,१७,४२६। मुनाफा प्राप्त गरेको हुँदा सोही बमोजिम आय कायम गरी पाउँ भन्ने प्रतिवादीहरूको पुनरावेदन जिकीर रहेको पाइन्छ । बादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकीर हेर्दा आशा चतुर्वेदीका नाउँको भैरहवाको कि.नं.१६३६ को जग्गा धितो राखी सो उद्योगमा लगानी गरेको र उक्त जग्गा खरीद गरेको स्रोत नै बैध नहुँदा उद्योगको आयलाई बैध मान्न मिल्दैन, कर कार्यालयमा विवरणसम्म पेश गरेको भए पनि के कसरी आय प्राप्त गरेको भन्ने प्रष्ट नभएको हुँदा कमला कार्पेट तर्फको आयलाई मान्यता दिएको विशेष अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण छ, भन्ने जिकीर लिएको देखिन्छ ।

कमला कार्पेट उद्योग मिति २०४४।१२।१८ मा घरेलु तथा ग्रामीण उद्योग विभागमा घरेलु उद्योगको रूपमा विरेन्द्रनाथ टण्डन र माला यादव दुई जना साभेदार रहने गरी दर्ता भएको देखिएको छ । उद्योग स्थापना हुँदाको मुख्य उद्देश्य विभिन्न साइजको बुट्टा र गलैचा उत्पादन गर्ने रहेको देखिन्छ । मिति २०४५।१।९ को निर्णयानुसार प्रतिवादीमध्येको आशा चतुर्वेदी तथा निर्मला लाभ पनि साभेदार कायम भएको पाइन्छ । मिति २०४९।१।१८ को निर्णयानुसार सो उद्योगलाई निर्यातमूलक उद्योगको हैसियत समेत दिइएको देखिन्छ ।

कमला कार्पेटमा लगानी गर्दा धितो राखेको कि.नं.१६३६ को जग्गाको स्रोत नखुलेको र कर कार्यालयमा पेस भएका कागजातबाट आय अंक घोषणासम्म गरेको भएपनि कहिले र कुन तरिकाबाट सो आय प्राप्त भएको भन्ने प्रमाण नभएकाले कमला कार्पेटको आयलाई मान्यता दिन नमिल्ने भन्ने बादी पक्षको पुनरावेदन जिकीर रहेको छ । तर के कति कारणबाट उक्त जग्गा खरीदको स्रोत पूष्टि नभएको हो भन्ने सम्बन्धमा पुनरावेदन पत्रमा ठोस आधार उल्लेख गर्न सकेको पाइदैन । विशेष अदालतले प्रतिवादीको आय र सम्पत्तिको विश्लेषण गरी आशा चतुर्वेदीका नाउँको उक्त कि.नं.१६३६ लाई स्रोत खुलेको आर्जनभित्रको सम्पत्तिका रुपमा मान्यता प्रदान गरेको देखिँदा सो जग्गा धितो राखी उक्त उद्योगमा गरेको लगानीलाई अन्यथा भन्न मिल्ने अवस्था देखिँदैन । त्यस्तै घरेलु उद्योगको रुपमा स्थापना भएको उक्त उद्योगलाई निश्चित अवधिसम्म कर नलाग्ने तत्कालीन औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०३८ समेतको कानूनी व्यवस्था रहेको सन्दर्भमा आयकरको लगत कट्टाको प्रयोजनको लागि उद्योगले मौकामा सम्बन्धित कर कार्यालय समक्ष पेश गरेको आय विवरणलाई हाल आएर मान्यता दिन नमिल्ने कुनै कारण नदेखिएकोले पुनरावेदक बादी पक्षको पुनरावेदन जिकीरसँग सहमत हुनसक्ने स्थिति भएन ।

वैदेशीक मुद्रा व्यवस्थापनको लागि निर्यात तर्फको विवरणमात्र कर कार्यालयमा पेश गरेको हो, कर छुट हुने हुँदा आय विवरण पेश गर्नु पर्ने दायित्व नै थिएन, त्यसैले लेखा परीक्षण भएको उद्योगको श्रेस्ता बमोजिमको मुनाफा रकमलाई प्रतिवादीको आयमा गणना गरिनु पर्दछ भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकीरका सम्बन्धमा विचार गर्दा २०४९ सालदेखि मात्र कमला कार्पेट इण्डष्ट्रिजको उद्देश्यमा **निर्यातमूलक** भन्ने थप भएको पाइन्छ । शुरुमा उक्त उद्योग गलैचा उत्पादन र बुट्टा बनाउने लक्ष्य सहित स्थापना भएको देखिन्छ । कर कार्यालयमा आ.व.२०४५।०४६ सालदेखि सालबसाली रुपमा पेश गरेको विवरणमा निर्यात तर्फको आय मात्र पेश गरेको भन्ने कुरा उल्लेख नभई विद्युत, टेलिफोन, प्रशासनीक लगायत उद्योगका सम्पूर्ण खर्च समेत देखाई उत्पादन र बिक्रीबाट प्राप्त कूल आय, कूल खर्च, खुद मुनाफा र बाँकी रहेको मौज्दात आदिको विवरण समेत उल्लेख भएकोले उक्त विवरण निर्यातको मात्र हो भनी मान्न सकिने आधार देखिँदैन । साभेदारी उद्योगको नाममा रहेको बैंक खाताबाट साभेदार सञ्चालकहरुले विभिन्न उद्देश्य वा उद्योगकै नियमित कार्य सञ्चालनका लागि रकम निकाल्ने कार्य स्वाभाविक हुने हुँदा मुनाफा वापत रकम भिकिएको भन्ने व्यहोरा उल्लेख भएको अवस्थामा बाहेक उद्योगको खाताबाट सञ्चालक साभेदार समेत रहेकी प्रतिवादी आशा

चतुर्वेदीले निकालेको सम्पूर्ण रकम मुनाफा वापतको हो भनी अनुमान गर्न मिल्ने अवस्था हुँदैन । त्यसमा पनि प्रतिवादीले दावी लिए बमोजिमको मुनाफा रकम साभेदारहरु बीच बाँडफाँड भएको भन्ने कुराको कुनै निर्णय वा आधिकारिक लिखत पुनरावेदक प्रतिवादी पक्षबाट दिन वा गुजार्न सकेको पनि पाइदैन । आफूले कर फछ्यौट गर्नुपर्ने दायित्व भएका अवस्थामा कम आय देखाई सम्पत्तिको स्रोत देखाउनु पर्ने अवस्थामा बढी आय देखाइएबाट त्यस्तो भनाइमा विश्वास गर्न सकिँदैन । त्यसैले कर फछ्यौट वा लगतकट्टा प्रयोजनको लागि मौकामा कर कार्यालयमा पेश गरेको विवरण मौजुद हुँदाहुँदै सो को विपरित हुने गरी पछिबाट पेश गरिएका लेजर वा वासलात बमोजिमको कारोवारको अंकलाई मान्यता दिन नमिल्ने हुँदा कर कार्यालयमा पेश भएको विवरणका आधारमा रु.१४,३६,४२२।६९ आय कायम गरेको विशेष अदालतको फैसला मनासिव देखियो ।

त्यसै गरी कृषि आय तर्फ जिकीर लिइए बमोजिम आय नदिई कम आय कायम गरेको विशेष अदालतको फैसला नमिलेको भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकीर रहेको छ । साथै कृषि समेतबाट प्राप्त गरेको सीमित आयबाट छोराछोरीलाई भारतमा पढाउँदाको खर्च व्यहोरिएको भन्ने अभियोग दावी भएकोमा कृषि तर्फको अलग्गै आय कायम गरेको विशेष अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण रहेको भन्ने बादी पक्षको पुनरावेदन जिकीर रहेको पाइन्छ । कृषि आय निर्धारण गर्ने न्यायोचित मापदण्ड भूमि सम्बन्धी ऐन बमोजिम कूत प्रयोजनका लागि निर्धारण गरिएको मापदण्ड नै हो भन्ने सम्बन्धमा माथि विस्तृत रुपमा विश्लेषण भैसकेको हुँदा सो को पुनरावृत्ति गरिरहन आवश्यक भएन । सोही आधारमा विशेष अदालतबाट प्रतिवादीले पैत्रिक जग्गाबाट २०३२ सालदेखि २०४५ सालसम्म रु.३,०६,८४०।, तथा अंशवण्डा भएपछिको अन्य स्रोत खुलेको जग्गा समेतको रु.७,२४,२९६।९० कृषि आय प्राप्त गरेको भन्ने विश्लेषण भएको देखिन आउँछ । प्रतिवादीको उपरोक्त बमोजिमको पैत्रिक सम्पत्तिमा विवाद नभएको र सो जग्गाहरुमा खेतिपाति लगाइएकै थिएन भन्ने बादी पक्षको जिकीर छैन । त्यसैले सम्पत्ति छ भने त्यसबाट आय प्राप्त हुने कुरा स्वाभाविक भएकोले कृषि आय कायम गरेको मिलेन भन्ने बादी पक्षको पुनरावेदन जिकीर समेत आधारहीन देखिन आउँछ ।

त्यसैगरी फलफूल, माछा र बगैँचाको काठ बिक्रीबाट क्रमशः रु. ५,१०,०००।, ३,००,०००। र ७,५०,०००। आय प्राप्त भएकोमा विशेष अदालतले हचुवा रुपमा बागबगैँचाको रु.८४,३३६।, माछा बिक्री तर्फको रु.७५,०००। आय कायम गरी रुख बिक्रीको आय नै नदिएको

हुँदा उपरोक्त बमोजिम आय कायम गरिनु पर्दछ, भन्ने पनि प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकीर रहेको देखिन्छ । बागबगैँचा र माछा पालन तर्फ विशेष अदालतबाट दिइएको आयका सम्बन्धमा बादी पक्षको पुनरावेदन पत्रमा कुनै जिकीर रहेको नपाइएकोले त्यस सम्बन्धमा विचार गर्नु परेन ।

जहाँसम्म उपरोक्त शिर्षकहरुमा बयान जिकीर बमोजिमको आय पाउनु पर्ने भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकीर रहेको छ, सो को समर्थनमा पर्सा वैरिया वीर्ता अन्तर्गतको कि.नं.२१५, २१६ र ३५३ तथा सिसियाको कि.नं.४२ मा जग्गाको श्रेस्ता तथा वण्डापत्रमा नै वगैँचा जनिएको भन्ने जिकीर गरिएको पाइन्छ । परन्तु वगैँचा भनिएको उक्त जग्गाको हालको वास्तविक अवस्थिति चित्रण हुने गरी प्रतिवादीले जिकीर लिन सकेको पाइदैन । उक्त जग्गामा के कुन समयमा लगाएका के कुन जातका फलफूलका रुखहरु थिए, के कुन समयसम्म उत्पादन दिए, त्यसबाट के कति उत्पादकत्व हुन सक्ने अवस्था थियो र त्यसबाट सालवसाली यो यति आम्दानी प्राप्त भएको हो भन्ने कुराको स्पष्ट आधार सहित जिकीर नभएको स्थितिमा केवल बयानमा उल्लेख गरेकै भरमा सो बमोजिमको आय नै प्राप्त भएको होला भनी मान्न सकिने आधार देखिएन । प्रतिवादीले निश्चित अवधिको फलफूलको आयस्ता दावी गरी सो पश्चात रुखहरु काटी विक्री गरेको भनी काठ विक्रीको जिकीर लिएकोबाट हाल फलफूलका रुखको कुनै अवस्थिति नै नदेखिएको अवस्थामा पुनरावेदक प्रतिवादीको जिकीर बमोजिम आय प्राप्त भएको थियो होला भन्ने कुराको अनुमान गरी निश्कर्षमा पुग्न भनै असम्भव देखिन आएको छ । त्यस्तै अवस्था फलफूलका रुख विक्रीका सम्बन्धमा लिइएको पुनरावेदन जिकीरका सन्दर्भमा पनि देखिन्छ । रुख काट्नको लागि सम्बन्धित बन कार्यालयबाट इजाजत वा निकाशीको लागि छोडपूजी लिएको भन्ने जिकीर लिई त्यसको प्रमाण गुजार्न प्रतिवादीले सकेको देखिदैन । फूलेना पण्डित तथा यज्ञानन्द पुरीलाई फलफूल तथा रुख विक्री गरिएको भन्ने जिकीर लिई घरसारको विक्रीनामा कागज पेश गरेको देखिए तापनि पाँच र सात वर्षपछिसम्मको फलफूल खरीद गर्ने गरी अगाडिनै भएका कागजहरु विश्वसनीय देखिन आउँदैन । त्यस्तो कागज जुनसुकै बखत तयार गर्न सकिने अवस्थाको भएको र परस्पर मिलेमतोमा खडा गर्न सकिने प्रकृतिको हुँदा सम्बन्धित व्यक्तिहरु बीचको निजी विवादमा बाहेक प्रस्तुत मुद्दामा त्यस्ता कागजलाई मान्यता दिन मिल्ने हुँदैन । त्यसैले उपरोक्त जग्गाहरुबाट सामान्य कृषि आयको दोब्बर अर्थात रु.८४,३३६। आय प्राप्त गरेको भन्ने विशेष अदालतको निर्णयाधार मनासिव नै देखिन आउँछ ।

त्यस्तै पर्सा श्रीपुरको कि.नं. ८१४ र ८१७ को घरजग्गामध्ये करिव ३ कठामा पोखरी रहेको भन्ने कुरा प्रतिवादीकै बयानमा उल्लेख भएको देखिन्छ । तर उक्त पोखरीमा व्यवसायिक रूपमा यो यस जातको यति परिमाणमा माछा पालन गरिएको र त्यसबाट यो यति आय प्राप्त भएको थियो भन्ने कुराको निश्चित आधार बयानमा उल्लेख गर्न सकेको देखिन आउँदैन । माछा बिक्रीको आय दावी गरिएको २०५१ देखि २०५५ सम्म प्रतिवादी तथा निजको परिवार उक्त स्थानमा बसेको भन्ने पनि देखिन नआएकोले प्रत्यक्ष निगरानी र रेखदेखमा माछा पालन गर्न सम्भव समेत देखिएको छैन । यसरी माछा बिक्री समेतबाट तीन लाख प्राप्त गरेको भन्ने पुनरावेदन जिकीर प्रमाणित हुन नसकेको र पोखरीको अवस्थिति देखिएको अवस्थामा सामान्य तरिकाले माछापालन गर्दा प्रतिकठ्ठा वार्षिक रु. ५,०००। आम्दानी हुनसक्ने अनुमान गरी तीन कठ्ठा पोखरीको माछा बिक्रीबाट पाँच वर्षमा रु.७५,०००। आय प्राप्त भएको भन्ने विशेष अदालतको निश्कर्ष मनासिव देखिएकोले रु.३,००,०००। आय पाउनु पर्ने भन्ने पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकीरसँग सहमत हुन सकिएन ।

त्यसैगरी पैत्रिक सम्पत्तिबाट प्राप्त मौद्रिक आयको रूपमा पुनरावेदक प्रतिवादीले रु.११,००,०००। प्राप्त गरेको भन्ने जिकीर लिएको देखिन्छ । मिति २०४६।४।१४ को घरसारको चल वण्डा गरिएको लिखतबाट सो रकम दावी गरेकोले घरसारमा त्यति ठूलो रकम राख्न संभव नभएको भन्ने समेत आधार ग्रहण गर्दै विशेष अदालतले उक्त जिकीरलाई मान्यता दिएको देखिँदैन । चार दिन पछि अचल सम्पत्ति वण्डा गरिएको लिखतमा चल सम्पत्ति घरसारमा वण्डा गरिएको भन्ने उल्लेख भएको र उक्त कागजबाट वण्डा पाउने अंशियारमध्येकै दाजु रामचन्द्र चतुर्वेदीले लिखत व्यहोरालाई समर्थन गरी अदालत समक्ष बकपत्र गरेको अवस्था हुँदाहुँदै उक्त रकमलाई मान्यता नदिएको विशेष अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण रहेको भन्ने प्रतिवादीको यस अदालत समक्षको पुनरावेदन जिकीर रहेको छ ।

वस्तुतः मिति २०४६।४।१४ मा उक्त घरसारको चल वण्डा गरिएको लिखत भएको चार दिन पछि अचल सम्पत्ति वण्डा गरी प्रतिवादी समेतका अंशियारहरु बीच सम्पन्न भएको मिति २०४६।४।१९ को पारीत वण्डापत्रमा पनि चल सम्पत्ति घरसारमै लिई दिई सकेको भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ । यसअघि मिति २०३२।१।२६ को घरसारको मानो छुटिएको कागजमा पनि चल अचल पछि वण्डा गर्ने गरी चुल्हो मानो छुटिएको व्यहोरा उल्लेख भएको पाइन्छ । यसबाट मानो छुट्टिँदा चल सम्पत्ति समेत वण्डा गरेको नदेखिएको र चल सम्पत्ति घरसारमा बुझ्नेको

कुरालाई पारित वण्डापत्रले समर्थन गरेको मान्नु पर्ने हुन्छ । २३ विगाहा जग्गा भएको संयुक्त परिवारमा कुनै चल सम्पत्ति नै थिएन होला भन्ने अनुमान गरी चल वण्डाको जिकीरलाई पूर्णरूपमा अस्वीकार गर्नु पनि न्यायोचित हुन सक्दैन । अर्को तर्फ सो लिखतमा उल्लेख भए बमोजिमकै रकम प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले प्राप्त गरेको होला भनी अनुमान गर्दा पनि सार्वजनिक जिम्मेवारीको पदमा रही गैरकानूनी सम्पत्ति आर्जन गरेको भन्ने सम्बन्धमा लागेको आरोप विरुद्ध प्रमाण सिर्जना गर्नकै लागि पछिबाट घरसारमा त्यस्तो कागज बनाउन सक्ने अवस्था रहन जानेतर्फ समेत विचार पुर्याउनु पर्ने हुन आउँछ ।

उक्त घरसारको लिखतबाट रु.२८,७५,०००। नगद सात अंशियारहरु बीच वण्डा गरेको भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ । सो रकम सबै अंशियारहरुलाई समान रूपमा बराबर भाग लगाई बाँडेको भन्ने पनि देखिँदैन । पुनरावेदक प्रतिवादीको काकी राजपतिदेवीले सबैभन्दा कम रु.७५,०००। पाएको देखिन्छ भने पुनरावेदक रामाज्ञा तथा निजका भाई राम अयोध्या चतुर्वेदीले सबैभन्दा बढी जनही रु.११,००,०००। का दरले प्राप्त गरेको भन्ने देखिन्छ । बाँकी अंशियारहरु मध्ये रामचन्द्र र राम सिंहासनले जनही रु.१,५०,०००। तथा रामाधारले रु.२,००,०००। प्राप्त गरेको देखाइएको छ । छोराछोरीको पढाइ र विवाह खर्चलाई ध्यानमा राखी अंशियारपिच्छे चल वण्डामा विभेद गरिएको भन्ने कारण उल्लेख भएको छ । सगोलमा बस्दा सगोलको आय आर्जन सबैले उपभोग गर्ने र वण्डा हुँदा बाँकी रहेको सबै अंशियारले बराबर बाँडने अंशवण्डा सम्बन्धी परम्परागत मान्यता र व्यवहार हो । जिउनी राखेको अवस्थामा बाहेक अंशियारहरु बीच जीयजीयैको अंश गर्नु पर्ने अंश वण्डाको १ नं. को कानूनी व्यवस्था रहेको तथा पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीको आर्थिक अवस्था समेतको सन्दर्भमा सगोलको नगद घटिबढी पारी वण्डा गरेको भन्ने कुरा स्वाभाविक र विश्वसनीय देखिन नआएकोले लिखतमा उल्लिखित कूल रकमलाई तत्काल कायम रहेका सात अंशियारलाई बराबर भाग लगाउँदा प्रतिवादी रामाज्ञाको भागमा पर्न आउने रकम सम्म निजले पाएको मान्नु न्यायोचित हुने देखिन्छ । उक्त लिखतबाट वण्डा गरिएको रु.२८,७५,०००। सात अंशियारले बराबर पाएको अनुमान गर्दा एकजना अंशियारको भागमा रु.४,१०,७१४।२८ पर्ने देखिँदा सोही बराबर पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले पाएको मान्नु पर्ने हुन्छ । अतः उक्त शिर्षकबाट प्रतिवादीले रु.४,१०,७१४।२८ प्राप्त गरेकोले पैत्रिक सम्पत्तिबाट प्राप्त आयमा रु. ४,१०,७१४।२८ थप हुने देखियो ।

पुनरावेदक प्रतिवादीले आमा यशोदादेवी र काकी राजपतिदेवीको अंश भागमा परेको ज.वि.३-१६-० जग्गाको सरदर प्रति वर्ष प्रतिविगहा रु. ३०,०००। कृषि आय हुने, मोही लागेको हुँदा सो को आधा अर्थात रु.१५,०००। का दरले मोहीले बुझाएको २०४७ देखि २०५८ सालसम्मको रु.६,८४,०००। कृषि आय निजहरुले प्रतिवादीलाई नै दिएकोमा विशेष अदालतले सो आयलाई नमानेकोले त्यसलाई आयमा गणना गरी पाउँ भन्ने पनि पुनरावेदन जिकीर लिएको देखिन्छ । उक्त जिकीरको समर्थनमा २०३२ सालमा मानो छुट्टिएको अवस्थादेखि नै आमा र काकीलाई प्रतिवादीको परिवारबाट स्याहार सुसार गरी रेखदेख, पालन पोषण, तीर्थ ब्रत पूजा आजा एवम् औषधि उपचार गर्दै आएको भन्ने आधार प्रस्तुत गरेको अवस्था छ । आमा सरहकी काकी राजपतिदेवी पुनरावेदक रामाज्ञासँगै रहेको भन्ने पनि निज तर्फका कानून व्यवसायीहरुको बहस जिकिर रहेको देखिन्छ ।

पुनरावेदक प्रतिवादीहरुको उक्त पुनरावेदन जिकीरका सम्बन्धमा मिसिल संलग्न मिति २०३२।१२।६ को मानो छुट्टिएको भनिएको घरसारको कागज हेर्दा राजपतिदेवी र यशोदादेवीको भागको कृषि आयस्ता प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीलाई दिने भन्ने कुरा उल्लेख भएको देखिँदैन । त्यसै गरी मिति २०४६।४।१९ को पारीत अंशवण्डाको लिखतमा पनि “हामी राजपतिदेवी र जसोदादेवीको नाउँमा संयुक्त दर्ता रहेको जग्गामा हाम्रो शेषपछि नित्य काज क्रिया सदगद् गरी पाँच जना दाजुभाईले बराबर लिनु खानु” भन्ने ब्यहोरा परेको देखिन आएबाट निजहरुको अंशभागमा परेको जग्गाको आयस्ता प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीलाई मात्र दिने कुनै उद्देश्य राखेको देखिन आउँदैन । यशोदादेवीको २०५३ सालमै मृत्यु भैसकेको र राजपतिदेवी अद्यापिसम्म जीवित रहेको देखिन्छ । काकी राजपतिदेवीको जग्गाको आयस्ता पाएको र निजको पालन पोषण र संरक्षकत्व आफूमा रहेको भन्ने जिकीर लिने पुनरावेदक प्रतिवादीले विशेष अदालतमा गरेको बयानमा निजलाई परिवारको सदस्यको रुपमा उल्लेख गर्न नसकी श्रीमती आशा, छोरा रितेश र अभिषेक तथा छोरी अदितिलाई मात्र परिवारका सदस्यका रुपमा देखाएको पाइएबाट पनि पुनरावेदन जिकीर प्रतिललायक देखिन आउँदैन ।

मोही लागेको उपरोक्त जग्गाबाट प्राप्त हुने कृषि आयस्ता दुई जना बृद्धाहरुको दान पुण्य, औषधोपचार लगायतको जीवन निर्वाहमा खर्च हुने कुरा स्वाभाविक अनुमानको विषय हुने देखिन्छ । अपितु कृषि आयबाट केही बचत नै भएको मानिएको अवस्थामा पनि त्यस्तो बचत अन्य छोराहरुलाई नदिई आर्थिक अवस्था राम्रो भएको भनिएका यी पुनरावेदक प्रतिवादीलाई नै

दिनु पर्ने र दिएको अवस्था प्रमाणित हुने आधार र कारण नहुँदा सो सम्बन्धमा लिइएको पुनरावेदन जिकीरसँग सहमत हुन सकिएन ।

आशा चतुर्वेदीका नाउँमा काठमाण्डौं चावहिल कि.नं.५० जग्गामा रहेको घर तथा रितेश चतुर्वेदीका नाउँको पर्सा श्रीपुरको कि.नं.८१४ र ८१७ को घरजग्गाको घर भाडाबाट रु.१०,७४,३७०। प्राप्त भएकोमा विशेष अदालतले रु.७,२४,०८०। लाई मान्यता दिएकोले रु.३,५०,२५०। थप हुनु पर्दछ भन्ने समेत पुनरावेदक प्रतिवादीहरूको पुनरावेदन जिकीर रहेको देखिन्छ । विशेष अदालतले घरभाडाबाट प्रतिवादीले प्राप्त गरेको मानेको उपरोक्त रकमका विषयमा बादी पक्षको पुनरावेदन पत्रमा कुनै जिकीर लिएको नपाइए पनि उपरोक्त घरजग्गाहरू स्रोत नखुलेको सम्पत्ति भन्ने अभियोग दावी रहेकोमा स्रोत खुलेको ठहर गरेको विशेष अदालतको फैसलामा प्रत्यक्ष त्रुटि रहेको भन्ने जिकीर लिएको देखिन आउँछ । तलबभत्ता वापत प्रतिवादीले प्राप्त गरेको रकमलाई निजको वैध आयस्रोत मानी अभियोग दायर भएको तथा आयस्रोतका अन्य प्रमाणहरूबाट उपरोक्त घरजग्गा प्रतिवादीको स्रोत खुलेको सम्पत्तिभित्र पर्ने देखिएको भन्ने समेत आधार ग्रहण गरी घर भाडा वापतको उपरोक्त रकमलाई विशेष अदालतले वैध आय मानेको देखिन्छ ।

बहिनी फाउण्डेशन र उप्रेति केमिकल्स नामक संस्थालाई भाडामा दिएको भनी प्रतिवादीको बयानमा उल्लेखित उपरोक्त बमोजिमको रकमलाई विशेष अदालतले मान्यता नदिनु पर्नाको कारण उक्त संस्थाहरूलाई घरभाडामा दिएको लिखित संझौता प्रमाणस्वरूप पेश हुन नसकेको भन्ने उल्लेख भएको पाइन्छ । त्यसै गरी घरबहाल कर तिरेको भन्ने जिकीर लिए पनि सो को प्रमाण पेश गर्न सकेको देखिँदैन । विशेष अदालतले ग्रहण गरेको उपरोक्त आधार खण्डन हुने गरी उक्त संस्थाहरूलाई घर भाडामा दिएको कुरा पूष्टि हुने कुनै तथ्ययुक्त सबूद प्रमाण प्रतिवादीले यस अदालत समक्षको पुनरावेदनमा समेत पेश गर्न सकेको नपाइएकोले पुनरावेदन जिकीरका भरमा मात्र थप आय दिन मिल्ने देखिएन । त्यसैले घर भाडा वापत विशेष अदालतले गरेको विश्लेषणमा कुनै त्रुटि विद्यमान रहेको पाइएन ।

यसका साथै प्रतिवादीले विवाहमा दाइजो (तिलक) स्वरूप प्राप्त गरेको रकमबाट वचत भएको भनिएको रु.१,७३,७५०। लाई विशेष अदालतले स्रोत खुलेको सम्पत्तिका रूपमा लिए उपर बादी पक्षको पुनरावेदनमा कुनै जिकीर लिएको देखिन नआएकोले त्यस सम्बन्धमा थप विचार गर्नु पर्ने अवस्था देखिँदैन । भारतीय जीवन विमाबाट भा.रु.२०,०००। को हुने ने.रु.३२,०००। र

राष्ट्रिय विमा संस्थानबाट विमा वापत रु.५०,१००। पाएकोमा सो को आधा रु.४१,१००। लाई मान्यता दिएकोले पुरै रकमलाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिका रुपमा लिनु पर्ने भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकीर रहेको देखिन्छ । विमा अवधि भुक्तान भएपछि प्रिमियमको दोब्बरसम्म भुक्तानी पाउन सक्ने अनुमानमा आधारित भई आधा रकमलाई मान्यता दिएको विशेष अदालतको फैसला अन्यथा देखिन आउँदैन । तसर्थ उपरोक्त शिर्षकहरुबाट जम्मा रु.२,१४,८५०। प्रतिवादीको आयमा समावेश गरेको विशेष अदालतको फैसला मिलेकै देखिन्छ ।

मामा अम्बिका तिवारीबाट सहयोग स्वरुप २०४६ सालमा प्राप्त गरेको भनिएको भा.रु.९,००,०००। लाई २०४७ सालदेखि नै २५ प्रतिशत ब्याजदरमा लगानी गरी आर्जन भएको रु.३१,०१,७५५। तथा सासु चन्द्रावतिबाट बच्चाहरुको उच्च शिक्षाको लागि २०५६ मंसिरदेखि २०५७ भाद्रसम्म प्राप्त गरेको भा.रु.७,५०,०००। को हुने ने.रु.१२,००,०००। लाई विशेष अदालतले मान्यता नदिएकोले त्यसलाई पनि प्रतिवादीको वैध आयमा समावेश गरिनु पर्ने भन्ने पनि पुनरावेदन जिकीर रहेको छ । उक्त लिखत बमोजिमको रकम नेपालमा आएको भन्ने तथ्य पुनरावेदक प्रतिवादीबाट स्थापित गर्न सकेको अवस्था देखिँदैन । भारत चम्पारण जिल्लामा बस्ने आमा चन्द्रवतिदेवी र मामा अम्बिका तिवारीबाट पाएको भनिएका क्रमशः भारतीय रुपैयाँ सात लाख पचास हजार र नौ लाख रुपैयाँ यो यस प्रक्रियाबाट नेपालमा ल्याएको, जम्मा गरेको र खर्च गरेको भनी प्रतिवादीले प्रष्ट र किटान साथ भन्न र देखाउन सक्नु पर्दछ । सो रकमहरुबाट गरिएको खर्चका सम्बन्धमा जसरी पुनरावेदक प्रतिवादी पक्षबाट जिकीर लिइएको छ, त्यसरी नै लिखत भएदेखि खर्च हुनु अधिसम्मको सो रकमको कारोवार (Transaction) पनि प्रमाणित गर्न सक्नु पर्दछ । त्यति ठूलो रकम भारतबाट नेपालमा ल्याउँदा पुनरावेदक प्रतिवादीहरुले सँगसाथमा राखेर ल्याएको होला भनी अनुमान गर्नु स्वाभाविक हुँदैन । त्यसैले भारतमा प्राप्त भएको भनिएको उक्त रकम बैकिङ्ग लगायत अन्य वित्तिय प्रणालीबाट नेपाल आएको, सटही गरेको, जम्मा भएको लगायतको स्थिति र अवस्था प्रष्ट रुपमा देखिनु अपरिहार्य हुन्छ । सो को अभावमा शपथपत्र पेश गरेको एकमात्र आधारमा प्रतिवादीहरुले उक्त रकम प्राप्त गरेको हो भन्ने न्यायिक निश्कर्षमा पुग्न संभव हुँदैन । उपरोक्त बमोजिम कारोवार भएको तथ्य प्रमाणित हुनसक्ने जिकीर प्रतिवादीहरुको यस अदालत समक्षको पुनरावेदन पत्रमा समेत उल्लेख भएको नदेखिएको हुँदा त्यसलाई मान्यता नदिएको विशेष अदालतको फैसला अन्यथा देखिएन । आशा चतुर्वेदी र अभिषेक चतुर्वेदीका नाउँमा यूनाइटेड बैंक अफ इण्डियाको खाताका सम्बन्धमा सो रकमलाई

प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीको आयमा समावेश गर्नु नपर्ने भनी तथा शपथपत्र मार्फत पाएको भनिएका उपरोक्त रकमहरुलाई मान्यता दिन नमिल्ने भन्ने सम्बन्धमा माथि पृथक रुपमा विश्लेषण भैसकेकोले त्यस सम्बन्धमा अरु विचार गरी रहन पर्ने अवस्था भएन ।

त्यसैगरी प्रतिवादीले विभिन्न जग्गाहरु भाडामा लगाई जम्मा रु.७,२९,६००। आय प्राप्त गरेकोमा विशेष अदालतले त्यसलाई मान्यता नदिएकोले आयमा समावेश हुनुपर्ने भन्ने जिकीर लिएको देखिन्छ । जग्गा भाडामा दिएको भनी घरसारमा बनाइएका पेश भएका केही लिखतहरु समेत अस्वाभाविक देखिएको हुँदा विशेष अदालतबाट भाडा माग गरिएका जग्गाको कृषि आयसम्म कायम गरेको देखिन्छ । विशेष अदालतको विश्लेषण विपरित जग्गा भाडाबाट आय प्राप्त भएको ठोस र विश्वसनीय आधार पुनरावेदक प्रतिवादीले यस अदालतको पुनरावेदन पत्रमा समेत लिन सकेको नपाइएको हुँदा जग्गा भाडाको सम्बन्धमा लिइएको जिकीर आधारहीन देखियो ।

काकी राजपतिदेवीले मिति २०४९।४।१० को शर्तनामाको लिखतबाट दिएको रु.१५,००,०००। सोही बेलादेखि गाउँघरमा २५ प्रतिशत ब्याजदरमा लगानी गरी प्राप्त भएको रु.३५,१७,९६८। लाई विशेष अदालतले मान्यता नदिएकोले स्रोत खुलेको सम्पतिमा गणना हुनुपर्ने भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकीर रहेको देखिन्छ । उक्त रकम राजपतिदेवीसँग रहन सक्ने आधारका रुपमा निजका पिता हरिनारायण तिवारीको कुनै सन्तान नभएको, अन्य दुई छोरीलाई जग्गा नै दिएको र राजपतिलाई घरसारमा नगर्दै सो रकम दिएको भन्ने जिकीर लिइएको छ । त्यस्तै राजपतिले सो रकम प्रतिवादीलाई दिनु पर्ने कारणमा निजको रेखदेख, खानपिन, सेवा सुश्रुसा, तीर्थ ब्रत, औषधि उपचार आदि प्रतिवादीले गरेको भन्ने जिकीर लिइएको छ । प्रथमतः पन्ध्र लाख रुपैयाँ राजपतिदेवीका बाबुले घरसारमा दिएको भन्ने जिकीर पूष्टि हुने कुनै प्रमाण छैन । राजपतिदेवीसँग सो रकम रहन सक्ने अवस्था र आधार स्थापित नभएको स्थितिमा निजले त्यति ठूलो रकम प्रतिवादीलाई दिएको जिकीर स्वतः खण्डित हुने हुँदा काकी र भतिजाको मिलेमतोमा जुनसुकै बखत खडा गर्न सकिने प्रकृतिको त्यस्तो घरसारको कागजका आधारमा प्रतिवादीले जिकीर लिए बमोजिमको रकम प्राप्त गरेको निश्कर्षमा पुग्न मिल्ने हुँदैन । त्यसैले प्रतिवादीको यस तर्फको पुनरावेदन जिकीर आधारहीन देखियो ।

अभयकुमार सर्राफबाट मिति २०५७।१।१४ मा ऋण स्वरुप लिएको रु.११,५०,०००। लाई विशेष अदालतले मान्यता नदिएकोले त्यसलाई पनि प्रतिवादीको वैध आयका रुपमा लिइनु पर्दछ

भन्ने पनि पुनरावेदन जिकीर रहेको देखिन्छ । उपरोक्त ऋण प्रस्तुत मुद्दा दायर हुनु पूर्व मिति २०५८।९।२६ मा नै तिरी सकेको भन्ने निज अभयकुमार सर्राफको बकपत्रबाट खुल्न आएको अवस्था छ । ऋण तिर्नको लागि समेत आर्थिक दायित्व पर्ने नै हुँदा मुद्दा चल्नु अगावै तिरिसकेको ऋणलाई आयस्रोतमा गणना गर्नु पर्ने कुनै विवेकसम्मत आधार नदेखिँदा सो रकमलाई आय स्रोतमा लिनु पर्ने भन्ने पुनरावेदन जिकीरसँग सहमत हुन सकिएन ।

२०३३ सालदेखि २०५९ असोज मसान्तसम्म विभिन्न स्रोतबाट प्राप्त वैध रकम लगानी गरी रु.४५,६९,७९३। ब्याज प्राप्त भएकोमा विशेष अदालतले त्यसलाई स्रोतमा नलिएकोले स्रोत कायम हुनु पर्ने भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदनमा जिकीर लिइएको पाइन्छ । ब्याजप्राप्त हुने मूल स्रोतको रूपमा शपथपत्र मार्फत प्राप्त गरिएका भनिएका रकम, दाइजो पेवा, टिकाटालो आदिबाट प्राप्त रकम, कृषि र तलब भत्ताबाट प्राप्त आय, राजपतिदेवीबाट घरसारमा प्राप्त गरेको भनिएको रकमसमेतलाई प्रस्तुत गर्न खोजिएको छ । शपथ पत्र एवम् घरसारको लिखतबाट प्राप्त गरेको भनिएका रकमलाई मान्यता दिन नमिल्ने भन्ने सम्बन्धमा माथि विवेचना भैसकेको छ । तलबभत्ता, कृषि लगायतका वैध स्रोतबाट प्राप्त रकम दैनिक खर्चमा पनि खर्च भएर जाने कुरा स्वाभाविक नै हुँदा सम्पूर्ण रकम शुरुदेखि अन्त्यसम्म बैंकमा जम्मा भएको र पुनरावेदकले जिकीर लिए जस्तो अस्वाभाविक परिमाणको ब्याज प्राप्त गरेको मान्न सकिने हुँदैन । ब्याज दावी गर्नेले मूलधनको स्रोत पूष्ट गर्न सक्नु पर्ने हुन्छ । सबै मूलधन अर्थात लगानीको स्रोत नदेखाई ब्याज वापत रु.४५,६९,७९३। प्राप्त भएको भनी लिइएको जिकीर स्वतः आधारहीन देखिएकोले त्यस सम्बन्धमा थप विचार गरिरहन आवश्यक भएन ।

प्रतिवादी आशा चतुर्वेदीले बाल्यकालदेखि नै माइतिबाट स्त्रीधन, दान दक्षिणा, टिकाटालो, विभिन्न समारोहमा पाएको बक्सिस समेत गरी जम्मा रु.२,०२,८५८। प्राप्त गरेकोमा २०३३ सालदेखि २५ प्रतिशत ब्याजदरमा लगानी गरी बढेबढाएको समेत रु.२२,९९,९५६। भएकोमा विशेष अदालतले रु.९,५०,०००। लाई मात्र मान्यता दिई सो रकमबाट लकरबाट बरामद भएको रु.३,२३,८५९।३९ गहना खरीद भएको ठहर गरेको त्रुटिपूर्ण छ । दाइजो(तिलक) वापत प्राप्त भएको रकमलाई मान्यता दिएपछि गर गहनालाई मान्यता नदिनु पर्ने कुनै कारण छैन । त्यसैले मान्यता नदिएको रु.२०,६९,९५६। रकमलाई पनि आयमा गणना गरी पाऊँ भन्ने पुनरावेदन जिकीर लिएको देखिन्छ । त्यसै गरी प्रतिवादीको घरबाट बरामद भएका करिब २० तोला बराबरका सुनका गरगहना दाइजो पेवाको हुन सक्ने भनी निजकै जिम्मा दिइएकोमा लकरबाट

बरामद भएका रु.३,२३,८५९।३१ पर्ने गहनालाई विना आधार बैध सम्पत्तिमा समावेश गरेको विशेष अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण भएकोले बदर गरी पाऊँ भन्ने बादी पक्षको पुनरावेदन जिकीर रहेको पाइन्छ ।

कुनै प्रमाणबाट पूष्ट हुन नसकेको टिकाटालो समेतबाट उपरोक्त बमोजिम उल्लेख्य रुपमा बचत हुनसक्ने रकम प्राप्त भएको भन्ने प्रतिवादीहरुको पुनरावेदन जिकीर प्रथम दृष्टिमा नै आधारहीन देखिएकोले त्यसतर्फ थप विचार गरिरहन आवश्यक देखिँदैन । प्रतिवादीहरुको घरबाट बरामद भएको गरगहनालाई विवाह लगायत विभिन्न पैत्रिक स्रोतबाट प्राप्त भएको अनुमान गरी स्वयम् बादी पक्षले दावी नलिएको अवस्थामा बैंक लकरमा फेला परेका उपरोक्त मूल्यका गरगहनालाई पनि दाइजोकै मान्नु पर्ने भन्ने जिकीर समेत ग्रहणयोग्य हुन सक्दैन । त्यसैले दान दक्षिणा, टिकाटालो समेतबाट समय समयमा प्राप्त हुने सानोतिनो रकमलाई महिलाले गहना जोड्न प्रयोग गरेको अनुमान गरी लकरबाट बरामद भएका गहना टिकाटालोबाट पाएको रु.१,५०,०००। बाट खरीद भएको विशेष अदालतको ठहर मनासिव नै देखिन्छ ।

पुनरावेदक प्रतिवादी आशा चतुर्वेदीका नाउँको नेपालगञ्जको जग्गा बिक्रीको आयलाई विशेष अदालतले मान्यता दिएको तर दाइजो पेवाबाट खरीद भएको भनी लिखतमै उल्लेख भएका पर्सा श्रीपुरका कि.नं.४९१, ५१४ र ५१५ का जग्गा बिक्रीबाट प्राप्त रु. १,४२,५००। लाई मान्यता नदिएको हुँदा सो रकमलाई आयमा समावेश गर्नु पर्ने भन्ने प्रतिवादीहरुको पुनरावेदन जिकीर रहेको छ । साथै नेपालगञ्जको कि.नं.३३७ र ३३९ को जग्गा बिक्रीबाट रु.१,८६,०००। प्राप्त भएको लिखतबाटै देखिनेमा विशेष अदालतले रु.१,६८,०००। मात्र आय कायम गरेको हुँदा छुट भएको रु. १८,०००। लाई आयमा समावेश गरिनु पर्ने भन्ने पनि जिकीर रहेको पाइन्छ । लिखतमा दाइजो पेवा उल्लेख गर्दैमा दाइजो पेवाबाटै खरीद भएको अनुमान गर्न मिल्ने हुँदैन । अपितु दाइजो पेवाको जिकीर लिनेले सो को प्रमाण पनि गुजार्न सक्नु पर्ने हुन्छ । पुनरावेदक प्रतिवादीले दाइजो पेवाबाट प्राप्त गरेको भनिएको रकमलाई पनि विशेष अदालतले स्रोतका रुपमा अलग्गै शिर्षकमा मान्यता दिएको र प्रतिवादीको आयस्रोत तथा निजसँग रहेको सम्पत्ति बीचको सम्बन्धका बारेमा समेत विश्लेषण भएको स्थितिमा गोश्वारा रुपमा लिइएको पुनरावेदन जिकीरलाई स्वीकार गर्न मिल्ने अवस्था रहँदैन । त्यसैले उपरोक्त जग्गा खरीदको स्रोत पुनरावेदक प्रतिवादीहरुले ठोस र वस्तुनिष्ट प्रमाणद्वारा पूष्ट नगर्दासम्म जग्गा बिक्रीबाट प्राप्त आय पनि

वैध स्रोत हुन नसक्ने हुँदा त्यसलाई मान्यता नदिएको विशेष अदालतको फैसला अन्यथा देखिएन । त्यस्तै २०३७ सालमा नेपालगंजको जग्गा रु.१८,०००। मा खरीद गरेको देखिएको भनी खरीद गरेको रकम कटाई सो जग्गा बिक्रीबाट प्राप्त आयलाई वैध आयका रूपमा समावेश गरेको पनि न्यायोचित नै देखिन आएको छ ।

त्यसै गरी पुनरावेदक प्रतिवादीमध्येको अदिति चतुर्वेदीले टिकाटालो आदिबाट पाएको रकम सानैदेखि जम्मा गरी लगानी समेतबाट बढेबढाएको रु.१०,००,०००। एभरेष्ट बैंक न्यूरोड शाखामा जम्मा गरेको र सो रकमबाट प्राप्त ब्याज रु.२३,०३०।४८ समेत जम्मा रु.१०,२३,०३०।४८ खातामा रहेकोमा ब्याजबाट प्राप्त रकमसम्मलाई टिकाटालोको मानी अन्य रकमलाई मान्यता नदिएको विशेष अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण रहेकोले उक्त खातामा रहेको पूरै रकमलाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा समावेश गरी पाऊँ भन्ने पुनरावेदन जिकीर रहेको देखिन्छ । वस्तुतः टिकाटालोबाट दश लाख रुपैयाँ प्राप्त गरेको भन्ने जिकीर नै विश्वसनीय देखिँदैन । उक्त खातामा एकपटक रु.१,५०,०००। र अर्को पटक रु.८,५०,०००। गरी दश लाख रुपैयाँ जम्मा भएको भन्ने तथ्यलाई यस अदालत समक्षको पुनरावेदन पत्रमा नै स्वीकार गरिएको छ । बैंक खातामा एकै पटक त्यति ठूलो परिमाणमा रकम जम्मा भएको उपरोक्त प्रवृत्तिबाट पनि अविवाहित छोरीले विभिन्न चाडवाड, समारोह आदिमा टिकाटालोबाट प्राप्त गर्ने सानोतिनो दान दक्षिणा रकम जम्मा हुने स्वाभाविक प्रवृत्तिलाई जनाउँदैन । त्यसैले सो बैंक खातामा रहेको रु.२३,०३०।४८ सम्मलाई निजको टिकाटालोबाट प्राप्त भएको ठहर गरेको विशेष अदालतको फैसला मनासिव नै देखिन्छ ।

अब पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदी तथा निजका परिवारका सदस्यका नाममा बकस पत्र एवम् राजिनामाबाट प्राप्त गरिएका घरजग्गाको विश्लेषणका सम्बन्धमा विशेष अदालतबाट भएको फैसला नमिलेको भन्ने पुनरावेदन जिकीरका सम्बन्धमा विचार गर्नु पर्ने हुन आएको छ । पुनरावेदकले जाँच अवधिभित्र लिखत मूल्य अनुसार बकसपत्रबाट रु.१७,६५,००६।५ र राजिनामाबाट रु.१९,८१,३४९।५० गरी कूल रु. ३७,४६,३५६। मूल्य बराबरको जग्गा हक हस्तान्तरण गराई लिएको भन्ने विशेष अदालतको विश्लेषण रहेको छ । त्यस्तै विशेष अदालतले आशा चतुर्वेदीका नामको काठमाण्डौं चावहिलको कि.नं.५० को जग्गामा रहेको घर निर्माण तथा सुधारमा रु.९,५०,०००। खर्च भएको तथा रितेश चतुर्वेदीका नाउँको पर्सा श्रीपुरको कि.नं.८१४ र ८१७ को घरको लिखत बमोजिमको खरीद मूल्य रु.५,३१,९३४। कायम गरिएको देखिन्छ ।

बकस पत्रबाट प्राप्त गरिएका घरजग्गाहरुमा आफ्नो आर्जन नपरेको भन्ने प्रतिवादी र दाजुभाईबाट बकस पाएको तीन कित्ता जग्गालाई पनि खरीद मान्नु पर्ने र लिखत मूल्यलाई नभई अनुसन्धानको क्रममा भएको मूल्यांकनका आधारमा घरजग्गाको विगो कायम हुनु पर्ने भन्ने बादी पक्षको पुनरावेदन जिकीर रहेको देखिए तापनि लिखतमा उल्लेख भए बमोजिम उपरोक्त मूल्यका घर जग्गाहरु प्राप्त गरेको भन्ने तथ्यमा कुनै विवाद भएको पाइँदैन । काठमाण्डौंको घर निर्माण र मर्मत सुधारमा रु.९,५०,०००। खर्च भएको भन्ने तथ्य स्वीकार गरी पुनरावेदक प्रतिवादीले अदालत समक्ष वयान गरेको देखिँदा घर मर्मतमा खर्च भएको रु. ४,००,०००। लाई खर्चमा समावेश गर्न मिल्ने होइन भनी लिएको जिकीर आधारहीन देखियो । त्यस्तै उक्त घर निर्माण भएको कि.नं.५० को जग्गालाई सम्म स्रोत पूष्ट भएको सम्पत्तिका रुपमा दावीमा उल्लेख गरिएकोमा घरको समेत स्रोत पूष्ट भएको भन्ने विशेष अदालतको फैसला नमिलेको भन्ने बादी पक्षको पुनरावेदन जिकीर रहेको देखिए तापनि प्रतिवादीको बैध आयस्रोत भित्रै उक्त घर निर्माणको खर्चलाई समावेश गरी विशेष अदालतबाट भएको विश्लेषणमा कुनै त्रुटि रहेको देखिँदैन ।

बकसपत्रबाट प्राप्त घर जग्गा एवम् सम्पत्ति मूल्यांकनका सम्बन्धमा माथि अलग्गै विश्लेषण भैसकेको हुँदा उपरोक्त विश्लेषणका आधारमा घरजग्गा लगायतको अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्नमा भएको कूल खर्च रु.५२,२८,२९१। कायम गरेको विशेष अदालतको निर्णयमा कुनै त्रुटि रहेको पाइएन ।

नेपालमा रहेको बैंक खाता तर्फ पुनरावेदक रामाज्ञा चतुर्वेदीका नाउमा एस.वि.आई. बैंक दरवारमार्गमा रहेको बचत खाताको रु.५७,६६१।६५ र नेपाल बैंक लि. धर्मपथको रु.३२,१२७।३४, लाई मान्यता नदिएको, आशा चतुर्वेदीका नामको ने.बै.लि. धर्मपथको खाताको रु. ६८,०७६।४० मध्ये रु.३९,२४१।२६ र हिमालयन बैंक विरगंजको रु.७४,९६१।३६ लाई मान्यता नदिएको, अभिषेक चतुर्वेदीका नामको कृषि विकास बैंक चावहिलको रु. ५०,१०८।२४ अवैध मानेको विशेष अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण भएकोले उपरोक्त खातामा रहेको सम्पूर्ण रकमलाई स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा समावेश गरिपाउँ भन्ने समेत प्रतिवादीहरुको पुनरावेदन जिकीर रहेको देखिन्छ । पुनरावेदन जिकीरको समर्थनमा सो रकमहरु कृषि आय, तलव भत्ता, कमला कार्पेटको मुनाफा, बिमा पोलिसी, गाउँघरमा लगानी गरेको रकमको ब्याज समेतका बैध आय अन्तर्गतको भएकोले स्रोत खुलेको सम्पत्तिको रुपमा लिइनु पर्ने भन्ने आधार प्रस्तुत गर्न खोजेको पाइन्छ ।

पुनरावेदक प्रतिवादीहरूले जिकीर लिएका उपरोक्त तलव भत्ता लगायतका आय स्रोतका सम्बन्धमा अलगगै विश्लेषण भई विभिन्न शिर्षक अन्तर्गत बैध मानिएको हदसम्मको आयलाई विशेष अदालतले मान्यता दिएकै देखिन्छ । विशेष अदालतले विभिन्न शिर्षक अन्तर्गत कायम गरेको प्रतिवादीको स्रोत खुलेको र नखुलेको सम्पत्तिका सम्बन्धमा लिइएको पुनरावेदन जिकीरका सम्बन्धमा पृथक पृथक विश्लेषण भैसकेको, सोही विश्लेषणबाट सो तथ्य एकीन हुने नै भएकोले यस सम्बन्धमा थप विचार गरी रहन आवश्यक देखिँदैन । बैंक खाताको मूलधनका सम्बन्धमा दावी नलिएकोले हाल बैंक खातामा रहेको रकम ब्याज मात्र भएको हुँदा पनि यसलाई अवैधमान्न नमिल्ने भन्ने पुनरावेदक प्रतिवादी तर्फका विद्वान कानून व्यवसायीहरूको बहस जिकीर र लिखित बहसनोटमा उल्लेख भएको पाइन्छ । अभियोग दायर गर्दाका बखत खातामा मौज्दात देखिएको रकमका सम्बन्धमा दावी भएको हुँदा मौज्दात रकम बैध स्रोतबाट आएको हो भन्ने प्रमाणित गर्नु पर्ने दायित्व प्रतिवादीहरू उपर नै रहन्छ । खाताको रकम ब्याज वापतको भएकोले त्यसको स्रोत दिनु पर्ने होइन भनी जिकीर लिनको लागि त्यसको मूलधन बैध थियो भन्ने तथ्य पूष्ट गर्न सक्नु पर्ने हुन्छ । तत्काल खातामा नरहेको कारणले मूलधन उपर दावी भएन भन्दैमा ब्याज स्वतः बैध भएको भनी अर्थ गर्न मिल्दैन । त्यसमा पनि प्रतिवादीले पुनरावेदन पत्रमा प्रष्टरूपमा जिकीरनै लिन नसकेको सो विषयमा कानून व्यवसायीको बहस र लिखित बहसनोटमा लिएको अतिरिक्त जिकीरका आधारमा बहसनोट साथ पेश भएका बैंक स्टेटमेण्टहरू केलाई थप विश्लेषण गरिरहन आवश्यक देखिँदैन ।

पुनरावेदक प्रतिवादीहरूले निजहरूका नाउँमा रहेको रु. ५७,००,०००। मूल्य बराबरको शेयरलाई विशेष अदालतले स्रोत नखुलेको ठहर गरे उपर समेत चित्त नबुझाई यस अदालत समक्षको पुनरावेदनपत्रमा जिकीर लिएको देखिन आउँछ । अभिषेक चतुर्वेदीका नाउँको ओम हस्पिटल एण्ड रिसर्च सेन्टरको शेयर रु.३० लाखको शेयर खरीदको स्रोत आशा चतुर्वेदीका नामको हिमालयन बैंक विरगंजको खातामा रहेको रु. ६८,५०,०००।- मध्येको रकम भएको र रामाज्ञा चतुर्वेदीका नाउँको नेपाल मेडिकल कलेजको रु. ३० लाखको शेयर तलवभत्ता, कृषि आय, घरभाडा, जग्गा भाडा, माछा पालन, आँपको रुख बिक्री, विभिन्न बैंकबाट भिकिएको रकम र अभयकुमार सर्राफबाट लिएको ऋण भएकोले स्रोत खुलेको सम्पत्तिमा समावेस गरिनु पर्ने भन्ने आधार प्रस्तुत भएको देखिन्छ ।

अभिषेक चतुर्वेदीका नाउँको ओम हस्पिटलको शेयर आशा चतुर्वेदीका नाउँमा विरगञ्ज स्थित हिमालय बैंकमा रहेको रु.६८,५०,०००। रकम मध्येबाट खरीद भएको भन्ने आधार दिन खोजेको भएता पनि सो बैंक खाताको रकमको स्रोत पूष्ट गर्न सकेको पाईदैन । आशा चतुर्वेदीका नामको उक्त बैंक खातामा एकै दिन त्यति ठूलो रकम जम्मा भएकोमा सो रकम काठमाण्डौं स्थित विभिन्न बैंक खाताहरूबाट भिकि जम्मा गरेको भन्ने भनाई रहेको देखिए पनि एउटा बैंकबाट अर्कोमा रकमान्तर गर्दैमा त्यस्तो रकमको स्रोत पूष्ट भएको मान्न मिल्दैन । यसबाट उल्टै प्रतिवादीहरूको सम्पत्ति लुकाउने पूर्व तयारी र नियोजित योजना रहेको देखिन आउँछ । त्यस्तै बैंक खातामा उपरोक्त बमोजिमको रकम मौज्दात रहँदा रहँदै अन्य व्यक्तिसँग ऋण लिनु पर्ने अवस्था विश्वसनीय नदेखिएको हुँदा अभयकुमार सर्राफसँग ऋण लिई शेयर खरीद गरेको भन्ने जिकीर समेत विश्वासनीय देखिन आउँदैन । त्यसैले शेयर खरीदको स्रोत पूष्ट हुने अवस्था देखिन आउँदैन ।

छोराछोरीको पढाई खर्च रु.२६,१०,९५०। मात्र भएकोमा विशेष अदालतले रु.२६,९४,२४०। कायम गरेको त्रुटिपूर्ण रहेको तथा प्र.अभिषेक र प्र. अदितीको अध्ययन खर्च जम्मा रु. ९,९०,४००।-, छोरा प्र.अभिषेकको नामको एस.वि.आइ. बैंक दिल्लीमा रहेको खाताको भा.रु.२८,०५,९३४।१९ रकमभित्रबाट नै ब्यहोरिएकोले सो रकम दोहरो पारी दावी गरेको हुँदा दोहोरोरुपमा दावी लिएको रु. ९,९०,४००।- कुल अध्ययन खर्चमा घटाई रु.१६,२०,५५०।०८ लाई मात्र छोराछोरीको पढाइमा भएको खर्चको रुपमा लिनुपर्ने भन्ने पनि प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकीर रहेको छ । अपितु उक्त बैंक खातामा नेपाल एस.वि.आइ.बैंक मार्फत गएको कूल रकम तथा भएको कारोवार र प्रतिवादीलाई हिरासतमा लिएपछि भिकिएको रकम समेतलाई दृष्टिगत गर्दा उपरोक्त भा.रु.२८,०५,९३४।१९ बाटै छोराछोरीको पढाइ खर्च ब्यहोरिएको भन्ने अवस्था नदेखिएकाले सो तर्फको पुनरावेदन जिकीर पुग्न सक्दैन ।

त्यस्तै रितेश चतुर्वेदीलाई अमेरिकामा पढाउन पटक पटक गरी अमेरिकी डलर २३,०००। पठाएको हो भनी प्रतिवादीले अदालत समक्ष गरेको बयानमानै स्वीकार गरेको देखिन्छ । अभियोजन पक्षले सो रकमलाई नेपाल राष्ट्र बैंकबाट प्रकाशित बुलेटिन बमोजिम औषत रु. ७४।०८ का दरले हिसाव गरी रु.१७,०३,८४०। कायम गरी दावी लिएको देखिन्छ । यस स्थितिमा दावी बमोजिम नै पढाइ खर्चको रकम निर्धारण गरेको विशेष अदालतको फैसला अन्यथा देखिन आउँदैन ।

मारुति गाडि तथा प्रतिवादी रितेश चतुर्वेदीले भारतमा काम गरी प्राप्त गरेको भनेको पारिश्रमिक रकम समेतका केही विषयहरूमा बादी र प्रतिवादी दुबै पक्षको पुनरावेदन पत्रमा कुनै जिकीर रहेको नपाइएकोले जिकीर नभएको विषयमा यस अदालतबाट अन्यथा बोली रहनु परेन ।

विशेष अदालतको फैसलाका सम्बन्धमा गरिएको उपरोक्त तथ्यगत विवेचनाबाट पुनरावेदक प्रतिवादी आशा चतुर्वेदीको माइतिबाट प्राप्त भै निजको र अभिषेक चतुर्वेदीका नाउँमा यूनाइटेड बैंक अफ इण्डियामा तत्काल खाता खोली राखिएको भन्ने प्रतिवादीहरूको जिकीर भएको क्रमशः भा.रु.१५,०१,०००। र १४,६२,५००। को हुने रु.४७,४१,६००। नेपालबाट गएको भन्ने बादी पक्षले प्रमाणित गर्न सकेको नदेखिएको र अभियोग पेश हुनु अगावै भिकी पिताको उपचार लगायतको काममा खर्च गरेको भन्ने जिकीर रहेको परिप्रेक्ष्यमा उक्त रकमलाई प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीको आर्जनमा गणना गर्न नमिल्ने भएको हुँदा विशेष अदालतले सो रकम समेत समावेश गरी कायम गरेको प्रतिवादीको कूल आर्जन रु.२,५८,०८,१५७।९८ मा सो रकम घटाउँदा प्रतिवादीको जम्मा आर्जित सम्पत्ति रु.२,१०,६६,५५७।९८ सम्म कायम हुने देखियो । त्यस्तै विशेष अदालतले मिति २०४६।४।१४ को चलबण्डा गरेको घरसारको बण्डापत्रलाई मान्यता दिन नमिल्ने भनी गरेको विश्लेषण नमिली सो शिर्षकमा पुनरावेदक प्रतिवादीको रु.४,१०,७१४।३० आय कायम हुने तथा नेपाल आयल निगममा कार्यरत रहँदा भ्रमणभत्ता वापत पाएको रकममा छुट हुन गएको रु.२,४०५।९० समेत निजको आयमा समावेश गर्नु पर्ने देखिएकोले विशेष अदालतले वैध स्रोत पूष्ट भएको ठहर गरेको सम्पत्ति रु. ६७,२८,५३१।७३ मा उपरोक्त वैध स्रोत अन्तर्गतका रकमहरू समावेश गर्दा जम्मा वैध स्रोत पूष्ट भएको सम्पत्ति रु. ७१,४१,६५१।९३ कायम हुने देखिन आयो ।

उपरोक्त तथ्यगत विवेचनाबाट प्रतिवादीले जाँच अवधिमा आर्जन गरिएको स्रोत खुलाउनु पर्ने जम्मा आर्जित सम्पत्ति देहाय बमोजिम रहेको पाइयो :-

सि.नं.	सम्पत्तिको विवरण	लागत मूल्य	कैफियत
१.	घरजग्गा	रु.५२,२८,२९१।	
२.	बैंक मौज्दात र नगद	रु.१६,४५,६७३।३७	
३.	शेयर	रु.६५,००,०००।	
४.	मारुति गाडि	रु.३,४५,०००।	
५.	सुनका गहना	रु.३,२३,८५९।२१	
५.	छोराछोरी विदेशमा पठाउँदा गरेको खर्च	रु.२६,९४,२४०।	

६.	विदेशमा लुकाई छिपाई राखेको	रु. ४३,२९,४९४।४०	आशा चतुर्वेदी र अभिषेकका नाउँको यूनाइटेड बैंक अफ इण्डियाको बैंक खाताबाट भिकिएको भनिएको रु. ४७,४९,६००।- माइतिबाट प्राप्त भै पिताको उपचार लगायतमा खर्च भैसकेको भन्ने देखिएबाट प्र.रामाज्ञाको सम्पत्तिमा समावेश नगरिएको । साथै रितेशको पारिश्रमिक रु.९,६०,०००।- समेत घटाइएको ।
जम्मा		रु. २,९०,६६,५५७।९८	

त्यस्तै पुनरावेदक प्रतिवादीले जाँच अवधिमा विभिन्न स्रोतबाट प्राप्त गरेको वैधानिक आय देहाय बमोजिम रहेको देखिन आयो :-

सि.नं.	आयस्रोतको शिर्षक	प्राप्त रकम
१.	तलब भत्ता	रु. २६,२८,९२२।३५
२.	कमला कार्पेट	रु. १४,३६,४२२।६९
३.	कृषि आय (सगोलको मौद्रिक आय र जग्गा बिक्री समेत)	रु. १३,५८,४७२।९०
४.	अंशवण्डा हुँदा पाएको नगद	रु. ४,९०,७९४।३०
५.	दाइजो (तिलक) र बिमा	रु. २,९४,८५०।
६.	पेवा, दाइजो दान दक्षिणा, बक्सिस समेत	रु. ३,६८,९८९।६९
७.	घरभाडा	रु. ७,२४,०८०।
कूल आय		रु. ७९,४९,६५९।९३

उपरोक्त तथ्यगत विश्लेषणबाट जाँच अवधिमा प्रतिवादीको जम्मा आर्जित सम्पत्ति रु. २,९०,६६,५५७।९८ भएकोमा रु. ७९,४९,६५९।९३ को मात्र वैध स्रोत पूष्टि भई रु. १,३९,२४,९०६।०५ बराबरको आर्जित सम्पत्ति पुनरावेदक प्रतिवादीको वैध आयस्रोत भन्दा बढी देखिन आएको छ । अर्थात प्रतिवादीको वैध आय स्रोतभन्दा बढी हुन आएको रु. १,३९,२४,९०६।०५ बराबर सम्पत्तिको स्रोत पूष्टि हुन सकेको देखिएन ।

यस परिप्रेक्ष्यमा माथि विभिन्न चरणमा गरिएको कानूनी एवं तथ्यगत विश्लेषणबाट प्रतिवादीको आयस्रोत र आर्जन गरेको सम्पत्ति बीच तादात्म्यता देखिन नआई रु. १,३९,२४,९०६।०५ बराबर सम्पत्तिको स्रोत पूष्टि गर्न नसकेको भन्ने निश्कर्षमा यो अदालत पुगेको छ । तसर्थ पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को

दफा २०(१) बमोजिमको कसूर अपराध गरेको तथ्य शंकारहित तवरबाट पूष्टि हुन आएकोले कसूर ठहर गरेको विशेष अदालतको फैसला मनासिव नै देखिन आयो ।

अब के कुन सम्पत्तिको स्रोत पूष्टि भएको छ र के कुन सम्पत्तिको स्रोत पूष्टि हुन नसकेको हो भन्ने सम्बन्धमा विचार गर्दा के कुन सम्पत्ति के कुन वर्गमा पर्ने हो भन्ने कुरा एकिन गर्नु पर्ने हुन आएको छ । प्रतिवादीको २०५० सालसम्मको सम्पत्ति प्राप्त गर्ने प्रवृत्तिभन्दा सो मिति पश्चात सम्पत्ति प्राप्त गर्ने प्रवृत्तिमा बढी अस्वाभाविकता देखिन आएको छ । प्रतिवादीको वैध आयस्रोतको तुलनामा २०५० सम्ममा आर्जन गरिएका सम्पत्तिमा खासै असमाञ्जस्यता देखिन आउँदैन । शहरी क्षेत्रका जग्गाजमीन जोड्नेदेखि, उल्लेख्य रुपमा शेयर खरीद गर्ने, विदेशी बैंकमा रकम जम्मा गर्ने र छोराछोरीको उच्च शिक्षाका लागि पनि जाँच अवधिको पछिल्लो खण्डमा खर्च भएको देखिन्छ । पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदी विभिन्न संस्थानको महाप्रबन्धक र कार्यकारी निर्देशक जस्तो जिम्मेवार पदमा कार्यरत रहेको सोही पछिल्लो अवधिमा नै निजले आफ्नो पदीय हैसियतको दुरुपयोग गरी गैरकानूनी आर्जन गरेको भन्ने विश्लेषण सहित अभियोगपत्र दायर भएको परिप्रेक्ष्यमा यस इजलासबाट माथि गरिएको विश्लेषण समेतका आधारमा मिति २०४६।४।१४ को चल वण्डाबाट पुनरावेदक प्रतिवादीले प्राप्त गरेको नगद रकम तथा २०४६ देखि २०५२ सालसम्म कमला कार्पेटको तर्फबाट प्राप्त गरेको मुनाफा समेतलाई दृष्टिगत गर्दा सो अवधिभित्र बकस तथा राजिनामाबाट खरीद गरेका अधिकांश जग्गाहरुको समेत स्रोत खुल्न आउने अवस्था देखिएको छ । प्रतिवादीको सालवसाली आय र गरिएको खर्चको तुलनात्मक रुपमा विश्लेषण गरी स्रोत खुलेको र नखुलेको सम्पत्ति यकिन गर्नुपर्नेमा विशेष अदालतबाट सो नगरेको भन्ने बादी र प्रतिवादी दुबै पक्षको पुनरावेदन पत्रमा जिकीर लिइएको कुरालाई दृष्टिगत गर्दा निश्चित आयस्रोत प्राप्त भएको देखिएको समयमा आर्जन गरिएका सम्पत्तिलाई हचुवाको भरमा स्रोत नखुलेको सम्पत्तिका रुपमा समावेश गर्नु न्यायोचित हुने देखिँदैन । त्यसैले स्रोत नखुलेको सम्पत्तिका सम्बन्धमा विशेष अदालतबाट गरिएको विश्लेषणमा केही भिन्नता आउने देखिएको छ ।

उपरोक्त विश्लेषणबाट पुनरावेदक प्रतिवादीले पछिल्लो अवधिमा जोडेको सम्पत्ति तथा विभिन्न शिर्षक अन्तर्गत गरेका खर्चहरु नै अस्वाभाविक देखिई स्रोत पूष्टि हुने अवस्था नदेखिएकोले सो आधारमा पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले गैरकानूनी रुपमा आर्जन गरेको स्रोत नखुलेको रु. १,३९,२४,९०६।०५ बराबरको सम्पत्ति के कुन हो भन्ने सम्बन्धमा

विचार गर्नु पर्ने हुन आएको छ । सो दृष्टिकोणबाट हेर्दा, पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीका नाउँमा रहेको नेपाल मेडिकल कलेजको रु.३०,००,०००। र शिखर पेन्टसको रु.५,००,०००। तथा पुनरावेदक प्रतिवादी अभिषेक चतुर्वेदीका नामको ओम हस्पिटल एण्ड रिसर्च सेन्टर प्रा.लि.को रु.३०,००,०००। समेत जम्मा रु.६५,००,०००। को शेयर, अभिषेक चतुर्वेदीका नाममा स्टेट बैंक अफ इण्डियाको खातामा रहेका प्रस्तुत मुद्दाको अनुसन्धान प्रारम्भ भएपछि खाताबाट भिकी लुकाई छिपाई राखेको भा.रु.२८,०५,९३४।१९ मा रितेश चतुर्वेदीको पारिश्रमिक वापतको रकम भा.रु.१,००,०००। को रु.१,६०,०००। घटाउँदा हुने ने.रु.४३,२९,४९४।४०, रितेश चतुर्वेदीलाई संयुक्त राज्य अमेरिकामा उच्च शिक्षा अध्ययन गराउँदा पठाएको अमेरिकी डलर २३,०००। को हुने ने.रु.१७,०३,८४०। मध्ये स्रोत खुल्न आउने रु.३,२७,७६२।८० घटाउँदा हुने रु.१३,७६,०७७।२०, अभियोग पत्रमा स्रोत खुलेको भनी उल्लेख भएको बैंक खाताको रकम बाहेक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीको नामको नेपाल एस.वि.आई.बैंक र ने.बैं.लि.को बैंक खातामा रहेको क्रमश रु.५७,६६१।६५ र ३२,१२७।३४, अदिति चतुर्वेदीका नामको एभरेष्ट बैंकको खातामा रहेको रकममध्ये रु.१०,००,०००।, आशा चतुर्वेदीका नाममा हिमालयन बैंक विरगंजको खाताको रु.७४,९६१।३६ र निजकै नामको नेपाल बैंक लिमिटेडको खाताको रकम मध्ये रु.३९,२४१।२६, अभिषेक चतुर्वेदीका नाउँमा कृषि विकास बैंक चावहिलमा रहेको खाताको रकम रु.५०,१०८।२४ समेत गरी बैंक खातामा रहेको जम्मा रु.१२,५४,०९९।८५ तथा पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीका नामको पर्सा रामगढवा गा.वि.स. वडा नं.४ को कि.नं. ७२० (लिखत मूल्य रु.३,००,०००।) जग्गा प्रतिवादी रितेश चतुर्वेदीका नामको का.जि.का.म.पा.वडा नं.३५ कि.नं.६५ को क्षे.फ.रो.२-९-१-३ तथा ऐजन वडा नं.७ख.कि.नं.७९१ को क्षे.फ.रो.०-२-१ जग्गामध्ये निजको भाग हिस्सामा पर्ने आधाको (लिखत मूल्य रु.१,५९,२३४।५०) र निजकै नामको पर्सा बहुअर्वाभाठा गा.वि.स.वडा नं.७ कि.नं.१३० को ज.वि.०-४-० (लिखत मूल्य रु.६,०००।) समेत लिखत मूल्य रु. ४,६५,२३४।५० को जग्गा समेतको जम्मा रु. १,३९,२४,९०६।०५ चल अचल सम्पत्तिको स्रोत पूष्ट भएको नदेखिँदा गैरकानूनी रुपमा आर्जन गरेको मान्नु पर्ने हुन आयो । सो बाहेक पुनरावेदक प्रतिवादीहरुका नाउँमा रहेको अन्य सम्पत्ति वैध आयभित्रको भै स्रोत खुलेको देखिएकोले त्यस सम्बन्धमा अरु विवेचना गरिरहन आवश्यक देखिएन ।

तसर्थ उल्लिखित कानूनी व्यवस्था, प्रतिपादित सिद्धान्त र तथ्य एवम् प्रमाणहरुको विश्लेषण समेतको आधार कारणबाट प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले रु.१,९०,७९,६२६।२५ को चलअचल सम्पत्ति गैरकानूनी रुपमा आर्जन गरी भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(१)

अन्तर्गतको कसूर गरेको ठहरेकोले स्रोत पूष्टि हुन नसकेको उक्त चल अचल सम्पत्ति र सोबाट बढे बढाएको सम्पत्ति समेत भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(२) तथा दफा ४७ बमोजिम जफत भई दफा २०(२) अनुसार विगो बमोजिम रु. १,९०,७९,६२६।२५ जरिवाना र १ वर्ष कैद तथा दफा २४ बमोजिम १ वर्ष थप कैद समेत जम्मा २ वर्ष कैद भई विदेश भारत स्थित बैंकहरुमा राखेको रु.९०,७९,०९४।४० र सोबाट बढे बढाएको (ब्याज) रु.२०,५४,२६७।२० समेत जम्मा रु.१,११,२५,३६१।६० बैंकबाट निकाली लुकाई छिपाई राखेको रकम प्रतिवादीको स्रोत खुलेको अन्य सम्पत्ति समेतबाट भराउने ठहर्छ भनी विशेष अदालत काठमाडौंबाट मिति २०६१।१०।८ मा भएको फैसला केही उल्टी भई पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले जम्मा विगो रु. १,३९,२४,९०६।०५ बराबरको सम्पत्ति गैरकानूनी रुपमा आर्जन गरी भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २० को उपदफा (१) को कसूर गरेको देखिँदा निजलाई सोही दफा २० को उपदफा (२) बमोजिम कैद वर्ष ०।९ (नौ महिना) र ऐजन दफा २४ बमोजिम थप कैद वर्ष ०।९ (नौ महिना) समेत जम्मा कैद वर्ष १।६ (एक वर्ष छ महिना) तथा विगो बमोजिम जरिवाना तथा गैरकानूनी रुपमा आर्जन गरेको विगो रु. १,३९,२४,९०६।०५ बराबरको सम्पत्ति जफत भई दफा ४७ बमोजिम सो बाट बढेबढाएको सम्पत्ति समेत जफत हुने ठहर्छ । साथै पुनरावेदक प्रतिवादीले प्रस्तुत मुद्दाको अनुसन्धान प्रारम्भ भएपछि स्टेट बैंक अफ इण्डियाबाट भिकी लुकाई छिपाई राखेको भा.रु. २८,०५,९३४।१९ मा रितेशको पारिश्रमिक वापत पाएको भा.रु.१,००,०००।- घटाउँदा हुने भा.रु. २७,०५,९३४।१९ को हुने ने.रु.४३,२९,४९४।४० तथा सोबाट बढेबढाएको ब्याज भा.रु. १२,८३,९१७।- को हुने ने.रु.२०,५४,२६७।२० र छोरा रितेश चतुर्वेदीलाई संयुक्त राज्य अमेरिकामा पठाउनको लागि खर्च भएको अमेरिकी डलर २३,०००।- को हुने ने.रु.१७,०३,८४०।, बाट स्रोत खुल्न आएको रु.३,२७,७६२।८० घटाउँदा हुने रु.१३,७६,०७७।२०, समेत जम्मा रु. ७७,५९,८३८।८० जफत हुने हुँदा सो रकम प्रतिवादीको अन्य वैध स्रोतबाट भरी भराउ गर्नु । प्रतिवादीलाई अभियोग दावी बमोजिम सजाय गरी पाऊँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको र आरोपित कसूरबाट पूर्णरुपमा सफाई पाऊँ भन्ने प्रतिवादीहरुको पुनरावेदन जिकीर पुग्न सक्दैन । अरुमा तपसिल बमोजिम गर्नु ।

तपसिल

माथि इन्साफ खण्डमा लेखिए बमोजिम विशेष अदालतको फैसला केही उल्टी भई पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीलाई १।६ (एक वर्ष छ महिना) कैद हुने ठहर भएको हुँदा विशेष अदालतको फैसलाको तपसिल खण्ड १ कायम नरहने भई निज मिति

२०५९।७।८ देखि अनुसन्धानको क्रममा हिरासतमा रही मिति २०५९।११।१३ मा विशेष अदालतमा जेथा जमानत राखी तारेखमा रहेको देखिंदा ठहर भएको कैद सजायमा हिरासतमा रहेको उक्त अबधि ०।४।५ (चार महिना पांच दिन) कटाई बांकी कैदको लगत कसी कानून बमोजिम असूल गर्नु गराउनु भनी प्रस्तुत फैसलाको प्रतिलिपि सहित काठमाडौं जिल्ला अदालतमा लगत दिनु१

विशेष अदालत काठमाडौंको फैसला केही उल्टी भई पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीलाई रु.१,३९,२४,९०६।०५ जरिवाना हुने ठहर भएको हुंदा विशेष अदालतको तपसिल खण्ड कायम नरहने भई यस अदालतको फैसला बमोजिम निजलाई लागेको जरिवाना रु. १,३९,२४,९०६।०५ बुझाएपछि तथा उपरोक्त बमोजिम निजलाई लागेको कैद असूल भएपछि धरौट वापत दिएको जेथा जमानत फुकुवा गरिदिनु र नबुझाए विशेष अदालतको मिति २०५९।११।१२ का आदेश बमोजिम धरौट वापत दिएको जेथाजमानत समेतवाट कानून बमोजिम गरी असुल उपर गर्न जेथा जमानतको विवरण सहित काठमाडौं जिल्ला अदालतमा लगत दिनु २

विशेष अदालतको फैसला केही उल्टी भै पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीले निजको छोरा अभिषेक चतुर्वेदीका नाउंमा स्टेट बैंक अफ इण्डियावाट निकाली लुकाई छिपाइ राखेको तथा रितेश चतुर्वेदीको पढाइमा खर्च भएमध्येको रकममध्ये स्रोत नखुलेको समेत जम्मा रु. रु.७७,५९,८३८।८० जफत हुने हुंदा प्रतिवादीको श्रोत खुलेको अन्य सम्पत्ति समेतवाट भरी भराउ हुने ठहरी फैसला भएकोले सो फैसलाको तपसिल खण्ड ३ बमोजिम गर्नु नपरी यस अदालतको फैसला बमोजिम निजले लुकाएको तथा पढाइमा खर्च गरेको ठहर भएको रु.७७,५९,८३८।८० निजको श्रोत खुलेको अन्य सम्पत्ति एवं जमानत दिएको सम्पत्ति समेतवाट कानून बमोजिम असुल उपर गरी सर्वसञ्चित कोषमा दाखिल गर्न रोक्का यथावतै राखी काठमाडौं जिल्ला अदालतमा लगत दिनु..... ३

विशेष अदालतको फैसला केही उल्टी भएकोले सो फैसलाको तपसिल खण्ड ४ कायम रहन नसक्ने भएको हुंदा माथि इन्साफ खण्डमा लेखिए बमोजिम निम्न लिखित प्रतिवादीहरुका नाममा रहेका निम्न बमोजिमको सम्पत्ति भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २०(२) र दफा ४७ अनुसार जफत हुने ठहर भएकोले कानून बमोजिम लिलाम तथा विक्री गरी सर्वसञ्चित कोषमा दाखिल गर्न सम्पत्ति रहे भएको सम्बन्धित जिल्ला अदालतहरुमा लगत दिनु..... ४

(क) प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीका नामको पर्सा रामगढवा गा.वि.स. वडा नं.४ को कि.नं. ७२० ज.वि. ०-१-० को जग्गा ।

(ख) प्रतिवादी रितेश चतुर्वेदीका नामको का.जि.का.म.पा.वडा नं.३५ कि.नं.६५को क्षेत्र.रो.२-९-१-३ तथा ऐजन वडा नं. ७ख.कि.नं.७९१ को क्षेत्र.रो.०-२-१ जग्गामध्ये निजको भाग हिस्सामा पर्ने आधा जग्गा ।

(ग)प्रतिवादी रितेश चतुर्वेदीका नामको पर्सा बहुअर्वाभाठा गा.वि.स.वडा नं.७ कि.नं.१३० को ज.वि.०-४-० जग्गा ।

निम्न प्रतिवादीहरूका नाममा रहेका देहाय बमोजिमको बैंक व्यालेन्स जफत हुने ठहरी फैसला भएकोले सो रकमका साथै त्यसबाट बढेबढाएको रकम समेत जफत गरी सर्व सञ्चित कोषमा दाखिल गर्नु५

क) प्रतिवादी अदिती चतुर्वेदीको नामको एभरेष्ट बैंक न्यूरोडको खाता नं. ०२७६७ मा रहेको रु.१०,२३,०३०।४८ मध्ये रु.१०,००,०००।-

(ख) प्र.रामाज्ञा चतुर्वेदीका नाउंको नेपाल एस.वि.आई. बैंकको खाता नं. ०१५३१००१९९६ मा रहेको व्यालेन्स रु.५७,६६१।६५

(ग) प्र.रामाज्ञा चतुर्वेदीका नाउंको नेपाल बैंक लि.को खाता नं. ६५८१८ मा रहेको व्यालेन्स रु.३२,१२७।३४

(घ) प्र.आशा चतुर्वेदीका नाउंको नेपाल बैंक लिमिटेड काठमाडौं अफिसको खाता नं. ८४५२१५० मा रहेको व्यालेन्स रु.६८,०६७।४० मध्ये रु.३९,२४१।२६

(ङ) प्र. आशा चतुर्वेदीका नाउंको हिमालयन बैंक विरगंजको खाता नं. १३१४० j मा रहेको व्यालेन्स रु.७४,९६१।३६

(च) प्र. अभिषेक चतुर्वेदी नाउंको कृषि विकास बैंक चावहिलको खाता नं. २७२७१६ मा रहेको व्यालेन्स रु.५०,१०८।२४

निम्न लिखित प्रतिवादीहरूका नाममा खरिद भएका निम्न लिखित संस्थाहरूको निम्नाङ्कित शेयर जफत हुने ठहरी फैसला भएकोले उक्त शेयर र सोबाट बढेबढाएको सम्पत्ति समेत कानून बमोजिम जफत गरी सर्वसञ्चित कोषमा दाखिल गर्नु भनी काठमाडौं जिल्ला अदालतमा लगत दिनु६

क) प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीको नाउंको नेपाल मेडिकल कलेजको रु.३०,००,०००।- बराबरको ३०,००० कित्ता शेयर ।

(ख) प्रतिवादी अभिषेक चतुर्वेदीको नाउंको ओम हस्पिटल एण्ड रिसर्च सेण्टरको रु.३०,००,०००।- बराबरको ३०,००० कित्ता शेयर ।

(ग) प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीको शिखर पेन्टस्को रु.५,००,०००। बराबरको ५,००० कित्ता शेयर ।

पुनरावेदक प्रतिवादी रामाज्ञा चतुर्वेदीलाई प्रस्तुत फैसला बमोजिम लागेको कैद, जरिवाना र निजले लुकाई छिपाई राखेको तथा खर्च गरेको ठहर भएको रु.७७,५९,८३८।८० समेतका रकमहरु निजको स्रोत खुलेको सम्पत्तिबाट असुल उपर भएपछि विशेष अदालतबाट रोक्का रहेको सम्पत्ति फुकुवा गरी पाऊं भनी प्रतिवादीको दरखास्त परे फुकुवा गर्न सम्बन्धित कार्यालयमा लेखी पठाउनु भनी विशेष अदालत काठमाडौंमा लेखी पठाउनु.....७
प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी बुझाई दिनु ८

प्रधानन्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

इति संवत् २०६८ साल भदौ २१ गते रोज ४ शुभम् ।
इजलास अधिकृत: नारायण सुवेदी